

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"א

ספר

נפש חיה

על תפקידה של האשה והאם בישראל

מבאר ומאיר רוממותה
וחשיבותה של עבודת השי"ת
המיוחדת לבת ישראל

מאת מורנו הגאון
רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל

ויהללוה בשערים מעשיה
מתולדות חייה של הרבנית הצדקנית
מרת חיה מינדל פינקוס ע"ה

ה'תשס"ו לפ"ק

כל הזכויות שמורות

בעניני הספר:

משפחת פינקוס

08-9924347

03-9339958

הוצאה לאור והפצה "יפה נוף"

להזמנות: 15-99-581-581

מונטז, לוחות דיגיטליים והדפסה

"לאור" בע"מ

02-5371268

אשת חיל עטרת בעלה • בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר

ציון לנפש חיה

ספר זה מוקדש ונקרא על שמה של אמנו מורתנו

הרבנית הצדקנית

מרת **חיה מינדל** ע"ה

בת הגאון רבי מרדכי לייב ז"ל

פינקוס

היא אשר היתה דמות של 'אשה יהודיה'
והשיגה בעבודתה את התואר אשת חיל עטרת בעלה
השכילה לנווט את ספינת חייה בתוך ים של תפקידים
ולבוא לפני בורא עולם במחשבה זכה וברה
עתירה במעשים ושלימה במידות
מסירות עד אין קץ היתה בה
לגידול ילדיה לתורה ויראת שמים
השקיעה רבות במשך עשרות שנים
בחינוך בנות ישראל בדרך ישראל סבא
תפילותיה הספוגות בדמעות, הליכות צניעותה
אהבתה היוקדת להשי"ת לתורתו ולמצוותיו
ורדיפתה אחר החסד
הם אשר מהוים לנו
עמוד של אש בכל דרכינו
נלב"ע י"ב ניסן התשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

המשכלת ביראת ה'

מרת **לאה נעמי** ע"ה

בת הרב ירחמיאל בויאר שליט"א

קרלינסקי

ידעה חובתה בעולמה

בחכמה ובתבונה האהיבה תורה

על בניה ותלמידותיה

גלב"ע ג' שבט תשס"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הנערה החשובה, יראת ה'

מופלאה במעשיה ובמדותיה

מרת **נחמה מחלה** ע"ה

ב"ר אהרון יבלחט"א

יעקבזון

נולדה ט' תשרי תשמ"ז

גלב"ע א' טבת תשס"ו

פטירתה הפתאומית עוררה רבים
זכתה ונתקדש שם שמים על ידה

ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן הענינים

דמותה של אם יהודית	
מכתב שכתב רבינו זצ"ל	א
אשה גדולה - בלתי לה' לבדו	
עבודת האשה - עבודה פנימית, בינה לבין קונה	ה
חומת בת ציון	
האשה - צוק איתן שאין לרוח הזמן כל השפעה עליו	טו
לכי ומעטי את עצמך	
גדלות האשה מתבטאת במידת התבטלותה כלפי השי"ת	כו
כה תאמר לבית יעקב	
מהותה של תנועת "בית יעקב" - פרטיות עם השי"ת	מ
והצנע לכת עם אלקיך	
מצות הצניעות בעיקרה נועדה להגן על האשה	נ
הנסתרות לה' אלוקינו	
ההשפעה הנסתרת של ענין הצניעות	סב
אוצרות גנוזים	
המבט הפנימי על נושא הצניעות	סט
ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם	
השפעת הסביבה על הצניעות - וההתגוננות מפניה באמצעות לימוד התורה	פ
אוי לנו מיום הדין	
חיזוק בענייני הצניעות אצלנו, יביא לחיזוק כל עניני הקדושה בעם ישראל	פז
ועשו לי מקדש	
הבית היהודי הוא כמשכן ובית המקדש	צו
צעק לבם אל ה'	
התפילה היא עצם מהותה של האשה	קיא

מי כמכה באלמים ה'

המעלה המופלאה הטמונה בכח השתיקה קבח

חכמות נשים בנתה ביתה

תפקיד האשה בחינוך הילדים - שמירת הבית מהשפעות

הסביבה קמוג

חביבין יסורין

מטרת היסורים - לעורר את רצון החיים לרוחניות קנג

וארשתיך לי לעולם

קדושת ישראל צריכה לבוא מתוך רצון פנימי, לא מתוך

ציווי קס

לך עמי בא בחדריך

עלינו לבנות לעצמנו מקלט של קדושה וטהרה קעח

נגילה ונשמחה בך - בקב"ה

עבודת ה' של האשה היא עבודה פנימית, בתוך הבית קפט

ולפני כסאו הם משתחוים

חמש עצות נפלאות לעבודת ה' של האשה קא

אדם כי יקריב מכם קרבן לה'

הקרבות בבית המקדש הפרטי שלנו קיד

נקודה קטנה של אמת

ה"שעשוע" של היהודי - תורה ומצוות! רכב

בצלם אלקים עשה את האדם

חשיבותה של כל נשמה יהודית הבאה לעולם קלד

★ ★ ★

ויהללוה בשערים מעשיה

תולדות חייה של הרבנית הצדקנית מרת חיה מינדל פינקוס ע"ה . רמה

שירת מרים

פרקים לדמותה של העלמה החסודה מרים פינקוס ע"ה שנא

דברים אחדים

בשבח והודיה להשי"ת הננו עומדים בשער הספר "נפש חיה" מאת אאמ"ר זצ"ל העוסק בענייני עבודת השי"ת המיוחדת לבנות ישראל.

הספר כולל שיחות שאמרם אאמ"ר זצ"ל בכנסים שהתייחדו לנושאים אלו, ובו בירר עניינים שונים ומגוונים, אשר בהם היה מעלה את תפקידה המיוחד של האשה היהודיה בעבודת השי"ת.

יש בספר זה בחינת אור חדש בנושאים אלו אשר לא רבו בהם הספרים, וכאן התבהרו בדרכו המיוחדת, וכתובים בשפה השווה לכל נפש.

ספר זה "נפש חיה" נקרא על שמה של אמנו מורתנו הרבנית הצדקנית מרת חיה מינדל ע"ה בת הגאון רבי מרדכי לייב מן זצ"ל, אשר היתה אשת חיל עטרת בעלה, בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר, עמדה לימינו בכל פעולותיו ורב חלקה בכל תורתו, טרחה בכל נפשה על חינוכנו יחד עם אבינו זצ"ל, יראתה וצניעותה היו לנו לעינים, שפכה לבה לפני בוראה בכל עת מצוא, חניכה והדריכה בנות ישראל כל ימיה לתורה וצניעות.

מה מתאים אפוא ספר זה לזכרה, אשר לה נאים הדברים ומהשיחות הכתובות בספר, עולה דמות דיוקנה של אמא נגד עינינו. ואף הוספנו בסוף הספר קובץ "זיהלולו בשערים מעשיה", ובו מקצת מאורחותיה של אמנו ע"ה. ויהי רצון שיהי לתועלת הרבים.

כמו כן, הוספנו קובץ "שירת מרים" ובו מקצת מדרכיה של אחותנו החסודה מרים ע"ה בת רבי שמשון דוד זצ"ל, אשר נלקחה בדמי ימיה, והיתה מיוחדת במינה בכל דרכיה. וכבר יצא לאור ספר על שמה - "אהל מרים" בענייני חינוך.

נודה בזה להרב יהונתן פוזן שליט"א והרב יעקב ישראל פוזן שליט"א אשר מוציאים הספרים מאז ועד היום וכן להרב אהרן שוורץ שליט"א שעמל וטרח בכל ענייני הפצת תורת אאמ"ר זצ"ל על ידי ספרים וקלטות, וידיו רב לו אף בהוצאת ספר זה. יבורכו כולם מאת ה' ויזכו לרוב טוב ונחת בזה ובבא.

ויהי רצון שיהיה ספר זה לעילוי נשמת אבינו הגאון רבי שמשון דוד בן רבי חיים אברהם זצ"ל ואמנו מורתנו הרבנית הצדקנית מרת חיה מינדל בת רבי מרדכי לייב ע"ה ואחותנו החסודה מרים בת רבי שמשון דוד ע"ה, עלו בסערה השמימה י"ב ניסן תשס"א, תנצב"ה.

דברים בשער

השיר, השבח וההודאה לחי עולמים, על שזיכנו להעלות בזאת על שולחנם של מלכים ספר נוסף משיחותיו של מורנו הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצוק"ל, אשר עדיין חקוק זכרו בלבבות אלפי שומעי לקחו, לומדי תורתו, ומאויני שיחותיו – אשר אמרותיו המאירות פתחו בפניהם עולם חדש בהבנת עומק עבודת ה'.

ספר זה כולל בתוכו שיחות שעיקרן נאמרו בפני נשים, ובהן ביאר רבינו בדרכו המופלאה והאיר באור יקרות את השקפת התורה על עבודת האשה ומעמדה ביהדות, ואת יסודות עבודת ה' המיוחדת לאם, לבת ולאשה היהודיה. כמו כן יוכל המעיין למצוא בספר זה אוצרות יקרים אשר אינם נוגעים לנשים בדוקא, אלא לקדושת הבית היהודי, לקדושת הדיבור, וכיוצא בזה. יצוין כי שיחות אלו טרם ראו אור בספרי רבנו האחרים.

ספר זה נקרא בשמו: "נפש חיה" – על שמה של הרבנית הצדקנית חיה מינדל פינקוס ע"ה, אשר היתה אשת חיל עטרת בעלה למורנו הגאון רבי שמשון דוד זצ"ל. אך טבעי הדבר כי לאור זאת צירפנו בסוף הספר קונטרס: "זיהללוה בשערים מעשיה", ובו קווים לדמותה הנעלה.

בשער הספר, חובה נעימה היא לנו להזכיר ברגשי תודה את הרב צבי יוסף שכטר שליט"א ואת הרב שלמה הופמן שליט"א על אשר עמלו רבות בעריכת ספר זה. תודה מיוחדת להרב מאיר למברסקי שליט"א על עזרתו המכרעת בעריכת הקונטרס "זיהללוה בשערים מעשיה" בחן ובטוב טעם. שלמי תודה להרב אילן גרינוולד שליט"א על אשר לא חסך כל מאמץ להוציא מתח"י דבר נאה ומתוקן.

ובצאתנו, נשא כפינו בתפילה ובהודאה לאלוקי מרום, על שזיכנו להוציא לאור כרך נוסף משיחותיו של רבינו. מפילים אנו תפילתנו ותחינתנו שלא תצא תקלה מתחת ידינו, ויהי"ד שכשם שעזרנו ה' יתברך להגיע הלום – כן יזכנו הלאה להוסיף ולזכות את הרבים בהוצאת כל שיחותיו של רבינו זצוק"ל לאור עולם, אכ"ר.

דמותה של אם יהודית

לכבוד...

בענין המאמר שהתפרסם אודות הקושי באירוח הילדים הנשואים בבית הוריהם בשבתות, חגים וכד', יש כאן לדעתי בעיה בסיסית ואף טעות עקרונית, אשר ברצוני להעיר ולהסב את תשומת לב הקוראים לנקודה חשובה מאוד לדעתי. המילים הבאות אינן מתייחסות למקרים אישיים, אלא באות להציג עקרונות.

באופן עקרוני מה תפקידה של האשה היהודיה בעולם? דבר ידוע הוא שאיש ואשה שותפים הם, ולכל אחד תפקיד מוגדר בשותפות, כתיב "אדם לעמל יולד", ואמרו חז"ל: "זוהי עמלה של תורה". ונאמר במפורש על צורת העמל הזאת - "והגית בו יומם ולילה", כלומר, תפקידו המרכזי של האיש הוא ללמוד את התורה, והוא צריך להקדיש לכך את חייו. והדברים מתבטאים למעשה ממש, בשעות ארוכות ולילות שלמים של לימוד ועמל בתורה, עד היום גם בדור עני זה. ואף אם בדורנו יש רפיון כללי במשימה, הרי העיקרון והשאיפה קיימים.

ומה עם חלקה של האשה? אם נמשיך את אותו קו, נגיע לכך שהאשה אשר תפקידה וחלקה בשותפות היא לגדל את הילדים, גם אצלה קיים אותו עקרון, וממילא גם על התפקיד שלה נאמר: "אדם לעמל יולד" - "והגית בו יומם ולילה". זאת אומרת, הקדשת כל החיים למען גידול הילדים ועיצוב הבית

נכתב ע"י רבינו זצ"ל בעקבות סדרת מאמרים שהתפרסמו, בו מתלוננים הורים על הקושי באירוח הילדים הנשואים.

היהודי. ולמעשה - עבודה והתמסרות במשך שעות ארוכות ולילות שלמים. כמה עצוב הדבר שאצל הגברים העקרון הזה ידוע ומתבקש, ואילו אצל הנשים השקפה כזו, אצל רבות, ממש מקוממת.

הזדמן לידי פעם מאמר שנכתב על ידי אם חרדית בת תורה, בה היא דנה בבעיה "הכואבת" כשאמא רוצה לצאת מהבית בלילה ולשם כך מזמינה 'בייבי סיטר', אך מה לעשות שהילדים פשוט מקפיצים את הגג בצעקות ובכיות? במילים משכנעות ביותר כתבה שם עצות והדרכה כיצד להתמודד עם הבעיה, ובעיקר האריכה בהבהרת העקרון, וכך נכתב שם: "על הילדים לדעת שהאמא אינה משרתת המשועבדת לילדיה. היא איננה 'שפחה' וזכותה לחיות את חייה הפרטיים!" קשה לי לומר מהי "דעת-תורה" בנידון, מכיון שכל אחד מדבר בשם התורה, אבל התרשמותי היא, שבעבר, הנשים חשבו שהן כן משועבדות לילדיהן. ובעבר היתה האם אף גאה בכך וראתה בזה את תפקידה בחיים. כשם שבעלה לא נמצא בעולם כדי ליהנות ולחיות טוב אלא למלא תפקידו, וזה מתבטא בהתמסרות בלתי פוסקת, כך האשה איננה נבדלת ממנו במאומה!

ואותו בן שגדל ואף נהיה ב"ה למגיד שיעור או אפילו ראש ישיבה, האם השתנתה אצלו צורת החיים? האם השתנו שאיפותיו? תפקידו נותר כשהיה והוא עדיין "תלמיד" חכם, ממשיך להקדיש את עיתותיו ללימוד התורה בהתמסרות מלאה. מדוע אצל הבת המצב שונה? מדוע כאשר היא גדלה וחיתנה את ילדיה היא מרגישה שבכך הסתיים תפקידה כאם? כעת מגיע לה להקדיש את חייה לתענוג של "סבתא", היינו לרוות נחת מהילדים בלי העמל הבלתי פוסק של אמא...

אב יהודי מברך את בניו "ישימך אלקים כאפרים ומנשה", כלומר שיזכו להיות ילדים טובים. וגם כשהם אבא או סבא או גדול הדור ממשיכים להיות ילדים טובים עם החשק הטרי ליגיעה בתורה. ולמה כשהוא מברך את הבת "ישימך אלקים כשרה רבקה רחל ולאה", היינו אמהות בישראל, זה רק עד זמן מסויים שבו נהפכת לסבתא עם כל הזכויות הנלוות לתואר החשוב שזכתה בו? אדרבא, שיבואו הילדים לפסח והיא תעמול ותתייגע עבורם ימים ולילות, תודה להקב"ה שכוחה עדיין במתניה, ואז בעוד חצי שנה תוכל לבקש בפה מלא מאת הקב"ה: "זכרנו לחיים - למענך אלקים חיים!" "למענך", היינו, למען התפקיד שבעבור זה נוצרנו וקבלנו את החיים.

אם נרצה להתחנך בהשקפה תורנית אמיתית שכל ילד הוא בן יחיד אצל הקב"ה וחביב כדוד מלך ישראל, אז גבין שיש למסור את החיים למען התפקיד הזה שאין חשוב ממנו. ואם אותה אמא צעירה זכתה לקחת חלק ב'מרתון' הבלתי־פוסק של כביסות, בישולים והשכנת שלום בין הזאטוטים היריבים, למה לא מגיע גם לאמא שלה את הזכות לשבוע אחד בו תוכל גם היא לקיים את ה"והגית בו יומם ולילה" המיוחד לנשים ולהיות עוד פעם "אמא"? ובסוף גם הכלה הזו תהיה אמא לביתה, לכלתה ולנכדים כאשר יגיע הזמן וכך תימשך שרשרת הדורות בלי הפסקה.

אמנם אמת שהדור בו אנו חיים וכל המציאות מסביב זועקים את ההיפך ממה שכתוב כאן, אבל כמו שאנו עמלים לחנך את בנינו לשאיפה להקדיש את החיים להשי"ת ותורתו, ולבחול בפיתויים של המודרניזציה שמלמדת השכם והערב שהעולם הוא בשביל "לחיות", כך גם הנשים צריכות להיות שותפות במלחמה הזאת למען הקדושה והחזרת עטרת תפארת ישראל ליושנה - לזכור את הסבתות שלנו, ולהחזיר את עטרתן לראשן.

שמעתי פעם בשם גדול אחד בענין מנהג בני הישיבות לעשות "משמר" בליל ששי וללמוד כל הלילה בהתמדה מיוחדת, ויש סוד למה זה דוקא בליל ששי, אבל מי יודע אם זה לא בא גם מההשראה של האמא שבאופן טבעי כל ליל ששי היה אצלה "משמר", וכשרואה הבן את האמא בהכנות ארוכות לילה שלם, יושב גם הוא על יד הגמרא עד אור הבוקר. לא, האשה איננה "שפחה" של ילדיה, אבל היא כן שפחה של הקב"ה, שכן השבח הזה נאמר על משה רבינו - "עבד ה'". ומנהג השפחות בבית הוא לטפל במסירות בילדיהם של בעל הבית. באופן מעשי אולי 'בייבי סיטר' היא הכרח לפי מצב הדור, אבל לפחות שנדע עקרונית: המטפלת בבית המלך אינה מכניסה 'בייבי סיטר' במקומה, היא יודעת שהיא מטפלת בנסיך שהכתר יושם על ראשו, ואשרי מי שזוכה להמשיך בתפקיד, עד היום האחרון, גם בגיל מאה ועשרים!

אשה גדולה - בלתי לה' לבדו

עבודת האשה - עבודה פנימית, בינה לבין קונה

לנשים יש חלק בקביעת הנעשה בעולם

אמרו חז"ל: "לפיכך נברא אדם יחידי, ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל - מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל - מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא" (סנהדרין לו ע"א).

כאן לימדונו חז"ל את ערכו של כל יהודי ויהודי. עד כמה כל יהודי ויהודי חשוב לפני הקב"ה, כמה הוא קובע. כל אחד יכול לקבוע עולמות! והנה עם ישראל מורכב משני חלקים: אנשים ונשים. ועלינו להתבונן, מהי הקביעות של נשים בתוך המערכת הזאת? עד כמה נשים קובעות בה?

חז"ל אומרים: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים" (אבות פ"א מ"ב). "על התורה" - איזה חלק יש לנשים בתורה? על העבודה [כלומר, על התפילה] - איזה חלק יש לנשים בתפילה? כמובן, הן מתפללות, אבל אין להשוות את הבכיות והזעקות שנשמעות מצד עזרת הגברים, לעומת איזו סבתא זקנה אחת שמזילה דמעה בעזרת נשים... כל תפילתן של הנשים נאמרת בשקט...

ואיזה חלק יש להן בגמילות חסדים? נכון, מטעם הסמינר שולחים בנות לעזור ליולדות לפעמים. גם נשים עושות חסד, אבל מה ערכם של מעשי חסד אלו לעומת החסד שאנשים עושים? אני מכיר יהודים שנותנים כל שנה לצדקה מליון דולר, מליון וחצי דולר... אני מכיר יהודים

שמחזיקים מוסדות של חסד - בקיצור, אין מה לדבר שהחסד של האנשים גדול בהרבה מזה של הנשים.

היכן הוא, אפוא, מקומן של הנשים?

גדול הדור וגדולת הדור

אם נשאל מי היה גדול הדור לפני ששים שנה, מן הסתם יענו שהחפץ חיים, החזון איש וכו' היו גדולי הדור. עתה נשאל שאלה אחרת: מי היא האשה החשובה ביותר בדורנו? וכמו כן מי היתה האשה הכי חשובה בדור לפני חמשים שנה, בזמנו של החפץ חיים? יתכן שאשתו של החפץ חיים היתה גדולת הדור, אבל אין שום הוכחה לזה.

עד לפני זמן מה חשבתי שאין דבר כזה 'גדולת הדור'. כדי להיות גדולת הדור צריכים גדלות! לחפץ חיים היתה גדלות, ולכן הוא היה גדול הדור. אבל גדולת הדור?! אין דבר כזה! חשבתי שכל הנשים שוות - אחת אומרת יותר תהלים, אחת אומרת פחות תהלים; אחת יותר צדקת, אחת פחות צדקת... אבל מושג של גדולת הדור - אין דבר כזה. כך חשבתי.

והנה מצאתי שהגאון מוילנא זצ"ל - שכל מילה שלו היתה תורה, וכל שכן כשמדובר על מצבה, שהדברים שנכתבים עליה נכתבים לנצח - כשנפטרה אשתו, הוא ציווה לחרוט על מצבתה את המילים: "לא הניחה אחריה כמותה". כלומר, הוא אחז שהיא היתה הצדיקה הגדולה ביותר באותו דור! מכאן למדתי שאכן קיים מושג כזה: 'גדולת הדור'.

לפי"ז התעוררה אצלי שאלה: מה אשה צריכה לעשות כדי להיקרא 'גדולת הדור'?

ישנם סיפורים רבים על הצורה בה חיו אנשים גדולים. לדוגמא: ביתו של הגר"א היה משותף לדייר נוסף שגר בשכנותו, ורק קיר היה מפסיק

בין דירתו של הגאון לדירת שכנו. לילה אחד שומע השכן כיצד הגאון הולך בחדרו וחוזר על מאמרי חז"ל: "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", "אוי להם לבריות שעוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה", וכך הוא חוזר על המאמרים פעם אחר פעם, עד אור הבוקר. הדברים נכנסו כה עמוק ללבו של היהודי השכן, עד שבבוקרו של יום הוא סגר את המכולת שלו והתיישב ללמוד תורה כל היום, וכך המשיך ללמוד עד סוף ימיו.

ומעשה נוסף: מספרים על יהודי אחד מדור קודם, שהיה מתפלל בהתלהבות עצומה! שאלוהו מנין הוא קיבל את כח התפילה שלו, והוא סיפר שפעם הוא הזדמן לבית מלון מסויים, שבדיוק גם רבי ישראל סלנטר זצ"ל היה שם, והוא הצליח לראות [דרך המראה שהיתה תלויה על הקיר] כיצד רבי ישראל סלנטר מתפלל, וראיה זו נסכה בו כח עצום להתפלל בהתלהבות ובהתעוררות כל חייו!

והנה, אם היינו נכנסים לביתו של הגר"א, היינו רואים את הגר"א יושב ולומד תורה בדביקות קרוב לעשרים שעות ביממה ברציפות! [וידוע שאפילו אור השמש הפריע לדביקותו בתורה, ומשום כך הוא נהג לסגור את התריסים במשך היום, וללמוד לאור הנרות!].

אחרי שגמרנו לראות את הגר"א, אם היינו נכנסים למטבח לבקר את הרבנית, איזו גדלות היינו רואים בה? האם לא היינו רואים אותה עושה קוגל בע"ש? האם הקוגל שלה היה הרבה יותר טעים? ואולי היא חשבה בדברי תורה עשרים וארבע שעות ביממה...? הן ודאי שהיא עשתה את כל אותן פעולות שגם נשים בדורנו רגילות לעשות - בישול, אפיה, נקיון וכו'. כמו כן בענין הצניעות: ודאי היינו רואים לפנינו אשה צנועה, אבל הרי היא לא לבשה חמשים זוגות גרביים ועשרים מטפחות ראש!... במה, אפוא, התבטאה גדולתה המיוחדת של אשת הגר"א?

"צדיק כתמר יפרח"

על הצדיק נאמר "צדיק כתמר יפרח" (תהלים צב, יג). טבעו של עץ התמר - הדקל - שבאותה המידה שהוא מתנשא לגובה מעל הקרקע, כך גדלים שורשיו לעומק. דקל שגובהו עשרה מטרים, גם שורשיו מתפשטים לעומק של עשרה מטרים!

כן הוא הדבר אצל האיש והאשה - לשניהם יש מושג של גדלות, אולם ההבדל הוא שאצל האיש הגידול הוא מעל הקרקע; רואים את השכל הישר שלו, את ההברקה, את העומק של הלב, רואים את הגדלות! וכמובא במדרש תנחומא (לך לך סי' ה): "צדיק כתמר יפרח... כל האילנות אין אדם יכול לראות מרחוק, למה? לפי שהן קצרים, אבל התמר והארז ע"י שהן גבוהין יותר מכל האילנות ונראין מרחוק... לפיכך נמשלו הצדיקים לתמר ולארז שהקב"ה מגביהן בעולם".

גם לנשים יש אותה גדלות בדיוק כמו לגברים - אלא שאותה גדלות היא בעומק, בצניעות, מוסתרת מעין כל.

כשאנו רואים גורד שחקים, אנו מתפעלים מגובהו המתנשא - אבל אנו שוכחים שכל הגובה העצום הזה עומד בזכות היסודות העמוקים שלו הטמונים עמוק עמוק באדמה! בלעדי אותם יסודות לא היה הבנין יכול לעמוד. היסוד חשוב לא פחות מהבנין!

הנשים הן היסוד והשורש של עם ישראל - ושל העולם כולו. והראיה: שיהדותו של אדם נקבעת לפי האם ולא לפי האב. אם האב גוי והאם יהודיה - הבן הוא יהודי. ואילו אם האם גויה, גם אם האב יהודי - הבן יהיה גוי. השורש הוא האשה, וטבעו ומהותו של השורש שהוא צנוע ונסתר, טמון עמוק עמוק הרחק מעין רואים.

הצנעת דבר שומרת על ערך שכרו

ננסה לצייר לעצמנו גדלות של איש לעומת גדלות של אשה.

כל אחד מבין שישנם מעשים שאדם עושה, וכל העולם רועש מהם. נספר עתה סיפור על בחור ישיבה שעשה מעשה מסויים, שהשמים ושמי השמים רעשו ממנו, וסיפור דומה על נערה, שעשתה גם היא מעשה מסויים, שהשמיים ושמי השמיים רעשו וגעשו ממנו, ונראה מה ההבדל ביניהם.

ובכן, בחור זה נסע לחתונה, וחזר בשעה שתיים וחצי בלילה כשהוא כמעט מתמוטט מעייפות, אבל הוא התגבר על עייפותו ועמד להתפלל 'מעריב' ביחידות מילה במילה. בסיום התפילה הוא עלה לחדרו ורצה כבר להיכנס למיטה, ואז הוא התגבר שוב וקרא קריאת שמע שעל המיטה מילה במילה, וכשהוא הגיע לפסוק "ושננתם לבניך ודברת בם" הוא אמר לעצמו: "לא! צריך ללמוד תורה ללא הפסק! 'ושננתם'! לא אלך לישון!" הוא ירד לביהמ"ד ולמד תורה עד אור הבוקר.

ברור לי שממסירות הנפש שלו השמים ושמי השמים רועשים וגועשים!

ועתה למעשה עם הנערה: גם היא חזרה מנסיעה ארוכה עייפה מאוד, והנה מיד כשנכנסה לחדרה, ראתה שכל השמלות של חברתה לחדר מונחות בדיוק על המיטה שלה. היא חושבת לעצמה: אולי שלושים פעם כבר הערתי לה לא להניח את השמלות שלה על מיטתי! אבל היא לא אומרת דבר, אלא לוקחת את השמלות, מקפלת אותן יפה ומניחה אותן במקומן. היא יורדת לאכול משהו, וכשעולה שוב לחדרה, היא מגלה שחברתה לחדר כבר ישנה, אבל על המיטה שלה מונחות שלוש שמלות נוספות... בלי אומר ודברים היא מקפלת גם אותן ופונה לישון.

בבוקר, לאחר התפילה, היא נזכרת שאמא שלה שלחה לה כמה וופלים. היא פותחת את התיק להוציא אותם, ומגלה שכמה וופלים

חסרים! שוב היא חושבת בליבה: כבר שלושים פעם אמרתי לחברתי לחדר לא לחטט בתיק שלי! ואעפ"כ היא ממשיכה לשתוק.

גם אחרי עוד כמה וכמה סיפורים כאלה היא שותקת ולא מעירה לחברתה דבר, והיא גם לא עונה לה כאשר חברתה לחדר מתלוננת באוזניה שהיא אף פעם לא מכבדת אותה בוופלים או בשוקולד, והיא אף פעם לא... - הנערה שלנו שותקת ושותקת ולא אומרת מילה.

יום אחד חברתה לחדר מטיחה בה מילים מעליבות באמת, והיא מרגישה איך הדם עולה לה לראש, הדמעות עולות לעיניים, והתשובה הראויה כבר נמצאת לה בפה. אבל מה היא עושה? היא הולכת לברז, לוקחת כוס מים ומברכת: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שהכל נהיה בדברו", שותה את המים - והכל יורד חזרה למטה [הדמעות, המילים והכל].

השמים ושמי השמים רועשים וגועשים ממעשה זה!

עתה, הבה נתבונן מה ההבדל בין שני הסיפורים. ישנו הבדל עצום: בסיפור הראשון, סופו של בחור זה היה, שמתוך שקידתו באותו לילה במשך שעותיים וחצי, הראש שלו נפתח בתורה, ותוך שנתיים כולם דיברו עליו ואמרו: הוא נהיה למדן ממש! שקדן עצום! ומה היה הסוף עם הנערה? כלום! אף אחד לא דיבר עליה, כל מעשיה נשארו בצל. אף אחד לא ידע לעולם כיצד היא התגברה ומה היא עשתה.

אספר לכם מעשה נוסף: הכרתי במושב תפרח יהודי הלבוש כחקלאי ועל ראשו כובע קסקט. הוא היה מגיע לישיבה לשאול את הבחורים קושיות שהתעוררו לו בדף היומי. בתחילה התפלאתי למראהו, אבל אחר כך התברר לי שיהודי זה לומד עשר שעות ביום! זה היה יהודי שלא הפסיק ללמוד רגע, כל שיחו ושיגו היה בתורה. ואעפ"כ בימות החול הוא היה לובש חולצה פשוטה וכובע קסקט, ובשבת היה לובש כובע וחליפה.

שאלתי את עצמי: מדוע יהודי כזה, שלומד עשר שעות ביום, לא יכול ללבוש כובע מכובד? מדוע הוא חובש לראשו כזה קסקט?

והתשובה - כשאדם הולך לבית עולמו, כל מצוותיו מלוות אותו. וכבר שאלו מרנן הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל והחפץ חיים זצ"ל, כיצד יתכן שנבוא לעולם האמת ונבקש שכר על המצוות שעשינו? משל למה הדבר דומה? לסבא, אבא ובן, שעבדו אצל בעל הבית אחד. כשהסבא והאבא הלכו לבית עולמם, בא הנכד לבעל הבית וביקש שכר על עבודתם במשך כל השנים: הסבא עבד חמשים שנה, האבא עבד שלושים שנה, והנכד - עשר שנים! מגיע לנו שכר! התרגז בעל הבית ואמר: "וכי עד עכשיו עבדתם בחינם?! איזו חוצפה! הרי קבלתם שכר מדי חודש בחודשו! זוהי חוצפה לבקש כעת שכר נוסף!"

וכך, כשיבוא אדם לבקש שכר על המצוות שלנו, יענו לו: ומה עם האוויר שניתן לך במשך שמונים שנה? קיבלת אוויר? קיבלת אוכל? קיבלת משפחה וילדים? חושב אתה שהכל ניתן בחינם?! כיצד מעיז אתה, אפוא, לבקש שכר?!

יהודי לומד דפי גמרא. האם הוא יכול להיות בטוח שדפי הגמרא הללו ילוו אותו אחרי המאה־ועשרים שלו? ומה עם כל הכבוד שהוא מקבל כשהוא לומד את הדפיה־גמרא הללו?

בהקשר לזה, סיפר לי אבי מורי שליט"א [זצ"ל] מעשה מופלא על מרן הגאון רבי ברוך בער מקמניץ [הוא היה קדוש עליון ממש. כשפעם אחת התקשה באיזה סברא בעת לימודו, התבטא ואמר: "בהיותי תינוק, אמי משחה את גופי בשמן דגים טמאים, ומשום כך אינני מבין כעת את דברי התוס'! כה קדוש וטהור היה, ומעולם לא נכשל בשום דבר טמא].

פעם אחת החליטו תלמידיו שכובעו כבר מרופט דיו, ונסעו לוורשה לקנות לו כובע חדש. כשהביאו לפניו את הכובע, הוא חבש אותו, הודה לבחוריו, ושאל אותם: "האם הכובע מתאים לי? האם הוא מספיק מכובד כדי להגיע עמו לפגישה עם גדול הדור, מרן הגאון ר' חיים עוזר?... לאחר מכן הוא שב ללימודו, הניח את הכובע בצד, ותוך כדי הלימוד

הניח על הכובע את הספרים בהם עיין - רמב"ם, גמרא, מפרשים - והכובע נמנע כולו...

ואמר אחד מידידיו של אבי מורי: "האם חושבים אתם שראש הישיבה היה בטלן, או שמרוב שהיה שקוע בלימוד לא שם לב שהניח את הספרים על כובע? אני עצמי ראיתי [כך הוא אמר], שפעם אחת הכובע היה מונח על הכיסא כשהוא מעוך כולו, ואחד הבחורים שהזדמן למקום עמל ליישרו ולתקנו. והנה כשעזב הבחור ואף אחד לא ראה, חזר הראש הישיבה ומנעך שוב את כובעו"!!!

רבי ברוך בער היה קדוש עליון. הוא מצדו לא היה צריך כובע, אך כיון שהבחורים קנו לו אותו, הוא נאלץ לחובשו, וגם אז - רק לקראת פגישה עם ר' חיים עוזר, שהיתה בעיניו מעין קבלת פני השכינה! אבל כמה גדול היה פחדו מפני הכובע הזה: מי יודע כמה דפי גמרא הכובע הזה 'אוכל' לי? - לכן הוא מעך אותו.

וכך אמרתי לעצמי בקשר לאותו חקלאי למדן: דפי הגמרא של היהודי הזה כ"כ חשובים לפני ה' יתברך, ולכן הקב"ה אינו מביא לו כובע, כי מי יודע כמה דפי גמרא הכובע הזה היה 'אוכל' לו!

כיום ניתן להיכנס לביהמ"ד ולדעת מי הוא אדם מכובד לפי לבושו. אנשים נוטים לכבד את זולתם לפי לבושם. האם משהו בחן אותו פעם לראות אם הוא אכן תלמיד חכם? אבל כך הוא טבעו של עולם שחושבים: אדם שלבוש באופן כזה וכזה, מן הסתם הוא צדיק, מן הסתם הוא יושב ולומד והוא גם ת"ח. מכבדים אדם לפי לבושו.

אך כשאדם נכנס לאולם כמו זה, המאוכלס בנשים ובנות, האם יוכל לדעת מי צדיקה יותר ומי פחות? האם יש לבוש מסוים שיכול להעיד על כך? לא! למה? כי אצל נשים הכל זה דברים שבלב, בפנים!

הדברים כל כך יקרים אצל השי"ת, שהוא אינו רוצה חלילה שהם יתגלו בחוץ ויתבזזו.

עוצמת המעשים המכוסים

ונבאר זאת יותר לעומק.

מים לעולם לא יגיעו לטמפרטורה של יותר ממאה מעלות. אם בכל אופן רוצים שהם יגיעו לאלף מעלות, מה עושים? מרתיחים אותם בסיר לחץ. כשמעשי האדם מכוסים, יש להם עוצמה עצומה ונוראה!

והנה בתחילת דברינו סיפרנו על אותה נערה ששכנתה לחדר הרגילה אותה שוב ושוב, עד שהיא כמעט התפוצצה, אבל בכל זאת - הבליגה ושתקה. ואמרנו כי השמים ושמי השמים רועשים וגועשים על כך.

ובאמת אלו דברי חז"ל מפורשים (חולין פט ע"א): "אמר רבי אילעא: אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה, שנאמר 'תולה ארץ על בלימה'". על עוצמתה של אותה נערה, ששתקה ובלמה את פיה - כל העולם יכול לעמוד. כי העולם עומד על מי שבולם פיו בשעת מריבה.

ידועים דברי הגר"א באגרתו, שבעד כל רגע שאדם חוסם את פיו, זוכה לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער. ויש להתבונן: מדוע באמת אור זה כה עצום? התשובה היא: כי הוא בסך הכל לכאורה רק שותק ובולם וסוגר את פיו. השתיקה הזו היא סגורה, היא אינה יוצאת החוצה, היא לא גלויה לעין כל. לכן יש לה כזו עוצמה!

"לפי מעשיו - צנועה לצדיק"

והנה אמרו חז"ל (סוטה ב ע"א): "א"ר שמואל בר רב יצחק: אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו", ופירש"י: "לפי מעשיו - צנועה לצדיק ופרוצה לרשע".

כלומר, המקביל ל'צדיק' אצל נשים אינו 'צדקת', כפי שהיינו חושבים, אלא 'צנועה'. והמהר"ל כתב, שעיקר מעלת האשה בעולמות העליונים הוא רק בצניעותה.

אנו רגילים לחשוב שצניעות הכוונה רק בלבוש. אבל צניעות במובן הנכון פירושו עשיית דברים אך ורק לשם שמים. צניעות, פירושה: כל מה שיש לי - אין לו שום צורך לבלוט החוצה, אין שום צורך שמישהו יידע ממנו. זה הכל בתוכי, ביני לבין ה' יתברך. זו פירושה של הצניעות במובן הכי נכון.

קשה לי להסביר את עוצמת הדברים. לפעמים אני יושב ולומד בחשק, ולפעמים אני מחדש חידושים, לפעמים יש לי 'ורט' יפה שמונח בתוכי כמו סיר לחץ ואני כבר חייב ללכת ולספר אותו, חייב שיידעו אותו. אצל האנשים הכל צריך להיות בחוץ!

אבל נשים - יש בתוכן רעיונות נפלאים, לפעמים יש להן רגש נפלא בתפילה - אבל הכל בפנים, הכל בינן לבין הקב"ה. ואת עוצמת הדבר אין לשער ואין לתאר!

נערה בפנימייה שדואגת שתמיד יהיו מים קרים במקרר, וזאת מבלי שאף אחד יידע מי שם את המים - זו מעלה עצומה, חסד עצום. היא עושה את המעשה לא משום שהיא רוצה להיות ענווה, אלא פשוט לא איכפת לה שלא ידעו! היא עושה זאת רק למען שמו ית'.

אם היינו יודעים מי זו גדולת הדור - היא לא היתה גדולת הדור! ולא רק שאף אחד לא יודע מי היא גדולת הדור, אלא בטוחני שגם גדולות הדור עצמן לא יודעות מכך. הכל בלתי לה' לבדו. ובאמת, התכלית של איש זה תורה ויראת שמים, לימוד ש"ס בעיון ובקיאיות, והתכלית של אשה הוא רק דבר אחד - בלתי לה' לבדו.

הקב"ה ברא את העולם באופן שלכל אחד תפקידו המיוחד לו, וכמו ארמון שלכל אחד מעובדיו יש את התפקיד המדויק שלו. תפילה זו עבודה שבלב. מי שהלב שלו נקי, כל רגש של תפילה נכנס בתוכו. אם רואים אדם מתנועע בתפילה, פירוש הדבר שיש איזה רגש שבולט החוצה, שהלב אינו לגמרי נקי. לכן הוא צריך תנועות חיצוניות. אבל מי שהלב שלו נקי, כל תנועותיו הן פנימיות.

יעזרנו הקב"ה למלא כל אחד את תפקידו המיוחד לו בשלימות כל

הימים.

"חומת בת ציון"

האשה - צוק איתן שאין לרוח הזמן כל השפעה עליו

גדלות האשה - נסתרת, שקטה

בשעה שחזר רבי עקיבא לביתו מלווה בעשרים וארבע אלף תלמידים, נראתה לפתע אשה נדחפת ונדחקת בתוך הקהל הרב שבא לקבל את פניו. היא מתאמצת בכל כוחה להגיע לתנא הגדול רבי עקיבא. וכשהיא מגיעה אליו, היא נופלת על פניה ומנשקת את רגליו.

תלמידיו החשובים של רבי עקיבא לא ראו כי האשה הזו היא אשה מיוחדת - סתם אשה ככל נשות עם ישראל... וביקשו להודפה ולסלקה משם. אך אז נשמע קולו של רבי עקיבא: "הניחו לה - שלי ושלכם שלה!"

רבי עקיבא גילה לנו כאן סוד נפלא. האשה הפשוטה, שישבה בביתה במשך עשרים וארבע שנים, גידלה את ילדיה, האכילה אותם ורחצה אותם. אשה זו שאף אחד לא שמע עליה מעולם - כל התורה של התנא הגדול ועשרים וארבע אלף תלמידיו שייכים לה!

זהו חידוש עצום. גדלותן של הנשים, היא פנימית. אין לה כל ביטוי חיצוני, אפילו לא במעשיה. אי אפשר לעמוד על מהותה וגדלותה של אשה גם אם נעקוב אחריה עשרים וארבע שעות ביממה.

נקודה זו אנו מוצאים גם אצל מרים הנביאה.

ידוע לכל שמשה ואהרן מתו במיתת נשיקה - בשניהם נאמר בתורה שמיתתם היתה "על פי ה'". אולם חז"ל מגלים לנו שגם מרים הנביאה מתה על פי ה', "ומפני מה לא נאמר בה על פי ה'?" מפני שגנאי הדבר לאומרו" (מועד קטן כח ע"א).

אותה דביקות נעלה שהיתה למשה ולאהרן בקב"ה, היתה גם למרים הנביאה, אבל - אף אחד לא יודע מכך, התורה לא מספרת לנו על כך!

משה אהרן ומרים, שלושתם היו עמודי התווך של עם ישראל במדבר - "שלושה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה, ואהרן, ומרים. ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן. באר, בזכות מרים. עמוד ענן, בזכות אהרן. מן, בזכות משה" (תענית ט ע"א). על משה ואהרן כולם שמעו, אבל גדלותה של מרים היתה נסתרת, שקטה וצנועה.

החידוש הזה, נוגע גם לנו עצמנו. כשבחור ישיבה מביט אל עתידו, הוא מלא בשאיפות. הוא שואף לדעת את כל הש"ס בעל"פה, להתמיד, להשיג גדלות. השאיפות הללו הן שמחזיקות אותו ותומכות בו לאורך כל השנים.

אולם לאיזו גדלות שואפת האשה? מה מחזיק אותה? אף אחד לא יודע! משה אהרן ומרים - אותה גדלות, אבל על מיתת הנשיקה של מרים אף אחד לא שמע. לנשים, ישנן שאיפות גדולות, גדלות חובקת זרועות עולם - לא פחות מגדולי וצדיקי עולם, אבל על כך אף אחד לא יודע.

ירידת הדורות - אצל האנשים ולא אצל הנשים

מפורסם הוא המושג של "ירידת הדורות". ההבדל בין הדורות הוא עצום וניכר היטב.

מסופר על יהודי שהיה מתפלל בהתלהבות לא רגילה. שאלוהו מהיכן הוא קיבל חשק כה עצום לתפילה. והוא ענה, שפעם אחת הוא התאכסן בבית מלון בפריז, ובאותו מלון שהה באותה עת רבי ישראל סלנטר זצ"ל [רבי ישראל היה מגיע רבות לפריז כדי לחזק שם את ענייני הדת], ודרך ראי שהיה תלוי על הקיר הוא ראה את פניו של רבי ישראל בשעה

שהתפלל מנחה. מראה פניו של רבי ישראל בשעת התפילה החדיר בו לכל ימיו את החשק וההתלהבות לתפילה!

ישנו מכתב עדות על הגאון מוילנא זצ"ל, שבעת שעבר דרך העיר מערעטש, הכינו לו שם אכסניה בקומה השניה של אחד הבתים. אנשי העיר אשר כמהו לחזות בפניו של הגאון, הציבו סולמות עד לחלון חדרו, ובמשך כל אותו לילה הם עלו וירדו בסולמות כדי לחזות באור פניו של הגאון. וכל מי שזכה לעלות בסולם לראות במו עיניו את הגאון מוילנא, איך הוא יושב ולומד, היה בעיני כולם לאיש המאושר ביותר בעולם!

האם אנחנו בדורנו זוכים לראות מראות נפלאים שכאלו? האם יש מי שיכול להידמות להם בימינו? האם לימוד שלנו יכול להידמות ללימודם של רש"י, של הרמב"ם, של הרשב"א?... "דור הולך ודור בא", ואנחנו לא יכולים אפילו לשער בדמיוננו כיצד היו נראים אותם גדולי עולם.

ועתה הבה נתבונן: אילו היינו מביטים - בביתו של הגאון מוילנא - לחדר השני, היכן ששיתו יושבה - מה היינו רואים? מה היא עשתה באותה שעה?

מן הסתם היינו רואים אשה רגילה, בדיוק כמו שאנו רגילים לראות בימינו! מטפלת בילדיה, מאכילה אותם... בבוקר מורחת להם חמאה על הלחם, ושולחת אותם לחיידר. בצהרים מקבלת את פניהם לשלום ומכינה להם ארוחת צהרים... כנראה שגם אשתו של הרמב"ם היתה נראית כך, וכן נשותיהם של אב"י ורבא...

טמון כאן דבר יסודי ביותר. אצל האנשים עבודת ה', המסירות־נפש, השתנתה מהקצה אל הקצה לעומת הדורות הקודמים. רבי עקיבא ישב ולמד תורה במשך עשרים וארבע שנים מנותק מביתו. היום לא עושים כך, ואסור לעשות כך. הדורות השתנו וירדו מטה.

לעומת זאת, אצל הנשים - כלום לא השתנה. "מה שהיה הוא שיהיה". תכנית החיים כיום של אשת אברהם, אשה חרדית - היא אותה תכנית חיים של אשה לפני מאה או אלף שנים! קמה בבוקר, מתפללת

[פעם נשים גם לא היו מתפללות...], מנקה את הבית, מטפלת בילדים - הכל ללא שינוי.

שומרות משמרת הקודש

את התופעה הזאת ניתן לפרש בשתי דרכים. האחת, שלנשים אין כלל גדלות, לא גדלות ולא קטנות, ולכן הן לא משתנות, כי אין מה שישתנה אצלן.

אבל האמת היא שהגדלות המקורית של עם ישראל מאז היותו לעם, השתמרה ומשמרת ללא שינוי אצל הנשים.

ההבדל בין הגברים לנשים הוא עצום. בחור ישיבה ששואף להיות כמו הרשב"א, הוא לא מציאותי. אין לו שום אפשרות ושום תכנית מעשית להגיע לכך. נכון שאדם צריך תמיד לומר "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי" (תנא דבי אליהו רבא פכ"ה), כי עלינו לשאוף תמיד ליותר, להרגיש שעדיין לא הגענו לשלימות, אבל כמובן שאין לנו כל אפשרות ושום תכנית מעשית להגיע לכך. אם אותו בחור שואף להיות כמו ראש הישיבה שלו, או אפילו כמו ראש ישיבה מדור קודם, טוב מאוד. אבל אם הוא רוצה להיות כמו אביי ורבא - הוא לא מציאותי.

ואילו הנשים שומרות בדיוק על אותה מתכונת של קדושה ששמרו בנות ישראל ממתן תורה עד היום הזה. אנו רגילים תמיד לשמוע - "היום זה לא פעם, ופעם זה לא היום"... אולי אצל הגברים זה נכון - אבל אצל הנשים זה כלל לא פשוט!

הנשים הן שומרות את המתכונת של עם ישראל. האשה מסמלת את הבית - "מימי לא קריתי לאשתי אשתי... אלא לאשתי ביתי" (שבת קיח ע"ב). "בית" משמעותו מקום מוגן ושמור. זהו תפקידן - לשמור את משמרת ה', בדמותה וכצלמה מאז מתן תורה, ומאז האמא העבריה הראשונה - שרה אמנו.

אברהם אבינו עמד בעשרה נסיונות. מסר את נפשו, ואף הלך להקריב את בנו יחידו על גבי המזבח. זוהי מסירות נפש מופלאה, ממנה שואבים אנו את כל חיותנו וקיומנו עד היום הזה. ואילו שרה - "הנה באהל", היא בתוך הבית הקדוש. רק פעם אחת אנו מוצאים אותה בפעולה - כשראתה את "ישמעאל משחק", כשהבית עמד בפני סכנה רוחנית, מיד היא פנתה לאברהם בבקשה - "גרש את האמה הזאת ואת בנה!"

וגם האמא השניה שלנו - רבקה, כששמעה שיצחק מתעתד לתת את הברכות לעשיו - הבית הגדול של עם ישראל עומד בפני סכנה - היא מיד נזעקת לשמר את הברכות שניתנו לאברהם אבינו בקדושתן ובצביון. היא קוראת ליעקב, ומצווה עליו לבוא בערמה וליטול את הברכות.

כשמשה רבינו הוסתר בין קני הסוף אשר ביאור, מה עשתה מרים הנביאה? - "ותתצב אחותו מרחוק, לדעה מה יעשה לו". היא לא מנסה לפעול פעולות שונות כדי להציל אותו, כי אין בידה להושיע אותו, אבל היא בכל זאת עומדת מרחוק ושומרת עליו - על המנהיג לימים של כלל ישראל. בנוסף, כאשר היא רואה את בת פרעה אשר ירדה לרחוץ ביאור, שולחת את אמתה ונוטלת את משה, מיד היא נזעקת - "האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ותיניק לך את הילד"? "פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא"? (סוטה יב ע"ב). שחלילה לא יינק ממצרית!

כך היו אמותינו - נשות דור ודור. וגם בדורנו תפקיד האמהות לשמור את משמרת הקודש.

האיש ממלא את הבית בתוכן, בתורה ובמצוות. אבל האשה יוצרת את המסגרת, את הכלי, את הבית שיכיל את כל התוכן. התוכן משתנה מדור לדור, ישנה ירידת הדורות. אבל המסגרת - הבית, נשארת במתכונתה ללא שום שינוי. השמירה על הבית, על הקדושה והטהרה, נשמרת באותה גדלות ששמרו אמותינו - מאז שרה ורבקה, מרים הנביאה ועד היום הזה.

התקשורת - ה"סילונית" של דורנו

עם ישראל בתחילת דרכו, היה בגלות מצרים במקום הטומאה הגדול ביותר בעולם. ושם - בתוך כל אותה טומאה, בתוך ערות הארץ, אמרו חז"ל: "שרה אמנו ירדה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה, ונגדרו כל הנשים בזכותה. יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו ישראל בזכותו בארץ מצרים" (ויקרא רבה פל"ב, ה). בתוך כל הזוהמה, גדרו אבותינו את עצמם מהשפעת זוהמת הסביבה.

והנה בספר יצירה [המיוחס לאברהם אבינו] (פרק א, ו), ישנו פתגם מפורסם: "נעוץ סופן בתחילתן". אפשר לומר, שגם דורנו, שהוא סוף הגלות - נעוץ בתחילתו - בתחילת התהוותו של עם ישראל. כשם שבתחילה היינו במצרים בתוך הזוהמה, גם היום נמצאים אנו בתוך תוכה של הזוהמה - הרחוב מלא בכיעור ופריצות. ותפקידנו כיום הוא כאז - לגדור את עצמנו! לסגור את הבית לבל יחדור משהו מטומאת הרחוב לתוך בתינו.

אחת ההתפתחויות הנוראות ביותר במאה השנים האחרונות היא התקשורת. ניתן לראות בנגב את הבדואים יושבים באהלים בלב המדבר מנותקים מכל העולם - תופעה מעוררת קנאה... אולם כשמתקרבים לאוהליהם ניתן להבחין כי הם מחוברים לחשמל והמרקע מרצד... כיום ניתן לחיות גם במדבר שמם - וללא שמץ של פרטיות! פשע שנעשה בקצה העולם... בגד שתוכנן בפריז - הכל מגיע לתוך הסלון... התקשורת המודרנית, הטלפון, המכונית, המטוס - הפכו את כל העולם לכפר אחד קטן.

משול הוא דורנו למכת ערוב. שם מספרים חז"ל (ספר הישר, פרשת בא), שכשהמצרים נעלו את דלתותיהם מפני הערוב, הביא עליהם הקב"ה חיה ששמה סילונית - "ולה אמות ארוכות, עשר אמות באורך אמת איש, ותעל הגגות... ותשלח אמתה הביתה ותסר את המנעול ואת הבריח ותפתח בתי מצרים, ואחרי כן יבואו הערוב בית מצרים..."

הטומאה נכנסת לבתינו דרך החלונות והגגות. דרך העיתונים, הרדיו - 'הערוצים הדתיים'... 'מוסיקה חסידית'... - כל הדברים הללו נכנסים לביתנו דרך הדלת האחורית, "הערוב" נכנס לביתנו! היצר הרע דופק על דלתותינו ומתחכם להיכנס בצורות שונות ומשונות, ובכך לכבות את הנר של הבית, את הקדושה והטהרה - את אותה שלימות שנשמרה בצורתה המקורית אלפי שנים במשך דורי דורות.

בואו ונראה מה נכנס לנו בדלת האחורית - סיפורי ילדים "תמימים". רוב הסיפורים הם על חיות, ולמה? כי אי אפשר לתאר בני אדם העושים מעשים לא תרבותיים, אבל לחיות מותר כל מעשה, גם הגרוע ביותר... וזה משפיע על ילדינו!

ניטול לדוגמא את הסיפור הידוע על "זהבה ושלושת הדובים". לכאורה סיפור תמים ונקי. אבל מספרים שם עליה שהיא נכנסת לבית ללא רשות, אוכלת ללא רשות, משתמשת בחפצים ללא רשות. לא נוח לה לשבת כאן ולא נוח לה לשבת שם - היא צריכה את הנוחיות המקסימלית ביותר... - לא פחות מחמש לאוין ומידות רעות! וכל זה נכנס לנו בדלת האחורית. מבלי לשים לב, התרבות הקלוקלת של העולם הזה שוטפת את ביתנו!

בדורנו - דור של מצרים, שבו הזוהמה עולה על גדותיה ומאיימת להציף אותנו, עלינו לשמור ולסתום כל סדק וכל בקיע בחומת הבית היהודי.

חורבן בית המקדש לא התחיל בתשעה באב. בעשרה בטבת החל המצור, לאחר מכן שבעה עשר בתמוז - הובקעה העיר... ורק לאחר מכן נשרף הבית.

כל הדברים הללו שחודרים לבתינו, אף אם אין בכוחם לשרוף את הבית שלנו, אבל הם עושים בקיע בחומה, קרע קטן בצניעות, פתח קטן בצורת הלבוש - שום דבר לכאורה, הבגד עדיין צנוע בהחלט... אבל זה

"עשרה בטבת"! שלאחריו מגיע חלילה "שבעה עשר בתמוז", והסוף המר של חורבן הבית!

עלינו לעמוד על המשמר, לא להתפשר, לא לוותר על הדבר הקטן ביותר. אין מושג "בשבילי היום זה גם מספיק"... אצל האשה אין "ירידת הדורות"!

ביטול תורה כנגד כולם

ישנו נושא שהוא מדובר יותר מכל בעולם הישיבות. מאז שאבי עטף אותי בטלית בגיל חמש והביא אותי לחדר, ועד היום הזה אני ברוך ה' נמצא בישיבה - והנושא המדובר ביותר הוא "ביטול תורה". ב"בית יעקב" לא שומעים על נושא זה כל כך הרבה.

נושא זה הוא מהחמורות ביותר! חז"ל אומרים: "מצינו שויתר הקב"ה על עבודת כוכבים ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים, ולא ויתר על מאסה של תורה".

אבל כבר אמר הקב"ה למשה רבינו: "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל". אומרים חז"ל: "כה תאמר לבית יעקב" - אלו הנשים, אמר לו [הקב"ה למשה]: 'אמור להם ראשי דברים שהם יכולות לשמוע'. 'ותגיד לבני ישראל' - אלו האנשים" (שמות רבה פכ"ה, ב). כלומר, את אותם הדברים אומרים גם לנשים וגם לגברים, רק שלנשים אומרים ראשי דברים, אבל הנושא הוא אותו נושא לשניהם.

נושא זה של ביטול תורה שייך גם לנשים, וזאת במה שנוגע לעצם צביון הבית היהודי. ונבאר את הדברים.

ישנם שני סוגים של ביטול תורה, וההבדל ביניהם הוא עצום.

ישנו "ביטול תורה" שאדם הולך לבית המדרש, ושם במקום ללמוד הוא נמשך לשוחח על פוליטיקה - החבר-כנסת ההוא אמר כך, והשר ההוא עשה אחרת... במקום לשבת ליד הגמרא - הוא מפטפט. זהו "ביטול

תורה". ואם הוא הולך בדרך לביתו ולא חושב בלימוד - גם זה נכלל באותו סוג של ביטול תורה.

אבל ישנו סוג אחר של ביטול תורה, שהוא חמור הרבה יותר. זהו סוג ביטול התורה שעליו נאמר: "בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה" (אבות פ"ו מ"ב).

אדם שיש לו שעתיים פנויות - יש לו חברותא קבועה בשעה תשע וחצי בערב, ועכשיו רק שבע וחצי. הוא פנוי, אין לו מה לעשות באותן שעתיים, אין שום דבר שמושך אותו, אין שום דבר שמעניין אותו - אם הוא בכל זאת לא לומד, אין זה רק ביטול תורה - זהו "עלבונה של תורה"! הוא מראה בעצמו שהתורה אינה חשובה בעיניו כלום, לזמן אין כל ערך - הוא הולך במודע ו"הורג את הזמן" - לא איכפת לו מהתורה, הוא לא מעריך אותה והיא לא שווה בעיניו כלום. זהו "עלבונה של תורה"!

"בית ועד יהיה לזנות"

חז"ל אומרים שבעקבתא דמשיחא "בית וועד יהיה לזנות" (סוטה מט ע"ב). "בית ועד" פירושו המקום שבו החכמים מתאספים. בעבר היו החכמים [ולאו דוקא חכמי ישראל] מתאספים ומשוחחים על ענייני פילוסופיה, ושאר כל מיני חכמות. והיום - בעקבתא דמשיחא - עסוקים כל המוחות הגאוניים שבעולם - בלשון חז"ל זה זנות, אבל היום קוראים לזה "אמנות"...

האמנות עוסקת בבידור וביצירת תכניות שונות. המטרה של כל האמנויות הללו היא "להרוג את הזמן"... כי אחת הבעיות הגדולות ביותר בדורנו הוא "עודף זמן". הגוי שב מעבודתו לביתו בשעה חמש אחר הצהריים. לפני שתיים-עשרה בלילה הוא לא מסוגל לישון. מה הוא יעשה

עכשיו במשך שבע שעות? כדי לפתור את "הבעיה" הזו, יש לו 'מכשיר', תכניות, משחקים וכו'. זוהי "הגאונות" של היום... זוהי "ההתקדמות" של המדע...

ילד שבא הביתה ומשחק ב'לגו', או יוצא לחצר ומשחק בכדור - זה לא ביטול תורה. ילד צריך לשחק. אבל ילד שיושב מבלי לנוע שעות על גבי שעות מול המחשב, יושב ולא עושה כלום מלבד "להרוג את הזמן" - זהו ביטול תורה המושלם ביותר! זהו ביטול תורה בצורה אחרת לגמרי - זהו ביטול זמן לשם ביטול זמן. שיא הנוראות של ביטול תורה!

"ויתר הקב"ה על עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים" - כל הדברים הגרועים הללו, כל הסחי והמאוס הזה שבמכשיר הטמא, עדיין לא מגיע לחומרה של ישיבה מול המחשב במשך שעות - "ולא ויתר על מאסה של תורה"! (איכה רבה, פתיחה ב).

ידוע לי על גדולי ישראל שהעידו על עצמם, שאילו הם לא היו משחקים ב'שחמט' ודמקה בצעירותם, הם היו עולים ומתעלים הרבה יותר. פעם זה היה משחק 'שחמט' - היום זה הרבה יותר משוכלל, הרבה יותר סוחף. הילד יושב ליד המחשב שעה ויותר, האמא קוראת לו לבוא לאכול - ואין עם מי לדבר, הוא לא נמצא כאן בכלל...

[אמנם, בכל כלל יש יוצא מן הכלל, ישנם ילדים שלדברי מומחים הם זקוקים לכך. וודאי שדברים משתנים לגופו של ענין, ויש להתיעץ בזה עם יהודי תלמיד חכם וירא שמים].

האחריות מוטלת על האמא!

האחריות על שמירת הבית בקדושה ובטהרה, מוטלת על האמא. האבא ירד במדרגתו - הוא עבר מאה דורות של חורבנות בית המקדש, של גלויות ושמדות... אבל האמא נשארה בצורתה כמאז! עליה לעמוד על המשמר, להתייצב ליד הילד "לדעה מה יעשה לו" - להיזהר שלא

ינק ממצרית - מטומאת העולם. שהילד ישחק בכדור, יצבע בצבעים, שישתולל וישתובב, שיקרא סיפורי צדיקים - אבל שלא יתקרב למחשב! המחשב תופס את הראש, הילד נצמד אליו ולא מסוגל להתנתק - זהו ביטול תורה של "עלבונה של תורה". הדורות מתקדמים, היום יש מחשבים, משחקי מחשב והילדים רתוקים אליהם. גם אם אין שם עבודה זרה, לא גילוי עריות ולא שפיכות דמים - זה הרבה הרבה יותר גרוע! כשהאמא מתפללת על ילדיה שילמדו תורה, שיהיו תלמידי חכמים - עליה לבנות עבורם את הבית - את המסגרת שלתוכה הם יצקו את התוכן - את התורה הקדושה. בבית המקדש היו שולחן, מזבח ומנורה, כל הכלים היו כלי שרת לעבודת הבורא. וכשהבית מוכן לקדושה - הקדושה שורה בו.

יש להן לנשות עם ישראל תפקיד לא קל - לשמור על בית המקדש בקדושה ובטהרה, באותה המתכונת מדורי דורות שעומדת כצוק איתן ולא נכנעת לרוחות הזמן.

בדורנו, גם אם האיש לא יכול להיות "הגאון מוילנא" - האשה כן יכולה להיות "אשתו של הגאון מוילנא"!

וזוהו תפקידה!

"לכי ומעטי את עצמך"

גדלות האשה מתבטאת במידת התבטלותה כלפי השי"ת

"אשה גדולה" - מהי?

פעמים רבות, כשבאים להספיד אשה חשובה שנפטרה, אומרים עליה שהיתה אשה "גדולה", אשה צדיקה, והשאלה היא: מה הכוונה במושג הזה - "אשה גדולה"?

כדי להבהיר ולהסביר את הדברים, עלינו לתת הסבר ממצה על תפקיד האשה בעולמנו עפ"י השקפת התורה הק'.

כשמדובר על גברים, על רבנים - התארים של הגדלות הם בקווים מאוד ברורים. אך כשמדובר על נשים, מאוד קשה לתת הגדרה מדויקת מהי "אשה גדולה": האם הכוונה לאשה טובה? צנועה? פשוטה? או אולי אשה שהתמסרה לגידול ילדיה? - הכל טוב ויפה, אבל מה באמת מבטא גדלות אצל אשה?

הגאון מוילנא זצ"ל, כשאשתו נפטרה, הורה לחרוט על קברה כך: "לא הניחה בעולם אחריה כמותה", כלומר: היא היתה האשה הגדולה ביותר שהיתה באותו דור. השאלה היא: במה, באלו פרטים ובאלו מעשים, באה לידי ביטוי גדלותה העצומה?

זהו נושא עמוק ולא קל. הסוגיה של נשים צדיקות זוהי סוגיה מאוד עמוקה ונסתרת, והנני מתפלל שאזכה להבהיר את הדברים כראוי, עד כמה שידינו משגת. כמובן, הדברים שייאמרו כאן בנויים על דברי חז"ל בגמ', וה' יהיה בעזרנו לרדת לעומקם.

"הביאו כפרה עלי, שמיעטתי את הירח"

במעשה בריאת השמש והירח מצינו לכאורה סתירה בין שני פסוקים. בפסוק אחד כתוב: "ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים" (בראשית א, טז), כלומר גם השמש וגם הירח היו "גדולים". ומיד אח"כ כתוב: "את המאור הגדול לממשלת היום, ואת המאור הקטן לממשלת הלילה" - השמש נקראת "מאור גדול", והירח - "מאור קטן".

על דרך הפשט אין כאן סתירה, אבל ע"ד הרמז זוהי סתירה, וחז"ל (חולין ס ע"ב) מיישבים אותה כך:

בתחילה, כשברא הקב"ה את העולם, היו שניהם - גם השמש וגם הירח - גדולים. אלא שאז "אמרה ירח לפני הקב"ה: 'רבש"ע, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד'?" - לא יתכן שגם השמש וגם אני נהיה באותו גודל! המשמעות היא: אני רוצה להיות גדולה יותר מהשמש!

"אמר לה [הקב"ה]: 'לכי ומעטי את עצמך'!" - את צודקת. אי אפשר ששניכם יהיו שווים. אך מי אמר שאת צריכה להיות הגדולה מביניכם? תהיי את הקטנה יותר!

"אמרה לפניו: 'רבש"ע, הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון, אמעית את עצמי'?"! - היכן הצדק?!

התחיל הקב"ה לפייס את הלבנה ואמר לה: "לכי ומשלי ביום ובלילה" - תאירי גם ביום וגם בלילה. "אמרה ליה: 'מאי רבותיה, דשרגא בטיהרא מאי אהני'?" - אין שום ערך בהארת הלבנה ביום. לא נחה דעתה ולא התפייסה בטענה זו.

"אמר לה: 'זיל, ליקרו צדיקי בשמך: יעקב הקטן, שמואל הקטן, דוד הקטן' - את נעלבת שקוראים לך מאור 'קטן'? הנה אפילו הצדיקים הגדולים ביותר יכוננו בשם זה: על יעקב אבינו נאמר: 'יעקב בנה הקטן', על שמואל - 'שמואל הקטן', וגם על דוד המלך כתוב: 'דוד הוא הקטן'. את לא יחידה, גם צדיקים נקראים בשמן!

"חזייה דלא קא מיתבא דעתה" - עדיין לא התפייסה.

"אמר הקב"ה: 'הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח!' והיינו דאמר ר"ש בן לקיש: מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו לה? אמר הקב"ה: 'שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח'". כלומר: בכל המועדים כתוב 'ושעיר חטאת', ובראש חודש כתוב 'ושעיר עזים אחד לחטאת לה'. קשה לומר זאת, אך כביכול הקב"ה אמר: אכן, מה שהמעטתי את הלבנה היה מעשה שאינו ראוי, ועלי להביא קרבן לכפר על עצמי, וזהו שעיר של ראש חודש.

עד כאן הגמ' הנפלאה והנוראה הזו.

דברי חז"ל אלו לכאורה מתמיהים ביותר: אם הקב"ה אמר ללבנה מעטי את עצמך, משתמע מכך שהוא כביכול 'חשד בכשרים', חשד שהירח באה לקטרג על השמש. רק אחרי שהירח התגוננה ואמרה שבאה לומר דבר טוב, ראה הקב"ה לנכון לפייסה. אבל היא לא התפייסה עד שהקב"ה אמר: טוב, כנראה המעשה שעשיתי לא היה טוב, וא"כ עליכם להביא עלי קרבן לכפרה.

ולכאורה, למה הוא צריך קרבן? שיעשה תשובה כביכול ויגדיל את הירח בחזרה! אם אכן הכיר הקב"ה שלא היה לו למעטה, הרי היה באפשרותו לתקן את המצב ולהחזירה לגודלה המקורי כפי שהיתה קודם מיעוטה! אך אנו רואים שהוא לא עשה כך. הקב"ה אמר: כך צריך להיות, אבל יחד עם זאת נצרכת כאן גם כפרה!

יתירה מזו, הרי התרגום המילולי של המונח 'לכפר' הוא לנקות, לקנח את זוהמת החטא ולהשיב את המצב לתיקונו. ואם קרבן ראש חודש בא לכפר על מעשה זה של הקב"ה, פירוש הדבר, שבראש חודש אכן השיגה הירח סוף סוף את מבוקשה. מה שרצתה וביקשה - היום יש לה אותו! וצריך ביאור, באיזו נקודה היא אכן השיגה את מבוקשה?

הדברים הפלא ופלא! ממש לא מובן מה קורה כאן!

הלבנה ביקשה קירבת ה'

השמש היא כדור ענק של אש, והיא מהווה מקור עצמי של אור, של אנרגיה ושל חום. הירח לעומת זאת הוא גוף ללא שום אנרגיה וללא שום אור עצמי. הירח מאיר, אך בסה"כ משקף הוא את אור השמש. אם נרצה לתת משל על הירח, הרי הוא כמו מראה.

והנה כשמעמידים מול מראה אור או איזה דמות כלשהי, כמעט ולא ניתן להכיר מיהי הדמות עצמה ומיהי המראה המשקפת אותה, כי שניהם נראים בדיוק אותו דבר.

זה בעצם היה מצבם של השמש והירח - הלבנה - בתחילה, כשברא הקב"ה את עולמו. השמש עמדה מול הלבנה, ובעולם ראו "שני מאורות גדולים". השמש היתה מקור אור עצמי, והלבנה היתה משקפת את אור השמש בשלימותו, ונראתה בדיוק כמוה.

והנה באה הלבנה והתלוננה לפני הקב"ה: רבש"ע, למה אנחנו צריכים להיות שווים? אני רוצה להיות יותר גדולה מהשמש!

ולכאורה, הרי אם אין לה ללבנה משל עצמה כלום, והיא רק משקפת את אור השמש. כיצד, אפוא, יכולה הלבנה להיות גדולה יותר מהשמש?

אלא שכאן אמרה הלבנה דבר נשגב מאוד: נכון, מצד עצמי הנני גוף עכור, ואין לי משלי מאומה, אני בסה"כ מראה. אולם גם השמש, אף שהיא כדור של אור ואנרגיה, אך מהיכן היא מקבלת את הכל? האם מעצמה? לא ולא! אלא - "באורך נראה אור"; הקב"ה הוא מקור של אור. אמנם לא כ"כ רואים זאת, אבל ודאי שאת כל האור שלה מקבלת השמש מהקב"ה.

אם כן, אמרה הלבנה, לשם מה אני צריכה אמצעי? אינני רוצה לקבל את קדושתי ואת האור שלי מהשמש, אשר בעצם מקבלת אותם ממך ית'. אני רוצה לקבל זאת ישירות ממך! ואז אוכל להיות אפילו יותר גדולה מהשמש - שהרי אקבל את כוחי ישירות מהקב"ה!

זה היה רצונה של הלבנה: לקבל את אור פני האלקים באופן ישיר, בלי אמצעים ובלי מחיצות. לקבל ישירות מבורא עולם!

אמר לה הקב"ה: אינך רוצה להיות שווה עם השמש? לכי ומעטי את עצמך!

אמרה הלבנה: וכי מה ביקשתי? ביקשתי קירבה לה! זה מה שמגיע לי, למעט את עצמי?!

וכאן רצה הקב"ה לבחון אותה [את הלבנה] אם היא אכן מבקשת קירבת ה', או שהיא מדברת מתוך קנאה. אמר לה: אעניק לך צבא ענק של מיליארדי כוכבים!

אם דברי הירח נבעו מקנאה, היא היתה צריכה לשמוח בתשובה זו, שהרי כעת יהיה לה יותר מהשמש. אך הירח לא התפייסה בזה!

אמר לה: אולי מה שחסר לך זוהי חשיבות, שקוראים לך "מאור קטן" - א"כ דעי לך שגם יעקב אבינו ודוד המלך נקראו קטנים, וא"כ יש לך חשיבות!

אם טענתה של הלבנה נאמרה מתוך קנאה, היא היתה מסתפקת בתשובה זו. אך היא אמרה: לא זאת ביקשתי. ביקשתי להיות קרובה אל השי"ת.

אם בקשתה של הלבנה היתה נובעת מקנאה בשמש, היא היתה מתפייסת! כי הנה סוף כל סוף הרי היא גדולה יותר מהשמש - היא מושלת יותר זמן [ביום ובלילה], היא חשובה יותר [הצדיקים נקראים בשמה], ויש לה צבא של כוכבים [מה שאין לשמש]. אך אם גם לאחר כל הפיוסים הרבים שהקב"ה ניסה לפייסה, לא התפייסה - אות הדבר שבקשת הלבנה נבעה מתוך רצון אמיתי וכן של קירבת ה', ולא מתוך כוונות צדדיות של תחרות, קנאה וכבוד.

לכך ומעטי את עצמך" _____ לא

לאחר ש"ראה הקב"ה שאין הירח מתפייס" ועמד בכל הנסיונות הרבים שהוצבו לו, או אז אמר לו הקב"ה - יש לי דבר שנקרא "ראש חודש" - "הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח!"
וכאן עלינו להאריך מעט.

קביעת מולד הלבנה נמסרה ביד הבי"ד

כיום יש לנו לוח מסודר, בו קבוע מראש באלו ימים יחול כל מועד, ובאלו ימים הוא לעולם לא יחול, כגון: "לא אד"ו ראש, ולא בד"ו פסח" [ראש השנה לא יחול לעולם בימי א, ד, ו בשבוע, ופסח לא יחול בימי ב, ד, ו בשבוע (שו"ע או"ח תכח, א)].

אולם בימי חז"ל, כשעדיין לא היה לוח קבוע והיו מקדשים על פי הראיה, מה היו עושים במקרה שעל פי המולד הטבעי היה אמור ראש השנה לחול ביום ראשון בשבוע?

במקרה שכזה, או במקרים הדומים לו, היו בית הדין - הסנהדרין - משנים את הראש-חודש. ואף אם היו באים עדים ומעידים שראו את הלבנה בחידושה, היו הסנהדרין מרבים עליהם ומייגעים אותם בשאלות, ומכשילים אותם בכוונה תחילה על מנת לאחר את קביעת החודש למחרת (כמבואר בגמ' ר"ה כ ע"א, עיי"ש).

נמצא אם כן - וזאת היתה תשובת הקב"ה לירח - שמולד הלבנה, שהוא ראש החודש, אינו נקבע לפי השמש - המולד הטבעי, דהיינו המפגש של השמש עם הירח - אלא הסנהדרין, על פי התורה הקדושה שהיא קדושת ה' בעצמה - הם הקובעים מתי הוא מולד הלבנה!

כאן נענה הקב"ה לבקשת הירח - מהיום אינך תלוי בשמש, אלא בסנהדרין, כלומר: בי!

לפי"ז תתורץ הקושיה שהקשנו, הרי הלבנה התכוונה לטובה, והקב"ה אכן ראה שהיא התכוונה לטובה. מדוע, אם כן, לא החזירה הקב"ה לגדולה המקורי לפני שהקטינה?

ולפי דברינו הענין פשוט וברור. הלבנה אמרה: אינני רוצה לקבל את האור שלי מהשמש, אלא אך ורק מאור פני ה'. אמר לה הקב"ה: אם היית רוצה לקבל מן השמש, היית יכולה לעמוד מולה, לשקף את האור הנובע מתוכה, ואז להיות בדיוק כמוה. אבל כיון שרצונך לקבל ישירות מהשי"ת - עלייך להיות קטנטנה, כי רק מי שהוא עניו גדול יכול לקבל מהשי"ת! אם תהיי גדולה כמו השמש - לא תוכלי לקבל ממנו ית'. רוצה לקבל ישר מבורא עולם? עלייך להמעיט את עצמך, וככל שתמעיט את עצמך יותר - כך תזכי יותר לאור פני ה'.

האשה - 'מראה' שבכוחה לשקף את השי"ת!

עתה ניגש לענייננו. כל הפרשה הזו של בריאת השמש והירח, והדין בדברים שהיה לירח עם הקב"ה, הם משל לאיש ואשה, ולתפקידם בעולם הזה.

בענין הגדרת תפקיד האשה בעולם, מצינו לכאורה סתירות גדולות בתורתנו הק'. מחד, האיש מברך בכל יום בשם ומלכות: "ברוך אתה... שלא עשני אשה"! ומשתמע מכאן שהאיש שמח בזה שאיננו אשה. ואם יש מקום לשמחה, נראה שהאיש יותר חשוב מהאשה, ואכן ישנן נשים הנעלבות מהברכה שהאיש מברך...

מאידך, הנשים גם הן מברכות: "ברוך אתה... שעשני כרצוני" - אני נבראתי לפי רצון ה'! ומהברכה הזו נראה שהקב"ה אוהב את הנשים יותר מהגברים! ובאמת כך אמרו חז"ל: "גדולה הבטחה שהבטיחן הקדוש ברוך הוא לנשים יותר מן האנשים" (ברכות יז ע"א).

יתירה מזו, נאמר בפסוק: "אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב, ד) - האיש מתכבד באשתו. האשה היא העטרה - הכתר - של בעלה, כלומר: היא יותר גדולה וחשובה ממנו, וגם המיקום שלה הוא מעליו, כמו שהכתר מונח על הראש. ואף שהפסוק בפשוטו נאמר לעתיד לבוא, אך סוכ"ס גם כאן, בעולם הזה, "אשת חיל עטרת בעלה" - האשה גדולה יותר מבעלה!

זוהי הסתירה העצומה שכל אשה חשה בה.

שאלה נוספת ששואלות הנשים: מדוע לא מגיע לנו להניח תפילין או להתעטף בציצית? מדוע איננו מחויבות בתקיעת שופר, בישיבה בסוכה ובשאר כל המצוות, ובעיקר - מדוע איננו זוכות לזכות הגדולה של לימוד ויגיעה בתורה בקדושה? במה הננו "עטרת בעלינו"?

התשובה לסתירה זו היא כך:

האיש הוא בבחינת 'שמש'. כשם שהשמש היא מקור עצמי של אור, אנרגיה וחום, כך האיש הוא כביכול 'גנרטור' עצמי 'המייצר' מעלות וגדלות. הוא מקרין מתוכו תורה ומצוות - שופר, סוכה, לולב וכל המצוות כולן. האיש הוא 'גנרטור' של כל הקדושות.

לעומתו, האשה היא כמו הירח - אין לה אור עצמי, היא כמו מראה! אין לה לא תורה ולא תפילה. אמותינו שבדורות הקדומים אפילו לא התפללו 'שמונה-עשרה' של שחרית...

מה יש לה? - את מה שהיא משקפת! אם היא פונה למעלה, אל השי"ת, וכמו שהלבנה אכן עשתה - היא משקפת את הקדושה העליונה, ובזה היא מתעלה למדרגה הרבה יותר גבוהה ממדרגת בעלה, משום שבעלה אינו אלא מה שהוא, ואילו היא - משקפת את השי"ת! לא פחות! הוא 'גנרטור' שאמור לייצר בעצמו את מעלותיו וגדלותו, ממילא הוא נצרך לתלמוד תורה ולקיום מצוות כתפילין, שופר וכו'. אבל היא - בבחינת 'מראה' שאם תפנה את עצמה לכיוון הנכון - כלפי מעלה - תשקף את הבורא ית'.

זה מה שאמרה הלבנה: אינני רוצה לקבל את האור שלי מהשמש,
אלא אני רוצה לקבל את האור ישירות מאת הקב"ה. ממילא - אני יותר
גדולה מהשמש!

ה'מראה' משקפת את העומד מולה

כדי להמחיש את הדברים ניתן משל נפלא.

אם ניקח את התמונה היפה ביותר בעולם - למשל: תמונה של החפץ
חיים זצ"ל - ונתבונן: מה יותר יפה - תמונה של החפץ חיים, או מראה?
התשובה תהיה: תלוי היכן המראה עומדת. אם המראה עומדת מול בהמה,
תמונתו של החפץ חיים יפה פי כמה וכמה. אם היא עומדת ליד סתם
בן אדם - גם אז תמונת החפץ חיים יפה הרבה יותר. אבל אם המראה
עומדת מול יהושע בן נון? - כאן כבר התשובה תשתנה. סוכ"ס יהושע
בן נון היה גדול יותר מהח"ח זצ"ל...

כי למראה עצמה אין שום הגדרה. תלוי לאן היא פונה! אם היא
פונה ליהושע בן נון, הרי שכעת היא משקפת את יהושע בן נון, בעוד
שתמונה של החפץ חיים משקפת רק מה שבתוכה, ולעולם לא תוכל
לשקף את יהושע בן נון!

כך גם לענייננו: האיש - מה שהוא פועל, זה מה שהוא. אין בכוחו
להגיע ליותר מכך. לעומת זאת האשה - היא משקפת את מה שנמצא
בכיוון אליו היא פונה. אם היא פונה כלפי העולם הגשמי - הרי שזה
מה שהיא כעת! אבל אם היא פונה לקב"ה - היא מקרינה את קדושתו
של בורא עולם, ושוב אינה נזקקת לכלום! התורה והמצוות הם כלים
שמטרתם לקרב את האדם אל בוראו. אבל האשה לא צריכה זאת! היא
פונה למעלה וממילא מקרינה מתוכה את קדושת הבורא ית'!

את ההבדל בין האיש והאשה ניתן להגדיר על ידי דוגמא שהיא אולי
חריפה במקצת, אבל יש בה כדי לחדד את ההבדל בין האיש לאשה.

יהודי חשוב, מתלמידי החכמים הגדולים שבירושלים, כתב מכתב תלונה לחברת "אל-על", ובו הוא מתלונן על כך שבטיסות מקרינים סרטים אשר הנפש סולדת מהן. בתוך מכתבו הוא מדגיש - "אני אמנם לא ראיתי את הסרטים הללו, אבל אשתי ראתה, והיא סיפרה לי מה תוכנם של סרטים אלו..."

מתוך מכתבו למדים אנו, שכביכול אין זה גרוע כל כך שהאשה תראה סרטים מכוערים, רק לאיש אסור לראותם...

אולם לאמיתו של דבר, ההיפך הוא הנכון! ההבדל בין איש שרואה סרט מכוער ח"ו לבין אשה שרואה, הוא כך: כשאישה רואה סרט מכוער, הדבר מכתים את נשמתו בכתם נורא. יש לו נשמה קדושה - שהרי הוא יושב ולומד וגם מקיים מצוות - וראיית סרט כזה יוצרת אצלו כתם מכוער באישיותו!

לעומת זאת אשה שרואה סרט, אין זה רק כתם בנשמתה, אלא הסרט משקף אותה וזה מגדיר אותה! זה מה שהיא בחפצא!!! היא כעת מראה את מה שראתה שם. הסרט המכוער הזה רח"ל פשוט הגדיר את כל מהותה ואישיותה! את האיש זה לא מגדיר. הוא נשאר זה שמתפלל שחרית מנחה ומעריב, ובנוסף יש לו כתם. אבל את האשה - הסרט מגדיר אותה!

כשאישה קוראת ספר של הבלים, הוא תלמיד חכם עם כתם של הבלים. אבל כשאשה קוראת ספר של דברי הבל ושטות, כל מהותה היא הבל ושטות!

אמנם, כשאשה מחליטה לפנות אל הקב"ה - פנייה זו מגדירה את כל אישיותה, וכעת כל מהותה היא "קדושת ה' יתברך"! באותה שעה היא עולה עשרות מונים ויותר על פני בעלה!

לכן נקראת האשה "אשת חיל עטרת בעלה", כי היא השורש שלו! היא מקבלת את קדושתה ישירות מהבורא-עולם! היא כל כולה "שעשני כרצונו" - היא כביכול רצונו של ה' יתברך בכבודו ובעצמו!

הצניעות - מניעת השתקפות העולם באשה

הנקודה החשובה ביותר אצל אשה היא הצניעות. "צניעות" פירושה: חשיבות. העולם החילוני לא מסוגל לתפוס זאת. אשה חילונית לא מבינה: "וכי אשה היא דבר טמא שצריכים להחביא אותו ולכסות אותו"!!

והאמת, שלשיטתם הם צודקים. כי ההיפך מצניעות הוא - כשאדם חי את העולם! יש עולם, ואדם - ובכלל זה האשה - רוצה לחיות את העולם, לכבוש אותו ולתפוס מגע עם כל הנמצא בו. והצניעות היא בדיוק ההיפך מזה; "צניעות" פירושה, התנתקות מהעולם הזה.

האיש אינו מצווה על הצניעות כמו האשה. הוא לא מצווה להתנתק מהעולם. האיש יכול לחיות בתוך העולם וליהנות ממנו [כל זאת כמובן בתנאי שהכל נעשה מתוך קדושה וטהרה], כי אכן ישנם בעולם הרבה דברים שיכולים לעזור לו בעבודתו הרוחנית ולבנות אותו. אבל האשה - שהיא ראי - אם יש לה איזשהו קשר עם העולם, הרי היא מיד משקפת אותו, והיא במהותה נהיית "אשת-עולם" [בידיש: "א וועלטשער"].

נשים צריכות לדעת זאת: כל ספר שקוראים, כל חדשות ששומעים, עצם המגע עם העולם - אצל האיש זה ביטול תורה. אבל אצל האשה זוהי פגיעה בכל האישיות שלה! הראיה הזו מגדירה אותה. כל המהות שלה פשוט מקרינה ומשקפת את מה שעומד מולה!

בחור ישיבה שקורא ספר, מציץ לאיזה עיתון או 'מגאזין' - זה נורא ואיום! ראשית, ביטול תורה. שנית, איזה תמונות שהוא רואה שם, איזה כיעור... הוא מטמא את עצמו. זהו סכין שפוגע בתוך לבו, והורס ופוגם חלקים מנשמתו.

לאשה אין כזה "סכין", זה לא דוקר בלב, זה לא מטמא את נשמתה [כי סוכ"ס היא רואה שם נשים], אבל זה מגדיר אותה! הטומאה הזאת [ברגע זה לפחות] היא כל מהותה ופנימיותה!

"חכמות נשים בנתה ביתה"

על אסתר אומרים חז"ל: "למה נקראת שמה אסתר? על שם שהיתה מסתרת דבריה, שנאמר: 'אין אסתר מגדת את עמה'" (מגילה יג ע"א).

הפסוק מגדיר לנו זאת כך: "ובהגיע תור אסתר בת אביחיל דוד מרדכי לבוא אל המלך - לא בקשה דבר". זוהי ההגדרה של כל הצדיקות היהודיות: "לא בקשה דבר"!

"מה את רוצה?" "כלום! אני לא גרה כאן, אני לא חיה כאן, זה לא הבית שלי"!

אסתר היתה צנועה. כשהיו שואלים אותה: "איך קוראים לך?" היתה עונה: "אין לי שם"...

"מהיכן את?" - "לא יודעת"!

"מה את? אין לך אישיות"?

ולכאורה, מה זה קשור לצניעות?

ביאור העניין נראה כך: שלמה המלך אומר - "חכמות נשים בנתה ביתה" (משלי יד, א). מהי אותה "חכמה" שעל ידה בונה האשה את ביתה?

בספר "תומר דבורה" לרבי משה קורדובירו (פרק ג) כתוב, שלחכמה ישנם שני פנים: פן אחד הפונה כלפי מעלה, אל הכתר - ה' יתברך, לקבל ממנו את שפע החכמה. והפן השני פונה כלפי מטה - להשפיע את החכמה הלאה.

ומהו האדם עצמו? - כלום! הוא רק צינור דרכו עובר השפע.

זוהי חכמת הנשים שבונה את ביתה הפרטי ואת כל בית ישראל. אני עצמי - כלום, היא רק פונה כלפי מעלה, לקב"ה, לקבל את השפע, לשקף את אור הפנים של הכתר העליון, ואת האור פנים הזה להקרין על ביתה!

אבל האשה לעצמה - כאסתר המלכה בשעתה - "לא ביקשה דבר".
אני כלום, אני רק צינור. אני רק מקיימת את רצון בוראי.

זה מה שאמר הקב"ה ללבנה: "לכי מעטי את עצמך!" אם את רוצה לשקף את בורא עולם, אם את רוצה סוג של חיים - אז תהיי כמו סמרטוט, שאף אחד לא יראה אותך ולא יבחין בך. לכי ומעטי את עצמך! את אינך יכולה להיות גדולה כמו השמש. עלייך להיות קטנה, לא מורגשת כמעט, כך שרק בורא עולם ידע שיש לך עין אחת המופנית כלפי מעלה לקבל מהשי"ת [והרי זה באמת מה שעניין את הלבנה!] - ועין אחת המופנית כלפי מטה להשפיע את הקדושה העליונה על ילדיך. חוץ מזה - אין לך ולא יהיה לך שום דבר אחר בעולם!

האיש, לומד תורה, מוסר שיעורים ומקיים מצוות - ולשם כך עליו להיות מחובר לעולם. וכיון שעליו להיות מחובר לעולם - הוא מברך "שלא עשני אשה", כי אם הוא היה אשה - הוא היה 'מראה' בעודו מחובר לעולם, ואז מצבו היה גרוע ביותר.

אבל האשה, שהיא רק מראה, היא מודה לקב"ה על כך "שעשני כרצוני" - שנתן לה את האפשרות לשקף את אור פניו ית' בעצמותם.

תשעה קבין של שיחה עם הבורא ית'

חז"ל אומרים: "עשרה קבים שיחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים ואחד כל העולם כולו" (קידושין מט ע"ב).

לשם מה ניתנו לאשה תשעה קבין של שיחה? מהי "שיחה"?

ההגדרה של "אדם" היא "מדבר" - "ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז), וידועים דברי התרגום: "לרוח ממללא". והכוונה כמו שאמרו בזוהר הק' (בראשית כז ע"א), שהוא מדבר קמיה מריה בתורה ובתפילה, כלומר מדבר עם הקב"ה! "מדברים" הכוונה מתקשרים, על ידי הדיבור האדם מתקשר עם הקב"ה.

וכוונת דברי חז"ל "עשרה קבים של שיחה ירדו לעולם", לא כמו שאנו חושבים שדיבורים הכוונה "פטפוטים"... אלא הכוונה עשרה קבין של אפשרות לשוחח - להתקשר - עם הקב"ה ירדו לעולם. "אין שיחה אלא תפילה" (ברכות כו ע"ב) [וכמו שאמרו חז"ל עה"פ "ויצא יצחק לשוח בשדה" - לשון תפלה, כמו ישפוך שיחו" (רש"י שם)]. מתוכם "תשעה נטלו נשים"! כי התפקיד של הנשים הוא לשוחח עם הקב"ה כל הזמן. לפנות אליו ולהתקשר עמו!

ברגע שהאשה לוקחת מבעלה את התשע־עשרות שיחה, הריהי "אשת חיל עטרת בעלה". וכמה שיהיה הבעל גדול בתורה, ואף גדול הדור, אבל האשה הפשוטה ביותר, אם כל הזמן פונה היא אל ה' ומדברת אתו, ויחד עם זאת משפיעה את הקדושה הזאת על ילדיה - אשה זו היא "עטרת בעלה", היא הכתר.

לעתיד לבוא, כשהכל ייגמר, יבוא האיש עם כל המטענים של התורה והמצוות שלו, ויכריז בגאווה: "תנו לי להיכנס! יש לי מטענים של תורה ומצוות"! ואילו האשה תבוא מחוסרת כל...

אבל - היא מראה, היא משקפת את הבורא עולם, ממילא כל העולם יתבטל מפניה! היא תטען: "אני במשך כל חיי הייתי צנועה. לא הייתי בתמונה בכלל! ה'מראה' כביכול לא תפסה צבעים ונשארה נקיה ומבריקה, וממילא שיקפה נאמנה את כל קדושת השי"ת". ואכן, מכח טענה זו תזכה להיות מאלו שנאמר עליהן: "אשת חיל עטרת בעלה".

"כה תאמר לבית יעקב"

מהותה של תנועת "בית יעקב" - פרטיות עם השי"ת

יום הזכרון - יום של חשבון הנפש

התכנסנו כאן על מנת להעלות את זכרה של דמות חשובה ביהדות אמריקה - הרבנית קפלן ע"ה, וכאן מוצא אני הזדמנות לבטא בפעם הראשונה הרגשה שהרגשתי במשך שנים רבות.

הורינו גידלו אותנו בויליאמסבורג, ובתור ילד, הרבנית קפלן היתה בעיניי הדמות של אשה צדקת. כשניסיתי לתאר לעצמי אשה צדקת, הדוגמא לכך היתה היא. הדרך בה היא דיברה, האיידלקייט שלה. מעולם לא היתה לי הזדמנות לבטא את הכרת הטוב לצדקת הזו, ולמשפחת קפלן בכלל, על ההשפעה, על היסודות הראשונים של יידישקייט אמיתית באמריקה, אשר שפכו אור על כל אמריקה ועל כל העולם החדש.

היום הוא יום הזכרון. המלה "זכרון" פירושה לחיות את הדבר מחדש. ראש השנה נקרא "יום הזכרון", כי ביום זה כל המעשים שלנו, שאנו רואים אותם כעבר, כדברים שחלפו מן העולם - חוזרים כביכול לחיים; הקב"ה בודקם, ועל פיהם חותך קיצבת חיים לכל חי.

מיום האתמול לא היה נשאר כלום, אילמלי הזכרון. יום הזכרון הוא, אם כן, במידה מסויימת תחיית המתים, בנייה מחדש של דברים שאולי חשבנו שהלכו לאיבוד. ביום זה מנסים אנו לחיות אותם שוב ולבנותם מחדש.

יום הזכרון הוא גם יום של חשבון הנפש. מובא בגמ', שישנו מנהג לצום ביום היארצייט של ההורים. כי זהו זמן לתשובה, זמן שעלינו לזכור דברים שאולי כבר שכחנו מהם.

נאמר בכנס לזכרה של הרבנית קפלן ע"ה [מייסדת "בית יעקב" באמריקה].

נדבר, אפוא, ביום זה על המוסד המופלא הנקרא "בית יעקב".
ישיבות אינן חידוש. ישיבות כבר היו בזמן חז"ל, בסורא, בפומבדיתא
ובעוד מקומות. "בית יעקב" היה חידוש. שרה שנירר ע"ה היתה מחדשת!
הרבנית קפלן והרב קפלן ז"ל, גם הם יצרו חידוש - כאן בארה"ב. וחשוב
לנו לפחות פעם בשנה ואולי אפילו כל יום, להזכיר לעצמנו מהי בעצם
מהותו של המושג "בית יעקב".

שכחת המטרה אפילו לרגע - סכנה גדולה!

שמעתי משל נפלא. ישנו משחק הנקרא "שחמט". מטרת המשחק
היא לתפוס את המלך של היריב. אחד מהכלים במשחק הוא ה'סוס'.

והנה היה מעשה פעם בשניים ששחקו במשחק השחמט, ולאחד היתה
הזדמנות לנצח, וזאת ע"י ש'אכל' את הסוס של יריבו. אבל הוא לא
רצה לעשות זאת! מדוע? "אני אוהב סוסים, אינני מסוגל 'לאוכלם'! כך
הוא טען...

מוסר השכל: אם אוהבים סוסים [או כלי מסויים אחר], א"א לשחק
שחמט!...

אם רוצים לשחק וגם לנצח במשחק, אז נכון שצריכים להיזהר על
הסוסים, על החיילים וכו', לא לאבדם סתם כך, אבל מטרת המשחק
אחת היא - לתפוס את המלך! ואם שוכחים את המטרה לרגע - עושים
טעויות עד שלבסוף מפסידים את כל המשחק. אדם יכול להיות השחקן
הגאון ביותר, אבל אם יאהב את הסוס, הוא עלול להפסיד במשחק.

למדנו מכאן יסוד גדול בנוגע ליהדות. השי"ת הוא המלך, מלך מלכי
המלכים. במשך החיים כולנו עושים הרבה דברים. קונים בית, מתלבשים
וכו'. אנחנו 'משחקים' במשחק קשה, לא קל, ולפעמים גם עושים טעויות,
אבל לעולם אסור לנו לשכוח אפילו לרגע מהי מטרת ה'משחק'. המטרה
היא אחת ויחידה - לתפוס את ה'מלך', לתפוס כביכול את השי"ת!

"אלא כיעקב שקראו בית"

מהי הנקודה המרכזית של "בית יעקב"?

ברור שלמוסד זה ישנם הרבה מטרות חשובות, כגון: תפילה, מידות, לימוד חומש, נביא, הקניית ידע במקצועות חול וכו'. ואכן הכל חשוב. אבל אם ישנה נקודה שהיא המרכז של הכל - חשוב מאוד שנזכור אותה ולא נשכח אותה ולו לרגע קט!

כנראה שהנקודה המרכזית של בית יעקב טמונה בעצם השם - "בית יעקב"! הן המקור לשם זה הוא הפסוק "כה תאמר לבית יעקב", ופירש רש"י - "אלו הנשים". לכן נקבע שמו של מוסד החינוך לבנות ישראל - "בית יעקב".

מהו המושג "בית", ומהי הנקודה המיוחדת שחידש יעקב אבינו בעניין?

חז"ל אומרים: "לא כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר 'אשר יאמר היום בהר ה' יראה', ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר 'ויצא יצחק לשוח בשדה'. אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אֵל' (פסחים פח ע"א).

מה באו כאן חז"ל הקדושים ללמדנו?

בית, צורתו ומהותו היא הפרטיות. אי אפשר לגור בגינה, בפארק, כי צריך פרטיות. אברהם אבינו ידע, שללמוד תורה ברחוב אי אפשר. אם אדם יקבע את עצמו ברחוב, הוא ודאי לא יצא תלמיד חכם וירא שמים גדול. אלא שסבר, שלהשגת הפרטיות בין עם ישראל לאביהם שבשמים מספיק לעלות על הר גבוה, להתנתק מטומאת העולם ולהיות שם ביחידות עם השי"ת.

בא יצחק ואמר: לא! הר אינו מספיק. כי הגם שעל ההר אין הרבה אנשים, אבל סוף כל סוף זהו שטח הפקר שכל מי שרוצה יכול להיכנס

לשם. מוכרחים שדה, שהוא שטח פרטי. "ויצא ישחק לשוח בשדה". כדי להיות ביחידות עם השי"ת, צריך ליצור מצב של פרטיות, בבחינת שדה.

אבל יעקב אבינו סבר, שאפילו הפרטיות שישנה בשדה עדיין איננה מספקת ליצירת הקשר הראוי עם הרבש"ע. יש צורך בפרטיות מלאה - פרטיות של בית! בית הוא שטח פרטי במאת האחוזים. אף אחד לא נכנס לבית אא"כ הוא דופק בדלת, כי כולם מבינים שזהו שטח פרטי שאין רשות לאף אחד להיכנס אליו אא"כ קיבל רשות מבעלי הבית.

ואכן חז"ל אומרים: "לא כאברהם שקראו הר, ולא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית!"

יעקב אבינו חידש דבר מאוד חשוב. כשבאים לבנות מצב של דביקות בין הקב"ה לעם ישראל, לא מספיקה דביקות לבד, הדביקות הזו צריכה פרטיות, ופרטיות מוחלטת. "לא כאברהם שקראו הר, לא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית" - בית המקדש.

גם כשנחרב בית המקדש, עם ישראל המשיך את המושג של בית. אם זה בית הכנסת, בית המדרש, או בית יהודי. הקשר בין הקב"ה לעם ישראל מחייב תמיד פרטיות של בית, זהו מצב של חדר ייחוד.

קדושה צריכה הזמנה

כל קדושה שאנו מכירים, חייבת שתקדם לה הקדשה ע"י האדם. לדוגמא: בית המקדש נעשה קדוש ע"י שלמה המלך, שאמר: "בנה בניתי בית זבול לך, מכון לשבתך עולמים" (מ"א ח, יג). במילים אלו כביכול הוא הזמין את הקב"ה לבוא ולהשרות את שכינתו בבית המקדש.

כשבנינו בית-כנסת באופקים, השבת הראשונה שהתפללנו בו היתה יו"ט ראשון של פסח. אני נקרא שם הרב, ובדיוק באותה שבת לא הייתי שם. התקשרתי לראש הישיבה ואמרתי לו: אני בטוח שבליל יו"ט ראשון של פסח יכבדו אותך לומר דרשה. עשה לי טובה, ותאמר אז: "רבש"ע,

בנינו את הבית הזה עבורך, ואנו מבקשים שתשרה שכינתך בתוך בית הכנסת שבנינו!"

את העצה הזו אמרתי לזוגות לפני שהתחתנו. אמרתי להם: כשאתם נמצאים בחדר ייחוד, תחליטו בהחלטה ברורה שהבית שלכם יהיה בית של הקב"ה, ותזמינו את הקב"ה לביתכם בפירוש.

זהו אחד היסודות הגדולים, שלכל הקדשה של מקום צריך להזמין את הקב"ה, וקדושה פירושה ייחוד.

עומק נוסף טמון בענין ההזמנה. הרי א"א להזמין מלך לדיר חזירים, במחילה. זו אינה הזמנה כלל! וכאן יש עצה נפלאה - בואו ונזמין את הקב"ה לבתינו, ומאחר וא"א להזמין את הקב"ה לבית כאשר יש בו ספרים או עיתונים שאינם ראויים, עלינו לנקות קודם את הבית מכל אלו.

הבית היהודי הוא מקום של ייחוד, וייחוד פירושו שרק שני הצדדים השותפים נמצאים בו, ולא שום גורם נוסף - "אלא כיעקב שקראו בית!"

האשה בונה את הקשר עם השי"ת בתוך הבית

זוהי המהות של היהדות, ולפי דעתי זו גם המהות של "בית יעקב".

הגברים נמצאים בבית המדרש, בבית הכנסת. האשה מטבעה נמצאת בביתה, שהוא הבית-מדרש והבית-כנסת שלה. ומוכרחים לבנות מצב של פרטיות מוחלטת בינינו לבין השי"ת.

לפני כמאה שנה חלה התפתחות גדולה בעולם. עד היום, אחת ההתפתחויות הניכרות ביותר בעולם היא התקשורת.

לפעמים הנני נוסע מבאר שבע לכיוון דימונה, ושם בדרך, במדבר השמים, ניתן לראות את הבדואים החיים להם בשקט ובשלווה באוהליהם. תמיד אני מקנא בהם: אלו חיים נפלאים, הרוחק מכל הרעש של העיר

ההומה. אם הייתי במקומם, הייתי יושב שם ולומד תורה. אבל האמת היא שהגם שהם שואבים מים מהבאר, יש להם חשמל, המופק ע"י אנרגיית השמש, והחשמל הזה נותן להם אפשרות להשתמש במכשיר הטמא... ופירוש הדבר שאין להם פרטיות!

כלומר, אפשר לחיות במדבר - בלי שום פרטיות! התרבות המודרנית יצרה מצב שאדם יוכל להימצא בתוך מדבר, וידע כל מה שנעשה בעולם! אם מישהו עושה איזה פשע בקצה העולם או מייצר בגד חדש בפרו - הידיעה הזו מגיעה מיד לתוך האוהל שלו. אין פרטיות!

כפי שבארנו, בית במהותו הוא פרטיות. צורת החיים המודרנית - התקשורת, הטלפון, המכונית והאירון - לקחו כביכול את כל העולם ועשו ממנו קומץ אחד קטן. עובדה זו פשוט החריבה את הפרטיות שלנו.

אבותינו היו רועי צאן. מדוע? משום שמלאכה זו - לרעות את הצאן במדבר, הרחק ממקום ישוב - העניקה להם את האפשרות להתבודד ולהתייחד עם בוראם במחשבתם.

עד לפני מאה שנה אדם היה חי עם עצמו. חמשים שנה מתוך השבעים שנה שלו, היה חי עם עצמו. עם המח שלו, עם המחשבות שלו - עם השי"ת! היום - לאדם אין כמעט רגע אחד לעצמו. כל הזמן הוא חייב להיות מעודכן בנעשה בעולם... התרגלנו שכמעט ואין לנו זמן לחשוב מחשבות לבד. אך גרוע מכך, אין לנו רגע של התבודדות ופרטיות עם השי"ת.

מטרת כל המצוות - חיים עם השי"ת

המטרה של היהדות היא ליצור מצב של חיים עם השי"ת. זוהי כל היהדות.

כשחושבים, מהי היהדות? האם תפילה, מצה, לולב, סוכה, שופר וכו' - הם עצם היהדות? לא ולא! אם נדמה זאת למשל שהבאנו לעיל ממשחק

השחמט, כל המצוות כולן הן כביכול כמו הכלים המשניים - הסוס, הצריח והרץ. אך העיקר הוא: המלך! מטרת כל המצוות הללו היא למצוא דרך לחלוק את החיים עם מלך מלכי המלכים הקב"ה, לשתף אותו ית' בתוך החיים שלנו.

אחת הדרכים הטובות ביותר להגיע לכך היא ע"י תפילה. "ואני תפילה", אומר דוד המלך - אני תמיד מתפלל. כמו בעל ואשה שחיים יחד ותמיד מתקשרים.

הנה לפעמים נמצאים שני אנשים בחדר, ואחד נצרך לקום ולעלות על סולם. לפתע הסולם מתחיל לרעוד. מה הוא עושה במצב הזה? - הוא קורא לעבר חבריו: "יוסי, תחזיק בבקשה את הסולם!"

זוהי היהדות - השי"ת כביכול נמצא אתנו בחדר, ואנו יכולים לפנות אליו ולבקש: "ה', בבקשה תחזיק את הסולם שלא אפול!" "ואני תפילה", למצוא דרך להתקשר עם השי"ת, לחיות אתו את עצם החיים.

כלל ישראל - רעייתו של הקב"ה

כלל ישראל בהיותם במדבר חטאו פעמים רבות, "וינסו אותי זה עשר פעמים" (במדבר יד, כב), ותמיד בסופו של דבר ניצלו.

החטא הראשון היה חטא העגל. ידוע פירושו של ה'כוזרי' שמעשה העגל לא היה כפשוטו, וזה נכון. אבל אנו נתבונן כעת בחטא זה כפשוטו. כלל ישראל לקחו עגל זהב ואמרו עליו "אלה אלהיך ישראל". מתוך כך הקב"ה בקש לכלותם, אך מהלשון שאמר הקב"ה למשה "ועתה הניחה לי" - תעזוב אותי, הבין משה רבינו שעליו להתפלל על עם ישראל, ואכן כלל ישראל ניצלו מכליה ע"י תפילתו.

לאחר מכן היה חטא המרגלים והקב"ה רצה לכלותם, ושוב משה רבינו בקש רחמים עבורם והקב"ה קיבל את תפילתו. גם במחלוקתו של

קרח רצה הקב"ה לכלותם כרגע, אבל אהרן הכהן תפס את מלאך המוות, ורובם ניצלו.

היה חטא אחד ויחיד שבו נגזרה כליה על כלל ישראל; בשעה שכלל ישראל חטאו בבנות מואב [עפ"י עצתו של בלעם הרשע], ופינחס קם והרג את זמרי, נאמר בפסוק: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי", כלומר, פינחס קינא את קנאת הקב"ה, ולולי זאת היה הקב"ה מכלה מיד את כלל ישראל בלא שום שהייה, ובלי לדבר אפילו עם משה ואהרן. הקב"ה פשוט היה מוחץ את כל עם ישראל.

מה כ"כ חמור בחטא זה? וכי חטא זה חמור יותר מחטא העגל?

התשובה היא כך: כשהחטאים נעשים בתוך המשפחה לפעמים אפי' שוברים חלונות, אך בסוף מתפייסים, ואם לא מיד, הרי שבהגיע ערב יום כיפור ודאי מתיישבים ההדורים וממשיכים לחיות. חטא העגל, מחלוקתו של קרח, וכן דברי ההבל של המרגלים המבטאים חוסר אמונה [כמו אלו התוהים "מהיכן יביא לי הקב"ה שידוך ופרנסה וכו'?!..."] היו עבירות חמורות, ואעפ"כ "סלחתי כדברך".

לעומת זאת חטא בנות מואב היה חטא מסוג אחר לגמרי: יציאה מתוך הבית היהודי, מחוץ לכותלי המשפחה, וזהו חטא בלתי נסלח. לשם כך נדרשה קנאותו של פינחס שבמעשהו "קנא את קנאתי" - קנאתו של הקב"ה! בלי זה כביכול הדלת היתה נטרקת ושוב לא היתה תקנה.

הקב"ה אמר: אם פינחס לא היה לוקח רומח ועושה מה שעשה - אני הייתי פועל! ולא משום שכך היתה שורת הדין, אלא "ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי". לא הייתי אומר למשה רבינו לעזוב אותי, לא הייתי אומר לו "לך רד כי שחת עמך", לא הייתי אומר לו "ואכלה אותך כרגע" אלא הייתי נותן מכה אחת, וזה היה הסוף!

משל למה הדבר דומה? אדם יושב ולומד, ואיזה יתוש מטריד אותו. בתחילה הוא עוד מבליג, עד שבסוף הוא מאבד את הסבלנות, מכה על

היתוש והורגו! - "זהו זה, אינני יכול יותר, תעזוב אותי"! זוהי קנאה.
כשנהרסת הפרטיות בבית, נוצרת קנאה, ואז פועלים!

כי יהודי אינו מי שרק מניח תפילין, או אפילו זה שיש לו יראת
שמים. יהודי הוא, כביכול, 'רעייתו' של הקב"ה!

על פי דברינו אלה יובן דבר נוסף. לאחר המעשה של פינחס, מעניק
הקב"ה שם חדש לעם ישראל: "חנוך למשפחת החנוכי, לפלוא משפחת
הפלואי" (במדבר כו, ה). הקב"ה החתים את שמו עליהם: 'י' בסוף השם
וה' בתחילתו, כדי להראות קבל עם ועדה שהם נקיים וטהורים.

בנוהג שבעולם אשה הנקראת לפני החתונה גב' ראובן, כאשר היא
מתחתנת עם אדון שמעון, יקראו לה גב' שמעוני. וכך, כביכול, אומר
הקב"ה: לפני מתן תורה קראו לכם חנוך, אחרי מתן תורה אתם אשת
איש, לכן ניתן שמי בתוך שמכם.

זוהי גם כוונת המילים הנאמרות על ידנו בתפילה "ושמך הגדול
והקדוש עלינו קראת" - בשם "יהודי" ישנו ד' המרמז על דלות, וישנו
שם הוי"ה.

התרגום המילולי של יהודי הוא 'גב' הקב"ה'!... ואבאר את כוונתי.

כשמכנים אשה "גב' שמעוני" פירוש הדבר הוא שאף אם יש לה
משרה מכובדת, אך מרכז החיים שלה הוא בעלה וילדיה. כל הליכתה
לעבודה נעשית כדי לפרנס את משפחתה. היא חיה חיי משפחה ומתלבשת
כמו אשה נשואה, כי מרכז החיים שלה הוא הבית. ואם לא, במחילה
ממנה, אין לה זכות קיום.

"גב' הקב"ה" פירושו שהיהודי חי את חייו בשותפות עם השי"ת.
הוא קם בבוקר והולך לישון עם השי"ת. הוא מבשל עם השי"ת, וכך
בכל דבר ודבר. הקב"ה הוא כביכול "בעלי" ומהווה את מרכז החיים שלי.
זהו תוכן המושג "יהודי", בין איש ובין אשה, אלא שענין זה בא לידי
ביטוי יותר אצל האשה, כי זהו עיקר תפקידה: לבנות חיים יהודיים.

"בית יעקב" - בית מדרש

הרב קפלן והרבנית קפלן היו דמויות של טהרה, של צדקות, וההשראה שהם הביאו לעולם החדש היא בלתי ניתנת לתיאור.

יהודים יקרים, אנחנו מאבדים את הכיוון! המהות של היהדות היא לחיות עם ה', ולחיות עם ה' פירושו פרטיות, בית, "בית יעקב"!

היום ב"ה הלימוד והתפילה, היראת־שמים והמצוות שלנו - הכל משתפר. ילדה בת שתים־עשרה מתפללת מנחה. ממש נפלא. אבל רבותי, אלו הם ה"סוסים" וה"צריחים". מה עם ה"מלך"? מה עם הקשר האישי שלנו עם השי"ת? כמה מצורת החיים שלנו היא יהודית, וכמה רח"ל נלקחה מתרבות הגויים?!

היום ניתן למצוא בבית יהודי עיתונים של גויים. תארו לעצמכם שבחדר ייחוד יושבים חתן וכלה, ולפתע נכנס המנקה - "האם אני מפריע"? הוא שואל באדישות. כן, ודאי שהנך מפריע! נכנסת לתוך הפרטיות של החתן והכלה!

היכן הפרטיות שבינינו לבין השי"ת? "בית יעקב" נוצר כבית מדרש. ב"ה בישיבות הבחורים אינם קוראים עיתונים בבית המדרש. וכך גם "בית יעקב" נועד להביא את הבתים שלנו למצב הפרטיות המירבית בינינו לבין השי"ת, שהתרבות שלנו תהיה תרבות יהודית טהורה.

"בית יעקב לכו ונלכה באור ה'!"

"והצנע לכת עם אלקיך"

מצות הצניעות בעיקרה נועדה להגן על האשה

מהות מצות הצניעות - הגנה

לכל מצוה בתורה יש את הנקודה המיוחדת לה, וישנן כמה דוגמאות לכך:

מצות מזוזה עניינה לקדש את הבית ולתת עליו את החותמת שזהו בית בו שורה השכינה. מצות ציצית נועדה להזכיר ללובש אותה שעליו לקיים את כל מצוות השי"ת, וזאת ע"י קשירת החוטים [כך הוא טבע האדם שקשירת חוט מהווה עבורו תזכורת]. ובנוסף, התכלת שבציצית מזכיר את הים, הים את הרקיע, והרקיע את כסא הכבוד. מצות תפילין - לקשור את יחוד ה' ללב ולמח. מצות שבת - לדעת שהכל שובת ואין עוד מלבדו וכו'. לכל מצוה יש את המיוחדות שלה.

אחת המצוות שנצטוונו עליה היא הצניעות. באופן פשוט, עניינה של הצניעות הוא: להגן! הקב"ה ברא את עולמו באופן שכל דבר ודבר - ובכלל זה גם האדם עצמו - צריך הגנה. אדם לובש בגדים כדי להגן על עצמו.

ובאמת כשנתבונן נראה, שככל שהדבר יקר ובעל ערך יותר, כך נזקק הוא ליותר הגנה. כשאדם הולך ברחוב ומחזיק בידיו סכום נכבד של כסף, ישנה סכנה שינסו לחטוף אותו ממנו. כל דבר יקר צריך לשמור עליו ולהחביאו. אם לא - עלול לבוא מישהו ולעשוק אותו מבעליו.

הנכס היקר ביותר שיש לכלל ישראל זו הנשמה היהודית שבכל אחד ואחד, ואותה באופן כללי רוצים לעשוק יותר מכל דבר אחר!

רכינו מסר כמה שיחות בעניני צניעות ובכל פעם האיר וחדש זוית נוספת. לתועלת המעיינים לא נמנענו מלהביא את כל השיחות בשלימותן, הגם שיש בחלקן חזרה על האמור בשיחות אחרות.

המקום שבו נוצרת אותה נשמה הוא גוף האמא! האבא מעניק לילד את התוכן - הוא גורם לכך שיהיה כהן, לוי, מלמד אותו תורה וכו', אבל עצם הנפש היהודית בא רק מהאמא. אם האמא אינה יהודיה, אף אם יהיה האב צדיק יסוד עולם - הילד הוא גוי. וכן הפוך: אם האמא יהודיה, גם אם האבא גוי - הילד יהודי לכל דבר.

לא לחינם כשבא מלאך ללמד ילד יהודי את כל התורה כולה בקדושה ובטהרה, הוא לא עושה זאת בבית כנסת או בבית מדרש, אלא רק בתוך אמו!

אם כן, האמא הזו מהווה את הנכס היקר ביותר של עמ"י, ובאופן טבעי כל דבר יקר מבקשים לעשוק אותו ולפגוע בו. כך הוא טבע העולם, ומצות הצניעות נועדה כל כולה להגן עליה.

ישנו כלל גדול: כשרוצים להבין סוגיה לאמיתה, יש ללמוד אותה בשורשה. שורש התורה כולה טמון בחומש בראשית, ובמיוחד במעשה בראשית.

בפרשת בראשית מספרת לנו התורה על חטאו של אדם הראשון, שעל ידו נגרם אסון גדול לאנושות כולה. עד אז לא היתה מיתה בעולם, ומחמת החטא נגזרה מיתה על כל בני אנוש! אינני חושב שמישהו מכח זכה להכיר אדם מלפני שלוש מאות שנה... כל האנושות כולה, מיליארדי אנשים ונשים, צדיקים ותמימים, כולם עברו מן העולם.

מה היה המקור לאותו אסון גדול וכללי? הפסוק אומר: "ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו" (בראשית ב, כה). הם לא היו אשמים בכך, אבל חז"ל אומרים (והובאו דבריהם שם ברש"י), שהנחש - שהוא היצה"ר - כיון שראה אותם מתנהגים בחוסר צניעות, חשק את האשה וגרם להם לחטוא, והפגם הגדול הזה הוא שגרם מיתה לכל הדורות ולכל האנושות מראשית ועד אחרית.

אם כן חוסר הצניעות היה המקור לאסון האסונות, והמצוה בתורה שנועדה במיוחד להגן מפני פורענות כזו, זוהי מצות הצניעות! זו המצוה שמגינה על האמהות בישראל.

ובאמת, כמה עלינו לשמוח במצוה זו! על הפסוק "חכו ממתקים וכולו מחמדים, זה דודי וזה רעי" (שיר השירים ה, טז) אמרו חז"ל במדרש (תנחומא פר' ויצא סי' כב): "אמר ר' תנחום בר' יוסי: בוא וראה מה הקב"ה אומר לישראל 'ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם', למה? 'אני ה' - נאמן לפרוע לכם שכר'. וכי יש חיך מתוק מזה?! יש אדם אומר לחבירו: 'אם תנוול עצמך אני נותן לך שכר', אבל הקב"ה אמר: 'אם לא תנבלו עצמכם, אני נותן לכם שכר'. הוי - חכו ממתקים".

מנהגם של אומות העולם, שבשעה שמת להם מת, הם שורטים את עצמם. בא הקב"ה ומבקש מישראל - אנא! שימרו על עצמכם... אל תחבלו בגופכם! ואם תעשו כך - עוד תקבלו שכר! מצוה כה נפלאה!

והוא הדין מצות הצניעות. זוהי מצוה שהיא בבחינת "חכו ממתקים וכולו מחמדים"! נכון, למקפידה ולנזהרת בענין זה גם הובטח שכר גדול, אבל מה עיקרה ומהותה של המצוה? - הקב"ה כביכול מבקש מהאשה: אנא ממך, שמרי על עצמך, תדאגי להגנה הטובה ביותר על גופך, כדי שחש ושלום לא תינזקי!

חוסר צניעות גורם נזק רוחני לצאצאים

המובן בזה הוא כך:

בדורנו כבר הורגלנו לדעת, שגם מה שלא נראה לעין, לפעמים עלול להזיק. כולם יודעים שאשה מעוברת אינה נכנסת לחדר שמבצעים בו צילומי 'רנטגן'. בפתח החדר תלוי שלט גדול המזהיר נשים במצבים כאלו שלא להיכנס לשם.

מדוע?

כיון שבאוויר החדר ישנם גלי רנטגן והם עלולים להזיק, חלילה, לעובר. ואם היא נכנסת לשם, ורח"ל בסופו של דבר נולד תינוק בעל מום או עם בעיה בריאותית כלשהי - מאשימים את קרני הרנטגן שפגעו בו אז, כשעוד היה בבטן אמו.

והאמא עומדת ותמהה: והרי לא הרגשתי בכלום? לא חשתי את הגלים הללו בלשון, לא ראיתם בעין, לא שמעתם באזניים, וודאי שלא מיששתי אותם באצבעות - אבל זו עובדה: קרני רנטגן מזיקות לעובר! וכאשר רח"ל נולד במשפחה ילד עם פגם כלשהו, הרופאים מחפשים מהי הסיבה שגרמה לכך טרם לידתו.

עלינו לדעת שכך בדיוק קורה גם ברוחניות. שומעים לפעמים על נערים חרדים שהתדרדרו לשפל המדרגה, עשו מעשים שלא ייעשו. וכולם שואלים: מהיכן זה בא להם?

התשובה על כך בהרבה מקרים היא שההתדרדרות הזאת נובעת מכך שהאמהות של אותם בחורים לא היו מספיק מוגנות!

למשל: אשה לפני שהיא יוצאת מהבית, שמה על עצמה מעט בושם [אינני נכנס לעצם הענין אם זהו דבר חיובי או שלילי]. ובכן, היא נכנסת למונית ויושבת במקום קטן - משהו כמו חצי מטר על מטר. מלפניה יושבים שלושה אנשים, וריח הבושם העולה באפם, גורם להם לחשוב על הנשים שמאחוריהם, והדבר פשוט יכול להרוג אותן!

או דוגמא נוספת: נשים יושבות באוטובוס ומפטפטות להן בנחת, ולפניהן יושב איש. ומה הן חושבות לעצמן? שיושב כאן מלאך?... ידוע המעשה עם מרן הח"ח זצ"ל, שפעם הסתובבה בביתו בת של אחת השכנות, נכנסה ויצאה שוב ושוב, עד שהח"ח כבר לא היה מסוגל להתאפק. הוא פנה אליה ואמר: "האם חושבת את שהננו מלאכים?... יושב לו אברך ומנסה לחשוב בלימוד, אבל כל הזמן הנשים שמאחוריו מפטפטות, הדבר מפריע לו. וזה לא פשוט! קדושת עם ישראל היא מהיסודות החשובים ביותר!

אשה יורדת לרוקן את פח האשפה ללא גרביים. היא עושה לעצמה חשבון: מה כבר יקרה אם איש יראה אותי במצב כזה?...?

עליה לדעת כי יכול להתרחש אסון! אשה שהולכת בהופעה שאינה צנועה, ואיש רואה זאת - הדבר עלול לגרום לכך שבנה - בחור ישיבה בן חמש-עשרה - ייפלט החוצה. ההתנהגות בצניעות נועדה להגן על עמ"י מפני פורענויות שונות.

תפקיד האם - הגנה מפני השפעות חיצוניות

התפקיד הכללי של האב הוא לבנות, ואילו תפקידה של האם להגן.

הבה ונראה מה מספרת לנו התורה על האמהות הקדושות של עם ישראל. ראשית - שרה אמנו. היא מבקשת מבעלה אברהם: "גרש האמה הזאת ואת בנה". תפקידה היה להגן על קדושתו של יצחק אבינו.

זו היתה גם עבודתה של רבקה; היא כל הזמן טיכסה עצה כיצד להגן על יעקב מפני עשו אחיו. וכשבא עשו לקבל את הברכות מיצחק, היא מכריחה את יעקב להיכנס אל יצחק במקומו. לאחר מכן היא דואגת שיברח לבית לבן כדי שאחיו לא יהרגו, וכמו כן מביעה את דאגתה לפני יצחק בעלה, שחלילה לא יקח לו יעקב אשה מבנות חת. כל עבודתה היתה להגן.

וכך גם רחל ולאה. יעקב בא ומודיע להן כי צריך לברוח מבית לבן אביהן, אלא שהוא חשש אולי הן לא יאותו לפגוע באביהן. אך הן ענו לו: "הלוא נכריות נחשבנו לו".

זהו עיקר תפקידה של האמא - להגן על הבית, לדאוג שלא יהיו בבית דברים פסולים, שלא יהיו לילדיהם חברים שיזיקו להם מבחינה רוחנית, והעיקר הוא על ידי צניעות, שזוהי המצוה שנועדה במיוחד להגנה על עמ"י.

נתאר לעצמנו שפורצת מלחמה ונופלים קרבנות אחר קרבנות, וכולם שואלים - היכן היא ההגנה? אם ישנם כה הרבה נופלים - סימן שקיימת פרצה כלשהי בהגנה!

התורה דורשת מאתנו איזון נכון

כאשר נבוא לדון בחלק המעשי של הענין, נראה שהדברים אינם כה פשוטים. הרי כשאשה הולכת ברחוב, היא לא לבד. הולכים שם גם אנשים, ויש להם עיניים... אם כן, מה עליה לעשות? לשבת כל היום בבית ולא להוציא את האף החוצה?! הרי גם זו לא דרך! היכן הוא האיזון הנכון בין שני הדברים?

ואכן בעיה זו - למצוא את האיזון - אינה בעיה רק של נשים. הדבר נוגע בעצם גם לגברים בנושאים שונים בעבודת ה', לדוגמא: המצוה העיקרית של האיש היא לימוד התורה. זהו היסוד של העם היהודי. והנה מצד אחד צריך ללמוד כל הזמן, לא לבטל אפילו רגע. מצד שני, יש באפשרותי אמנם להיהפך למתמיד עצום ולא לבטל אפילו שניה אחת מזמני, וזאת ע"י שאעזוב את הבית ואת הילדים, אתרחק ממקום יישוב, ושם, על פיסגת הר מבודד אלמד כל הזמן. האם זו הדרך הראויה?

לא ולא! הקב"ה לא מעוניין שננהג כך! הוא רוצה שנבנה בית, נחיה בתוך העולם - ויחד עם זאת נלמד תורה! האיזון הזה - זו בעיית הבעיות!

ובאמת, זוהי עיקר שיטתם של הנוצרים ש'מתנזרים' מהנאות העולם. הם עולים לראש ההר, וכביכול חיים שם בקדושה ובפרישות. ועלינו לדעת כי צורת חיים כזו אינה קשה כל כך. הקושי הגדול הוא לאזן בין שני הדברים - לימוד תורה מצד אחד, וחיים בתוך העולם הזה מצד שני.

כך גם בעניינה של האשה. נכון, אם היא רוצה - אין לה שום בעיה: באפשרותה לסגור את עצמה בתוך ארון, עם חלון קטן דרכו תקבל אוכל - וזהו! לא לצאת החוצה....

אבל לא! אשה צריכה ללכת למכולת, לנהל בית, לחיות חיים מאוזנים רגילים - ובתוך כל המערכת הזו לשמור על הצניעות. וזהו הקושי הגדול! כמו שהנקודה המרכזית של הגברים היא לימוד התורה, כך הנקודה המרכזית של הנשים זו הצניעות. ועבודת האדם בחייו היא למצוא את האיזון הנכון.

הנה בענין לימוד התורה, בדורות קודמים היו לומדים שמונה־עשרה שעות רצופות ביממה, ולא הפסיקו עד שנפלו באפיסת כוחות. ומה אתנו? האם גם אנו יכולים ללמוד כך?

אותה שאלה קיימת גם אצל נשים בנוגע לצניעות. חז"ל מספרים על בנות ירושלים שמעודן לא יצאו לשוק - ורק בשעה שהתחזק הרעב הן נאלצו לצאת לחפש לעצמן מזון, ואז אמרה האחת לחברתה בפליאה - "למה יצאת לשוק? שלא יצאת לשוק מימך" ... (פסיקתא כו, ו). ונשאל כעת: האם גם לנו אסור לצאת לשוק?

הנה אחת אומרת: "אני לא לובשת פאה, כי פאה זו פריצות" ... האחרת אומרת: "אינני מבינה מה הבעיה בפאה עם צורה או אחרת" ...

היכן מוצאים אנו את האיזון?

מצינו בזה כמה הגדרות, ונמנה אותן אחת לאחת.

כיצד למצוא את האיזון

אחד מיסודות ההלכה הוא: "הכל כמנהג המדינה". זוהי הלכה שיכולים גם לחייב ולהוציא על פיה ממון. לכן צריך תמיד לבדוק כיצד נוהגות הנשים הצנועות באותה הסביבה, ומה שנוגד את "מנהג המדינה" - זו בהחלט פירצה.

כמו כן, אשה שואלת כיצד עליה להתלבש. התשובה היא: הרי לכל אחת ישנה איזושהי דמות חינוכית, כגון המחנכת שלימדה אותה

בבית־יעקב. ועליה להתבונן בעצמה: אם היתה פוגשת את אותה מורה - האם היתה מרגישה אתה בנח? אם כן - הרי שלבושה כשר. אבל אם המורה היתה מסתכלת עליה בעין לא כל כך טובה, והיתה חושבת לעצמה: "הנה, היא לבושה לא כמו שחינכתי אותה"... - זו כבר בעיה!

וישנה בענין נקודה נוספת, שבאופן כללי היא יסוד גדול בחיים.

לדוגמא: כשהולכים לשחות בים, תמיד צריך להקפיד לא להיות הראשון שישחה למרחק רב מדי, כי גם אם אתה באופן אישי יודע לשחות, אך עלול לשחות אחריו ילד קטן שאינו יודע כל כך טוב לשחות, ואז אם ח"ו יטבע - אתה גרמת לטביעתו!

או דוגמא נוספת: כשרוצים לשכנע ילד לא לשבת על המעקה בכניסה לבית הכנסת, אומרים לו כך: אמנם אתה גדול ויודע להיזהר - אבל אחיך בן הארבע יכול לראות אותך וללמוד ממעשיך, ואז חלילה הוא עלול ליפול, שהרי הוא קטן ואינו יודע לשמור על עצמו.

כלומר, היסוד הוא אחד: גם אם אדם לעצמו יודע להישמר, תמיד עליו להיזהר שמא אחרים יחקהו, ועל ידי זה יבואו להיכשל בעבירות כלשהן.

כמו כן בענייננו, אף אם אשה יכולה ללכת בצורה מסויימת, אך היא מהווה דוגמה, ובלי משים היא סוחפת נשים כשרות אחריה. בדרך זו היא עלולה לשנות את הצביון של הציבור.

אכן, צניעות זו בעיית הבעיות, ועלינו לעשות כל מאמץ להשתפר בענין. אמר, בהיותה בת שש־עשרה נסעה לפולין ללמוד אצל שרה שנירר ע"ה. והנה מיד כשהגיעה לשם, ניגשה אליה שרה שנירר, ועם ה'שלוש עליכם' הראשון קשרה לה את הצווארון [שהיה טיפה פתוח], באומרה: "אצלנו ב'בית־יעקב' לא מוותרים אפילו על משהו בצניעות, כיון שאנחנו חשובות. אנו בנותיו של השי"ת!"

יצירת קשר עם הקב"ה תביא להכרת הערך העצמי

כפי שבארנו, עיקר הבעיה בכל נושא הצניעות, היא בעיית האיזון. כל אחת מתלבשת כי כל אחת מבינה שהקב"ה ברא בגדים המיועדים לאדם, אלא שאשה שאינה שומרת תורה ומצוות לובשת בגדים שלדעתה הם מספיקים, ועבור אשה שומרת תורה ומצוות - אותם בגדים נחשבים לפריצות. אם היה בא לכאן אדם מלפני מאה שנה ומביט על כל הנשים שבאו לכאן - שכולן יראות וחרדות לדבר ה' - ודאי היה מצביע על כל מיני תופעות הנוגדות את הצניעות.

מה פשר הדבר?

האמת היא שאדם צריך למדוד את הדברים הללו לפי אישיותו ולפי מדרגתו בעבודת ה'. מידת צניעותו של אדם נקבעת לפי מידת יקרותו. אדם שהוא יותר יקר, נזקק ליותר הגנה. עובדה שפעם היה אחרת. פעם היו יותר צדיקות ובאופן טבעי יותר צנועות. כמדומני שכל אחת מרגישה שאם היא היתה רבנית, מן הסתם היא היתה משנה במעט את צורת הלבוש שלה... אם כן, כל אחת מבינה שהצניעות שלנו תלויה באיזון מדרגה אנו עומדים בתורה וביראת שמים.

נכון, דורנו הוא דור פרוץ, אבל ממה נובעת פריצות זו? מהעובדה שאין על מה לשמור!... אשה חילונית הולכת ברחוב כמו בהמה [במחילה], משום שבהמה הולכת כמו בהמה!... הרי מהי הסיבה שבהמה אינה זקוקה ללבוש בגדים? כי ממנה לא יצא ת"ח - וכך גם האשה החילונית... ככל שאדם יקר יותר, הוא נצרך להגנה גדולה יותר.

לכן, לדעתי הבעיה שלנו אינה רק בעיה של צניעות, שכן ברור שכל אחת בטוחה לעצמה שהיא הולכת בצניעות. אף אחת אינה מעלה על דעתה שהיא הולכת בלבוש שאינו צנוע דיו. השאלה היא: איך בכל אופן ניתן לשפר את המצב?

חז"ל (במדבר רבה פי"ח, כא) מספרים לנו על מגיפה שפרצה בזמן דוד המלך. כל יום מתו מאה נפשות. מה עשה דוד? תיקן לברך כל יום מאה ברכות, ועי"ז נעצרה המגיפה. כתוב כאן מסר מסויים, שכאשר קורים אסונות - הפתרון הוא: ברכות!

מה הקשר בין מאה ברכות לנושא של אסונות?

ישנו כלל גדול: "על כל פשעים תכסה אהבה" (משלי י, יב). כשאדם עומד בפני שופט, כדי להציל את עצמו הוא יכול לומר שני דברים - או להמליץ על עצמו טוב בתקוה שהשופט שישמע את הדברים יזכה אותו. אך ישנה אפשרות נוספת, טובה הרבה יותר: הוא עומד לפני השופט רועד כולו, המצב נראה כבר חסר סיכוי, והנה לפתע הוא שם לב שהשופט הוא בעצם אבא שלו! ואז הוא צועק בכל כוחו: "אבא!!" וצעקה זו משנה את כל התמונה!

ויכול להיות מצב אף יותר טוב מזה: אשה מגיעה לבית משפט ומגלה שהשופט הוא בעלה! ישנו הבדל בין אב לבעל, להלכה אב נקרא קרוב, ואילו בעל כלפי אשתו - "אשתו כגופו"!

זהו "על כל פשעים תכסה אהבה"!

איך נראית אהבה בין איש לאשתו? "שלום-בית" אינו רק ענין של רגעים. "שלום-בית" פירושו הידברות יפה, אדיבה ובריאה בכל שטחי החיים. כל מעשה נעשה בתיאום מלא, ומדי פעם משוחחים על בעיות הבית, או אפילו מעט בדברי תורה.

דוד המלך ראה שכעת זהו עידנא דריתחא, פחד-פחדים. רח"ל כל יום מתים מאה יהודים. דבר כזה מראה על ריתחא, על כעס. על מידת הדין ששולטת בעולם - "כי עלינו באפיך ובחמתך נבהלנו". ומדוע העונש כל כך מר ונורא? התשובה ברורה: לפי הקירבה, כך מידת הכעס!

מה עושים במצב כזה? עושים "שלום-בית"... יעצים ל"שלום-בית" תמיד מייעצים: נכון שיש ברוגז בין הצדדים, אבל עוד יהיה זמן לדון

בטענות של כל אחד. דבר ראשון - צריך להתחיל לדבר! כי כשלא מדברים זה פשוט נורא. ואכן, כשמתחילים לדבר - הכעס יורד.

דוד המלך אמר: אם יש כזה כעס, סימן שפשוט לא מדברים. סימן שאין "שלום־בית". "שלום־בית" במובן הפשוט ביותר הוא, ששני הצדדים ידברו ביניהם בצורה מכובדת ויפה על כל הנושאים. כשאתה מקבל מתנה מבן הזוג - תאמר יפה תודה!

וכך - אמר דוד המלך - כנראה שכביכול אין תקשורת בין הקב"ה לעם ישראל. מיד עמד ותיקן מאה ברכות, כלומר: שעם ישראל ידבר יפה עם השי"ת. קיבלת תפוח - תאמר תודה! תברך: "ברוך אתה... בורא פרי העץ"! אתה קם בבוקר, קיבלת עיניים? תאמר תודה - "ברוך... פוקח עוררים"!

ברור לי מעל לכל ספק, שהסגולה הגדולה ביותר לבריאות, לילדים ולאריכות ימים - היא לברך ברכת "אשר יצר" מילה במילה בכוונה. מעשה זה פותח שערי שמים!

בחדשים האחרונים אני עצמי השתפרתי מאוד בזה, קבלתי מתנה מהשמים. פעם דרשתי בענין זה ב'כולל' חזון איש, לפני כארבע־מאות איש, ביניהם שני גיסים שלי. אח"כ הלכתי הביתה לביתו של חותני יחד עם אותם שני גיסים, והתחלתי לשתות משהו - ולפתע נזכרתי בדרשה שלי. ובכן, אחרי כזו דרשה - לא היתה לי ברירה... הייתי מוכרח לברך ברכות בכוונה... ואז קבלתי מתנה משמים, חיי השתנו! התחלתי להרגיש יותר קשר עם השי"ת, אני נפגש עם השי"ת כל רבע שעה. נהייתי ממש אדם אחר. אלו חיים אחרים.

ומה זה קשור לצניעות?

דרך העולם, שאשה נשואה מצניעה עצמה יותר מרווקה, כי הנשואה עקב היותה שייכת למישהו חשובה יותר, וחשה שהיא צריכה יותר הגנה. אם תתחילו לדבר עם ה' יתברך, מיד תרגישו את עצמכן חשובות יותר, קרובות אל הקב"ה, כביכול קשורות לו ית', ותראו איך שדברים משתנים.

הבעיה היא שאנחנו מרגישים שאיננו חשובים, איננו שווים - ממילא אין על מה להגן... אדם שמרגיש שחיו מלאים תוכן, יגן על עצמו בחירוף נפש! הנה כלה מכסה את פניה. מדוע? כיון שכעת היא הולכת להינשא, היא חשובה, וממילא צריך להגן עליה.

ובזכות החיזוק שיצא מכאן נזכה שייפסקו כל האסונות הפוקדים אותנו, וירוו כולן רק נחת ושמחה כל הימים!

"הנסתרות לה' אלוֹקֵינוּ"

ההשפעה הנסתרת של ענין הצניעות

ההשפעה על הנשמה אינה ניכרת

הסבא מקלם, רבי שמחה זיסל זיו זצ"ל, היה אומר: "רק אדם גדול ובעל מוסר כמו הרמב"ן יכול לנהל ישיבה!"

כשאנו באים לדבר על ענין השפעת הצניעות על הנשמה, איננו יודעים מהי ההשפעה - אין לנו כיום מומחה לענין הנשמה היהודית כמו הרמב"ן למשל... אבל כל מחנך יכול להעיד על כך שישנה השפעה!

סיפר לי אחד שהיה מעשן כבד, שהוא שמע אלפי פעמים שהעישון מזיק לבריאות, ושהניקוטין ממכר ונדבק לריאות, וכך וכך אנשים מתים כתוצאה מהעישון וכו', אבל שום דבר לא השפיע עליו להפסיק את העישון. רק דבר אחד השפיע עליו להפסיק את העישון - כשהוא נכח פעם בניתוח ריאות, וראה במו עיניו את הריאות של המנותח - שהיה גם הוא מעשן כבד - כשהן מפויחות ושחורות.

גם קודם לכן הוא ידע שזוהי התוצאה, אבל הוא לקח עוד סיגריה ועוד סיגריה, כשהוא אומר לעצמו - הסיגריה האחת הזאת לא תהרוג אותי... אבל כשהוא ראה את התוצאה של עוד סיגריה ועוד סיגריה, זה השפיע עליו להפסיק ולעשן.

והנה אם בנוגע לריאות יש לנו צילומי 'רנטגן', בנוגע לנשמה, ילד יהודי שהולך ברחוב ורואה פרסומות או פריצות ברחוב - האם יש מי שיכול לומר לנו מה הראיה הזאת עושה לנשמה היהודית?

אין לנו עסק בנסתרות, אך ידוע לנו מקיומן

התורה הקדושה נחלקת לשני חלקים - נגלה ונסתר. אמנם, גם אם עבור אנשים בדרגתנו הכלל הוא ש"אין לנו עסק בנסתרות" (עי' חגיגה יג ע"א), מכל מקום חובה עלינו לדעת שישנן נסתרות!

הידיעה על הימצאותם של הנסתרות חיונית בכל שטחי החיים - רוחניים כגשמיים. אנו רואים מכונית נוסעת, איננו יודעים בדיוק איך היא פועלת - אך אנו יודעים שיש לה מערכת פנימית המפעילה אותה. אין לנו צורך לדעת כיצד פועל המנוע, אבל אנחנו חייבים לדעת שיש לה מנוע.

לכל דבר בעולם ישנן נסתרות. אף אחד בעולם לא יכול לומר שאין לו עסק בנסתרות. רוב מחשבותיהם ומעיינם של אנשים משכילים בעולם, נתונים למסתורין שבעולם. אנו יודעים שמאכלים מסויימים משמינים, או מזיקים לבריאות, ומאכלים אחרים בריאים ומחזקים את הגוף. האם אנו רואים בעינים את ההשפעה המיידית של המאכל? חיצונית זה לא קורה מיד, רק במשך הזמן זה משפיע. אבל ב"נסתרות" זה משפיע מיד!

כשילד נולד עם מום בלב, מיד מברר הרופא אצל האם - איזה תרופה היא לקחה לפני הלידה?...

את זה כל אחד מבין.

לפני שנים, היו אומרים האנשים שרצו להראות את עצמם כמשכילים - "לראות זה להאמין", במה שהם לא ראו בעיניהם, הם לא האמינו. אבל כיום כולם כבר יודעים שלא צריך לראות כדי להאמין. הולך אדם ברחוב, ובידו קופסא קטנה שחורה, והוא קורא לתוכה: "הלו... שלום, מה שלומך"?... - "עם מי אתה מדבר"? שואלים אותו - והוא עונה: "עם אחי שנמצא מעבר לים"... האם אדם זה שפוי בדעתו?! אלא מה, אנחנו יודעים שישנם גלים שמשדרים את הקולות. האם ראינו פעם את הגלים הללו? מעולם לא! אבל אנחנו יודעים שהם קיימים!

אין לנו עסק בנסתרות - אבל אנחנו יודעים שהם קיימים!

גם ברוחניות אנו יודעים שהתורה כותבת על אכילת מאכלים טמאים "ונטמתם בם" שהם מטמטמים את הנפש (יומא לט ע"א), זהו החלק הנסתר של איסור מאכלות אסורות.

אנו מברכים בכל יום "שלא עשני גוי", אולי כאן בארץ ישראל "גוי" פירושו ערבי־טוריסט, אבל בחוץ לארץ ישנם הרבה גוים נימוסיים ונחמדים... ההבדל בין הגוי ליהודי הוא נסתר. חיצונית אנו לא רואים הבדל - יכולים לחלוף אלף שנים ויותר, עד שיבוא איזה "היטלר" וילמד אותנו מה באמת טמון בתוך תוכו של הגוי התרבותי...

אנחנו רואים ילד כשרוני, שמעניין אותו כל סיפור שבעולם, אבל ברגע שהמלמד ב'חיידר' מוציא את החומש - הראש שלו נהיה אטום לחלוטין... ואף שזה סיפור וזה סיפור - אך זה מעניין אותו וזה לא מעניין אותו. כשרכב כיבוי אש מגיע לקצה השכונה, הוא מהראשונים שרצים לשם... ואילו לבית הכנסת שמעבר לכביש - "אין לו כח ללכת"...

גם לאדם מבוגר זה קורה לפעמים: הוא למד הלכות שבת, וכשהוא ניצב בפני מקרה של שאלה - איננו זוכר כלום...

כל חיינו מלווים במסתורין.

כך גם בענין הצניעות. הבעיה של ה"נגלות" היא ברורה וידועה למדי. כל אחד שיש לו קצת מצפון, יודע ומבין את המשמעות ואת החשיבות של הצניעות עם כל מה שכרוך בה.

אבל אנו שוכחים שישנו עוד חלק - הנסתרות של הצניעות! החלק העמוק של הצניעות וכל הכרוך בו.

הנה למשל, נוסעים לנופש, יושבים יחד ומשוחחים. האם אנו יכולים לומר כיצד הדבר משפיע לבחור צעיר היושב בסמוך ורואה קבוצת נשים משוחחות? איננו יודעים! תאמרו, מעולם לא ראינו אחד שהתקלקל מדבר כזה. התשובה היא - מעולם גם לא ראינו אדם שעישן סיגריה וריאותיו

הפסיקו בו במקום לפעול! אלא שגם אם אנחנו לא רואים, ההשפעה קיימת!

סכנות טבעיות וסכנות על ידי האדם

הקב"ה ברא את העולם באופן שיש בו סכנות. ישנן חיות רעות, רעידות אדמה, קור וחום. כך הוא טבע העולם מעצם בריאתו.

אבל ישנן סכנות שהאדם יצר במו ידיו! בתפילת הדרך אנו מבקשים "ותצילנו מכף כל אויב ואורב... וחיות רעות בדרך"... אלו הן סכנות טבעיות. אבל את הסכנה האיומה בדמות גוש המתכת שטס במהירות של תשעים קילומטר לשעה - אותה יצר האדם!

גם העניין של הצניעות הוא ענין של סכנה, אלא שישנם בזה שני סוגי סכנות: כשאשה הולכת ברחוב בלבוש צנוע, זהו גם כן מצב של סכנה, אבל זו סכנה שהקב"ה ברא בטבע. אבל כשאשה הולכת שלא בצניעות - זוהי סכנה שהאדם עצמו יצר!

וההבדל הוא גדול ביותר. מסכנות שהקב"ה יצר, אם מתנהגים כראוי על פי גדרי הצניעות - "שומר פתאים ה'" (תהלים קטז, ו), הקב"ה שומר עלינו. על זה נאמר: "יפל מצדך אלף ורבה מימינך, אליך לא יגש" (תהלים צא, ז) - העולם כולו מלא במזיקים, וכל אדם ההולך ברחוב מוקף במזיקים - בין מזיקים שאינם נראים, ובין מזיקים שכל אדם רואה ומבין שהוא זקוק לשמירה מהם, כגון: ממכונות, ממחלות וכו'. העולם כיום מלא במזיקים, כל העולם חי בפחד, והדבר היחיד שיכול להציל אותנו הוא - קירבת ה'! רק מי ש"יושב בסתר עליון, בצל שדי יתלונן" (שם א), עליו נאמר "יפל מצדך אלף"...

אבל אם פורצים גדר, אנחנו מכניסים את עצמנו לסכנות נוראות, שאין לנו כלל מושג מהן!

הקב"ה יצר את העולם, בצורה טבעית - שנשב יחד עם משפחתנו. ואנחנו באים ויוצרים במו ידינו סכנות נוראות.

אחת מהבעיות הגדולות ביותר שהעולם המודרני יצר הוא - "מזכירה". נכון, אנו שומרים על בנותינו, ולא נותנים להם לעבוד אלא רק במקומות חרדים. אך האם כולם מלאכים? האם יש לנו מושג מה ואיך הדבר משפיע על איש, שבמשך עשרים וחמש שנה יושב יום יום במשך שמונה שעות עם מזכירה? יש לנו מושג מה קורה לנשמתו?

בנו של החפץ חיים זצ"ל מספר, שפעם אחת ישב אביו בביתו, ואחת השכנות נכנסה ויצאה כמה פעמים לבית, ובכל פעם היה החפץ חיים מטה את ראשו לצד. אמנם, פעם בשעה שהוא ישב עם כמה תלמידים ודיבר בדברי תורה, ואותה שכנה שוב נכנסה ויצאה, לא היה יכול החפץ חיים להתאפק, ואמר לה: "מה את מסתובבת לך כאן, מה יש לך מאתנו? וכי חושבת את שאנו מלאכים"!!

נכון, מעולם לא ראינו "בוס" שהפך למפלצת... אבל אין ספק שהדבר הזה הורס אותנו לחלוטין - כי זה לא המצב הטבעי שהקב"ה ברא את עולמו!

אילו רק היה לנו "רנטגן" היכול לשקף את נשמותינו...

"ושב מאחריך" - הסרת ההגנה מסכנות

החפץ חיים אמר, שעל הקב"ה נאמר "השוכן אתם בתוך טומאתם" - גם כשעם ישראל מלאי עוונות, אין הקב"ה מסלק את שכינתו מהם. אבל ישנה סיבה אחת שבגללה הקב"ה כן מסלק את שכינתו - "ולא יראה בך ערות דבר, ושב [הקב"ה] מאחריך"! (דברים כג, טו). וכשהקב"ה מסלק את שכינתו, אין לנו את ההגנה מהסכנות! כביכול אומר לנו הקב"ה: תסתדרו בעצמכם!

אמנם זאת עלינו לדעת ולזכור: ישנו כלל בסיסי ביהדות - מדה טובה מרובה ממדת פורענות כפול חמש מאות, וכמו שאמרו חז"ל: "אין לי אלא מדת פורענות, שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו, מדת הטוב מנין? אמרת מרובה מדת הטוב ממדת הפורענות על אחת מחמש מאות. במדת פורענות כתיב 'פוקד עוון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים', במדת הטוב כתיב 'עושה חסד לאלפים'. הוי אומר, מרובה מדת הטוב ממדת פורענות על אחד מחמש מאות".

למצוה ישנה השפעה חזקה ביותר - פי חמש מאות מעבירה. ואם אשה הולכת בצניעות, הקב"ה שומר ומגן עליה חמש מאות פעמים לעומת ההרס שיכול להיגרם לה ע"י חסרון צניעות.

כי הצניעות, הקירבה לקב"ה - גורמת לשמירה!

"מקום התבצר להם בגהינם"

מה עושים?

כבר הזכרנו, שכיום אין לנו מומחה לענין הנשמה שיכול לומר לנו מה לעשות. אבל באופן טבעי כך הוא עולמו של הקב"ה - רצוף סכנות. אמנם, לגבי סכנות טבעיות - "שומר פתאים ה'", ילד שרואה פריצות, מי יודע כיצד הדבר משפיע לרעה על נשמתו, אך אם הילד גר במקום שיש שם פריצות, אין מה לעשות, על כך יש לנו הבטחה "שומר פתאים ה'" - אבל לקחת ילד לטייל במקום פריצות?! איזה שוטה ילך להכניס את הילד ללוע הסכנה?! על זה הרי אין לנו שום הגנה!

בשעה שהעולם מלא באסונות אין לנו אלא את דברי חז"ל על הפסוק "ובני קרח לא מתו" (במדבר כו, יא): "מקום נתבצר להם בגהינם". ברגע האחרון, כשהאדמה פצתה את פיה לבלוע את קרח וכל עדתו, עמדו הם ועשו תשובה, והקב"ה "בצר להם מקום בגהינם", עשה להם כעין בועה מנותקת מהסביבה הבווערת, וסופם שיצא מהם שמואל הנביא.

עלינו ליצור סביבנו בועה, לשמור על היופי שלנו, על הצדקות והקדושה שלנו. אנחנו צריכים לחיות חיים רגילים, פרנסה, משפחה וכו', אבל בתוך כל החיים הללו ליצור בועה שתגן עלינו מפני הסביבה. לחיות חיים קדושים, להיות עם הקב"ה עשרים וארבע שעות ביממה - האנשים עושים זאת ע"י לימוד התורה, והנשים עושות זאת ע"י הצניעות. ואם האשה מתלבשת בצניעות ומתנהגת בצניעות - הקב"ה אתה, ושומר עליה. בתוך הגהינם בו אנו חיים, עלינו ליצור לעצמנו בועה שהיא בבחינת "גן עדן", שם נזכה לגדל את בני משפחותינו בקדושה ובטהרה.

אוצרות גנוזים

המבט הפנימי על נושא הצניעות

טעמי המצוות

כתב המהר"ל: "עיקר שבח האשה ומדריגתה העליונה, היא הצניעות" (גבורות השם פרק ס).

גם הגר"א ז"ל, באגרתו הידועה, שכולה דברי מוסר לאנשי ביתו, פונה בסוף דבריו לאמו וכותב: "אהובתי אמי, ידעתי שאינך צריכה למוסר שלי - כי ידעתי כי צנועה את!" הוא לא כותב לאמו שהיא אינה צריכה מוסר כי היא צדקנית, מעבירה על מידותיה, או מאריכה בתפילה - אלא דווקא מפני שהיא "צנועה"!

הצניעות היא דבר שכל אחד חי אותו ובדרך כלל מבין אותו גם בלי ציווי התורה, אבל אנו עם ישראל מחויבים בזאת מחמת ציווי התורה, ועלינו לקיימה.

בית יעקב בפולין

אמי שתחי' [ע"ה], נולדה וגדלה באמריקה. כשהיתה בת שש-עשרה, שלח אותה אביה ללמוד ב"בית יעקב" בקראקא שבפולין, שנוסד על ידי האשה הצדקנית מרת שרה שנירר ע"ה.

אמי שתחי' היתה התלמידה היחידה שהגיעה מארה"ב לבית יעקב שבפולין. היא נסעה במשך כחודש לבדה [אביה ביקש מיהודי שנסע גם הוא לפולין שישגיח עליה], וכך היא הגיעה לתחנת הרכבת שבקראקא עם המזוודה בידה, כשהיא לא מבינה מילה אחת בפולנית, רק אידיש

ואנגלית. היא עלתה על סוס ועגלה ואמרה לעגלון שיסע... הם נסעו ונסעו, עד שראתה איזה יהודי, שהדריך אותה כיצד להגיע לבית יעקב.

כשהגיעה סוף סוף אל המקום, בית הספר רגש כולו. היתה זו חוויה יוצאת דופן - תלמידה הגיעה מאמריקה! והנה היא נפגשת עם המנהלת הצדקנית שרה שנירר. אמי תמיד הלכה בצניעות - גם באמריקה, וכל שכן כשידעה שהיא מגיעה לבית יעקב, אבל השמלה שלה היתה פתוחה במשהו בחלקה העליון, בצווארון.

אומרת לה המנהלת - "שלום", ומיד נטלה סיכת בטחון, סגרה את הצווארון, ואמרה לה - "ילדה צנועה, אצלנו בבית יעקב, איננו מוותרים אפילו על משהו של צניעות!"

אלו היו המילים הראשונות שלה.

ואמי מספרת, שכל התלמידות הביטו על המנהלת בפליאה - כיצד היא עושה את זה?! הלא רק עכשיו היא הגיעה... לקחת סיכה ולקלקל לה את השמלה?!... אבל - מספרת אמי - אני הרגשתי הרגשה נפלאה של התעלות, שאיננה ניתנת לתיאור, המלווה אותי עד היום הזה!

על הפסוק "ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם", מובא במדרש: "בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב כתנות אור" (בראשית רבה פ"כ, יב).

אפשר להתלבש עם "אור" או עם "עור". זו אותה מילה בתורה. העין רואה כתונת של עור, אבל אם האשה מתלבשת עבור הקב"ה - המטפחת, השמלה, הגרביים - יכולים להיות אור. עם זוהר ויופי.

אשה צנועה זהו אור בתוך הבית, בתוך עם ישראל. זהו אור שמאיר את העולם כולו.

הנקודה המיוחדת את הצניעות

מהי הנקודה הפנימית של הצניעות?

במילים פשוטות, המהות של הצניעות היא - הגנה. כמו שבעולם הגשמי, אדם הולך בבגדים חמים ביום חורפי כדי להגן על עצמו, כך גם בעולם הרוחני - הקב"ה ברא עולם, ועלינו להגן עליו.

וככל שהדבר יקר יותר - השמירה עליו חזקה יותר.

אחד מגדולי מלכי יהודה היה חזקיהו המלך, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין כ ע"א): "שקר החן" - זה דורו של משה, 'והבל היופי' - זה דורו של יהושע, 'ראת ה' היא תתהלל' - זה דורו של חזקיהו.

חזקיהו היה צדיק גמור. הוא החזיר את כל עם ישראל לתורה. זאת ע"י ש"נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה יידקר בחרב זו", ואכן "בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיטין בהלכות טומאה וטהרה!" (סנהדרין צד ע"ב).

והנה, מסופר בנביא (מלכים ב כ, ד"ח) שחזקיהו מלך יהודה חלה. מה קרה? הוא ראה ברוח הקדש שבנו יהיה רשע, ולכן לא נשא אשה. בא אליו הנביא ישעיה ואמר לו: "הנך מת ולא תחיה" - מת בעולם הזה, ולא תחיה לעולם הבא. בסופו של דבר הוא התפלל, עשה תשובה, ואכן ה' שמע לתפילתו ושלח את ישעיה לומר לו: "כה אמר ה' אלקי דוד אביך, שמעתי את תפילתך ראיתי את דמעתך הנני רפא לך ביום השלישי תעלה בית ה'".

שאל חזקיהו את ישעיה הנביא: "מה אות כי ירפא ה' לי" - תן לי סימן שה' ירפא אותי. "ויאמר ישעיה: זה לך האות מאת ה' כי יעשה ה' את הדבר אשר דיבר, הלך הצל עשר מעלות אם ישוב עשר מעלות", כלומר: השמש נעצרה ממהלכה, לכבודו של חזקיהו.

ממשיך הנביא ומספר: "בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים ומנחה אל חזקיהו, כי שמע כי חלה חזקיהו". הוא ראה את הפלא הזה. חז"ל מספרים שהוא קם וראה שעדיין מוקדם, ולא הבין מה קורה כאן, מדוע השמש נעצרה? וכששמע שהשמש נעצרה עבור חזקיהו מלך יהודה, מיד שלח ביד שליחים מכתב ומנחה לכבוד חזקיהו.

כשהגיעו השליחים מבארדך בלאדן, הראה להם חזקיהו המלך את כל אוצרותיו - "ויראם את כל בית נכתה, את הכסף ואת הזהב ואת הבשמים ואת שמן הטוב ואת בית כליו ואת כל אשר נמצא באוצרותיו, לא היה דבר אשר לא הראם חזקיהו בביתו ובכל ממשלתו". ומפרש רש"י: "לא היה דבר אשר לא הראם - את הארון והלוחות וספר התורה".

את הכל הראה להם חזקיהו מלך יהודה - את כל האוצרות, ואפילו הכניסם לבית קודש הקדשים! את כל זה עשה חזקיהו המלך כדי להראות בפניהם את עושרם וכבודם של עם ישראל, ובכך לקדש שם שמים.

והנה - "ויבא ישעיהו הנביא אל המלך חזקיהו ויאמר אליו, מה אמרו האנשים האלה ומאין יבאו אליך? ויאמר חזקיהו, מארץ רחוקה באו, מבבל. ויאמר [הנביא], מה ראו בביתך? ויאמר חזקיהו את כל אשר בביתי ראו, לא היה דבר אשר לא הראיתם באוצרותי".

אומר ישעיה הנביא אל חזקיהו: "שמע דבר ה'! הנה ימים באים ונישא [יילקח] כל אשר בביתך ואשר אצרו אבותיך עד היום הזה בבבלה, לא יוותר דבר אמר ה'. ו[גם] מבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד, יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל".

חזקיהו התכוון לטובה - לייקר את מעלתם של ישראל בפני האומות, והנה בא אליו הנביא ומוכיח אותו שהמעשה שעשה הוא מעשה חמור ביותר, והעונש עליו איום ונורא!

מהו החטא שחטא בו חזקיהו?

התשובה היא, שדבר יקר באמת, לא מראים לאחרים! אנחנו מעולם לא נדע על מצב חשבון הבנק של חברנו! האדם מוכן לספר על הכל, רק לא על סכום הכסף המופקד על שמו בבנק! בעבר היה כתוב על גבי דפי חשבון המגיעים מהבנק את המילה "סודי"...

בית המקדש היה סגור ומסוגר. יותר מכך היה סגור קודש הקדשים - שם היה הדבר היקר ביותר לעם ישראל - הארון ובו הלוחות וספר התורה!

הכהן הגדול היה האדם היחידי שהיה נכנס לקודש הקדשים, וגם אז נאמר: "וכל אדם לא יהיה באהל מועד" - רק הכהן הגדול לבדו היה שם. כי שם, בקודש הקדשים, היו הכרובים - המסמלים את חיבתו של הקב"ה עם עמו ישראל, וחיבה זו, סגורה היא ומסוגרת - "וכל אדם לא יהיה באהל מועד".

את התפילה אנו מתפללים בבית הכנסת, ולא בחוץ. חז"ל אומרים (ברכות לד ע"ב): "חציף מאן דמצלי בבקתא" [חצוף מי שמתפלל בבקעה]. גם את התורה אנו למדים בבית מדרש, בבית. כי הקשר בין הקב"ה לעם ישראל הוא קשר של אהבה וחיבה, וקשר זה הוא כה יקר, שיש לעשותו ולשמרו בהסתר ובצניעות!

דבר יקר מסתירים - כך הוא טבע העולם. ויש לכך סיבה אמיתית וצודקת מאוד - דבר יקר צריך לשמור עליו! אדם שילך ברחוב ובידו חבילה של שטרות כסף, עלול בכל רגע לצוץ איזה ברנש ולחטוף אותם מידו.

אדם שנזקק להעביר סכום כסף גדול ממקום למקום, הוא לוקח את השקית הפשוטה ביותר שיש לו בביתו, לובש את הבגדים הפשוטים והבלויים ביותר, ונוסע באוטובוס ולא במונית - הכל כדי שלא להפנות את תשומת הלב, שאף אחד לא יעלה בדעתו שיש באמתחתו סכום כסף.

כך בנוי העולם.

"שלשה שותפים באדם"

הבית היהודי הוא בית המקדש, "איש ואשה, זכו - שכינה ביניהן" (סוטה יז ע"א). איש ואשה צריכים בית, כי הקשר שביניהם הוא כל כך יקר, שאף אדם אחר לא יכול להיות שם. זהו בית המקדש - מקום להשראת השכינה.

ככל שהדבר יקר יותר, הוא מוסתר וצנוע יותר.

חז"ל אומרים: "שלשה שותפין הן באדם, הקב"ה ואביו ואמו. אביו... ממנו עצמות וגידים וצפרנים... אמו... עור ובשר... והקב"ה נותן בו רוח ונשמה" ... (נדה לא ע"א).

בית יהודי זהו מקום של שותפות עם הקב"ה, ומשום כך זהו הדבר הכי יקר שישנו. לכן הוא צריך להיות מוסתר יותר מהכל, וכמו שמביא רש"י על הפסוק "מה טובו אהליך יעקב" - "על שראה פתחיהם שאינן מכוונים זה מול זה".

האדם מכסה את עצמו בבגדים, כי הדבר החשוב והיקר ביותר שיש לו, הוא הגוף שלו, ורצונו להגן עליו מפני פגעי מזג האוויר.

הנכס היקר ביותר שיש לעם ישראל זו הנשמה היהודית. והכלי שיוצר את הנכס הזה זו האשה היולדת את הילדים.

האבא הוא הנותן את התוכן לילד. אם האבא כהן או לוי, גם הילד יהיה כהן או לוי. האבא הוא זה שמלמד את הבן תורה, מחנך ומדריך אותו. אבל האמא נותנת לילד את עצם הנפש היהודית! יהדותו של הבן נקבעת לפי יהדותה של האם ולא של האב. המקום של עצם יצירת הנפש היהודית זו האמא.

ולא לחינם המקום שבו הילד לומד תורה הוא במעי אמו! כי שם, במעי אמו, זהו המקום הקדוש ביותר - שם הוא המקום בו נוצרת הנפש היהודית!

לכן, האשה־האמא, שהיא יכולה להביא לעולם ילדים כמו רש"י הקדוש, כמו הרמב"ם, כמו החפץ חיים - כלי יקר שכזה צריך להסתיר ככל האפשר! כלי זה חשוב ויקר עד מאוד, ולכן אנו מקפידים להסתיר אותו.

קודש הקדשים - המקום שבו מביע הקב"ה את אהבתו לכלל ישראל - סגור בפני כל. התפילה, שבה מתייחד האדם עם קונו, גם היא צריכה להיות בבית ולא בשדה. הבית היהודי, גם הוא מוסתר מעין זרים. וגם את הכלי החשוב, את היהלום היקר ביותר, היוצר ומביא לעולם את החיים החדשים - גם אותו אנו מסתירים מעין כל.

כיסוי הראש

ולא רק גוף האשה צריך להיות מכוסה, אלא גם שערות ראשה. ולמה? - אם נביט על שערה ב'מיקרוסקופ', נראה שכל שערה היא חלולה. השערה היא כעין תעלה וצינור, המובילה עד למוחו של האדם. השערות מבטאות את יופי האדם, כי הן מחוברות למוחו של האדם. המוח הוא "בית המקדש" של האדם, שם הוא נפגש עם הקב"ה, שם החשיבה שלו, האמונה שלו - שם הכל יקר.

השיער קשור לכל מה שבמוח - השכל, הקדושה, האמונה.

לכן, דווקא אשה נשואה, שהיא כלי להשראת השכינה, כלי להמשך הדורות של עם ישראל, כלי שדרכו יביא הקב"ה נשמה קדושה - כלי כזה צריך להיות מכוסה, מוסתר מעין כל! "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד". ולא רק הכלי צריך להיות מכוסה, אלא גם המוח של אותו כלי. מקום המחשבה, המקום בו שורה השכינה - גם הוא צריך להיות מכוסה.

על אמו של מרן החזון־איש זצ"ל מסופר, שכאשר נשאלה במה זכתה לזרע צדיקים כה מפואר, השיבה: "לא בכדי! בשעה שהייתי חופפת את

ראשי בערב שבת־קודש היו שתי נשים ובידיהן סדין עומדות סביבותי, כדי שלא יראו קירות ביתי את שערות ראשי!"

בשעה שרבה אמנו ראתה את יצחק - את בעלה המיועד, מיד - "ותקח הצעיף ותתכס", כסתה את שערות ראשה - מהיום אף אחד לא יראה את שערות ראשה, את הדבר היקר, את המוח שלה, כי שם מקום משכן השכינה.

איבר שהנשמה תלויה בו

והנה בדורנו, רח"ל המצב כל כך פרוץ, ודבר זה הוא פלא איך אנשים לא מתביישים להסתובב בצורה כזו. נראה שהסיבה לכך היא שנעקר מתוכם כל תוכן פנימי, וממילא אין להם מה להסתיר.

קשה להוציא את הדברים מהפה, אך זוהי בחינה של "רני עקרה לא ילדה" (ישעיה נד, א) - עלייך לשמוח שאין לך בנים, וכמו שמספרת הגמרא (ברכות י ע"א) ששאל מין אחד את ברוריא: וכי מפני שאותה עקרה לא ילדה - עליה לשמוח?! ואמרה לו ברוריא: "שטיא! שפיל לסיפיה דקרא, דכתיב: כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה'". אלא מאי 'עקרה לא ילדה'? רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגהינם כוותיכו! היא אמרה לו: שוטה! ראה מה כתוב בסופו של הפסוק - "כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה'". לכן "רני עקרה" - תשמחי שאת עקרה, שאינך מולידה בנים לגהינם כמוהם!

פעם הפצירו בי לבוא ולדבר לפני כתה בבית הספר ה"מקיף־דתי" באופקים. זו היתה חוויה מיוחדת... נכנסתי לכתה, המורה כ"כ התבייש, איזה צעקות... עד שהשתיק אותם. יושבים לפני שני נערים עם עיתון ביד. אני מדבר - ולא דיברתי דברים גבוהים, דיברתי ברמה שלהן - והם מדפדפים בעיתון...

חשבתי לעצמי: רבש"ע, לאיזו מדרגה שפלה התדרדר דורנו, שנולדים בו ילדים כאלו!

אצלנו, בקרב ציבור שומרי התורה והמצוות, עדיין מודעים למושג של יקרות! כל המושג הזה של צניעות כ"כ יקר, ממש יהלום מזהיר, כי יודעים שאפשר להעמיד בנים תלמידי חכמים, צדיקים, וממילא אף אחד אינו מוכן שאפילו רמז מזה יצא החוצה, הדבר נשאר סתום וחתום. פעם נשי ישראל ידעו שגופן יכול להוליד רש"י, רמב"ם, חפץ חיים וכו', ממילא שמרו עליו שמירות מעולות, כיסוהו ככל שניתן. אבל ברחוב של היום - נעלמו כל המושגים הללו. איבדו את יקרותו של האדם!

כאשר אשה יודעת שהיא כלי להשראת השכינה, שהיא הכלי דרכו מגיעים לעולם גדולי ישראל - היא מבינה היטב שכלי כזה לא מראים לאף אחד! זהו יהלום מזהיר, ואף אחד לא מוכן אפילו לרמוז שהוא קיים!

כשחזקוהו המלך הראה לגויים את אוצרות בית המקדש, את קודש הקדשים - מיד אמר לו הקב"ה שיטלו ממנו את הכל! אם מוציאים את היהלומים החוצה, אם הולכים ברחוב ומנפנפים ביד - לעין כל - בחבילה של שטרות כסף, מיד עלול לבוא איזה בן בליעל ולחטוף אותם!

בזמן מלחמה, אין האויב מנסה לפגוע לא ביד ולא ברגל, אלא בלב! וכך, כשהיצר הרע מנסה לטמון לנו מלכודת, הוא מנסה בראש ובראשונה לפגוע בצניעות, באיבר שהנשמה תלויה בו!

הלב של עם ישראל

ה"צניעות" - לכסות ולהטמין את היקר לנו - זו הנקודה המרכזית של עם ישראל. אחד הדברים שבזכותם נגאלו אבותינו ממצרים היה הצניעות.

חז"ל מספרים על ארבע מאות ילדים שמסרו את נפשם והשליכו את עצמם לים, כדי לשמור על הצניעות (גיטין נז ע"ב). וכך בכל הדורות מסרו נשים צדקניות את נפשן על קדושת הצניעות. ומתוך רבבות מעשי הגבורה שלהן נציין שני סיפורים המקובלים לנו מרבתינו.

לחתם סופר זצ"ל היתה בת שקראו לה גיטל. היא היתה יפת מראה. ופעם אחת, בשעה שהלכה ברחוב היא שמה לב שאחד הולך אחריה כדי להביט בה. הדבר כאב לה ביותר, והיא באה לבית אביה החת"ס ואמרה תהלים בבכיה. כשבא החת"ס וראה אותה בוכה, שאל אותה מה פשר הבכי, והיא סיפרה לו על מה שאירע לה ועל כך שיזכור עומד למכשול לפני אחריים, והיא מתפללת לה' שיסיר ממנה את יופיה כדי שיותר לא יכשלו בה בני אדם.

החתם סופר שהתפעל מצדקתה הגדולה, בירך אותה שיינטל ממנה יופיה, ובזכות זה שהיא מוותרת על אור פניה תזכה לבן שיאיר את ישראל בתורתו ובצדקותו!

ואכן, לאחר זמן מה היא ילדה בן [הלא הוא הגאון רבי עקיבא קורניצר זצ"ל, רבה של קראקא, שהיה נערץ על בני דורו], ובלידתה נחלתה בחולי קשה מאוד. היא אמנם הבריאה, אבל אור פניה כבר לא היה לה.

העומק במעשה זה הוא כך: הרי היופי הוא מתנה מהשי"ת. מה פתאום שיילקח אותו יופי משום שמסתכלים בו? ועל זה אמר החת"ס: אכן היופי יינטל ממנה ויוכנס כולו בבן שיזכה להאיר את העולם בתורתו ובקדושתו, שזו כל תכלית האשה לזכות להביא בנים מאירים בתורה.

סיפור נוסף, מתקופה קדומה יותר: בזמן גזירות ת"ח ות"ט, נגזרו על עם ישראל גזירות איומות ונוראות, היו אלו ימים של הריגות ושחיטות. והנה תפסו הגויים בת ישראל, וגזרו עליה גזר דין נורא - להרוג אותה במיתה משונה: לקשור אותה לסוס, וכך לגרור אותה ברחובות עיר, עד שתצא נפשה. מה עשתה אותה בת ישראל כשרה

באותם רגעים קשים? - היא לא בקשה דבר, כי אם שיביאו לה סיכות, וכשהביאו לה את מבוקשה היא הצמידה את בגדיה לגופה, כדי שחלילה לא יתגלה משהו מגופה בעת שגוררים אותה.

זהו המחיר ששילמו בנות ישראל בכל הדורות עבור הצניעות!
בזכות נשים צדקניות באה הגאולה בעבר - ובזכות נשים צדקניות
שבדורנו נזכה במהרה גם לגאולה העתידה!

"ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם"

**השפעת הסביבה על הצניעות - וההתגוננות מפניה
באמצעות לימוד התורה**

אדם מטבעו נמשך אחר סביבתו

נעמוד כעת על נקודה מסויימת בנושא הצניעות. לא נתייחס כאן לנקודה ההלכתית של הצניעות, וגם לא לבחינה המעשית שבענין, אלא לנקודה של השפעת הסביבה - עד כמה גדולה השפעתה על כל המודד שלנו לגבי המושג של "צניעות".

בעיה זו של השפעת הסביבה על האדם היתה קיימת בכל הדורות, וכפי שכתוב בתהלים (קו, לה): "ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם".

הרמב"ם (הל' דעות פ"ו ה"א) מגדיר נקודה זו במילים ברורות: "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו נוהג כמנהג אנשי מדינתו" ... זהו טבעו של האדם שהוא נמשך אחר הסביבה!

ככל שהסביבה בה אנו חיים היא יותר חומרנית, יותר נמשכת אחר תאוותיה - הסכנה חמורה יותר. איננו יכולים להתעלם מכך ולומר: מה איכפת לי מהסביבה, אני לא קשור אליה, כי כאמור מטבעו האדם נמשך אחר הסביבה!

ההבדלים המהותיים בשינויי המקומות

השפעת הסביבה היא מוחשית ביותר. הלכות צניעות בעצם אינן מפורטות בשולחן ערוך, אלא אנו מחליטים לעצמנו מה ראוי ומה לא ראוי. וכשנתבונן על מה אנו מבססים את החלטותינו בכל העניינים הללו, נראה שרובן בנויות על הנהגת הסביבה בה אנו חיים! וזהו שורש הבעיה.

ישנם כמה וכמה דברים שרבנים רוצים למחות עליהם, אך אינם יכולים, כי "כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע". אבל עלינו לדעת, שגם אם הרבנים אינם מוחים על כל דבר, אין זה אומר שהדבר הוא כשר וראוי! כמו שפשוט וברור שלא כל מה שישנו בבני-ברק הוא בהכשר של הרב שך... ולא כל מה שבלייקווד הוא בהשגחתו של רבי אהרן קוטלר. כשישנן פרצות גדולות הרבנים יוצאים ומעירים, מתערבים ומוכיחים, אבל עדיין אין זה אומר שאם הרבנים שותקים - הכל כשר!

התפללתי פעם בתשעה באב באחת הישיבות בארה"ב. כשיצאתי מהתפילה, נדהמתי לראות שכל הרחבה שלפני בית המדרש מלאה בנשים ובנערות בכל הגילאים.

לי עצמי זה מאוד הפריע - כי אצלנו באופקים למשל זה לא היה קורה. בבניית בית הכנסת של הקהילה הושקעו המון מאמצים וגם כספים, כדי שהמדרגות היורדות מעזרת הנשים תהיינה בכיוון ההפוך מהיציאה מעזרת הגברים. אבל בארה"ב - שם זה לא הפריע לאף אחד! למה? כי שם בסביבה זה מקובל!

כל לומדי הישיבה - הן בחורים והן אברכים - וכי ביציאתם מבית המדרש עליהם לראות את כל הנשים?! אינני נכנס לנקודה אם יש בזה איסור או לא, אבל בודאי זהו חוסר צניעות מוחלט!

המשגיח רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל ממיר סיפר, שכשהגיע לקלם [וזה לא היה לפני מאות שנים...], הגברים הלכו בצד אחד של הרחוב והנשים בצד השני - גוים כיהודים! הם לא הרגישו מוגבלים. ובאמת, גם אנחנו, אם היינו חיים בקלם, זו היתה תופעה רגילה עבורנו. הם חיו שם חיים שמחים ורגילים לחלוטין - כי כך היתה האווירה, כך היה מקובל שם.

לעומת זאת, להבדיל, ב'טמפל' רפורמי יאמרו שזה מביש ומשפיל למנוע מאשה להיכנס לבית הכנסת ולשלוח אותה למעלה לעזרת הנשים...

כי הכל תלוי במה שהורגלנו אליו. הכל תלוי בסביבה בה אנו חיים, והיא משפיעה על אורח חיינו, על אורח החשיבה שלנו, על הרגשות שלנו - על הכל!

זהירות מתופעות קיצוניות

הראו לי פעם בבטאון יהודי היוצא לאור בארה"ב, מכתב מיהודי המתאר את צערו על כך שהוא נאלץ לשבת בטקס הסיום של בתו המסיימת כתה ח'. הוא מציע שהאבות ילכו לסיום של הבנים והאמהות תלכנה לסיום של הבנות.

בתוך דבריו הוא כותב: "מבחינת ההלכה אין שום בעיה לראות בת עומדת ואומרת דרשה, אך אינני חושב שזה ראוי". מערכת העיתון ראתה להעיר על דברי הכותב, וליד דבריו אלו יש כוכבית, ובתחתית העמוד כתוב: "אין בזה שום דבר פסול, נקודה!"...

הנה לנו דוגמא, דבר שהוא ודאי פסול לחלוטין אך לא מרגישים בו שום חסרון, שכאמור הסביבה משפיעה ונעשה הדבר למקובל.

כשאנו נתקלים בתופעות חריגות כאלו ואחרות, עלינו לחשוש ולדאוג!

כי אם אנו מושפעים מהסביבה, עלינו לתת את הדעת שההשפעה היא במידה מסויימת תוצאה מה"ממוצע". אם נקח לדוגמא ממוצע של מספרים - עשרים מספרים ממספר עשרים עד מספר חמשים, הממוצע שלהם יהיה מאוזן - בין מספר עשרים לחמשים. אבל אילו לאותה רשימת מספרים משתרבב המספר "שנים וחצי מליון", כל הממוצע משתנה, כל האיזון מתקלקל!

אנו חיים במסגרת מסויימת, וכשאנו נתקלים בתופעה קיצונית, היא מקלקלת את כל האיזון. כאותו מספר חריג המשתרבב לרשימת המספרים - ומשנה בחדות את כל הממוצע.

למול אותן תופעות קיצוניות עלינו לזכור את המעשה שהיה בכנסיה הגדולה. היו שם אלפי אנשים, ועזרת הנשים היתה ביציע, וכנגדה פרסו מחיצה עד למעלה מראשי הנשים. באו החסידים ואמרו שיש להגביה את המחיצה עד לתקרה, ואם לא - זו פריצות. לעומתם טענו המארגנים, מה הבעיה, לא רואים כלום, ומה יש עוד להוסיף?

החליטו שני הצדדים לשאול לדעתו של החפץ חיים זצ"ל. והוא ענה כך: מכיון שכל הכינוס נועד למען השראת השכינה, והשראת השכינה תלויה בענין זה, כמוש"כ "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך" - ממילא אין גבול לסייגים ולגדרים שיש לנקוט כאן!

כשההבדל תהומי ומהותי - אין השפעה!

וכאן אנו שואלים: איך נפעל בעצמנו שהסביבה הקלוקלת לא תשפיע עלינו?

התשובה על כך היא: השפעת הסביבה על אדם תיתכן רק בשעה שיש לו איזשהו קשר עם הדבר. למשל, אדם שיש לו לול תרנגולים, ויום יום, שעות על גבי שעות הוא מתעסק ונמצא בחברת התרנגולים - ואף על פי כן, הוא מעולם לא הושפע מהם בכי הוא זה. מעולם לא עלה על דעתו להיכנס ללול ולקרוא "קוקוריקו"...

אדם שמתעסק עם בעלי חיים אינו מושפע מהם. כי האדם מושפע מהסביבה רק במקרה שיש לו איזה קשר, איזה מכנה משותף עם הסביבה. אדם ובעל חי, הם כה שונים במציאותם, שלא תיתכן שום השפעה.

שמעתי פעם מתלמיד חכם משיבת בית התלמוד בארה"ב שאמר כך: כשפרעה ביקש ממשה רבינו לאחר מכת ברד שיתפלל עליו, אמר לו משה רבינו: "כצאתי את העיר אפרוש כפי אל ה'" (שמות ט, כט), ופירש רש"י שם: "אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים".

ואמר [כמדומה בשם מדרש או אחד המפרשים], שהיתה כאן תביעה על משה רבינו, שהרי על הקב"ה נאמר במכת בכורות "ועברתי בארץ מצרים" - איך הקב"ה יכול לעבור בתוך עיר מלאה גילולים? אלא שההבדל התהומי בין הקב"ה לבין טומאת מצרים מונע כל אפשרות של השפעה! ואם כן, מדוע משה רבינו היה צריך לצאת את העיר? אילו הוא היה כה מרוחק ומרומם מהם, הם לא היו יכולים להפריע לו! לא היתה להם שום שייכות אליו!

"דברי תורה אינם מקבלים טומאה"

על הקב"ה נאמר "אני ה' לא שנית" (מלאכי ג, ו). הקב"ה אינו משתנה, אין לסביבה שום נגיעה ושום השפעה עליו.

והנה ישנם ביטויים בזוהר הקדוש, המופיעים פעמים רבות בנפש החיים - "ישראל ואורייתא וקודשא בריך חד הוא", "תורה דא קוב"ה". לימוד התורה הוא ביטוי ללימוד של הקב"ה. ויסוד דברים אלו נמצא במאמר חז"ל (שמות רבה פל"ג, א): "אמר הקב"ה לישראל: 'מכרתי לכם תורת, כביכול נמכרתי עמה'". לעומת שאר המצוות, שהמצוה מקרבת את האדם לבוראו, לימוד התורה של האדם הוא כביכול לימוד של הקב"ה בעצמו!

ישנן הרבה צורות של גדלות אצל עם ישראל - צדיקים, חסידים, יראי שמים, אוהבי ה'. האם יש לנו צדיקים היום? חז"ל אומרים לנו מהו "צדיק" - "צדיקים יצר טוב שופטין" (ברכות סג ע"ב) - כל פעולותיהם מותוות על ידי יצר הטוב. הם לא נמשכים לכוס שתיה סתם - אלא אם כן הם זקוקים לשתות כרגע, וגם זה, רק אם השתיה באמת מועילה למטרתה, אם היא מכילה תוספות מיותרות של טעם - הם נמלטים ממנה כמו מסם המוות!

כשאנו רוצים לקנות איזה דבר מאכל, ואנו רואים רשימה של רכיבים שאין לנו מושג בהם, אנו אומרים לעצמנו שזה כנראה בסדר... אבל צדיק, מתייחס למאכל שאינו כשר כמו לרעל! ועד שהוא אינו יודע במאת האחוזים שהדבר כשר ללא כל חשש ופקפוק, הוא פוחד להתקרב למאכל הזה! מילה של לשון הרע אצל הצדיק היא כמו סכין בלב...

והנה אם נשים לב נבחין בתופעה, שאף שצדיקים אין כ"כ הרבה וזאת ודאי מחמת קלקול הדור, אבל תלמידי חכמים יש הרבה ב"ה. והרי לכאורה מצב הדור נוגד גם את כל ענין לימוד וגדלות התורה?

התשובה היא שתלמידי חכמים יש הרבה, כי הדבר היחידי שהסביבה לא יכולה לפגום בו זה התורה! כי התורה היא הקב"ה. לימוד התורה יש בו כזו קדושה, עד שאין לטומאה כל שייכות ונגיעה אליו! "דברי תורה אינן מקבלים טומאה" (ברכות כב ע"א) - הכל מקבל טומאה, חוץ מדברי תורה.

אם כן, כשאנו חיים בסביבה שהכל ספוג בטומאה, הדרך היחידה שאנו יכולים לשמור על עצמנו, היא רק על ידי לימוד התורה הקדושה! זוהי החומה היחידה שבכוחה להגן עלינו מפני השפעתה המסוכנת של הסביבה.

בעבר, בעיירות שבחו"ל, היו יהודים שהיו בורים ועמי־ארצות גמורים, לא ידעו אפילו קרוא וכתוב, ומכל מקום באווירה של הקדושה ששרתה על העיירה, הם יכלו לשמור תורה ומצוות גם ללא לימוד התורה. אבל באווירת הטומאה השוררת כיום, בה הכל נהרס ונפרץ - המגן היחידי שנתר לנו כיום מההשפעה הקלוקלת של הסביבה הוא רק לימוד התורה הקדושה. אנשים שלא לומדים תורה, לא מתמסרים ללימוד התורה ולא נמצאים במסגרת של תורה - כמעט ואינם יכולים להיות מוגנים מהשפעת הסביבה!

אנו רואים זאת אצל בעלי תשובה. אדם החוזר בתשובה, אם אינו יושב ללמוד בישיבה במשך תקופה מסויימת, או נערה שאינה לומדת

במסגרת תורנית לפחות במשך תקופה - כמעט בלתי אפשרי עבורם שיחזיקו מעמד בדרכם החדשה, ולאחר תקופה הם נופלים.

זוהי ההגנה היחידה מפני השפעות הסביבה, הבטחון היחידי לשמירת יהדותנו ויהדות ילדינו - לימוד התורה הק' מתוך מסירות והקרבה!

"אוי לנו מיום הדין"

חיזוק בענייני הצניעות אצלנו, יביא לחיזוק
ענין זה בעם ישראל

הקב"ה יוכיח כל אחד לפי מה שהוא

אמרו חז"ל: "אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה. בלעם חכם של העובדי כוכבים, לא יכול לעמוד בתוכחה של אתוננו... יוסף קטנן של שבטים היה, ולא היו יכולים [אחיו] לעמוד בתוכחתו... לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא... על אחת כמה וכמה" (בראשית רבה פצ"ג, י).

כשחז"ל באים לתאר את הדין שיהיה לעתיד לבוא - "לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד" - הם מוספים ואומרים: "לפי מה שהוא".

מה משמעותה של תוספת זו?

ונראה בכוונת חז"ל, שהאדם אינו מכיר את עצמו ואת ערך מעשיו. אין לנו מושג על מה יוכיחו אותנו, ועל מה לא. ועל זה אמרו חז"ל: "אוי לנו מיום הדין"!

הדוגמא לכך היא מה שארע עם יוסף ואחיו. האחים הרגישו שיש כאן תהליך לא מובן. הם יורדים למצרים, אומרים להם "מרגלים אתם", דורשים מהם להביא את אחיהם הקטן, הכסף מושב בפי אמתחותיהם - עד שהם מפוחדים, תמהים ואומרים: "מה זאת עשה אלקים לנו" (בראשית מב, כח). הם מרגישים שישנה כאן תביעה מהקב"ה עליהם - אבל אינם מצליחים לעמוד על טיבה ["מה זאת עשה", מה מדה כנגד מדה יש כאן? - רשב"ם].

נאמר בכנס לחיזוק ענין "הסעות מהדריין".

עד שלפתע מתבהרת כל התמונה: "אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה"! האחים לא העלו בדעתם שיוסף הוא העומד לפניהם, וכשהוא גילה את עצמו ואמר להם "אשר מכרתם אותי מצרימה" - הם לא יכלו לעמוד בפני תוכחתו - "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו".

לעתיד לבוא, הקב"ה יבוא ויוכיח את האדם כפי מה שהוא באמת! ולא לפי מה שנראה לו.

כדי לחדד את הדברים - עד כמה האדם לא יודע ולא מרגיש את מהותו הפנימית האמיתית, נביא כמה דוגמאות.

עם הארץ במהותו חשוד על רציחה

בדברי חז"ל מבואר שעם הארץ חשוד על שפיכות דמים, עד כדי כך שאסור להתלוות עמו בדרך! (פסחים מט ע"ב).

ונשאלתי פעם ע"י יהודי, מה הביאור בדברי חז"ל אלו; הנה - כך הוא אמר - אני עצמי נסעתי כמה וכמה פעמים בלוויית עם הארץ - יהודי חילוני, מחלל שבת בפרהסיא, לא מתפלל ולא מניח תפילין, היה לי בכיסי סכום כסף גדול - והוא לא רצח אותי! מהי, אפוא, כוונת חז"ל בדברים אלו?

נזכרתי בשאלה זו כשנסעתי פעם בחו"ל עם גוי באישון לילה, ולרגע היה נדמה לי שהוא מתכונן לחטוף אותי... והרי חז"ל אמרו שגם גוי חשוד על שפיכות דמים (עירובין סב ע"א)!

והתשובה היא - מה שאותו גוי ואותו עם הארץ לא הרגו את הנוסעים עמם, אין זה משום שאינם רוצחים, אלא רק משום שכיום האווירה ברחוב היא שזה מעשה לא מקובל! רק משום כך הם אינם הורגים כל כך מהר... אבל גם אם היום "לא מקובל" לרצוח, אותו גוי או עם הארץ נשאר במהותו רוצח!!!

אחת מהדמויות המופלאות בדור העבר, היתה דמותו של רבי מיכאל דוב וייסמנדל זצ"ל. הוא היה גאון וקדוש, ובזמן השואה הפליא במאמציו להציל את אחיו מציפורני הנאצים ימ"ש. הוא הצליח לקשור קשרים עם הדרגים הגבוהים ביותר בממשלת היטלר ימ"ש, ותמורת שלמונים מרובים הוא עצר חלק מהמשלוחים למחנות ההשמדה. אני מכיר אישית יהודים שאמרו לי שאילולי הרב וייסמנדל הם לא היו היום בחיים...

והנה בספרו "מן המצר", שבו מתאר הרב וייסמנדל את פעולותיו ומאמציו, הוא מספר על מקרה שבו הוא נזקק לסכום כסף גדול, והוא פנה ל'ג'וינט' ולכל המוסדות היהודים החילוניים בבקשה שיתנו את הכספים הדרושים להציל את חייהם של אלפי יהודים.

והנה הוא ישב פעם עם שליח של אחד מהמוסדות הללו, פרופסור גדול, שאמר כך: "אני פרופסור גדול, ומדען בכיר בתחום הכימיה. בדקתי את הנושא, ואני יכול להבטיח לכם שהגז שבו הורגים את היהודים מכיל אופיום, והם לא חשים שום כאב"...

כותב הרב וייסמנדל: "כששמענו מה בפיו, והוא שמע מה בפיו, האסיפה נסתיימה".

ועתה הבה נתבונן: אילו היה אותו פרופסור מעז לומר את הדברים הללו כיום, האם היו עוברים על כך בשתיקה?! האם לא היו מטיחים בפניו - "אתה היטלר"! אם כן, איך העז אותו פרופסור לומר את מה שאמר!?

התשובה היא: כיום לא מקובל לומר כאלה דברים, אבל אז, בשעה שדם ישראל נשפך כמים, והעולם קיבל את העובדה הזאת כמציאות שאין מה לעשות כנגדה, זה היה מקובל... אם כן, הסיבה שהפרופסור לא היה אומר את הדברים הללו כיום, אינה משום שאילו היה חי היום היה אדם טוב יותר, אלא רק משום שכיום זה לא מקובל!

דוגמא נוספת, שחוויתי אותה אישית: אחד מילדיי נפל, ונחתך חתך רציני. מיהרתי להגיע לבית החולים בבאר שבע. אני נכנס - ואין עם מי לדבר... - "שביתת רופאים"...

האחיות לא היו בשביתה, אבל הן עמדו חסרות אונים, בלי לדעת מה לעשות עם הילד המדמם. והנה עובר שם רופא, והאחיות צועקות לעברו: "מה עושים עם הילד הזה?... הוא צריך תפירות"... והרופא - מחייך לעצמו וממשיך בדרכו...

באותו רגע חשבתי לעצמי, אילו היה כאן חולה העומד למות, הלא הרופא הזה היה מוסר את נפשו כדי להציל אותו. ולמה? מפני שגם בשביתה מקובל שבפיקוח נפש כן מטפלים. אבל אילו היה מקובל שבשביתה לא מטפלים אפילו בפיקוח נפש - גם אז היה אותו רופא מחייך לעצמו ונותן לחולה למות... אין לו שום בעיה. כשיש שביתה ויש ילד מדמם - זה מקובל להתעלם. אבל אם יש חולה שעומד למות - לא מקובל להתעלם, ומי שמתעלם נקרא "רוצח", והמילה "רוצח" בשנה זו, ביום זה - לא מקובלת... ובשל כך הוא מוכן אפילו למסור את נפשו כדי להציל את החולה הנוטה למות.

אבל כשהקב"ה יוכיח את האדם, הוא יוכיח אותו כמו שהוא באמת, ללא האווירה החברתית והגורמים מסביב המונעים ממנו לעשות את מה שהוא באמת בפנימיותו.

מה אנחנו באמת!

ישנם הרבה דברים בעניינים של קדושה וצניעות שאנחנו נזהרים מהם. למשל - וזו דוגמא קיצונית - אנחנו הולכים רק לחוף־ים נפרד.

השאלה היא, האם אנחנו הולכים רק לחוף נפרד כי באמת איכפת לנו מהקדושה, או שמא רק משום שכך מקובל אצלנו?

השאלה הזאת "מקפיצה" אותנו! על מה חושדים אותנו?!... הרי אנו מוכנים למסור את נפשנו על כך, ואיך יעלה על הדעת לחשווד בנו שאנו עושים זאת רק משום כך מקובל?!

אבל גם אותו רופא שובת - במקרה של פיקוח נפש היה רץ ואף מוסר את נפשו להציל את החולה! ואעפ"כ אנחנו יודעים שהוא עושה זאת רק משום שכך מקובל. והראיה - במקרה של ילד מדמם הוא לא מניד עפעף, ואפילו מחייך - זה לא נוגע לו ולא איכפת לו, למה? כי כך מקובל!

כל אחד היה מוכן למסור את הנפש שלו במקרה של נסיון כמו יוסף הצדיק - נכון, אבל זה לא הוא! זה לא מכוחו! זה מכח המקובלות.

זה לא "לפי מה שהוא".

וכשהקב"ה יוכיח אותנו "לפי מה שאנחנו" - "אוי לנו" - מי יודע על מה אנחנו חשודים?...

פעמים רבות משתמשים חז"ל במטבע הלשון "מעלה עליו הכתוב כאילו" עשה דבר פלוני. כלומר, את הדבר עצמו אף אחד לא עושה, והוא אפילו מוכן למסור את נפשו עליו, אך ישנו דבר אחר, דומה לו, שעשייתו מגלה את היחס האמיתי שלו בפנימיותו כלפי הדבר הראשון.

לדוגמא: "כל המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה" (פסחים קיח ע"א). אדם לעולם לא יעלה על דעתו ללכת לעבוד עבודה זרה, והוא אף ימסור את נפשו על קדושת השם ולא יעבוד עבודה זרה. אך הנסיון שלו אינו אם הוא עובד עבודה זרה או לא. עבורו דבר זה כלל אינו בגדר נסיון, שכן בתקופה ובחברה שהוא חי בהם זה לא מקובל. הנסיון שלו הוא בכיבוד המועדות! אם אינו מכבד את המועדות, אות הוא שאין לאדם זה כל אכפתיות אישית מכבוד שמים. נמצא, שאותו אדם "לפי מה שהוא" באמת, הוא עובד עבודה זרה!

חיזוק אצלנו ישפיע על עם ישראל כולו

אנחנו חיים בדור מלא בפריצות, ולבנו מתפלץ על כל מה שקורה ברחוב. אבל איך אנחנו נראים באמת? האם אנחנו מושלמים?

ניתן דוגמא: לאחרונה התחילו להנהיג הסעות "מהדרין", בהן יושבים הגברים והנשים בנפרד. אם הקב"ה יעזור, ובלי ספק שהוא יעזור, בעוד חמש עשרה שנה, או עשרים שנה, יהיו בירושלים רק אוטובוסים נפרדים - אוטובוס לגברים ואוטובוס לנשים.

נחשוב לרגע, איך הם יסתכלו עלינו כיום? מה יאמרו אז - הם הרי יספרו בזעזוע נורא, שלפני עשרים שנה היו נוסעים באוטובוס אחד שישים אנשים - אברכים ובחורים עם גמרותיהם בידם, ונשים צדקניות - כולם יחד באותו אוטובוס!!!

"נורא ואיום"! - כך הם יאמרו - "זו הרי אחת משלש העבירות החמורות"!!!...

למה היום זה בכלל לא מפריע לנו? כי כך מקובל...

ואולם עלינו לדעת, שעם ישראל - ככלל - הוא כמו אדם: יש לו פנימיות וחיצוניות, גוף ונשמה. הכל בחוץ פרוץ, ואנחנו צועקים ומוחים. אבל הם - בחוץ - כמו הגוף. אנחנו, שומרי הגחלת, הנשמה של כלל ישראל. אם יש פצע או מוגלה ביד או ברגל - זה לא מתחיל ביד או ברגל, המקור הוא מהלב! מהמוח! שם יש משהו פגום המשפיע על היד או הרגל!

אם אנחנו - פנימיות הנפש של כלל ישראל, לא מתחזקים בקדושה ובצניעות - למשל, קשה לנו להתמקד עוד חמש דקות לאוטובוס של "מהדרין" - הדבר פוגם ומשפיע על כל הגוף החיצוני! על כלל ישראל.

אם אנחנו נתחזק בנקודה הזו, אם נקדש את הנפש הפנימית של כל עם ישראל - הדבר ישפיע על כל הגוף.

איננו מדברים רק על ההשפעה על הרחוב הפרוץ, הרחוק ממושגנו כרחוק מזרח ממערב. אלא על דברים הקרובים אלינו ביותר.

אני מזדמן מפעם לפעם לארה"ב, ושם אני נמצא בחברת אחינו ובשרינו, בני התורה היקרים ביותר, אברכים חשובים ותלמידי חכמים. אבל שם המושגים אחרים מכאן בארץ הקודש - כך זה מקובל שם. נסעתי שם פעם ברכב, ישבתי מקדימה ומאחורי ישיבה משפחה יקרה שנותנת לילדיה את החינוך הטוב ביותר - ובה ילד בן אחד עשרה. בהמשך הדרך, עלו לרכב הבת בת השש-עשרה עם חברתה. אומרת האחות לאחיה - "תגיד שלום" [לחברה שלה]... כאן בארץ אנו לא רואים כאלה דברים, אבל באמריקה זה מקובל...

אין ספק - אם בירושלים, יתחזקו יותר בצניעות, אם בירושלים לא יסעו איש ואשה יחד באותו אוטובוס - אין ספק שבני-יורק לא תאמר אחות לאחיה - "תגיד שלום"! אם בירושלים יתחזקו יותר בצניעות - ברוקלין ובורו-פארק יראו אחרת!

זכורה לי הרמה הירודה של ההקפדה על הכשרות באמריקה לפני שלוש שנה... והיום ניתן לראות שם אברכים המקפידים בכל הזהירויות שרק ניתן, הם הולכים בעצמם לשוחט שישחוט להם את העוף, בודקים את צומת הגידין וכו' וכו'. אם התופעה הזו קיימת כיום בני-יורק, היא לא התחדשה שם - היא התחדשה בירושלים!

המשגיח רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל ממיר סיפר, שבקלם היתה ההליכה ברחוב בצורה נפרדת, כאשר בצדו האחד של הרחוב הלכו הגברים, ובצדו השני - הנשים. דבר זה לא התרחש לפני חמש מאות שנה... ונתבונן: להיכן הגענו היום? לאיזה עומק נפלנו מאז!

יתר על כן, אם נתחזק בצניעות, הדבר לא ישפיע רק רחוק - אלא גם עלינו בעצמנו ההתחזקות תשפיע רבות. אם למשל נתחזק ונקפיד לנסוע רק בהסעות "מהדרין", אין לנו מושג לאן הדבר יגיע וישפיע. החתונות ייראו אחרת, החנויות יהיו נפרדות, בתחנה המרכזית יהיה תור

נפרד לגברים ותור נפרד לנשים - אבל לשם כך עלינו למסור את הנפש! לא להצטמצם בהקפדה רק על מה ש"מקובל" - כי את האדם דנים "לפי מה שהוא" באמת! שיהיה איכפת לנו כל הנושא של הצניעות בתוך תוכנו בעומק הנפש שלנו - גם בדברים שהם "מקובלים" כיום אצלנו, לבחון ולבדוק האם הם אכן ראויים.

אם אנחנו נתחזק בצניעות - העולם כולו ישנה את פניו!

להקדים רפואה למכה

וישנה כאן נקודה נוספת - כללית יותר.

המצב - הגשמי - כיום אינו שפיר. זהו ממש מצב של מלחמה. רח"ל אף אחד מאתנו לא ראה מהי באמת מלחמה, אבל עלינו לדעת כי זהו המצב! ובאיזו מלחמה אנו נמצאים? בד"כ ישנה חזית בה נלחמים הצדדים, ובשאר חלקי הארץ שקט. כיום - החזית נמצאת בכל בית, בכל פינה: האינסטלטור, הקבלן וכו' - הכל זו מלחמה אחת גדולה. בכל אוטובוס עלול להימצא אחד מאויבינו הרצחניים, ה' ירחם. צריכים הרבה סייעתא דשמיא.

ועלינו לדעת, כי הקב"ה שלח לנו את הדבר הזה על מנת שנפעל במסירות נפש למען הקדושה!

הנה כבר אמרו חז"ל: "כל מקום שאתה מוצא זנות, אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת טובים ורעים" (ויקרא רבה פכ"ג, ט). אם אנחנו רואים שטובים ורעים נהרגים, אין לנו אלא להתחזק בצניעות! אנחנו נמצאים במלחמה - לא רק רוחנית, אלא גם גשמית - מלחמה כפשוטה, ועלינו לנהוג בהתאם!

מפעם לפעם יוצאים הרבנים או העסקנים בקריאה לחיזוק עניינים שונים בצניעות - ויתכן אולי שלא לכל אחד נראה, ולא תמיד כל אחד מסכים עם מה שהם אומרים או כותבים.

אבל עלינו לדעת שאנחנו נמצאים במלחמה, ובמלחמה על כולם החובה להתגייס! גם אם לא מבינים או מסכימים עם המודעות שעל הקיר - עלינו לקיים אותן כלשונן. הרופא אומר לקחת תרופה - אנחנו לוקחים גם אם אנחנו לא מבינים. כי אנחנו יודעים שזה למען בריאותינו - למען הקדושה. אם כל אחד יהיה "בעל דעה" לומר מה נכון ומה לא נכון - הרי זו "ברכתו" של אליהו הנביא שבירך את אנשי העיר שלא הכניסוהו לביתם: "ישימכם אלקים כולכם ראשים" (אוצר המדרשים עמ' רי)...

אם כל הציבור יתאחד ויתאגד למען הקדושה - יהיה זה כוח עצום שבכוחו לפעול ולחולל מהפכה עצומה. ובימים שאין מי שיודע מה ילד יום - מי יודע אם זו לא תהיה הקדמת הרפואה למכה!

אם נשאל למה בנושא של הצניעות ישנם כל כך הרבה קשיים, התשובה היא: בגלל חשיבותו! זהו "גירא בעיניה דשטן" [חץ בעיני השטן] (קידושין פא ע"א). זוהי השראת השכינה בעם ישראל, ועל זה השטן נלחם בכל כוחו!

הבתים שלנו ברוך ה' נקיים. כיום לא נמצא בבתים של אברכים את המכשיר הנקרא רדיו... בכל בית מקפידים ועובדים על הנושא של צניעות - צניעות בלבוש, צניעות בדיבור, אבל בכל זאת ישנן עוד פינות שצריכות חיזוק - פינות שצריך בהן "לשבור את המקובלות", ולהתחזק עוד ועוד.

העולם ברוך ה' מתקדם. התפילה והתורה מתרבה מיום ליום, אבל גם בצניעות עלינו להביא את ההתקדמות הזאת, להתעלות מהמקובל, להיטהר ולהתחזק, והאור הזה ישפיע על העולם כולו!

"ועשו לי מקדש"

הבית היהודי הוא כמשכן ובית המקדש

בית המקדש - נושא מרכזי

כאשר כרת הקב"ה עם אברהם אבינו ברית - בברית בין הבתרים, הבטיחו הקב"ה: "ולזרעך אתן את הארץ הזאת". לאחר מכן, כאשר הקב"ה מצווה את אברהם על ברית מילה, הוא שוב כורת עמו ברית ומבטיח לו "ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגורריך את כל ארץ כנען"...

אח"כ אצל יצחק אבינו, שוב הקב"ה מבטיח ליצחק - "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל". וגם ליעקב אבינו ניתנה ההבטחה האלוקית: "הארץ אשר אתה שוכב עליה, לך אתננה ולזרעך".

לאחר מכן, כאשר הקב"ה נגלה לראשונה למשה רבינו, גם אז הוא אומר לו - "וארד להצילו מיד מצרים, ולהעלותו אל ארץ טובה ורחבה... אל ארץ הכנעני"...

הקב"ה מבטיח ושב ומבטיח את ארץ ישראל לעם ישראל. והתמיהה היא גדולה - וכי ארץ ישראל היא הדבר החשוב ביותר לעם ישראל?! הלא מקטנותנו התחנכנו שהדבר החשוב ביותר לעם ישראל הוא התורה הקדושה. בילדותנו היינו תמיד שרים: "ארץ ישראל בלי תורה - כמו גוף בלי נשמה". והנה בכל ההבטחות הללו אין הקב"ה מזכיר ולו במילה אחת את התורה הקדושה ואת המצוות, רק את ארץ ישראל, הלא דבר הוא!

יתר על כן, ידוע שהלב של ארץ ישראל הוא בית המקדש. והנה הנושא שהתורה מאריכה ביותר בכל פרטיו ופרטיו, גם בציוויו וגם בעשייתו בפועל, הוא בנין המשכן - שמהותו כבית המקדש.

הנביא ישעיה התנבא שלעתיד לבוא "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים" (ישעיה ל, כו). והנה בפשטות "אור שבעת הימים" הכוונה לשבעת ימי בראשית. אבל הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ב פכ"ט) פירש שהכוונה לאותם שבעת הימים של חנוכת בית המקדש בימי שלמה המלך (מ"א ח, סה). פירוש נוסף יש בזוהר הקדוש (בראשית לד ע"א) שהכוונה לשבעת ימי המילואים. ואמנם, גם שמחה זו עניינה השלמת מקום השראת השכינה בעולם.

רואים אנו, אפוא, שהנושא המרכזי בתורה הוא ארץ ישראל ובנין בית המקדש. הקב"ה מבטיח לאבות הקדושים את ארץ ישראל, וכשהוא רוצה לצייר בעינינו את האור הגדול והשמחה העצומה שיהיו לעתיד לבוא - הדוגמא היא השמחה שהיתה בשעת השלמת המשכן ובית המקדש. מהי, אם כן, חשיבותם הגדולה והמיוחדת של ארץ ישראל ובית המקדש?

בביהמ"ק באה לידי ביטוי אהבת הקב"ה לעמו

אם נבוא להגדיר מהו "אדם", "אדם" הוא "מדבר" - "ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז), אומר התרגום: "לרוח ממללא". והכוונה כמו שאמרו בזוהר הק' (בראשית כז ע"א), שהאדם מדבר עם הקב"ה! כלומר, מהות האדם היא האפשרות שלו להתקשר עם הקב"ה.

לעומת זאת הגדרת היהודי היא, קשר של חיבה ואהבה עם הקב"ה. פיסגת הקשר של הקב"ה עם כלל ישראל באה לידי ביטוי בשיר השירים, עד שאמרו חז"ל (מסכת ידים פ"ג מ"ה): "שאין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל כתובים קדש ושיר השירים קודש קדשים!"

בשיר השירים ישנם ארבע לשונות של חיבה של הקב"ה לעם ישראל - אמי, אחותי, בתי ורעייתי. וחז"ל נתנו על כך משל: "למלך שהיתה לו

בת יחידה והיה מחבבה ביותר מדאי והיה קורא אותה בתי, לא זו מחבבה עד שקראה אחותי ועד שקראה אמי" (שמו"ר פנ"ב, ה). זוהי המציאות של עם ישראל - קשר של חיבה עם הקב"ה.

והנה משום מה כל הלשונות הללו הם של נשים - אמא, אחות ובת. לא הוזכרה כאן כלל לא לשון של אבא, לא לשון של אח ולא לשון של בן! והדבר אומר דרשני.

שלמה המלך אומר: "מי יתנך כאח לי... אמצאך בחוץ אשקך"... (שה"ש ח, א). הקב"ה אומר לעם ישראל: "מי יתנך כאח לי" - הלוואי והייתם לי כמו אח! וכל כך למה? "אמצאך בשוק אשקך" - כדי שאוכל לנשק אותך בחוץ!

וביאר הגר"א זצ"ל, שישנה אהבה שהיא גלויה, אהבה שלא מתביישים לבטא אותה בפני כולם - זוהי אהבה של אח. אח לא מתביישים לנשק בפני כולם! אבל ישנה אהבה שהיא נסתרת - אהבה של "אמי, אחותי, בתי ורעייתי", זוהי אהבה של פרטיות. ורק לעתיד לבוא, כשיתקיים הפסוק "אשפוך את רוחי על כל בשר" (יואל ג, א), אז תהיה האהבה בגלוי - "כאח לי".

אבל עד אז - "אנהגך אביאך אל בית אמי" (שה"ש ח, ב) - זהו בית המקדש! (רש"י). כיום האהבה היא נסתרת. והמקום הפרטי שבו באה לידי ביטוי אהבת הקב"ה לעם ישראל - זהו בית המקדש.

בעולם של חושך ואפילה, בעולם של רשע ושאר דברים שהם נגד התורה ונגד הקב"ה - מבקש הקב"ה מאתנו: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - תעשו לי בית, ששם נוכל להיפגש. שם בקודש הקדשים היו שני הכרובים המבטאים את האהבה.

זו היתה ההבטחה שהבטיח הקב"ה לאבות הקדושים - לאברהם יצחק ויעקב, ולמשה רבינו! לא את ארץ ישראל כנחלת שדה וכרם, אלא כמו שחתן וכלה אומרים זה לזה: "נבנה ביחד את הבית" - כך אמר הקב"ה

לאבות "בואו ניכנס לארץ ישראל". וכמובן שאין הבית אלא אמצעי לקיום הקשר שביניהם ע"י התורה הקדושה וקיום המצוות.

שבת - "רשות היחיד"

ישנו זמן נוסף בו בא לידי ביטוי ה"רשות היחיד" - הבית הסגור שבו נוצר הקשר עם הקב"ה. "בית" זה קיים גם כיום, כשבית המקדש חרב - וזוהי השבת.

שבת היא זמן של קשר עם הקב"ה. גם כשאין לנו כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם - בשבת קודש, יש עדיין את המנורה הדולקת, את השולחן הטהור, את מזבח הקטורת ואת קודש הקדשים.

ביטוי זה של פרטיות מופיע בהלכה של "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שמות טז, כט), שהוא איסור הוצאה מרשות לרשות. והנה למרות שמלאכת "המוציא מרשות לרשות" היא המלאכה האחרונה מל"ט אבות המלאכות, אף על פי כן היא היא המלאכה שבה פותחת מסכת שבת!

כי ההגדרה של "שבת" היא רשות היחיד של עם ישראל, שבה הם מתייחדים עם הקב"ה!

ונגדיר זאת ביתר עמקות.

מה העבודה שלנו בשבת? - כלום! "שבות כאילו כל מלאכתך עשויה" (לקו"ש יתרו רמז רצו). בשבת אנו עושים רק דבר אחד - רק אני והקב"ה! לא עובדים, לא מבשלים, לא נוסעים - רק "זכור את יום השבת לקדשו" - תזכור שעכשיו שבת, שאתה יושב עם הקב"ה!

למה הדבר דומה?

סבא וסבתא באים לבקר. כל הילדים מקפצים סביבם, אבל אמא לא נראית בשטח... איפה אמא? - במטבח, מכינה עוגה לסבא וסבתא... אומר

הסבא: "לא באנו בשביל העוגה... עוגה יש לנו בבית... באנו לשבת אתך!
בואי תשבי עמנו!"

זוהי שבת - הקב"ה אומר, אני לא צריך את העוגה... אל תעשו שום
דבר - רק בואו ותשבו עמי!

ישנן הרבה מצוות שאפשר לקיימן גם ברשות היחיד וגם ברשות
הרבים, אבל "רשות היחיד" הוא מושג בפני עצמו, זוהי ההגדרה של
הפרטיות - ה"רשות היחיד" של היהודי, שם הוא נפגש עם הקב"ה.

האשה ורשות היחיד

בשעה שבלעם הרשע "ראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה, שלא
יציץ לתוך אוהל חברו... - 'ותהי עליו רוח אלקים' - עלה בלבו שלא
יקללם!" (רש"י במדבר כד, ב).

ההגדרה של "אין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה", היא לא רק על דרך
השלילה - שלא יציץ לתוך אוהל חברו, אלא טמון כאן עומק נוסף!
בדבריו אלו עמד בלעם על מהות הגדרת היהודי, שהוא נמצא בתוך הפינה
שלו, בתוך הרשות-היחיד שלו, שם הוא מתייחד ומתקשר בקב"ה ובאהבתו
- וזו הנקודה שהביאה אותו לידי התפעלות.

"אמר רבי יוסי, מימי לא קריתי לאשתי אשתי... אלא לאשתי ביתי"
(שבת קיח ע"ב). האשה מסמלת את "הבית". וכן מצאנו בחז"ל את הביטוי
"ביתו - זו אשתו" (יומא ב ע"א).

האשה בעם ישראל היתה תמיד הביטוי של אותה רשות היחיד.
הפינה הסגורה שרק היא והקב"ה שמה. במאתיים שנה האחרונות העולם
עבר תהפוכות מקצה אל קצה, אבל מאז בריאת העולם ועד התקופה
האחרונה, המצב הטבעי היה - "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב"
(תהלים קד, כג). האיש אומר בבוקר שלום לאשתו, ויוצא לכבוש את
העולם. חורש וזורע, סוחר, נוסע באניות וכו' וכו' - ואשתו סגורה בבית.

האיש כובש, והאשה עושה "רשות היחיד". את הפינה שאף זר לא יוכל להיכנס אליה. את הפינה השקטה שבה היהודי נפגש עם בוראו - מאז ומעולם זה היה תפקידה של האשה.

רשות היחיד הוא מושג עמוק ביותר. ישנה מערכת רחבה של מצוות בתורה המכוונות את דרכו של האיש עשרים וארבע שעות ביממה, ואילו האשה פטורה מהן. ראש וראשון הוא לימוד התורה - "והגית בו יומם ולילה". "תלמוד תורה כנגד כולם" - הבעל יושב ולומד, והאשה מחתלת את הילד - דברי תורה אסורים כנגד החיתול... תפילה - ביום כיפור, כשהבעל נמצא בבית הכנסת, רועש וגועש - היא, האשה, יושבת בבית, מזילה דמעות ומטפלת ומפנקת את הילדים...

היכן האשה בכל המערכת הזאת? למה רק האיש קושר את התפילין על היד ועל הראש - קושר את ה"שמע ישראל" ללב ולמוח? למה רק האיש לובש ציצית - "תכלת דומה לים... לרקיע... לכסא הכבוד"? למה רק האיש חייב בשופר ששובר את הלב - "עורו ישנים משנתכם"? למה רק האיש יושב בסוכה - בתוך החביקה עם הקב"ה?

התשובה לכל זה היא: "נגילה ונשמחה בך" (שה"ש א, ז). כאשר יש חתונה, השמחה גדולה עד מאוד. ישנם הרבה כלים לעורר את השמחה; יש תזמורת, אולם מפואר, סעודה מכובדת, כולם צועקים ורועשים, צוהלים ורוקדים - אבל לצד כל ההמולה הזאת, ישנו "חדר יחוד" - רשות היחיד, המנותקת מכל הרעש וההמולה שמסביב!

האיש - עבודתו לעשות רעש גדול, לכבוש את העולם, לקיים מצוות ללמוד תורה, והוא אכן עושה זאת.

האשה - היא "רשות היחיד", היא עצם הדביקות לקב"ה. היא לא זקוקה לאמצעים כדי להתקשר לקב"ה. היא לא זקוקה לקשור תפילין, כי היא בעצמה קשורה. היא לא צריכה ללבוש ציצית כדי לזכור, מפני שהיא עצמה זוכרת. היא לא צריכה סוכה כדי להיכנס לחביקה של הקב"ה, כי היא כל כולה נתונה בתוך החביקה הזו. היא גם לא זקוקה ללימוד התורה

כדי להתקשר עם הקב"ה - מפני שהיא כולה קשורה. היא רשות היחי - היא הרשות בעצם!

האיש בשורשו בנוי מרמ"ח איברים, כי עליו מוטלים תפקידיו לאלפים. אבל האשה נבראה מאבר אחד - מהצלע. יש לה תפקיד אחד - להתקשר לקב"ה, וזהו עיקר תפקידה!

האשה היא הבית, היא הקשר, היא הדביקות. היא תכלית הכל - "אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב, ד) - האשה היא ה"עטרת", היא הכתר.

הבית־מדרש הראשון של הילד - הוא במעי אמו, שם הוא לומד את כל התורה כולה. אח"כ הוא גדל בחיק אמו, היא מאכילה אותו בקדושה ובטהרה. ורק כשהוא מבוסס, והוא עומד בכוחות עצמו - רק כשהוא נגמל, אביו פורס את חסותו עליו. אבל בשנתיים הראשונות לימי חייו, את היסוד והבסיס - רק האמא יכולה לתת!

בדורנו נפרצו חומות הקדושה

אנו חיים כיום בדור שהכל מפותח - כבר לא נוסעים על סוסים, ואם רוצים לקרוא לחבר שגר מעבר לכביש, או לשכן שמעלינו, כבר לא צועקים לו - פשוט מתקשרים... כמדומה שאין שום תחום בעולם המודרני שהתפתח כמו התקשורת!

אנחנו עדיין "זוכרים" את הימים ה"פרימיטיביים" שבהם כדי להתקשר היינו צריכים ללכת הביתה... כיום כולם מפטפטים, אנשים נשים וטף, בכל מקום ובכל זמן, באוטובוס וברחוב, ואפילו בבית הכנסת! ולא רק פלאפונים - התקשורת בכללה, רדיו, טלוויזיה, מחשב עם אינטרנט - הדור המודרני פרץ את רשות היחיד! אין רגע שהאדם יכול לשבת לבד, עם עצמו! או שהוא שומע 'טייפ', או שהוא מדבר בטלפון... רשות היחיד נפרצה, והבית - הפך לרשות הרבים.

התורה מתארת לנו את המשכן ובית המקדש. שיא הפרטיות שבו, היה בקודש הקדשים. ועל נקודה זו של פרטיות היו מגינות לא פחות מארבע מחיצות: ראשית היתה חומת הר הבית, פנימה יותר היתה חומת העזרה, לאחר מכן קיר ההיכל, שהיה בעובי שש אמות! ולפני קודש הקדשים היה קיר נוסף!

כך אנו צריכים לשמור על נקודת הקדושה, על הפרטיות של הבית היהודי - מקום המפגש שלנו עם הקב"ה!

הדברים שלהלן אולי ישמעו מוזרים - אבל זוהי המציאות: אם יש בבית איזה 'מגאזין', ובבית ישנם גם בחור ישיבה וגם בת בית-יעקב, ושניהם קוראים בו - ולא דוקא דברי תיעוב, אלא אפילו סתם ידיעות מהעולם הרחב - את מי זה הורס יותר, את הבן או את הבת?

בפשטות, כולם יאמרו שהבן נהרס יותר - ביטול תורה כנגד כולם... הבת הרי לא מצווה בתלמוד תורה.

אבל לדעתי, ההימנעות מקריאת עיתונים חשובה יותר לבנות מאשר לבנים! כי הנה כשנתבונן מה ההבדל בין איש לאשה נראה, שהמהות של יהודי היא האם. האב צריך לבנות את האיכות, הוא צריך כלים - ציצית, תפילין, שופר, לולב וכו'. האם אינה זקוקה לכלים, היא מקושרת בעצמותה להשי"ת. היא הבית! השי"ת אומר - תיקח את האם, שהיא מהות הקירבה לה, ותשים אותה בבית. היא אינה יכולה לצאת לרחוב, כי היא המהות של היהדות.

אם בן חסר-שכל מתיישב לקרוא 'מגאזין', באפשרותו לנטרל לאחר מכן את השפעתם הדברים שקרא ע"י שילמד דף גמרא וכד'. אבל אם הבת קוראת 'מגאזין', סופגת את הריקנות שבו ועי"ז מתנתקת מהשי"ת, מה היא תעשה כדי לנטרל זאת? הרי אין לה תורה, אין לה שופר, וגם לא ציצית ותפילין.

הטהרה של הבית היהודי, הטהרה של הנשמה ושל המחשבה, חשובה הרבה יותר לנשים מאשר לאנשים. לאנשים יש תורה, אבל האשה היא המהות, ולכן היא נקראת "בית". היא נעולה בבית עם הילדים הקטנים. ובאמת, כיון שהאשה היא היוצרת את מהות הבית ונותנת בו את ה"בעצם" של היהדות - לכן, מצוות עשה שהזמן גרמן, שבאות כביכול בדרך מקרה - מגיע פסח, סוכות וכו' - במצוות כאלו נשים אינן מחוייבות. הן מחוייבות רק במצוות שהן עצם היהדות, כגון: שבת קודש! פעם בשבוע, על היהודי להשליך מאחריו את הבלי העולם הזה, שהעולם יהיה בעיניו כבטל ומבוטל לחלוטין, אין שום דבר מלבד בורא עולם!

מצות השבת נועדה באופן מיוחד לאם. היא מכינה את ה'קוגל' של שבת, את ה'טשולנט' של שבת, והחשוב מכל - היא מכניסה את הרוח של השבת. האב הולך לבית כנסת, ואז האם יושבת ובידה האפשרות או להכניס רוח של קדושה, או ח"ו רוח של לשון הרע ושל דברים בטלים. לאחר מכן כשחוזרים מבית הכנסת, האב שר זמירות, וזה דבר נפלא. אבל מי מכניס את האווירה של קדושת השבת, את ה"בעצם" של הבית? זו האם!

"למה יצאת לשוק"?

הבעיה הגדולה כיום של הבנות היא המושג "משעמם לי" ... כולן מחפשות מה שנקרא "לעשות כיף" ... [אין לזה תרגום בלשון הקודש...]. עם ישראל נקרא "עם מדושני עונג". האיש מתענג במצוות שלו, והאשה מתענגת בכבודו ובעצמו של ה' יתברך! לאשה אין מצוות, ומאז שעמדנו בהר סיני - במשך שלושת אלפי שנה - ישבו הנשים בתוך הבית ולא היו זקוקים יותר לשום דבר אחר - היתה השראת השכינה.

בשעה שהתחזק הרעב בירושלים, כתוב בפסיקתא (כז, ו): "היו בנות ציון מחברות בשווקים והיו רואות אילו את אילו, זאת אומרת לחבירתה - למה יצאת לשוק? שלא יצאת לשוק מימין"...

בפשטות, בנות ציון לא יצאו לשוק מימיהן - משום צניעות. אבל הסיבה האמיתית היא הרבה יותר עמוקה - הן לא יכלו לעזוב את הבית, את הבית־המקדש. בשוק, ברשות הרבים, אין שכינה. האושר והתכלית היו בתוך הבית.

אבל כיום, שהבית נפרץ, הבנות מחפשות את הסיפוק והתכלית בחוץ.

"הסייף והספר"

רבי חיים סולווייצ'יק מברסק זצ"ל מציין במכתב את הסיבה לפירצה הגדולה בחומות הרשות־היחיד בישראל. כך הוא כותב: "...עד קרוב למאה שנים שעברו, היה ישראל כולו קודש, גוי אחד טהור שלם באמונתנו, שלם ביראתו ובכל שמירת דתוה"ק... אולם בדורות האחרונים שקמו הסופרים החדשים ופרצו חק ונפרעו מוסר... הוחרב בית ישראל וגלה כבוד ממנו" (נדפס בקובץ מכתבים עמ' נ).

מהו "ספר"?

על פי הקדמונים ספר הוא כמו מגילה, וצורת המגילה דומה לאות "ו" שהיא אות המחברת. רוב העמודים בספר התורה מתחילים באות "ו". האות "ו" היא אות המקשרת - "ו" החיבור.

ספר פירושו קשר! כלומר, לפני כשמונה מאות שנה היה יהודי שקרא לו רש"י. אנו לומדים חומש ולא מבינים את הכתוב בו. אנחנו רוצים שרש"י יבאר לנו, אבל רש"י כבר נפטר לפני כשמונה מאות שנה, ומה עושים? התשובה היא: הספר שכתב רש"י מחבר אותנו אליו.

אולם כבר אמרו חז"ל: "הסייף והספר ניתנו מכורכין מן השמים" (ויק"ר פל"ה, ו). כשעמדנו על הר סיני קבלנו את התורה. בארון הקודש

ישנו ספר תורה המקשר אותנו לאותו מעמד של מתן תורה. הספר מקשר שמים וארץ, כמו כן כל ספר מקשר אותנו עם מחבר הספר, כגון רש"י הקדוש, אב"י ור"בא וכו'. אבל מאידך הספר יכול גם חלילה לקשר אותנו עם כל הטומאה שבעולם! יכולה לשבת יהודה, בת ישראל בתוך ביתה, ולהתקשר עם מנוול היושב בווינה! כיצד? היא קוראת ספר שהוא חיבר!

הספרים הללו החריבו את עם ישראל. אם בעבר "היה ישראל כולו קודש", בא הספר והחריב את הכל - "קמו הסופרים החדשים ופרצו חק ונפרעו מוסר... הוחרב בית ישראל וגלה כבוד ממנו"... במקום הספרים של אב"י ור"בא ושל רש"י, באו ספרים של הבלים, ספרים של כפירה ושל מדע - והילד היהודי והבת היהודיה קראו אותם בשקיקה, ובכך השתנתה כל צורת העם היהודי! הקשר, הדביקות, הבית, האהבה בין עם ישראל לקב"ה - הכל נפרץ.

וכשהספר החריב את עם ישראל, כשכל הבנין והמערכת של האהבה של הקב"ה עם עמו ישראל נפגמה ונחרבה - הגיע הסייף - השואה הנוראה. כי לא היתה לקב"ה ברירה אלא לקחת את כל הבנין, להחריב אותו ולבנותו מחדש!

השואה האיומה לא היתה רק כפעולת עונש לעם ישראל, אלא גם פעולת הצלה כפשוטו! בנין עם ישראל היה כל כך רקוב, שפשוט לא היתה ברירה אלא לסלקו כדי שניתן יהיה לבנותו מחדש! השואה הצילה את עם ישראל! את המערכת של הקשר עם הקב"ה. ואת זה שמעתי מעשרות יהודים שחיו לפני השואה, שראו והכירו את המצב ששרר אז - אילמלי השואה, לא היה נשאר חלילה מעם ישראל כלום! הכל היה נרקב. רק לאחר החורבן, התחיל מחדש בנין עם ישראל - הקשר עם הקב"ה התרקם מחדש.

עליות וירידות במדרגת הכללי-ישראל

ההיסטוריה של עם ישראל רצופה עליות ומורדות. בתחילה היינו במצרים, שקועים במ"ט שערי טומאה. ואז באו עשר המכות על המצרים - המכות היו בבחינת 'סמינר' לעם ישראל. כל מכה נמשכה שלשה שבועות, ונועדה למטרה אחת: "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ" (שמות ט, יח) - עד למכת בכורות שבה נגלה הקב"ה בכבודו ובעצמו, והוציאנו ממצרים בחוזק יד.

והנה מגיעים כלל ישראל לים סוף, ושם כביכול 'שוכחים' הם את כל הלימוד, ומתלוננים: "המבלי אין קברים במצרים, לקחתנו למות במדבר" (שמות יד, יא). מה עשה הקב"ה? קרע להם את הים, ואז - "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל" (ילקו"ש בשלח רמז רמד).

רק עברו את הים, ושוב נפילה - "וילונו העם על משה לאמר מה נשתה" (שמות טו, כד). הגיעו למתן תורה, והקב"ה פתח לפניהם את כל הרקיעים - "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה), "פנים בפנים דיבר ה' עמכם" (דברים ה, ז). אך לא חלפו ארבעים יום, ובני ישראל חטאו בעגל.

והרי כבר אמר שלמה המלך ע"ה: "מה שהיה הוא שיהיה" (קהלת א, ט). ואכן כך רואים אנו לכל אורך ההיסטוריה של העם היהודי, שתמיד היו עליות וירידות:

בזמן בית ראשון, עם ישראל התחיל לעבוד עבודה זרה, והקב"ה התאפק והתאפק, עד שלבסוף החריב את הבית. חלפו שבעים שנה והבית נבנה בשנית. שוב חטאו בני ישראל, וגם הוא נחרב. אח"כ באה הפילוסופיה, ולאחר מכן ההשכלה, ובשנים האחרונות - לאחר החורבן הגדול של השואה, אנחנו כבר חמשים שנה במצב של התקדמות, הכל פורח - בכל מקום בעולם יושבים אנשים ולומדים תורה. בארגנטינה יושבים מאתיים בעלי-בתים ולומדים את הדף היומי, יש שם 'חיידר' של

שלש מאות תלמידים. בכל הערים בארה"ב יושבים אנשים ולומדים תורה, כי כך היא הדרך - לאחר החורבן הכל פורח.

אבל לצערנו, כיום אנחנו נמצאים בזמן של נפילה! זה התחיל עם ספרים "פרווה", שגם בהם טמון נזק. הנה אמא נכנסת לביתה; המטבח הפוך, הכלים בכיור, והיא עייפה ויגעה, אין לה אפילו כח לדבר... היא פונה לבתה הגדולה ומבקשת - "אולי תדיחי את הכלים"? והיא מתחמקת: "היום זה לא התור שלי"... האמא מבקשת מהבת השניה, וגם היא מתחמקת - "לא נכון... אני הדחתי אתמול"! דיבורים ומריבות. נאנחת האמא ואומרת - "אל תעשינה כלום! אסתדר בעצמי"! והיא ניגשת לכיור, בתקווה שהבנות למדו את הלקח והן מצטערות, והן כבר תבואנה להציע את עזרתן - אבל הן לקחו כל אחת ספר, וכעת הן שקועות עמוק עמוק בעלילה הדמיונית הסוחפת אותן ואת כל רגשותיהן... אין אמא, אין כלים - כלום! הן נמצאות בעולם אחר, בעולם שכולו דמיון... שוכחים את הקב"ה, שוכחים את היהדות. נפרצה רשות היחיד.

עברו למחשב - משחקי מחשב, הנה יש לנו פתרון לשעמום... העולם מלא בטעם, בצבעים... אומרת האמא - "אני חייבת לתת את זה לילדים שלי, כי משעמם להם בבית"... אבל פשוט הוציאו את ילדינו מהדביקות והקשר עם הקב"ה, וקשרו את הילד, למי? למחשב!

"דביקות" שכזו...

ואח"כ העולם "התקדם" - עם סי. די. רום לצפייה בסרטים. והיצר הרע לא מתחיל עם דברים גרועים - הוא מתחיל עם סרטים "נקיים"... ולאט לאט הוא חודר ומשפיע! עד שכיום יש בתים יהודים שיש שם אינטרנט - משחית שמעולם עוד לא נברא כמותו! אינטרנט פירושו - האדם נמצא בתוך הבית, סגור ומסוגר, בתוך קודש הקדשים - והוא מקושר לכל הטומאה שבעולם!

אני יודע על כמה וכמה בתים שנחרבו בגלל האינטרנט! האברך למד לעשות קצת 'ביזנס' דרך האינטרנט, ודרך אגב הוא התעניין בכל מיני

נושאים אחרים של תיעוב וטינוף - עד שלבסוף עזב את ביתו, אשתו וילדיו...

כאן יש לנו ספרים, ובקיר ממול רדיו, ובחדר השני מחשב - הכל בכל מכל - "הכנסת אורחים" למופת - הכל נכנס לביתנו... הכל פרוץ.

היכן הרשות היחיד שלנו? היכן הבית המקדש? היכן המחיצות - מחיצה לפנים ממחיצה?

האשה - השומרת על הבית

אנחנו נמצאים כיום במלחמה! ואם לא נעמוד על המשמר, מי יודע לאיזה נהרות של דם ודמעות זה יגרום! כמה ילדים אנו צריכים עוד להפסיד? כמה בתים צריכים עוד להיחרב בכדי שנבין שעלינו לעמוד על המשמר?!

והתפקיד לעמוד על המשמר מוטל בראש ובראשונה על האשה! הבעל לא מודע למשמעות של רשות היחיד. הוא יודע לפעול, לייצר אנרגיה. הוא יודע מה זו תורה, מה הן מצוות. אבל הנקודה הזאת של רשות היחיד, של דביקות בלב, של אהבה לקב"ה - אלו מושגים הטבועים באשה ולא באיש.

עד לפני מאתיים שנה היתה הנקודה הזאת שמורה. עד הרגע שהיא נפרצה, ולא נותר שריד ופליט מעם ישראל. בנינו שוב את עם ישראל, ושוב הכל עומד בפני סכנה! כמעט בכל בית יהודי יש מחשב, סי. די. רום, ספרים מספרים שונים... אבד הטעם של "שמע ישראל", של האידישקייט, של הבית, של השבת - הטעם של היהודי, של "חכו ממתקים וכולו מחמדים זה דודי וזה רעי" (שה"ש ה, טז).

והנפש מחפשת סיפוק וטעמים; עשרות טעמים של גלידה, סוכריות מסוגים שונים, עוגות בכל מיני צורות, הלשון מחפשת טעם וסיפוק. אילו

לא היינו מחזרים אחרי כל הסיפוקים הללו, היינו חשים את הטעם בתפילה, בתהלים, בבית היהודי.

עבודת האיש בימינו מתקדמת - המזוזה והציצית, מהודרים מבעבר. התפילין מלאות בחומרות, יושבים ולומדים, אבל מה שיביא את הגאולה זה האשה - הבית, הפרטיות, ה"ישקני מנשיקות פיהו" (שה"ש א, ב).

וזהו מה שאמרו חז"ל: "אין הדורות נגאלים אלא בשכר נשים צדקניות שיש בדור" (ילקוט ש רות רמז תרו) - כי הנשים הצדקניות, שכל מהותן היא השמירה על הנקודה של הבית, של בית המקדש! הן אלו שיביאו את הגאולה.

זהו תפקידן וזוהי זכותן הגדולה של הנשים אשר תביא בעז"ה לגאולה השלימה במהרה בימינו!

"צעק לבם אל ה"

התפילה היא עצם מהותה של האשה

האשה מטבעה - בעלת יסורים תמידיים

ידוע מהקדמונים, ש"הטבע" בגימטריא אלקים. הטבע הוא מעשה אלקים, ולכן יש לנו ללמוד מתופעות הטבע הרבה דברים. גם אברהם אבינו הגיע להכרת הבורא מתוך התבוננות בדרכי הטבע.

ישנה "תופעת טבע" שעלינו לעמוד עליה.

העולם מחולק לגברים ונשים. והנה האשה בטבעה כולה מכאובים ויסורים. פעמים היא נמצאת לפני לידה, והרי "סתם נשים מעוברות חולות" (רש"י יומא מז ע"א). ובהמשך, בשעה שהיא יושבת על המשבר ואוחזים אותה צירים וחבלים - זהו סבל שאינו ניתן כלל לתיאור... והבעל יושב באותה שעה בחוץ ואומר תהלים, ואינו מבין למה זה לוקח כל כך הרבה זמן... לאחר הלידה, "איבריה מתפרקין [מחמת הלידה - רש"י], ואין נפשה חוזרת עליה עד כ"ד חודש" (בכורות ו ע"ב). ובנוסף, היא קמה כל לילה כמה שעות להאכיל את התינוק ולטפל בו, בעוד הבעל ישן לו בשלוח על מיטתו עד אור הבוקר.

גם כשהילד גדל, והוא כבר בן שנה ושנתיים, הבעל חוזר הביתה בערב ומקבל דיווח; שהילד היום נפל, והיא רצה עמו לקופת־חולים... או שסתם הילד לא חש בטוב והקיא כמה פעמים... כך הוא טבעה של האשה - יסורים תמידיים.

לעומת זאת הבעל, באופן טבעי, כמעט ואינו יודע מהו כאב! אם קורה ופעם בכמה שנים הוא חש מעט בראשו, בני הבית צריכים להלך על קצות אצבעותיהם ולשמור על שקט מוחלט, וצריך להגיש לו את

הכוס תה למיטה... הבעל לעולם אינו מסוגל להבין ולהרגיש את הסבל והכאב העוברים על אשתו!

באופן טבעי האיש איננו יודע מהו מכאוב. הוא יכול לחיות חמשים שנה בשלווה ונחת, בלי לבקר אפילו פעם אחת אצל רופא. ורק לעת זקנה שולח לו הקב"ה מעט מכאובים כדי שיוכל להיכנס לעולם הבא, וכמו שאומר הגר"א שאילמלי היסורים לא היינו מוצאים את ידינו ורגלינו בעולם הבא. ולעומתו האשה, כל ימיה מלאי צער וסבל - כך הוא טבע העולם.

והשאלה הנשאלת היא, מה המטרה ביסורים שהאשה סובלת כל כך? אמנם זוהי קללתו של הקב"ה שהעניש את חוה כשאכלה מעץ הדעת, אבל אדם הראשון גם הוא חטא, והוא לא נענש ביסורים שכאלה. הוא אמנם נענש לטרוח ולעמול קשות לפרנסתו, אבל לכדי סבל ויסורים הסובבים אותו כל ימיו לא הגיע.

מתופעה זו שטבע הקב"ה בבריאה, עלינו ללמוד את המהות והתפקיד של האשה בעולמה, וכן את המהות והתפקיד של האיש בעולם.

תורה ותפילה - "הא בלא הא לא סגי"

תפקידו של האדם בעולם הזה הוא: קיום תורה ומצוות. אמנם קיים הבדל מהותי בין "תורה" ל"מצוות". מנין המצוות הוא תרי"ג - רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה. כל מצוה ומצוה מכוונת כנגד פרט אחר בעולם. ואם העולם יהיה רגע אחד ללא אותה מצוה מסויימת, הרי שאותו פרט שכנגדו הוא מכוון, ייפגם. אבל העולם בכללותו לא ייפגם.

לעומת זאת, התורה היא נשמת העולם. היא הרוח חיים המחייא את העולם כולו. אם יהיה העולם רגע אחד שמם מתורה - העולם ייהפך באותו רגע לתוהו ובוהו, כמ"ש הנפש החיים (שער א, פט"ז): "אילו היה העולם מקצהו ועד קצהו פנוי אף רגע אחד מעסק והתבוננות בתורה

הקדושה, היו חוזרים כל העולמות לתוהו ובהו! זאת משום שכל חיות וקיום העולם הוא ע"י התורה הקדושה.

וכך מסופר על גדולי ישראל - כמו למשל רבי אהרן קוטלר זצ"ל, ראש ישיבת לייקווד - שבמוצאי יום כיפור, מיד לאחר תפילת ערבית, היו מתיישבים ללמוד תורה. כי בשעה זו, שכולם רצים לשבור את הצום, אין כמעט בעולם מי שילמד תורה! החיות של העולם מתמעטת בשעה זו, וקיום העולם נתון ברגע זה בסכנה!

והנה בחז"ל מצאנו פעמים רבות את הביטוי "בתי כנסיות ובתי מדרשות" - כלומר יש לנו כאן מעין "זוג" - בית מדרש, שהוא מקום לתורה, ובית הכנסת, שהוא מקום תפילה.

וכך אומרים חז"ל (נדה ע"ב): "מה יעשה אדם ויחכם? ירבה בישיבה, וימעט בסחורה" - אם אדם שואף באמת להיות תלמיד חכם, עליו להתמיד בתורה. "אמרו, הרבה עשו כן ולא הועיל להם" - היו הרבה ששקדו על תלמודם, אבל לא נהיו תלמידי חכמים? "אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו" - עליו להתפלל. שואלת הגמרא: "מאי קמ"ל?" - אם הדבר תלוי בבקשת רחמים, למה אמרה הגמרא קודם שירבה בישיבה? עונה הגמרא: "הא בלא הא לא סגי" - אם האדם לא יתמיד לשקוד על התורה, לא יועילו התפילות.

הרי שהתורה והתפילה הם זוג: אם האדם יתמיד וילמד בחשק עצום, אך לא יתפלל - הוא לא יהיה תלמיד חכם. מאידך, אם רק יתפלל בדמעות שליש ולא יתמיד בלימודו - גם אז הוא לא יהיה תלמיד חכם - יש צורך בשניהם, "הא בלא הא לא סגי".

חלוקה זו שבין תורה ותפילה, היא החלוקה בין עבודת האיש לעבודת האשה. עיקר תפקידו של האיש בעולם הוא ללמוד את התורה הקדושה. ולעומתו, תפקיד האשה בעולם זו התפילה!

והטבע של האיש והאשה מצביע כל כך.

כדי ללמוד תורה, צריך ישוב הדעת. אם האיש יהיה חולה, מלא סבל ומכאוב, לא תהיה לו צלילות הדעת והוא לא יוכל ללמוד. לכן ברא הקב"ה את האדם כך שמטבעו יש לו ישוב הדעת, כי זהו תפקידו להתעמק בדברי התורה הקדושה ולהבין אותה, ולשם כך יש צורך בצלילות הדעת.

לעומת זאת, תפקידה של האשה הוא תפילה. אילו לא היה כואב לאשה, היא לא הייתה צועקת! ככל שהכאב גדול יותר, הצעקה גדולה יותר. ולכן טבע האשה שהיא נתונה תדיר במצבים של סבל ומכאוב, שהם הכלים המביאים לידי תפילה.

תפילה - יסוד החיים של העולם

כשם שהתורה היא נשמת העולם, כך גם התפילה היא מקור החיות של העולם, ויש לכך מקור מן התורה.

בשעה שברא הקב"ה את העולם נאמר: "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ, וכל עשב השדה טרם יצמח, כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ, ואדם אין לעבוד את האדמה". ומבאר רש"י: "כשנגמרה בריאת העולם בששי קודם שנברא אדם, 'וכל עשב השדה טרם יצמח' - עדיין לא צמח, ובשלישי שכתוב 'ותוצא הארץ', על פתח הקרקע עמדו עד יום ששי. ומה טעם לא המטיר? לפי ש'אדם אין לעבוד את האדמה' ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים".

ביום הששי, בשעת בריאת האדם, היה העולם בעצם מדבר שממה. אמנם הכל כבר נברא, אבל עדיין לא יצא לפועל. רק כשאדם הראשון נברא, ונוכח שהעולם שמם, הוא ראה והבין שעליו להתפלל לקב"ה ולבקש על כך - ואז מיד ירד גשם והכל צמח.

העולם ללא תפילה היה שמם. לא היה בעולם שום מזון המחיה את העולם! וכל כך למה? משום שהיתה חסרה תפילתו של אדם הראשון!

אין ולא היה מעולם דבר שבא לעולם ללא תפילה! אם מכח התפילה שלנו או של הסבתא שלנו או של אבותינו בדורות קודמים. כך יסד הקב"ה במעשה בראשית, שהשפע יורד לעולם הזה אך ורק באמצעות תפילה.

וכן אמרו במדרש (בראשית רבה פ"ג, ג): "אין לך טיפה יורד מלמעלה, שאין הארץ עולה כנגדו טפחיים". המובן הפשוט בדברי המדרש, שאין די בגשם היורד מן השמים, אלא צריך שגם מי התהום יעלו כנגדם וישקו את הצמחים.

אולם רמז גדול יש כאן! לא יורד מהשמים שום גשם - ו"גשם" מבטא את כל השפע שיש בעולם, עד שלא עולים כנגדו טפחיים מן הארץ - שישנו כאן בעולם הזה יהודי המזיל "טפחיים" של דמעות מתוך תהומות לבו! "טפחיים" של דמעות אלו, הם הם שמורידים את הגשם, את כל השפע טובה וברכה וחיים כאן לארץ!

"אבן פינה" לתורה ויראת שמים מגבלים בדמעות!

בכמה מקומות בחז"ל מצינו את הביטוי "חבלי משיח", שנגזר מהמושג "חבלי לידה", והיינו שהיסורים הכי גדולים הם חבלי לידה. והשאלה היא, לשם מה יש צורך ביסורים לפני לידת ילד?

בשעת הנחת אבן הפינה לישיבת פוניבז' סיפר רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל - הרב מפוניבז', על מייסד "אם הישיבות" רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, שבשעה שבא להניח את אבן הפינה לישיבת וולוז'ין, לא גיבלו את הטיט במים, אלא בדמעותיו של רבי חיים! וכך אמר רבי חיים - ישיבה מייסדים בדמעות!

"לידה" היא ייסוד של יהודי חדש. זהו מעמד של "הנחת אבן פינה" ליהודי העומד לצאת לאוויר העולם. אותו יהודי יכול להיות בעתיד "חפץ חיים" או "חזון איש". ויהודי מלא בתורה ויראת שמים - מייסדים אך ורק בדמעות!

לכן טבע הקב"ה את תהליך הייסוד - הלידה של היהודי, שיתבצע מתוך כאב ויסורים גדולים - וכל זה כדי שאמו תצעק! תתפלל ותתחנן לקב"ה שאותו תינוק יהיה גדול בתורה וביראת שמים!

וידיעה זו נחוצה ביותר - כי יש נשים שצועקות מתוך כאב, ואינן נותנות את דעתן לחשוב מדוע הקב"ה טבע את תהליך הלידה שיתבצע מתוך כאב ויסורים! במקום לקרוא לרופא או לאחות ולבקש תרופה או זריקה, יש לזעוק לקב"ה! הכאב הוא כדי שהאם תזעק - והתינוק יחיה את כל חייו מכוחן של אותן דמעות! שמונים-תשעים שנה של חיי קדושה וטהרה יהיו מייסדים על הדמעות הללו!

ולא זו בלבד - אלא זמן רב לפני הלידה כבר חשה האשה בפחד מהלידה העתידה לבוא עליה. גם פחד זה טבע הקב"ה כדי שתצעק ותתפלל!

כמו כן במשך שנות חייהם הראשונות, נוטים הילדים לחלות במחלות שונות ומשונות - כאבי אוזניים, גרון וכו'. וכל זה כדי לעורר את האמא שלא תפסיק להתפלל, שתמשיך לצעוק ולהתחנן - מניחים כאן "אבן פינה" ליהודי של תורה ויראת שמים! ואבן פינה לתורה ויראת שמים מגבלים בדמעות!

כל מהותה של האשה - תפילה וזעקה

עיקר תפקידו של האיש הוא לימוד התורה, שהיא נשמת העולם. אבל הנשמה של העולם, שהיא ע"י תורה, היא רק "חצי גוף". החצי

השני זו תפילה. רק כשיש את שניהם יחד - כשיש את החיבור של תורה ותפילה, יש קיום לעולם.

לצורך לימוד התורה, האיש צריך ישוב הדעת. הוא צריך את דבותיו, הוא צריך את הדיבוק־חברים, את פלפולה של תורה, את מלחמתה של תורה, ולכן טבעו לצאת מביתו לבית המדרש, שם יש לו את הכלים המתאימים להתעלות בתורה.

לעומת זאת התפילה זקוקה להתייחדות. רק אני והקב"ה. לכן טבע הקב"ה באשה את הטבע שהיא בתוך ביתה - האשה היא ה"בית". בבית היא יכולה להתבודד כל היום בתפילה עם הקב"ה. היא צריכה את השקט וההתייחדות כדי להתפלל, והקב"ה נתן לה זאת באופן טבעי.

הקב"ה נתן לה כאב ויסורים - לפני לידה ואחרי לידה - כדי שתתעורר להתפלל, ואת כל זה הכין הקב"ה משום שאם האשה לא תתפלל, איך הבעל ילמד תורה? איך הוא יגדל בתורה ויהיה לתלמיד חכם?

לפני מאה וחמשים שנה נשים רבות לא ידעו לקרוא! עד היום ניתן למצוא נשים זקנות שאינן יודעות לקרוא. מדוע לא לימדו אותן לקרוא? יש שיאמרו מפני שהן היו עסוקות בעבודות הבית, ולא היה זמן ללמד אותן... אבל תשובה זו היא עלבון צורב לכבודן של הנשים! כיום ילדה בת חמש כבר יודעת לקרוא, וכי לפני מאה וחמשים שנה לא יכלו ללמד בנות בגיל חמש לקרוא!?

ביאור הענין הוא כך: אם למשל נרצה לעשות מסע אל השמש, איזו צידה עלינו להביא אתנו לשם? - אין לנו מושג... אבל דבר אחד אנו יודעים, נורות חשמל וגפרורים אנחנו לא צריכים לקחת לשם!

לאלו דברים היו זקוקות אמותינו לפני מאה וחמשים שנה - אין לנו מושג. אבל דבר אחד אנחנו יודעים - לסידור תפילה הן לא היו זקוקות! כי כשם שהשמש היא עצמה מקור של אור וחום, כל כולה קורנת אנרגיה אין סוף של חום - כך אמותינו בדורות שעברו, כל עצמותן ומהותן היתה

"שמש" של תפילה וזעקה לקב"ה! אם כן, מה יתן ומה יוסיף להן הסידור?

את הסידור היה צריך הסבא... הוא יושב כל היום ולומד תורה, הוגה במשנתם של אביו ורבא, וכשמגיעה השעה שעליו להתפלל - הוא אינו יודע כיצד לבטא את עצמו. אדם כזה נזקק לסידור, כדי לסדר את המחשבה ולתת לפניו סדר תפילה.

כיום שלבנו לב אבן ומעיין הדמעות נסתם, גם הנשים זקוקות לסידור. אבל הסבתא שלנו לא היתה זקוקה לסידור. כי התפילה היתה עצם מהותה וטבעה! לבה היה קורן ופולט תפילות בכל שעות היממה - ללא כל סידור. היא היתה מתפללת שהקב"ה יתן לבעלה את האפשרות ללמוד תורה, שהבית יהיה מלא בקדושה וטהרה, שילדיה יצליחו בתורה ויתעלו ביראת שמים, שקדושת השבת תיכנס בחלות, שהחולים יתרפאו, ושעם ישראל ייושע מכל צרותיו... סידור היה רק מגביל אותה! הוא היה בולם את הנביעה וההתפרצות המתמדת של התפילות מתוך לבה!

צורת חייה והנהגתה התמידית של אשה בימים עברו היתה כעין מה שרואים אנו אצל אשה הנמצאת בחדר לידה - הבעל היושב בחוץ זקוק לספר תהלים... אבל היא לא זקוקה לשום ספר - התפילה בוקעת מעצמה מתוך לבה: "רבונו של עולם! החיים שלי בידך! שתי נפשות חסרות ישע נתונות בידך ומצפות לחסד שלך"! אם היא רק זוכרת את המטרה של הכאבים, ובמקום לקרוא לרופא היא מתפללת ומתפללת... לאמא שכזו ייוולד ילד צדיק וטהור!

הזעקה שבעקבות עשרה הרוגי מלכות

לפני שנים, קרה אסון מחריד באופקים. שתי נשים שיצאו למסור שיעור באחד מהיישובים הסמוכים, התהפכו עם רכבן ונספו באסון מחריד.

ביקשו ממני לשאת דברים בפני בני הקהילה, וכך אמרתי:

הנה כל שנה ביום כיפור ובתשעה באב מעלים אנו לזכרון ומבכים את עשרה הרוגי מלכות. וכך מובא המעשה במדרש (אוצר המדרשים עמוד תלט): “עוד הוא מדבר ומתאונן ובוכה ומקונן, נשקפה בתו של הקיסר בעד החלון וראתה יופיו של ר' ישמעאל כהן גדול... שלחה לו: 'אבקשך א"כ שתצוה להפשיט את עור פניו'... מיד צוה להפשיט את עור פניו, וכיון שהגיע למקום תפילין צעק צעקה גדולה ומרה ונזדעזעה שמים וארץ, צעק פעם שניה ונזדעזע כסא הכבוד. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: 'צדיק כזה שהראית לו כל גנזי העולם עליונים ורזי תחתונים ייהרג במיתה משונה מזה הרשע, זו תורה וזו שכרה?!'... יצאה בת קול ואמרה: 'אם אשמע קול אחר אהפוך את כל העולם לתוהו ובהו'”.

רבי ישמעאל כהן גדול צעק, והמלאכים צעקו - והקב"ה אמר: “אם אשמע קול אחר אהפוך את כל העולם לתוהו ובהו”.

לכאורה, מה תשובה היא זו? והלא טענה נכונה טענו המלאכים - “זו תורה וזו שכרה”!! ומה תשובה היא זו - “אם אשמע קול אחר אהפוך את העולם”...?

ביאור הענין נראה כך: תקופה זו של עשרה הרוגי מלכות היתה תקופה קשה ביותר לקיום עם ישראל. בזמן שבית המקדש היה קיים, היו הקרבנות ביטוי של הקשר והשאיפה לדביקות בה'. כל זמן שהיו קרבנות בעולם, היו כיסופים לקשר עם הקב"ה - “עלו טפחיים מן הארץ”, וכנגדן “ירד גשם מן השמים”. היה שפע בעולם, ובזכות הקרבנות היה קיום לעולם.

כשחרב בית המקדש, מחד, נתמעטה עבודת ישראל לקב"ה, לא היה ביטוי לקשר של עם ישראל עם הקב"ה כיון שלא הקריבו קרבנות. אבל מאידך, עדיין היו צדיקי עולם קיימים - רבי עקיבא, רבי ישמעאל כהן גדול וכו', וממילא עם ישראל לא חש בצורך להתפלל ולבקש מהקב"ה - ליצור את השאיפה, לבכות ולהתפלל, מפני שסמכו על אותם צדיקי עליון.

וכיון שהיה העולם בטוח ושליו, ולא הרגישו בצורך לבטא את השאיפה והקשר עם הקב"ה, היה העולם בסכנת כליה! לא היה מה שיחזיק ויתן חיות לעולם! אם יהיה בעולם אפילו רגע אחד של שלווה, של תחושה שלא חסר לנו כלום - באותו רגע ייהפך העולם לתוהו ובהו! כי באותו רגע אין את הקשר עם הקב"ה - אין את "הטפחיים שעולים מן הארץ", וממילא גם אין את ה"גשם שיורד מן השמים"! אין חיות לעולם.

מה עשה הקב"ה? נטל מאתנו את עשרת הצדיקים שחיו באותו זמן - בצורה כה כואבת, שעוררה כאב, בכיה וצעקה עד סוף כל הדורות! עד היום הזה, אנו מבכים מרה בכל יום כיפור ותשעה באב, את הריגתם הנוראה של עשרה הרוגי מלכות.

והבכיה שבאה בעקבות אותה גזירה נוראה - היא היא המבטיחה את קיומו של העולם עד סוף כל הדורות!

רבי ישמעאל צעק, והמלאכים צעקו: "זו תורה וזו שכרה"? אמר להם הקב"ה: "אתם צודקים! ואם תצעקו עוד צעקה אחת, אכן אבטל את הגזירה הנוראה הזאת. אבל מה יקרה אז? העולם ייהפך לתוהו ובהו! לא יהיה מה שיחזיק ויתן חיות לעולם!"

וכך אמרתי להן לאחר אותו אסון נורא - האסון הוא נורא ואיום! ואנו מבכים אותו מרה. אבל מאידך - מי יודע כמה גזירות האסון הזה ביטל!

כך גם מסופר על החפץ חיים זצ"ל, שהיה לו חתן צדיק וקדוש בשם רבי הירש לוינסון, שנפטר בדמי ימיו. בכתה בתו של החפץ חיים בפני אביה - "לא מצא הקב"ה את מי לקחת אלא את הירש'ל שלי"? אמר לה החפץ חיים ברוח קדשו: "דעי לך בתי! היתה גזירה על שליש מעם ישראל, ובמקום לילות שליש מעם ישראל נטל הקב"ה את הירש'ל שלך... מה את מעדיפה, את הירש'ל או שליש מעם ישראל"?...

אין לנו מושג כמה חיים מביאים הדמעות שלנו לעולם, בשעה שאנו מבכים את הצרות הבאות עלינו.

אמי שתחיה [ע"ה] סובלת רבות מכאבים ברגליה, וההליכה קשה עליה ביותר. אמרתי לה פעם: "אמא, את סובלת נורא, אבל מי יודע כמה אסונות וכמה יסורים את חוסכת בתפילות שלך"!

"לעולם יקדים אדם תפילה לצרה"

אמנם, ישנה כאן גם תביעה גדולה עלינו.

כפי שביארנו, אסונות קורים כדי שנצטער ונתעורר להתפלל ולזעוק לקב"ה. אלא שאם זו המטרה, הרי אילו היינו זועקים לקב"ה לפני האסון, היינו יכולים למנוע את המקרה הנורא! אילו היינו בוכים אתמול, לא היתה סיבה להביא עלינו היום את האסון, שכן המטרה כבר באה על סיפוקה! אם כך, גדולה התביעה עלינו - למה לא בכינו אתמול!

ותביעה זו מפורשת בדברי חז"ל שאמרו, שהמבול נקרא על שמו של נח - "כי מי נח זאת לי" (ישעיה נד, ט) - מפני שלא ביקש רחמים על בני דורו! ולא כמו אברהם אבינו שכשאמר לו הקב"ה שהוא עומד להפוך את סדום, עמד והתפלל, ובמשך שעה ארוכה ניסה להפוך ולמצוא להם זכות - "אולי יש חמשים צדיקים... אולי ימצאון שם שלשים" וגו'.

והנה נח יוצא מן התיבה ורואה את העולם חרב ושמם, והוא מתחיל לבכות - רבונו של עולם, למה החרבת את עולמך? ואז הוא מקריב קרבן - "וירח ה' את ריח הניחוח, ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל את האדמה..." - כאן באה התביעה על נח! אם אתה יודע ויכול להתפלל, למה חיכית לחורבן?! למה לא התפללת לפני המבול?!

כיוצא בזה מספרים חז"ל (ילקוט שמעוני ירמיה רמז שכז), שכשישבו ישראל על נהרות בבל, וראו שירמיה הנביא עומד להיפרד מהם - געו

כולם בבכיה. נענה ירמיה ואמר להם: "מעיד אני עלי שמים וארץ, שאם בכיתם בכיה אחת עד שהייתם בציון - לא גליתם!"

דבר זה מזכיר לי, שבילדותי כאשר הייתי קם מלימודי אחרי שלמדתי בהתמדה, היה אומר לי אבי - "כעת מגיעות לך מכות! הנה רואים שכאשר אתה רוצה - אתה יכול! אם כן, למה לא למדת גם אתמול ושלשום?"

החפץ חיים זצ"ל היה רגיל לעורר שיש להיזהר להתפלל ולבקש בכוונה בשעה שטוב לאדם והוא בשלוה, כמו בשעה שהוא חולה ח"ו. מה ענין הזהירות לכאן? אלא אם אנו רוצים להינצל מהמחלות ושאר צרות ואסונות, שכל מטרתם היא כדי שנצטק אל ה', עלינו להתפלל עכשיו, ובכך נחסוך את כל הצרות.

ודברים אלו מפורשים בחז"ל - "לעולם יקדים אדם תפילה לצרה" (סנהדרין מד ע"ב).

תפקיד האשה - תפילה ובקשה

בצ"לה ישנה קהילה יהודית בת עשרים אלף נפשות. כיום יש שם חיים יהודיים פורחים, יש שם כולל שהוקם ע"י הורי שיחיו, ויושבים שם אברכים ועוסקים בתורה. הכל התחיל ע"י איש עסקים יודע-ספר מקנדה, שנקלע בעבר למקום. הוא ביקש להתפלל במנין, וגילה לתדהמתו שבכל הקהילה הגדולה אין אפילו יהודי אחד שומר שבת! היה שם בית ספר של אלף תלמידים השייך לקהילה היהודית, ובחדר האוכל היו מגישים נבלות וטריפות פשוטו כמשמעו! שבעים וחמשה אחוז מהמורים והמורות היו גויים, ועשרים וחמשה האחוזים הנותרים היו שליחים מהקיבוצים של השומר הצעיר מהארץ...

אותו יהודי, חולל שם מהפכה, וכיום יש שם כולל, וקול התורה נשמע בצ"לה.

בהיותי שם פעם, נשאתי דברים בפני נשות הקהילה. אמרתי להן - דעו לכן, אנחנו נמצאים כאן כדי להכניס קדושה למקום. גם אם הבעלים והבנים שלנו ישבו בכולל וילמדו בהתמדה עצומה יומם ולילה, שמונה עשרה שעות ביממה, וימלאו את האווירה בקדושה וטהרה - עדיין לא הגענו למטרה. עדיין עומדים אנו בחצי הדרך, רק חמשים אחוז עשינו. כי הקב"ה ברא את האיש פלגגופא, וחציו השני הוא אתן, הנשים.

הגברים יושבים בכולל ולומדים. התפקיד שלהם הוא לקדש את המקום, כדי שבכוח התורה יתעוררו עוד ועוד אנשים לחזור בתשובה, כי רק התורה יש בכוחה להשיב לב אנשים תועים לאביהם שבשמים. זה התפקיד של האיש.

אבל גם לאשה נועד תפקיד חשוב: עליה להרבות בתפילה ובכיה! ותפקיד זה נחוץ לא פחות מתפקידו של הבעל. כך ברא הקב"ה את העולם.

"אתה בסממניך ואני בכבודי"

אמנם, פעמים רבות כשהדברים מגיעים לכלל מעשה, אנחנו בבעיה.

אילו היתה האשה מזילה שלולית של דמעות בעת הדלקת הנרות - היינו מרגישים שאכן היא ממלאת את תפקידה באמונה, היא מתפללת כמו שצריך. אילו כל תפילה היתה בוקעת מקירות הלב ודפי הסידור היו ספוגים בדמעותיה, היינו אומרים - זוהי תפילה.

אבל אנחנו לוקחים את הסידור לידינו, והעינים יבשות, הלב יבש, ואנו שואלים את עצמנו - וכי זו תפילה?! וכי תפילה יבשה שכזו יכולה להועיל במשהו?! והחשק להתפלל מאתנו והלאה.

הגמרא (בבא מציעא פה ע"ב) מספרת על ר' חייא, שכשהוא אמר "משיב הרוח" מיד נשבה הרוח, וכשאמר "מוריד הגשם" מיד ירד גשם. אילו

היינו רואים את התוצאות של התפילות שלנו, לא היינו מפסיקים להתפלל.

וכאן עלינו לדעת יסוד גדול: הנוסח של ברכת המצוות הוא "אשר קדשנו במצוותיו"... והשאלה היא למה הנוסח הוא "מצוותיו" ולא "מצוותינו"? הלא אנחנו אלה שמקיימים את המצוות? אמנם גם אצל הקב"ה שייך המושג מצוות - הקב"ה מניח תפילין, ובתפילין שלו כתוב "מי כעמך ישראל" (ברכות ו ע"א) - אבל כיצד ניתן לקרוא למעשי המצוות שלנו "מצוותיו"?

אלא שכבר אמרו חז"ל (שמות רבה פל"ה, ו), שבשעה שאמר הקב"ה למשה לעשות את המשכן, אמר משה לפני הקב"ה: "רבון העולם, אלריה אני שאני יכול לעשות כאלו"? אמר לו הקב"ה: "אתה בסממניך ואני בכבודי". כלומר, תעשה אתה מה שאתה יכול, ואני כבר אגמור.

כן הוא הדבר במעשה המצוות שלנו. אנחנו עושים את המצוות של הקב"ה! ואם נשאל, וכי אנחנו הקטנים יכולים לעשות מצוות כמו הקב"ה!? התשובה היא - אנחנו עושים את שלנו והקב"ה גומר!

על תפילין אמרו חז"ל (ברכות שם): "אלו תפילין שבראש" - אנחנו יכולים להניח את התפילין בתוך הראש? בתוך הלב? אלא אנחנו עושים את שלנו - מניחים את התפילין על הראש ועל הלב, והקב"ה בא וגומר - מחדיר את התפילין בתוך הלב שלנו, בתוך הראש שלנו.

האשה מדליקה נרות קטנים של שבת, ומברכת: "ברוך... אשר קדשנו במצוותיו"... הנר הקטן הזה, הוא נר של הקב"ה! אנחנו מדליקים נרות קטנים, והקב"ה עושה את שלו!

ולא רק במעשה המצוות זה כך. גם כשאנו אומרים תהלים, והלב קשה כאבן, העינים יבשות כעץ, ואנו חושבים לעצמנו, מה ערך יש לתפילה שכזו... עלינו לדעת כי אנו צריכים לעשות את מה שבכוחנו, להכניס כמה רגש שאנו מסוגלים, להדליק ניצוץ קטן - והקב"ה כבר יעשה את השאר!

ספר התהלים נכתב על ידי דוד מלך ישראל, שנאמר עליו: "דוד מלך ישראל חי וקיים". הוא המלך של כלל ישראל לעולם, והוא לבם של ישראל! (כמו שכתב הרמב"ם בהל' מלכים פ"ג ה"ו). הוא כתב ספר תפילה - ספר תהלים, הכולל בתוכו כל תפילה וכל בקשה, כל כיסוף וכל רננה, הנובעים מתוך לבו של כל יהודי ויהודי מאז ומעולם - הכל טמון בספר התהלים!

ואם אין לנו את הכוחות לתת את הלב שלנו - אנחנו נאמר את המילים, שטמונה בהם עוצמה בלתי רגילה, והלב של עם ישראל הטמון במילים כבר יעשה את שלו! הקב"ה יקח את המילים וישלים את כל הנצרך!

אין תפילות שבות ריקם

חמותי הרבנית מן ע"ה, היתה אשה צדיקה ומיוחדת. צניעותה היתה פלאית ממש. בשנים הראשונות לנשואי, התגוררנו באותו בנין - אנחנו בקומה התחתונה והיא בקומה העליונה. והיא - הצדקנית, מעולם, אף פעם - לא ניהלה אתי שיחה!

עוד בהיותי חתן, כשהגעתי פעם לבקר, היא לא התיישבה אתנו ליד השולחן, אלא עמדה בפתח החדר כשרק ראשה מציץ לתוכו! רק בשבתות כשישבו כל בני הבית סביב לשולחן, היתה גם היא מצטרפת.

והנה היו לה בנים ובנות הנשואות ללומדי ומרביצי תורה בכל רחבי הארץ. וכשחלתה ונפלה למשכב, התעוררו בתפילה לרפואתה בכל ריכוזי התורה בארץ. היא שכבה בבית-חולים באמריקה, וכל ארץ ישראל רעשה בתפילה. בכל הישיבות אמרו תהלים לרפואתה, הלכו לרבנים וגדולי תורה שברכו והעתירו בתפילה - ועם כל זה לא זכינו והיא נפטרה.

היכן הן כל אותן תפילות? היכן הן כל אותן שעות על גבי שעות של פרקי תהלים שנאמרו לרפואת הצדקת? וכי הכל היה לחינם?! האם כל אותן תפילות לא פעלו כלום?

חס וחלילה! שום מילה לא הלכה לאיבוד!

הנה, לפני שהקב"ה הפך את סדום נאמר: "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה". ויש להתבונן, לשם מה סיפר הקב"ה לאברהם שהוא עומד להפוך את סדום? כדי שיתפלל?! והלא הקב"ה ידע שתפילות לא יועילו כאן?!

אמנם, ידע הקב"ה שתפילותיו של אברהם לא יועילו למנוע את הפיכת סדום, אבל הוא היה צריך את התפילות שלו! אם הקב"ה לא השתמש בתפילות של אברהם היום, הוא ישתמש בהם לעתיד - כדי לבנות על ידן את כלל ישראל!

עלינו לדעת שאין תפילה החוזרת ריקם! גם אם התפילות לא הועילו לרפואתה של הצדקנית, הן לא נאבדו. אם התפילות לא עזרו היום, יעזרו מחר. גם אם לא ראינו שהתפילות עזרו למה שביקשנו, התפילות יועילו לדברים אחרים!

אנחנו מתפללים בשעת הדלקת הנרות: "יהי רצון" וכו'... מבקשים על הבעל על הילדים, ולא תמיד רואים שתפילה זו פועלת את פעולתה. אבל עלינו לדעת ולהאמין שאין שום תפילה החוזרת ריקם! שום מילה של תהלים, שום מילה של תפילה היוצאת מלב יהודי - אינה הולכת לאיבוד!

אם חז"ל אומרים ש"אין לך טיפה יורד מלמעלה" - לא יורד מהשמים גשם של שפע - "עד שלא עולה כנגדו טפחיים מן הארץ" - שאין כאן בארץ בעולם הזה מי שמזיל "טפחיים" של דמעות מתוך תהומות לבו, בהכרח שהדבר הוא הדדי: אין טיפה עולה מן התהום - אין תפילה של יהודי, שאין "טיפה יורדת כנגדו מלמעלה", שאין איזשהו שפע היורד מלמעלה מכוחה של אותה תפילה!

"צעק לבם אל ה"

הקב"ה סידר לנו את היסורים במידה, במשקל ובמשורה. לא בכל יום אנו מיטלטלים עם ילדינו לקופת חולים... לא כל היום כואב לנו, ולא כל היום אנו צריכים לבכות! עבודת ה' צריכה להיות מתוך שמחה.

אבל תפילה איננה דוקא ע"י בני - ישנן עשר לשונות של תפילה (דברים רבה פ"ב, א), ומלבד "שועה", "צעקה" ו"נאקה" יש גם לשון של "רינה" וכו'. ישנם גוונים רבים לתפילה, וזו תורה שלמה איך להתפלל. אבל את העיקר הזה עלינו לזכור - שהתפקיד העיקרי של האשה הוא "תפילה".

חז"ל דורשים על הפסוק "ולעבדו בכל לבבכם" - "איזוהי עבודה שבלב? זו תפילה".

התפילות שקבעו לנו חז"ל אמנם צריכות להיעשות ע"י דיבור, אבל מה מהותה של תפילה? "עבודה שבלב"! היופי של התפילה מונח בתפילה שבלב, כמוש"כ "צעק לבם אל ה'" (איכה ב, יח). אלו התפילות הפרטיות הבוקעות מעומק הלב! ולתפילות אלו לא נקבע שום נוסח ושום שפה! דבר זה צריך להיות הרגל בחיים, ויש לנו הזדמנויות רבות לכך - אשה העולה על סולם להוריד איזה חפץ, ופתאום הסולם מתנדנד... האשה נבהלת ואומרת: "אוי, רק שהסולם לא יפול"... למי היא אומרת זאת? לעצמה! אשרי מי שתרגיל את עצמה לומר: "רבונו של עולם! רק שהסולם לא יפול"! להפנות את כל הדיבורים מהסוג הזה, לא לעצמנו, אלא לקב"ה שהוא "א"ל שומע תפילה ותחנון", וממילא נזכה לקיום הבקשה "ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו".

"מי כמכה באלמים ה'"

המעלה המופלאה הטמונה בכח השתיקה

קשר למעשי האבות

תפילותינו בימים נוראים בנויות בעיקר על הבקשה שהקב"ה יזכור לנו את הזכות של האבות הקדושים. גם בתפילה, אחר פרשת העקידה, אנו מבקשים שכשם שכבש אברהם אבינו את רחמיו מן יחידו, כן יכבשו רחמיו את כעסך מעלינו וכו'.

רואים אנו, אם כן, שהעתידי של עם ישראל, תקוותו ובקשתו - הכל בנוי בעיקר על הזכות של האבות.

והנה, חז"ל לימדונו כלל יסודי: "אין קורין אבות אלא לשלשה, ואין קורין אמהות אלא לארבע" (ברכות טז ע"ב). ונשאלת השאלה, למה דוקא אברהם, יצחק ויעקב? מהי הסיבה שכביכול 'נעצרים' דוקא אצלם? אם כבר הולכים אחורה כל כך הרבה דורות, מדוע לא נלך עוד כמה דורות, ונגיע עד תרח או עד נח? למה רק אברהם יצחק ויעקב?

התשובה בזה פשוטה מאוד. אנחנו לא נקראים בנים של תרח, כי אין לנו כל קשר עם תרח. אין לנו דבר שמשווה אותנו עם תרח. אנחנו נקראים בנים של אברהם, ואנחנו מבקשים את הזכות של אברהם, ושל יצחק ויעקב, כי בעצם אנחנו הולכים בדרכם. אברהם אבינו עשה חסד, אנחנו עושים חסד. יצחק היה ירא שמים, גם אנו משתדלים להיות יראי שמים. יעקב אבינו למד תורה, גם אנו לומדים תורה. כלומר, היכולת לייחס את עצמנו לדורות הקודמים היא רק במידה שבאמת אנחנו קשורים להם והולכים בדרכיהם.

אלא שא"כ עלינו להתבונן, האם באמת יש לנו קשר עם האבות, האם שייך לעשות איזושהי 'גזירה שווה' בינינו לבינם?

נתבונן מעט במעשיהם הנודעים של האבות והאמהות הק'.

לדוגמא: הולכת לה ילדה קטנה, בת שלוש [רבקה], אל הבאר, ושם היא פוגשת אדון [אליעזר] עם כמה עבדים ועוד עשרה גמלים. פונה אליה האדון ואומר: "ילדה, אולי תתני לי לשתות"? והיא, הקטנה, נענית בשמחה ואומרת: "לא רק אותך אשקה, אלא גם את כל גמליך". וכך, לעיניו המשתאות של אליעזר, מתחילה הילדה הקטנה שלנו לשאוב עשרות דליי מים ולהשקות אותו ואת גמליו.

ומעניין שהפסוק אומר: "ויהי כאשר כילו הגמלים לשתות", רק אז "ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו" וגו'. ומדוע המתין אליעזר עד שהגמלים יגמרו לשתות? הן לכאורה באותו רגע שרבקה אמרה "שתה" וגם לגמליך אשקה", היה עליו להכיר בצדקותה ולהעניק לה את התכשיטים?

אלא, אומר הספורנו, אליעזר המתין עד שתתן לשתות לכל העבדים ולכל הגמלים, כדי לראות האם אחרי שהיא תגמור, היא תבקש איזו טובה תמורת עבודתה. ולא דוקא מתנה יפה, אלא אפילו תמתין לקבל איזו מחמאה על מעשיה הכבירים. אבל רבקה לא נהגה כך, ומיד כשסיימה את עבודתה, היא הסתובבה ופנתה ללכת הביתה, כאילו לא עשתה דבר. היא לא הרגישה כלל שעשתה משהו!

איזו גדלות מופלאה! וכי יש לנו ולו מגע כלשהו עם רבקה אמנו ומעשיה!?

כך גם בענין רחל אמנו. הן היו שתי אחיות: רחל ולאה, וכעת הגיעה העת לחפש לשתייהן שידוך. רחל פגשה את יעקב אבינו על הבאר, והם סיכמו ביניהם שיבנו ביחד את עם ישראל.

רחל אמנו היתה נביאה וידעה שמיעקב אבינו יצאו שנים עשר שבטים, כולם צדיקים, והכל היה אמור להיות ממנה. ממנה אמור היה לצאת גם מלך המשיח, וכל העתיד של עם ישראל היה מונח בשידוך שלה עם יעקב אבינו.

ומה עם לאה אחותה? - היא מסכנה, היא צריכה ליפול בחלקו של עשו, ופירוש הדבר שהיא תאבד לעולם.

והנה היא שומעת שלבן אביה מתכנן להכניס לחופה עם יעקב את לאה במקומה. ומה היא עושה? רחל מחליטה שלא תגלה זאת ליעקב, כדי שאחותה לא תתבייש. ואף שעי"ז לאה תקבל את חלקו של יעקב, והיא - רחל - עלולה להיכנס לביתו של עשו, כלומר, תצטרך לוותר על כל המציאות של בית ישראל - אעפ"כ היא אינה מספרת זאת ליעקב!

אבל היא לא הסתפקה בכך. יעקב אבינו, שחשש מלבן, מסר לרחל סימנים, וכדי שלא תתבייש אחותה היא הלכה וגילתה לה את הסימנים. במעשה זה היא בעצם העניקה לאחותה את כל עם ישראל, כאשר היא צפויה להיות בחלקו של עשו!

האם יש לנו קשר עם מעשים כאלו? וכי מסוגלים אנו לעשות אפילו מעשה דומה לזה?!

הכח לשתוק, לא להגיב

כל האמור עד כאן הוא בעצם הקדמה לנושא שנעסוק בו היום בעז"ה. אח"כ אולי נשוב לדבר על הקדמה זו.

אחד מיסודות התורה שמדברים עליהם הרבה בזמן האחרון, הוא ענין לשון הרע. ובאמת, מאז שמרן הח"ח זצ"ל 'הפך את העולם' בענין חשוב זה, חלה התעוררות גדולה בנושא, ומבחינה מסויימת הוא ממש תיקן את העולם.

שמעתי שבמקום זה נאמרו כמה וכמה הרצאות בנושא לשה"ר, וברצוני להדגיש נקודה חשובה ויסודית ביותר.

אנו יודעים שלשה"ר זו עבירה חמורה, וזה נכון. אבל עלינו לדעת כי מלבד עצם האיסור לדבר לשה"ר על אנשים, על חברים, ישנו חלק נוסף בנושא זה שבו נעסוק היום, והוא: המידה הכללית הנקראת שתיקה, לאו דוקא מלשה"ר.

ישנו מעשה מופלא שמספרים על האדמו"ר מרוז'ין זיע"א, אחד מגדולי האדמו"רים מלפני כמאה וחמשים שנה. מנהגו היה, שעל השולחן שהוא ערך לחסידיו [ה'טיש'], הוא לא היה מדבר דברי תורה, רק היה יושב בשקט, בדממה.

ומספרים, שפעם נכנס גוי אחד לבית המדרש בליל שבת, כשכולם ישבו ב'טיש', ואחרי כן, כשיצא משם ושאלוהו מה ראה שם, נענה ואמר בזה הלשון: "ראיתי שם שולחן ארוך שיהודים יושבים משני צדדיו. בראש השולחן יושב זקן אחד, והוא שותק וכולם מקשיבים..."

איזו הגדרה נפלאה: המילה היפה ביותר שנאמרה שם - זו השתיקה!

נבאר את הדברים באריכות.

בדיבורים שאדם מדבר ישנם דיבורים אסורים וישנם מותרים. אבל ישנו עוד כח אצל האדם: הכח לשתוק! ואם נתבונן נגלה, כי המעשים היפים ביותר בהיסטוריה של העולם, היו דוקא מעשים של שתיקה!

ידועים דברי המדרש, שהגאולה העתידה מהגלות המרה בה אנו נמצאים, תהיה בזכות רחל אמנו, וכך היא לשון המדרש (איכה רבה פתיחתא כד):

"א"ר שמואל בר נחמן: בשעה שחרב בית המקדש בא אברהם לפני הקב"ה. אמר אברהם לפני הקב"ה: 'רבנו של עולם, מפני מה הגלית את בני ומסרתן בידי האומות והרגום בכל מיתות משונות, והחרבת את בית

המקדש מקום שהעליתי את יצחק בני עולה לפניך? אמר לו הקב"ה לאברהם: 'בניך חטאו ועברו על כל התורה'.

מיד פתח אברהם לפני הקב"ה ואמר: 'רבש"ע למאה שנה נתת לי בן וכשעמד על דעתו והיה בחור בן שלשים ושבע שנים אמרת לי העלהו עולה לפני ונעשיתי עליו כאכזרי ולא ריחמתי עליו, אלא אני בעצמי כפתתי אותו, ולא תזכור לי זאת ולא תרחם על בני? פתח יצחק ואמר: 'רבש"ע, כשאמר לי אבא 'אלהים יראה לו השה לעולה בני', לא עכבתי על דבריך ונעקדתי ברצון לבי על גבי המזבח ופשטתי את צוארי תחת הסכין, ולא תזכור לי זאת ולא תרחם על בני? פתח יעקב ואמר: 'רבש"ע לא עשרים שנה עמדתי בבית לבן וכשיצאתי מביתו פגע בי עשו הרשע ובקש להרוג את בני ומסרתי עצמי למיתה עליהם, גידלתים כאפרוחים של תרנגולים וסבלתי עליהם צער גידול בנים, כי רוב ימי הייתי בצער גדול בעבורם, ועתה לא תזכור לי זאת לרחם על בני? פתח משה ואמר: 'רבש"ע, לא רועה נאמן הייתי על ישראל ארבעים שנה ורצתי לפניהם כסוס במדבר, וכשהגיע זמן שיכנסו לארץ גזרת עלי במדבר יפלו עצמותי, ועכשיו שגלו שלחת לי לספור ולבכות עליהם? וכו'.

באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה: 'רבש"ע, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי והוקשה עלי הדבר עד מאוד כי נודעה לי העצה והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן נחמתי בעצמי וסבלתי את תאותי ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי לבעלי כדי שהיא סבור שהיא רחל, וגמלתי חסד עמה, ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה, ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקיים רחמן מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים בם כרצונם?

מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ואמר: 'בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן', הדא הוא דכתיב: 'כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו', וכתיב: 'כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך וגו' ויש תקוה לאחריתך נאום ה' ושבנו בנים לגבולם", עד כאן לשון המדרש.

הבה ונראה מה היה כאן: בא אברהם אבינו לפני הקב"ה ואמר: רבש"ע, לחינם עמדתי בעשרה נסיונות? ענה לו הקב"ה: מה אעשה, עם ישראל עשו הרבה עבירות. בא יצחק ואמר: לחינם פשטתי את צווארי להישחט? וגם לו ענה הקב"ה את אותה תשובה. וכך גם ליעקב אבינו ולמשה רבינו. אף אחד לא הצליח להציל את עם ישראל.

עד שבאה רחל אמנו. בעצם, מה עשתה רחל? היא שתקה! אבל פעולה זו של השתיקה פשוט פוצצה את העולם. היא ראתה איך שכל בית ישראל נלקח ממנה, איך שהיא עתידה להיכנס לבית עשו, היא ראתה דברים נוראים, ומה היא עשתה? נכון, היא גם עשתה מעשים נפלאים, אבל בעיקר היא שתקה! זהו הכח המופלא שישנו באדם - לעצור את עצמו!

כל נהג יודע כי הכלל הראשון בנהיגה הוא: אם אין מעצור ['ברקס'] - אל תיכנס למכונית! המעצור הוא הדבר החשוב ביותר במכונית! ושוב, אינני מדבר על לשה"ר, אלא על הכח לשתוק. לפעמים צריכים לשתוק גם כשמותר לדבר.

איזו עבירה היתה רחל עוברת אילו היתה מגלה ליעקב שניתנת לו לאה אחותה במקומה? אדרבה, היא היתה מקיימת בכך מצוה, שהרי יעקב אבינו ציווה עליה לשמור על סימנים כך שלא לה תינתן לו, והיא עומדת בדיבורה ובהבטחתה [ובאמת, בסופו של דבר רחל לא הפסידה כלום, שהרי ממנה נבנה הכללי-ישראל. רחל אמנו היתה "עקרת הבית" -

הכל היה ממנה, כי את לאה היא הכניסה, וגם את בלהה וזילפה היא הכניסה, היא הכניסה את כולם].

ואעפ"כ היא אינה עושה כן. מדוע? כי אחותי תתבייש! הכח לשים 'ברקס', לשתוק בשעה שמרגישים שמוכרחים לדבר ומוכרחים להגיב.

הנה אברהם אבינו, הבה נתבונן: מה היתה הגדלות המיוחדת של מעשה העקידה? נכונותו לשחוט את בנו? וכי מה הוא היה יכול לעשות, הרי הקב"ה ציווה עליו "קח נא את בנך... והעלהו לעולה", האם הוא היה יכול שלא לשוחטו? כולם מקשים קושיה זו.

חז"ל במדרש (ויק"ר פכ"ט, ט) מגלים לנו את הסוד. בסוף העקידה מסופר שאברהם אמר: "בי נשבעתי נאם ה' וגו', ואמרו חז"ל: "מה צורך היה לשבועה? ר' ביבי בר אבא בשם ר' יוחנן אמר: עמד אברהם אבינו בתפילה ותחנונים לפני הקב"ה ואמר לפניו: 'רבש"ע, גלוי וידוע לפניך, בשעה שאמרת לי 'קח נא את בנך את יחידך' היה בלבי מה להשיבך, והיה בלבי מה לאמר: אתמול אמרת לי 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ועכשיו אתה אומר לי 'והעלהו שם לעולה'? אלא כשם שהיה לי מה להשיבך וכבשתי את יצרי ולא השיבותיך כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו - כך כשיהיו בניו של יצחק באים לידי עבירות ומעשים רעים, תהא מזכיר להם עקידת יצחק אביהם, ועמוד מכסא הדין לכסא רחמים".

אנחנו מוכנים לעשות הרבה דברים, אבל לפחות רוצים להגיב איזו תגובה. אני מוכן שחברי יעשה לי הכל, אבל לפחות שידע שהוא לא נהג עמי בצדק. מה, גם זה אסור לי?

כשציווהו הקב"ה על העקידה, היה יכול אברהם לומר: "רבש"ע, אני מוכן, אבל רק תסביר לי דבר-מה, רק שאלה אחת קטנה: הרי הבטחתני שממני ייבנה עם ישראל"? אבל אברהם אבינו לא הגיב, לא שאל שאלות, וביקש שבשכר זה גם הקב"ה לא יגיב כשעם ישראל יעברו עבירות. לבקש מהקב"ה שימחול הוא לא היה יכול. כיצד ניתן למחול על עבירות? רק

”מי כמכה באלמים ה’” _____ קלה

זאת הוא ביקש: אני סגרת את פי - גם אתה, רבש”ע, אל תעשה כלום, כביכול.

וזה לא היה הנסיון הראשון שלו. הנה הקב”ה מצווה אותו: ”לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך”. היה זה דבר קשה מאוד עבור אברהם אבינו. אברהם בנה את ביתו בחרן. הוא עמל קשות להחזיר את כל אנשי המקום בתשובה, עוד עבודה רבה היתה לפניו, והנה הקב”ה אומר לו ”לך לך!” ומבטיח לו שיהיה לו שפע וכל טוב במקום החדש. ומה עושה אברהם? לא שואל שאלות, אלא מיד: ”וילך אברהם כאשר דבר אליו אלקים”, הוא משליך מאחוריו את הכל והולך!

ועדיין אין זה הכל. סוף סוף הוא מגיע לא”י, והנה בפעם הראשונה בהיסטוריה האנושית, נהיה רעב בעולם. אין מה לאכול. הרי הוא היה יכול לבוא בתלונה ולומר: ”רבש”ע, אמרת לי לך לארץ ישראל, ויהיו לך ברכה והצלחה וכל טוב, ועתה, כשהגעתי לכאן - אין לי מה לאכול. זה דבר שלא היה לפני כן, פעם ראשונה שאין מה לאכול. ומה עם ההבטחה שהבטחת לי, רבש”ע?” אבל הוא לא אומר מילה!

ועל זה אנו חיים עד היום, על השתיקה הרועשת של אבותינו הקדושים!

לשה”ר - ה’מתווך’ בין העבירות לקב”ה

ישנה נקודה חשובה מאוד שעמד עליה הח”ח זצ”ל.

נאמר בפסוק: ”טהור עינים מראות ברע” (חבקוק א, יג). האמת היא שהקב”ה מצד עצמו כביכול היה מעלים עין מהעבירות שעושים עם ישראל. אברהם אבינו ביקש זאת מהקב”ה, ומני אז הקב”ה הסכים על כך. אם כן, העבירות מצד עצמן בעצם לא היו צריכות להיכנס לפניו ית’, וכלשון הפסוק ”לא יגורך רע” (תהלים ה, ה) - רע לא נכנס אצלו,

הקב"ה כביכול אומר: "אני מעלים עין ואינני רוצה לדעת מהדברים הרעים".

אלא, שהקב"ה קבע שהיהודי הוא צלם אלקים, יש לו כוחות אלוהיים, וכל מילה שיוצאת מפיו של האדם, נכנסת לפניו ית'.

אומר הח"ח: לו יצויר, אם היתה מציאות, ששום יהודי בעולם לא היה מדבר לשה"ר אף פעם - יהודים היו יכולים רח"ל לעבור את כל העבירות שבתורה, והקב"ה לא היה מגיב ולא היה מביא עליהם לא גלות ולא ייסורים ולא את כל הסבל שאנחנו סובלים. באותו רגע שבא משהו [או משהו] ומספר לשה"ר, בדיבורו זה הוא מכניס את הלשון הרע לפני הקב"ה, ואז הקב"ה כביכול חייב להגיב!

כלומר כך: כשקורה רח"ל איזה אסון, או כשבאה על אדם איזו מחלה, יכולות להיות סיבות שונות הגורמות להתרחשות האסון, לאו דוקא לשה"ר. אבל לולא הלשה"ר, העוון לא היה נכנס לפני הקב"ה וממילא לא היה מגיע העונש עליו. הלשה"ר הוא הקטיגור שמכניס את כל העבירות של עם ישראל לפני השי"ת.

לעולם לא בא על עם ישראל איזשהו עונש - יסורים, סבל ואפילו איזושהי אי-נעימות - בלי שאותו עונש בעצם קשור ללשה"ר. ועונש זה אינו בדוקא עונש על לשה"ר, אבל הלשה"ר היה המתווך בין העבירות לקב"ה.

כלל ישראל יכולים לעשות אלפי עבירות, אבל הפתח שייכנס קטרוג זה לפני הקב"ה, הוא פתח צר מאוד. הכל צריך להיכנס דרך פיו של איזשהו יהודי. אם פתח זה סתום - שום דבר לא ייכנס! דומה הדבר למשפך שראשו רחב אפילו ק"מ, אבל הפתח שדרכו צריך להיכנס הנוזל לתוך הבקבוק הנו צר מאוד. ניתן למלאות את המשפך כמה שרוצים, אבל אם סותמים את הפתח - הכל יישאר למעלה, שום דבר לא יכנס. הפתח שדרכו נכנס הכל הוא הפה! ושוב נדגיש: הפה הוא לאו דוקא הסיבה לכל דבר רע, אבל זהו המשפך שדרכו הכל נכנס.

לכן, עיקר עבודת היצה"ר היא לדאוג ש'פתח' זה לא ייסתם. אתה לא רוצה לעשות עבירה זו, לא נורא, תעשה עבירה פלונית, לא משנה. רק שהפתח יישאר פתוח, כי אם לא - הכל נעצר!

והכח הזה, הכח לשתוק, הוא כל החוזק של תרי"ג המצוות. כל הלחץ, הכל מתמקד בנקודה זו, כי דרך הפה עולים כל המצוות והמעשים טובים לשמים. וכאן טמון הקושי הגדול. אשה נמצאת בבית, עם הבעל, עם המשפחה. היא מוכנה לוותר הכל, אבל לפחות להגיד את המילה: "דע לך שוויתרתי לך". לפחות זה! אבל לשתוק, לשתוק... זאת היא מרגישה שאיננה מסוגלת! אבל עליה לדעת שהשתיקה היא הכל!

"מי כמוכה באלמים ה'"

בעצם, הכח הנפלא הזה, הכח לשתוק, הוא כח שכביכול מתייחס אל הקב"ה. זוהי אחת ממידותיו ית'.

קשה לומר זאת, אבל דעו לכם שהשתיקה כביכול קשה היא לקוב"ה. וכך מצינו בדברי חז"ל (גיטין נו ע"ב): "אבא חנן אומר: 'מי כמוך חסין יי' - מי כמוך חסין וקשה, שאתה שומע ניאוצו וגידופו של אותו רשע ושותק. דבי רבי ישמעאל תנא: 'מי כמוכה באלים ה' - מי כמוכה באלמים'".

בשעה שטיטוס נכנס לקדש הקדשים ודקר את הפרוכת, ובשעה שהגרמנים ימ"ש שרפו את כל היהודים, ואנחנו צעקנו אל הקב"ה, הרי מדובר בבנים האהובים שלו, והוא כביכול מרגיש בצער של כל יהודי. אם הקב"ה לא היה שותק, והיה מגיב - לא היינו יכולים להגיע לתכלית הנפלאה, שהיא ימות המשיח.

הן בקשתנו היא: "שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה" (תהלים צ, טו). תארו לעצמכם שמשיח היה בא לפני אלפיים שנה. כמה שמחה וכמה אור ותענוגים היו במשך אלפיים השנים האלו? וידועים דברי

הרמח"ל (ב"דרך עץ חיים"), שכל השמחה הזו של אלפיים שנות הגלות, הכל נכנס בתוך אוצרותיו של הקב"ה, וכשיבוא משיח, הכל יצא בשניה אחת בבת אחת, מרוכז, ואז תהיה לישראל שמחה מופלאה שלא היתה כמותה. כל שנות הגלות, הכל מצטבר לרגע אחד של שמחה, ורגע זה יימשך לנצח.

הדבר היחיד שיכול לברוא את השמחה העתידה הזו - זו רק השתיקה של הקב"ה! ובאמת, כשיצאו ישראל ממצרים ועמדו על ים סוף, ראו בנבואה כמה טוב היה להם שסבלו במצרים, וכמה הרוויחו כביכול מכח שתיקתו כביכול של הקב"ה. מתוך כך נענו ואמרו: "מי כמוכה באלים ה'", וכפי שדרשו חז"ל "מי כמוכה באלמים ה'" - רבש"ע, איך, כביכול, היית יכול לשתוק?!

אצל אליהו הנביא כתוב: "והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה', לא ברוח ה'. ואחר הרוח רעש, לא ברעש ה'. ואחר הרעש אש, לא באש ה'. ואחר האש קול דממה דקה" (מ"א יט, יא-יב) - ה"קול דממה", הצעקה של הדממה, הצעקה של השתיקה - זה הקב"ה! במקום השתיקה - שם נמצא הקב"ה!

כל המידות הטובות שנצטוונו עליהן, כולן כתובות בתורה בפסוק אחד: "והלכת בדרכיו" (דברים כח, ט), ללכת בדרכי ה'. "מה הוא רחום - אף אתה היה רחום, מה הוא חנון - אף אתה היה חנון". וכשם שכשהקב"ה מתגלה לנביאיו, הוא מתגלה בצעקה של דממה, של שתיקה, כך הוא גם מבקש מאתנו לנהוג: "אמר רבי יצחק: מאי דכתיב 'האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם'? מה אומנותו של אדם בעולם הזה - ישים עצמו כאלם" (חולין פט ע"א). זוהי מין אומנות כזו, ללמוד איך לשתוק.

בדורנו עוסקים אנו כל כך הרבה באיסור לדבר לשה"ר, מבררים מה מותר ומה אסור, ואז מגיעים למסקנה: "אה, עליו מותר לדבר", ומדברים עליו. אבל לא זה מה שמבקשים מאתנו. מבקשים מאתנו שתיקה!

מהי תגובה נכונה ומתי יש לשתוק

נשאלת השאלה, הרי לא תמיד צריכים לשתוק? מה עושים? מהו המודד האמיתי עפ"י תורה מתי על האדם לשתוק ומתי עליו להגיב?

מצינו בענין זה יסוד גדול בגמ'. כידוע, הש"ס מלא במחלוקות - בית שמאי ובית הלל, אביי ורבא, ר' יוחנן וריש לקיש וכו'. עד היום כמעט ואין שני תלמידי חכמים שיש להם דעה אחת בתורה, כי אכן זהו יופיה של התורה הק'.

אך דבר זה לא היה מאז ומעולם. לפני תקופת שמאי והלל, היתה כזו בהירות בתורה שלא היתה מחלוקת! המחלוקת הראשונה בישראל היתה בין שמאי והלל, בדין סמיכה על קרבן ביו"ט, כלומר, כשמביאים ביו"ט קרבן שלמים, האם סומכים על הקרבן או לא.

ומספרת הגמ' (ביצה כ ע"ב): "מעשה בתלמיד אחד מתלמידי בית הלל שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה. מצאו תלמיד אחד מתלמידי בית שמאי. אמר לו: 'מה זו סמיכה?' [שאתה רוצה לסמוך ולעבור על דברי בית שמאי, והלא אנו חלוקין עליכם! רש"י] - אמר לו: 'מה זו שתיקה?' [שהיה לך לשתוק, ואינך שותק, רש"י]. שתקו בנוזיפה, והלך לו".

ממשיכה הגמ': "אמר אביי: הלכך [מכאן אנו לומדים], האי צורבא מרבנן דאמר ליה חבריה מלתא - לא להדר ליה מלתא טפי ממאי דאמר ליה חבריה, דאיהו אמר ליה: מה זו סמיכה, וקא מהדר ליה: מה זו שתיקה".

כתוב כאן יסוד גדול. לפעמים ישנם מצבים שאדם צריך להגיב, אבל ישנם שני סוגי תגובות. יש סוג תגובה שמישהו עשה לי משהו, ואני צריך להגיב על מעשהו, אבל ישנו סוג תגובה אחר, שהוא לא תגובה על המעשה שנעשה, אלא הוא נובע ממידות רעות.

בתוך האדם טמונים הרבה כוחות של כעס והרבה רוע, אלא שאדם משתדל להיות 'מנומס', הוא לא יכול כל הזמן לצעוק ולכעוס. מה שכן,

הוא ממתין להזדמנות שבה יוכל לפתוח את פיו, לפרוץ את אותו 'סכר' של נימוס, ולהוציא החוצה את כל הכעס שהצטבר בו.

המודד לתגובה ראויה הוא, שהתגובה תהיה בהתאם לדבר שבאים לטעון כנגדו, כלומר: אדם עשה לך עוולה בגובה שני מטר ואתה משיב לו באותה מידה. אבל אם בגלל העוולה הקטנה הזו, נפתח הפה ואתה מתחיל להטיח בו את כל הצרות ולגלגל עליו את כל ההיסטוריה של העוולות שנעשו לך בשנים האחרונות - לזה כבר אין שום היתר. כאן צריך אדם לעמול לקנות את מידת השתיקה.

דבר זה מבואר כאן בגמ': תלמידי שמאי נכנסו ואמרו: "מה זו סמיכה?" במצב כזה יכלו תלמידי הלל להטיח בהם: "דעו לכם שאתם מחריבים את עם ישראל עם המחלוקות שלכם, ולא רק מהיום, גם לפני שנה וכו' וכו'", אבל הם לא אמרו כך, רק אמרו: "מה זו שתיקה?" - ותו לא! הם מדדו את התגובה המדויקת המגיעה על העוולה.

על זה אמר אביו שפעולה זו היא של צורבא מרבנן, של ת"ח, והיא מותרת ואף בגדר מצוה. אבל באותו רגע שהתגובה נעשית פתח להוצאת כל הכעס וכל המידות רעות שהיו צבורות בתוך השומע - כאן חובה לנקוט במידת השתיקה.

וזה הכלל שלימדונו חז"ל הקדושים: מותר לנו להגיב לפעמים, אבל עלינו לדאוג שתגובותינו לא תהיינה 'גנרטור' של מידות רעות, אלא מדודות על פי מה שנעשה כאן.

לדוגמא: אשה בקשה מבעלה שבדרך חזרה מה'כולל' יקנה במכולת שקית חלב, כי התינוק צריך חלב. מפאת חשיבות הענין היא אף דאגה להזכיר לו זאת שלוש פעמים לפני שיצא מהבית. והנה הבעל מגיע הביתה, ומתברר ששכח לקנות, וכעת כבר כל החנויות סגורות, והיא תצטרך ללכת לבקש מהשכנה. וזו לא הפעם הראשונה שזה קורה. כך גם היה אתמול, ושלשום. אכן, דבר מרגיז!

ובכן הבה נצייר לעצמנו את התגובה שלה. הוא נכנס הביתה בידיים ריקות, בלי חלב.

"מה קרה?"

"שכחתי"...

"למה שכחת?"

"תראי, דברתי עם פלוני, ולא שמתי לב"...

עתה נתבונן: האם במצב כזה עליה לשתוק, או שבכל אופן מותר לה להגיב?

ובכן, ההנהגה צריכה להיות כדברי הגמ' הנ"ל. אם מסוגלת האשה לומר לו רק: "למה לא הבאת חלב? הרי אתה יודע שהתינוק צריך חלב, וזה חשוב מאוד. אני מבקשת ממך לא לשכוח עוד פעם", כלומר: היא מודדת את התגובה לפי גודל העוולה. הוא עשה לה שני מטר של עוולה - והיא מחזירה לו שני מטר של תגובה. אם זוהי הצורה - הרי שמותר ואף מצוה עליה להגיב.

אבל אם הוא בא הביתה בלי חלב, והיא מתנפלת עליו: "תמיד אתה שוכח"! ומתחילה לגלגל את כל ה'היסטוריה' של השכחות שלו, וכן את שאר העוולות שעולל לה בשנים האחרונות: "מאז שאני מכירה אותך, אף פעם לא חשבת עלי" וכו'... והרי גם לו יש מה לומר - במקרה כזה זו אינה תגובה על עצם העוולה, אלא שהיא איזשהו סכר שסתם את הכעס שיש בפנים, והמעשה עם החלב רק גרם לפתיחתו ואז הכל פרץ החוצה. זו אינה תגובה רצויה, אלא היא ביטוי למידות רעות.

האמת שלא רק בין איש לאשה, אלא גם בחינוך כך צריכה להיות ההנהגה. כשילד שובר חלון, האם צריכים להגיב או לא? ודאי שמוכרחים להגיב. אלא שאם זו מצוה, מדוע מתגובות כאלו יוצאים כ"כ הרבה חורבנות?

התשובה כנ"ל. חז"ל לימדונו כי "דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב", והיינו שבצורה שהדברים יוצאים מן הלב, כך הם מתקבלים. בשעה שתגובת האב אינה נכונה, הילד מקבל את כל המידות הרעות והכעס הטמונים בלב האב המוכיח אותו, כי בעצם, שבירת החלון ע"י הילד היתה האופן לפתוח את ה'סכר', וכל ים הכעס והרוגז הצבור בפנים פורץ החוצה, ומכאן התוצאות האיומות. רק כשאדם יכול למדוד את העוולה שנעשתה כאן, ולמדוד תגובה הוגנת ומתאימה - אז ניתן ואף מצוה להגיב.

אבל כשאדם מרגיש שמהו בוער בפנימיותו ושואף לפרוץ החוצה בסערה, יוצא החוצה, במצבים כאלו אסור להגיב, צריכים להחזיק את הפה סגור וחתום!

ועל כך נאמרו דבריו הנודעים של הגר"א ז"ל: "על כל רגע ורגע שאדם סותם את פיו, זוכה לאור הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער". זהו הדבר הגדול ביותר שיכול אדם לעשות, וזוהי מידתו של הקב"ה - "קול דממה דקה", הצעקה של השתיקה.

"חכמות נשים בנתה ביתה"

תפקיד האשה בחינוך הילדים - שמירת הבית מהשפעות הסביבה

ההכרה בחומרת הבעיה - הכרחית למציאת פתרון

כשבאים לדון בנושא חשוב זה של "חינוך", ראשית עלינו לדעת את חשיבותו של הנושא עליו אנו דנים.

הנה אדם מצונן הבא אל הרופא ומבקש רפואה - אם יאמר לו הרופא: "אתה מאוד מצונן, ריאותיך מלאות בליחה, אפתח לך את הריאות ואנקה אותן", יתכן שיענה: "אני מעדיף להמשיך להתעטש"... כי היות ומחלתו איננה חמורה, והוא מסוגל להמשיך ולחיות עמה, איננו מוכן לעבור ניתוח על מנת לרפאות אותה.

אמנם, אם יאמר לו הרופא שמחלתו חמורה ועליו לעבור בדחיפות ניתוח מסובך, יבין החולה שבעייתו חמורה ביותר ואינו יכול להתעלם ממנה. לא כל שכן, כשהרופא אומר לו שאין מנוס מלכרות את אחד מאיבריו המסכן את חייו!

כשאנו מודעים לחומרתה של הבעיה שאנו עומדים בפניה, אם מכירים אנו בעובדה שאחד מאיברינו מסכן את כל חיינו - אין גבול להשתדלות שנעשה כדי להציל את חיינו.

מתוך הנחה זו אנו צריכים לגשת לנושא זה של חינוך הילדים!

אם יאמרו לנו שכדי להצליח בחינוך הילדים, עלינו רק לומר בכל יום פרק תהלים - נבין שאין הבעיה חמורה כל כך. אבל אילו יבואו ויאמרו לנו שעלינו לחולל שינוי מהותי בכל אורחות חיינו, נבין שהבעיה היא חמורה ביותר, ולא נחסוך כל מאמץ כדי להביאה לפתרון.

הרמב"ם ב"שמונה פרקים" (תחילת פרק א), מדמה את חולי הגוף לחולי הנפש. הרי כשאדם עומד בפני מחלת גוף, הוא אינו חוסך כל מאמץ; הוא נוסע מקצה העולם ועד קצהו, ומחפש את הרופא ואת התרופה שיוכלו, אולי, להציל את חייו.

כן הוא הדבר בחינוך ילדינו: רק אם אכן נבין שהדבר הוא בנפשנו - לא נחסוך כל מאמץ, וגם אם יציעו לנו פתרון קשה, מפריע ואפילו בלתי אפשרי - נשתדל לעמוד בו.

האדם נמשך אחר הסביבה

כתב הרמב"ם (הל' דעות פ"ו ה"א): "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו נוהג כמנהג אנשי מדינתו"...

"דרך ברייתו של אדם", כלומר: כך נברא האדם, זהו טבעו שהוא נמשך אחר הסביבה. "טבע" הוא מעשה ה', שכך אמרו הקדמונים ש"הטבע" בגימטריא אלקים, הטבע הוא מעשה ה'! ואם יבוא אדם ויטען שהוא יכול לחזק את עצמו ואת ילדיו כך שלא יושפעו מהסביבה - הרי זה כאילו יבוא ויספר לנו שבכוחו לקשור את השמש ולמנוע ממנה לזרוח... אם טבע האדם להיות נמשך אחר הסביבה - אף אחד לא יוכל למנוע זאת!

ומהי הסביבה בה אנו חיים? חושך ואפילה! העומק של הכיעור והתועבה שקיים בימינו בעולם, לא היה מאז בריאת העולם!

האור החיים הק' אומר (שמות ג, ח), שעם ישראל בגלות מצרים הגיעו עד לשער המ"ט של שערי טומאה, ואילו היו מגיעים לשער הנ' לא היו יכולים לצאת משם, משום שלא היה להם את כח התורה. אבל לעתיד לבוא, יגיעו ישראל עד לשער הנ', ובכח התורה יצליחו לצאת ממנו!

כל מי שעניינים לו בראשו, מבין שמדובר על המצב כיום. מעולם לא היה המצב חמור כל כך. ומאחר והרמב"ם אומר שדרך האדם להימשך

אחר סביבתו, אם נמצאים אנו בסביבה כה קלוקלת - הבעיה היא חמורה ביותר!

אינני בא לומר שילדינו עושים מעשים שאינם ראויים, אינני מותח ביקורת על החינוך שישנו כיום. אבל כיון שהמציאות היא שהסביבה קלוקלת - בהכרח שהננו עומדים בפני בעיה חמורה ביותר!

ומדוע איננו חשים בבעיה? כיצד יתכן שאנו עצמנו לא רואים אותה?

דומה הדבר לחולה המגיע לרופא לבדיקה שגרתית. בודק אותו הרופא ומגלה שהוא חולה במחלה הנוראה. אומר לו החולה: "לא יכול להיות! אני מרגיש מצויין!" הוא מתבונן במראה ורואה שהוא בריא ושלם, שום סימן של מחלה לא ניכר בו... אבל אותו אדם חולה מסוכן! ואם הנתונים מורים לנו שיש מחלה - חייבים למצוא לה את הפתרונות, גם אם אנחנו לא רואים ולא מרגישים אותה.

לא "ככל הגוים" בית ישראל

בשעה שבני ישראל בקשו משמואל: "שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים", הדבר לא מצא חן בעיני הקב"ה ובעיני נביאו שמואל: "וירע הדבר בעיני שמואל... ויאמר ה' אל שמואל... לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלך עליהם" (שמואל א ח).

בקשת מלך על ידי עם ישראל, היתה ביטוי לכך שעם ישראל שוב אינם חפצים במלכותו של הקב"ה. וכאשר המליכו את שאול, אמר להם שמואל: "הלוא קציר חטים היום אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה'". הוא הראה להם את ההרס שנגרם בעולם על ידי בקשתם זו.

והנה הקשו כבר המפרשים (עיין רד"ק, רלב"ג), מדוע בקשתם למלך היתה רעה בעיני שמואל ובעיני הקב"ה, והרי עם ישראל נצטוו בבואם

לארץ ישראל "שום תשים עליך מלך"? והתשובה המפורסמת היא, שחטאם היה שבקשו מלך "ככל הגוים".

ומה ההבדל בין מלכות ישראל למלכות אומות העולם?

ישנם שבעים אומות בעולם, ועם ישראל הוא "עם לבדד ישכון, ובגוים לא יתחשב", הוא אינו נמנה עם הגוים. בשעה שהכריזו על הקמת מדינת ישראל, התבטא הרב מברסק זצ"ל ואמר: "עכשיו יש שבעים ואחת אומות". במשפט קצר זה ביטא הרב מברסק בחריפות את ההרס שבהקמת המדינה - את ביטול היחוד של עם ישראל שאינו ככל הגוים. ונבאר את מהות ההבדל בין עם ישראל לבין שאר האומות.

השבת לעומת שאר המועדים

בפרשת אמור נאמר: "מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש כל מלאכה לא תעשו". וכבר שאלו חז"ל (ילקוט שמעוני אמור רמז תרמג): "מה ענין שבת לענין מועדות"?

ומובא בשם הגר"א, שכוונת הפסוק "ששת ימים תעשה מלאכה", לששת הימים של יום טוב, שהם מותרים בעשיית מלאכת אוכל נפש, אבל "ביום השביעי" שהוא שבת - "כל מלאכה לא תעשו".

והנה לכל יום טוב יש את הגוון המיוחד לו, והוא בא לידי ביטוי בשמו של החג. "פסח" - שפסח ה' על בתי בני ישראל. "שבועות" - ספירת הימים והשבועות לקראת קבלת התורה. "סוכות" - ההגנה והחסיון בצלו של הקב"ה. "ראש השנה" - "זה היום תחילת מעשיך", וכו'. אבל לשבת אין ביטוי עצמי - "שבת" הוא לשון שביתה, לשון העדר.

ולהמחיש את הענין נאמר, כי כל המועדים הם כמו תמונות יפות. תמונה יפה, מעבירה מסר מסויים. אבל שבת היא כמו מראה. למראה אין שום מסר עצמי, אלא מה שנעמיד כנגדה, ישתקף. הקב"ה ברא את

העולם בששה ימים. כשבאה שבת, הכל מפסיק - "וביום השביעי שבת".
יום השבת משקף את מה שנשאר כאשר אין שום דבר אחר, כלומר -
את הקב"ה.

כשאנו מתכוונים לשבת, אנו מתכוונים לקב"ה. בשבת אנחנו כביכול
'אורחים' של הקב"ה. הדבר דומה לגביר אדיר, העומד להשיא את בתו
היחידה. הוא קורא לאחד מאנשיו ומבקש ממנו שיכין את סעודת
הנישואין, אבל שתהיה סעודה לפי גודל עושרו. אומר אותו אדם לגביר
- "אבל אין לי את האמצעים לכך". נותן הגביר בידו פינקס צ'קים פתוח
ואומר לו: "קנה הכל על חשבוני!"

שבת היא יומו של הקב"ה, והקב"ה מבקש מאתנו שנכין לכבודו
שלוש סעודות. מה אנו אומרים? "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך"
(מלכים א ת, כז), וכי אנחנו יכולים לעמוד בהוצאות של סעודה לכבוד
הקב"ה? עונה לנו הקב"ה - "לוו עלי ואני פורע" (ביצה טו ע"ב) - הכל
על חשבוני.

כשהמועדים מתקרבים, כשמגיע חג הפסח, שבועות, ראש השנה -
אוחזת בנו התרגשות ואנו עושים מהם 'עסק' גדול. לעומת זאת השבת
אינה גורמת לנו להתרגשות מיוחדת. מה פשר הדבר? כיון שלכל המועדים
יש את התוכן העצמי שלהם, ותוכן זה ממלא את לבנו התרגשות. אבל
השבת כשלעצמה, אין בה תוכן עצמי אלא היא בבחינת 'מראה', ואם לא
נמלא אותה בעצמנו בתוכן ובעבודה רוחנית, הרי שתישאר, חלילה, ריקה
מכל תוכן!

לאומות יש אישיות עצמית

כן הוא הדבר בענין ההבדל שבין עם ישראל לאומות העולם.
לאומות העולם יש אישיות עצמית. לכל אומה יש את הסגנון שלה,
מראה ייחודי, צורת חשיבה, אורח חיים, בגדים, מנטליות וכו'. אבל

לעם ישראל אין שום תכונה ייחודית! אין להם כל אישיות מסויימת. עם ישראל הם כמו מראה - מה שנעמיד כנגדם, ישתקף בהם! אין מושג של "פנים יהודיות". אפשר לצייר פנים רוסיות, יפניות, סיניות... אבל לא "פנים יהודיות". יהודי שגר ברוסיה - יש לו פנים רוסיות, וגם המחשבה שלו היא מחשבה רוסית. באיטליה - יש לו פנים איטלקיות ומחשבה איטלקית וכו'.

בעצם, האמריקאים האמיתיים - הם היהודים! גוי מאירלנד, יתגורר באמריקה שלשה דורות, ויישאר אירי במהותו. יפני, גם אם יגור באמריקה שבעה דורות, יישאר בו במהותו משהו מהמנטליות היפנית. אבל היהודי הנו כמו מראה לגבי הסביבה, וממילא יכול הוא להתרוקן מכל תוכן יהודי, ולהתמזג לחלוטין בסביבה בה הוא נמצא.

לכן כה רבים מאתנו הם אמריקאים. זכורני בהיותי בחור, היו כמה בחורי ישיבה ששחקו כדורסל, ובאו כמה גויים ושחקו אתם, ובחור אחד ספר לי אח"כ בגאווה - נצחנו אותם! יהודי יכול לשחק במשחקי הגויים, ואף לעלות עליהם בכך... אנחנו מתלבשים כמו אמריקאים, חושבים כמו אמריקאים, ואף עוסקים בהבלים האמריקאיים... כי בתור מראה, אנחנו עושים זאת מצויין - הננו אמריקאים מושלמים...

הלכתי פעם עם יהודי אמריקאי בארה"ב. הגענו לאתר מסויים שבפתחו עמד שומר פורטוריקני. אותו שומר לא נתן לנו להיכנס, ובאנגלית עילגת אמר לנו: "אינכם יכולים להיכנס"... הגיב אותו יהודי בכעס: "חוצפה! אפילו אנגלית הוא לא יודע, והוא אומר לי מה לעשות"?...

יהודי משקף את העומד לפניו

כשהיהודי מתחבר לקב"ה - הקב"ה "משתקף" בו, וכמו שאמר אותו נכרי כשרבי שמעון בן שטח השיב לו את אבידתו - "ברוך ה' אלקי

שמעון בן שטח" (דברים רבה פ"ג, ג). אין אישיות ששמה "שמעון בן שטח", אלא רק "ה' אלקי" שהשתקף בשמעון בן שטח!

בארץ ישראל, במקום שבו יושבים בני ישראל, במקום בו עומד בית המקדש, מקור הקדושה בעולם - שם היהודים הם יהודים. שם - במקום שהם מחוברים לקב"ה ולקדושה, הקדושה משתקפת בהם, והם "עם קדוש".

זוהי נקודת מהותו של עם ישראל!

לכן הוזהרנו "לא ישבו [האומות] בארצכם". כמו כן נאסר למכור בית לעכו"ם בארץ ישראל: "לא תחנם" - "לא תתן להם חנייה בקרקע" (עבודה זרה כ"א). כי בשעה שיהודי נמצא בין הגויים, הוא מתחבר אליהם ואישיותם משתקפת בו, ושוב איננו "עם קדוש".

ידועה תמונתו של רבי יוסף רוזין "הרוגאטצ'ובער" זצ"ל, בה הוא נראה כששערות ראשו ארוכות מאוד. הסיבה שהוא לא רצה להסתפר היא מפני שבשעה שיסתפר יאלץ לגלות את ראשו, ולא יוכל לעסוק בתורה באותם רגעים! שאלוהו: מדוע לא יפסיק לרגע מלימוד התורה? והוא ענה: "באותו רגע שאני לא עוסק בתורה - הריני מיד עם-הארץ!"

אם היתה ליהודי מהות עצמית של קדושה, הוא היה תמיד קדוש. אבל היות ואין ליהודי אישיות עצמית, כל מהותו היא רק "מראה" - אם כן, בשעה שהוא עומד לפני התורה - הוא קדוש, אבל אם הוא עומד לפני משהו אחר - באותה שעה הוא עם הארץ!

תפקיד היהודי לעמוד תמיד, בכל עת ובכל שעה, לפני הקב"ה!

"אשתי - ביתי"

"אמר רבי יוסי, מימי לא קריתי לאשתי אשתי... אלא לאשתי ביתי" (שבת קיח ע"ב). האשה מסמלת את "הבית". "כה תאמר לבית יעקב" - אלו הנשים" (שמות רבה פכ"ה, ב).

עם ישראל מתחלק לגברים ונשים. אצל הגברים משתקפת מציאות השם יתברך דרך התורה וקיום המצוות, אבל לאשה יש קדושה בעצם, ולכן היא פטורה מלימוד תורה! בנוסף, יהדותו של צאצא תלויה באם ולא באב, וגם זה נובע מאותה סיבה, כי לאב יש קדושה רק במידה בה הוא משקף את הקדושה, אבל לאשה יש קדושה בעצם.

תפקידה של האשה הוא "הבית". היא צריכה לדאוג להגנת אותה קדושה. אם היא בביתה - הקירבה לקב"ה מוגנת וקיימת, והיא תשקף תמיד את הקדושה, גם אם לא תפעל פעולה מיוחדת לשם כך.

אנו רואים זאת גם אצל אברהם ושרה. אברהם עשה פעולות של חסדים - הכניס אורחים וכו', ופעל להפיץ את שם השם בעולם. אבל שרה - "הנה באהל", היא שמרה על הבית. וכשראתה את "ישמעאל משחק", היא דרשה מאברהם "גרש את האמה הזאת ואת בנה!"

כתוב בגמ': "לא כאברהם שכתוב בו הר, ולא כיצחק שכתוב בו שדה, אלא כיעקב שקראו בית" (פסחים פח ע"א). כל אחד מהאבות קרא לבית המקדש בשם אחר, אבל הקב"ה בחר בשם "בית". מדוע?

בית המקדש צריך הגנה מרבית מהשפעת הסביבה. עליו להיות סגור, מסוגר ומוגן. ברגע שמוכנס צלם להיכל, פוקעת כל קדושתו. לכן, לא מספיק שהוא "הר" - גבוה ומתעלה מהסביבה, לא מספיק אפילו שהוא "שדה" - חצר פרטית, אלא דוקא "בית", שאין לאף אחד מבחוץ אפשרות להשפיע ולהפריע לקדושה שבתוכו.

לכן - "בית המקדש", "שבת קודש" ו"האם היהודיה", שלשה אלה מטרתם להעביר את הקדושה, וכיון שאין להם מהות עצמית, אלא הם רק מעבירים את הקדושה המשתקפת בהם, הרי הם זקוקים לשמירה מעולה!

"חכמות נשים בנתה ביתה"

זהו תפקידה של האשה - לשמור על הבית מהשפעת הסביבה.

כל דבר שאנו שומעים וקוראים, אנו סופגים בתוכנו - יותר מכל אומה אחרת. הרמב"ם כותב "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך"... וכבר אמרו חז"ל "אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם" (יבמות סא ע"א). ה"אדם" - היהודי, מושפע מהסביבה הרבה יותר מגוי. כשמרימים 'מגאזין' - סופגים כל מילה. כל משפט הופך להיות חלק מעצמנו - גם אם הדבר אינו טרף, ואין בו כל דבר רע. אם אנו שומעים, למשל, שמחיר המכוניות ביפן עלה... אין בזה כל טינוף, ושום ידיעה משמעותית לחיינו - אבל ידיעה זו נעשית חלק מאתנו, ואנו נהיים "אנשי העולם".

ראיתי פעם אם יהודיה קוראת ספר. שאלתי אותה: "האם היית רוצה שבתך תקרא את הספר הזה"? האם הזדעזעה ואמרה: "הייתי מעדיפה למות, מאשר שבתי תקרא ספר כזה"... אמרתי לה: "אל תמותי, תחיי עד מאה ועשרים שנה... אבל דעי לך: אם את תקראי את הספר - גם הבת שלך תקרא אותו!"

מצבנו חמור ביותר. כל כך הרבה "גויישקייט" יש בתוך תוכם של ילדינו. ואין ברירה אלא לעשות ניתוח ולכרות את האיבר המסכן את חיינו. עלינו לצאת מהארץ בה אנו נמצאים! ואין הכוונה לעלות לארץ ישראל או לעבור למקום אחר. אלא לחזור לביתנו, לחזק את חומות הבית היהודי - להתנתק מכל מה שהעולם מייצג! לבנות בתים של קדושה וטהרה.

זהו ניתוח קשה. זוהי אולי אפילו כריתת אבר - אך הקב"ה קורא לנו! אנו רואים טרגדיה אחר טרגדיה. אפילו באמריקה יש פוגרומים... עלינו להתנתק מהגויים. איננו זקוקים לא להם וקל וחומר לא לאשפותיהם.

קנב _____ נפש חיה

אין אנו צריכים לחשוב ולחפש דרכים איך "לחנך" את ילדנו. אין
לנו אלא לשמור עליהם בקדושה וטהרה בתוך חומותיו הבצורות של הבית
היהודי האמיתי!

"חביבין יסורין"

מטרת היסורים - לעורר את רצון החיים לרוחניות

הכאב בכלל "בורא רע" - האמנם?!

"יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא רע - אני ה' עושה כל אלה" (ישעיה מה, ז).

אחת מהמציאויות שברא הקב"ה בעולמו, הוא הכאב. הכאב הוא מהדברים שאותם אנו משייכים בפשטות לבריאת הרע של הקב"ה... הכאב מלווה רבות את חיינו, ולא תמיד אנו יודעים כיצד להתמודד עמו.

אולם, אם נתבונן בנושא זה עפ"י השקפת התורה, יתכן ונוכל לפתור הרבה דברים ש"כואבים" לנו.

נאמר בתורה (שמות כא, יט) "ורפא ירפא", ודרשו חז"ל (ברכות ס ע"א): "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות". כשהקב"ה נותן מחלה לאדם, מותר לנו לנסות ולרפא את המחלה.

אחד התחומים הרחבים ביותר כיום ברפואה, הוא "משככי הכאבים". אם בעבר הרופאים התמקדו בעיקר בריפוי המחלה, כיום ישנו מדע שלם, כיצד לשכך את הכאבים גם אם אין אפשרות לרפא את המחלה עצמה.

כל רוקח יספר לנו - שרק כחמשה-עשר אחוז מהתרופות שהוא מוכר הם לריפוי, והשאר הם רק לשיכוך כאבים - פיזיים או נפשיים...

בעבר מקובל היה לחשוב שהכאב הוא חלק מהחיים. מסופר על אחד מצדיקי הדורות שסבל רבות ברגליו. לעת זקנותו הפצירו בו מקורביו שילך לרופא, שאכן רפא אותו וכאביו שככו. אמר אותו צדיק - פתאום התברר לי שישנה מציאות ללכת בעולמו של הקב"ה ללא כאב... אני

תמיד חשבתי שהכאב הוא חלק בלתי נפרד מהחיים. כשם שהאדם רואה ושומע - כך הוא גם סובל מכאבים...

אולם כיום, אם יש לאדם איזה כאב, הוא ממחר לקחת גלולה כלשהי להרגעה. ואם היא לא משפיעה - הוא לוקח שתיים... אדם שהכאב אופף אותו, הוא לא מתפקד, העולם כולו נעצר... והוא ממחר להיפטר מהכאב. כיום רופא שיניים "טוב", הוא זה שמטפל ללא כאבים... גם כשנותנים כיום זריקה לשם חיסון או רפואה, מתיזים קודם על המקום 'ספריי הרגעה'...

אולם - נתבונן לרגע ונחשוב, האם הכאב הוא אכן דבר מיותר? האם הוא אכן שייך לבריאת הרע, או שמא יש לו לכאב איזה תפקיד?

"חביבין יסורין"

בתחילת בריאתו של העולם, לא היו מחלות. הראשון שנחלה היה יעקב אבינו, שביקש מהקב"ה שאדם יחלה טרם מותו כדי שיוכל לצוות לביתו.

הגמרא מספרת על גדולי התנאים שקיבלו על עצמן יסורים. על רבי אלעזר ברבי שמעון מסופר, שבכל לילה היה קורא ליסורין שיבואו עליו והיה אומר - "אחי ורעי בואו", ועל רבי מסופר שאמר "חביבין יסורין" והוא קיבל על עצמו יסורין כאלה, שצעקותיו היו נשמעות למרחקים עצומים, עד שאפילו יורדי הים היו שומעים אותן! (ב"מ פד ע"ב ופה ע"א).

אמנם אנו ודאי לא נמצאים בדרגה כזו, אך עלינו להבין שאם גדולי עולם ביקשו את היסורים, אם הם התבטאו עליהם שהם "חביבין", אם הם קראו להם "אחי ורעי" - אין זאת אלא שליסורים יש תפקיד בעולם! ולא רק לייסר את האדם.

כאב - חדלון, חיים - צמיחה

ראשית נגדיר מהו "כאב", ומה היא התגובה הטבעית של האדם אליו.

הכאב - בעולם הגשמי, הוא מנוגד לחיים, משתווה יותר עם המוות. החיים הם צמיחה, יצירה, השגה - והכאב מנוגד להם. בשעה שהכאב תוקף את האדם - כל מערכות גופו משתתקות. הוא מרגיש שאינו מסוגל לעשות כלום עד שהכאב יחלוף. הוא אינו מסוגל להגשים את כוחותיו, לא מסוגל לייצר, להשיג ולצמוח - "החיים" שלו השתתקו. זהו מוות במידה מסויימת.

בלב האדם ישנו כח עצום של רצון לחיות. כח זה מתעורר ביתר שאת בשעה שהוא חש שיש דבר המאיים על חייו. ובשל כך, הוא עושה הכל כדי להסיר מעצמו את המוות הזה, את תחושת החדלון הזו, הכל כדי שהוא יוכל לחזור לעצמו, ולהמשיך לחיות - להגשים את כוחותיו. להמשיך לצמוח.

זוהי תגובה טבעית של כל אדם.

אלא שכאן השאלה היא - מה הם אותם "חיים" שאליהם עלינו לשאוף? מהי הצמיחה אליה צריכים אנו לנתב את רצון החיים שלנו?

"בשעה שאדם מצטער"...

חז"ל אומרים (סנהדרין מו ע"א): "בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת? קלני מראשי, קלני מזרועי" [כמו שהאדם שיגע ועייף אומר - ראשי כבד עלי, וזרועי כבד עלי - רש"י].

סבי היה מספר על יהודי צדיק שגויים התנכלו לו ברחוב והכו אותו מכות חזקות. ותוך כדי ההכאות צועק היהודי - לא כואב לי! לא כואב לי! שאלו אותו, מה פשר הקריאות הללו? והוא אמר, הלא כשליהודי כואב גם הקב"ה סובל, ואינני רוצה שחלילה הקב"ה יצטער בגללי!

בשעה שאדם מצטער, לא רק שהשכינה משתתפת בצערו, אלא כתוב הרבה יותר מזה - כביכול גם השכינה סובלת ומתייסרת! אנו מכירים מושג של "נושא בעול עם חברו". כשחבר או קרוב סובל, אנו דואגים לשלומו, ומחפשים כיצד להיטיב את מצבו. אולם כאן, אין רק זו "נשיאה בעול" כביכול של הקב"ה עם האדם הסובל, אלא הקב"ה עצמו - "עמו אנוכי בצרה". הקב"ה לא רק "משתתף" בצער, אלא הוא עצמו כביכול גם סובל!

כשכואב לנו הראש, הבעיה היא לא הכאב־ראש שלנו - אלא זה של הקב"ה! אין כמו העוצמה של הכאב כדי לקשר אותנו עם הקב"ה בקשר אמיץ ביותר!

ועלינו להשכיל כיצד ליישם את הקשר הנפלא הזה.

שכן הכאב אינו מטרה בפני עצמה! בעולם הפיזי, כאב פירושו תקלה בתפקוד הגוף. כשישנו זיהום בגוף האדם, חום הגוף עולה. החום הוא סימן ואות אזעקה שישנה בעיה במערכת הגוף וצריך לטפל בה. מערכת החיים אינה פועלת כראוי. ישנם אנשים שגופם אינו מגיב בחום לדלקת, והם נמצאים בסיכון גבוה, כי הזיהום עלול להתפתח בכל הגוף מבלי שידעו זאת.

הכאב הוא איתות מהקב"ה, יש לו כוונה ברורה אחת - שנפעיל את כח רצון החיים שלנו!

סודה של "טיפת הדיו"

המשל בזה הוא כך: ילד קטן הלומד ציור אצל מורה. בהדרכתו של המורה, צייר הילד ציור נפלא של מדרגות. הוא עבד על הציור ימים רבים, עד שהיתה זו יצירה של ממש.

לפתע - נפלה טיפה של דיו גדולה ומכוערת במרכז התמונה - הילד פרץ בבכי תמרורים, התמונה שהוא כל כך הרבה השקיע בה, כל כך הרבה זמן הוא עבד עליה, ועכשיו כל עבודתו לריק...

מרגיע אותו המורה - אל תבכה, הנה יש לנו כאן ציור של מדרגות, ובמרכז טיפה של דיו. בוא ונוסיף לציור ילד היורד במדרגות, ואת טיפת הדיו נשלב בתוך הציור של הילד...

הציור יצא עוד יותר יפה ממה שהיה קודם!

החיים כולם הם סוד. כמו שיש סוד באתרוג, וכמו שיש סוד במצה, יש סוד בעצם החיים עצמם. אין אנו יודעים לשם מה אנו חיים, מה תפקידנו המיועד לנו בעולם - "הנסתרות לה" אלוקינו".

כשבאים עלינו יסורים, או כל דבר הנראה לנו כמפריע למהלך חיינו, הרי זו כטיפת דיו הנופלת לתוך שלוות חיינו. ישנו איזה סוד בטיפה זו, לא לחינם הקב"ה שלח אותה.

ומה עלינו לעשות? אם ננסה למחוק את ה"טיפה הזו", אם אותו ילד ינסה למחוק את הטיפה שנפלה על הציור הנפלא שלו, הטיפה רק תתמרח על פני כל הדף ותהרוס את כל הציור. אם ננסה "למחוק" את הטיפה - את היסורים - נקלקל בזה את כל הציור. אדרבה, במקום לנסות ולהיפטר מהיסורים, עלינו לשלב אותם בתוך חיינו! ליטול אותם ולהגשים על ידם את המסר האמיתי שלהם - את המסר שנשלח לנו ע"י הקב"ה! עלינו ליצור מהם "חיים" - צמיחה ועשייה של נצח! או אז, כל חיינו יקבלו מימד אחר לגמרי - מימד הרבה יותר נפלא, חיים הרבה יותר יפים מאשר ללא אותם יסורים!

ביסורים טמונה גם סכנה

הכח של היסורים, ככל שיש בו הזדמנות נפלאה של התקשרות עם הקב"ה, הוא טומן בחובו גם סכנה של ניתוק מהקב"ה חלילה!

כשבאים על האדם יסורים הוא עלול לומר - אין לי עכשיו כח להתפלל, אין לי כח ללמוד... היסורים הם כמו מכונית - הם יכולים להביא אותנו בקלות ובמהירות למקומות רחוקים. אמנם, אם לא יודעים כיצד לנהוג, המכונית עלולה גם להרוג...

ישנם אנשים רגשיים, שכשמפריע להם משהו, כשמעיק להם על הלב, הם ניגשים למקרר ומתחילים לאכול... זו אכן דרך אחת לטפל בבעיה רגשית. אבל בדרך זו אנו מאבדים אוצר נפלא! אנו מאבדים את ההזדמנות להתקשר עם הקב"ה! ניתנה לנו מתנה נפלאה - מועקה רגשית! ובמקום לנצל אותה לקשר עם הקב"ה - אנו מקשרים אותם עם עוגת קצפת...

כאב ולא עצב

המילה "כאב" אינה נרדפת למילה "עצב"! יש שמחה ויש עצבות. השמחה היא ביטוי לתקוה, בנין ושאיפה. העצבות היא ביטוי ליאוש.

חז"ל אומרים: "בתר עניא אזלא עניותא" - אחר העני הולכת העניות. אין מה שמביא עשירות לאדם - כמו העשירות עצמה. ואין מה שמביא עניות לאדם כמו העניות עצמה. כשהאדם מתנהג בחשיבות ובעשירות, זה עצמו מביא לו עשירות וחשיבות.

על אותו משקל נאמר, שאין דבר שמביא שמחה לאדם כשמחה עצמה! הסגולה הטובה יותר לשמחה היא ליצור שמחה בצורה מלאכותית - והשמחה האמיתית כבר תבוא בעקבותיה.

כשהאדם נתון בתוך הכאב, אל לו לנסות ולברוח ממנו! אם יתרגל ויתגבר, הוא יכול לחיות עם הכאב. סבל אינו עבירה. אולם זאת מחוייבים אנו לעשות - להשכיל ללמוד את הלקח היוצא מהכאב! לקחת את הכח שמניע בנו את רצון החיים, את הרצון לצמות, ולנצל אותו לחיים האמיתיים - להתפלל יותר בכוונה, להתקרב לקב"ה, להיות שותף בבריאה!

או אז נהפכים היסורים למתנה נפלאה שנתן לנו הקב"ה!

כוחה של האשה

כאבים ויסורים, הם בעיקר מנת חלקה של האשה יותר מהאיש [וכבר עמדנו על כך באריכות בשיחה "צעק לבם אל ה'"]. ולא לחינם כך הוא, שכן עבודת ה' של האיש היא יותר עיונית, עליו לעסוק בתורה, ולשם כך הוא זקוק לשלוות הנפש. זהו תפקידו, ולשם כך טבע הקב"ה את טבעו, שאינו מסובל ביסורים. אבל האשה שתפקידה להתקשר אל הקב"ה - הכאב הוא כלי נפלא לזה.

היסורים הם הכח שמעורר בנו את רצון החיים - את הרצון להגביר את הצמיחה! ועלינו לנצלם לצמיחה ולעליה רוחנית!

"וארשתיך לי לעולם"

קדושת ישראל צריכה לבוא מתוך רצון פנימי, לא מתוך ציווי

"הנני נותן לו את בריתי שלום"

"וידבר ה' אל משה לאמר: פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. לכן אמור, הנני נותן לו את בריתי שלום. והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל" (במדבר כה י"ג).

זהו סיפור מיוחד מאוד בהיסטוריה של העם היהודי.

כולנו יודעים שהכהונה ניתנה לאהרן הכהן. הוא קיבל את הכהונה עבורו ועבור בניו לדורות. פינחס לא היה יכול להיות כהן, כי כאשר מינה הקב"ה את אהרן לכהן, אמר לו שהוא וארבעת בניו יהיו כהנים, ופינחס כבר נולד לפני כן, וא"כ עליו לא נאמר שיהיה כהן. ולרשת את הכהונה מאביו - ג"כ לא היה יכול, כיון שנולד לפני שאביו נהיה כהן.

זה היה מצבו של פינחס - כל הילדים שנולדו אח"כ היו כהנים בירושה, ורק הוא לא זכה עדיין באותה שעה לכהונה.

אבל פינחס פתח חלון חדש של כהונה! הוא זכה למתנה מיוחדת מאת השי"ת, אשר כרת עמו "ברית כהונת עולם". כביכול אמר לו הקב"ה: אני אוהב אותך, וברצוני לכרות אתך ועם זרעך ברית שתהיו מקושרים אלי לעד ולעולם.

והקב"ה העניק לו שתי מתנות - שלום וכהונה. הוא וזרעו יהיו כהנים לעולם, וגם יהיה להם שלום לעולם.

"שלום" פירושו כך: כל המחלות הן בעצם כתוצאה מחוסר איזון בגוף האדם. והבטיח הקב"ה לפינחס שאפילו בתוך גופו הגשמי, וכל שכן ברוחו ובנפשו, תמיד ישרור אצלו השלום והאיזון. לכן, פינחס חי לעולם, כפי שאנו יודעים שפינחס הוא אליהו הנביא, והוא חי לעולם, והוא יביא את המשיח.

פינחס מנע גזירת כליון מעם ישראל

ובמה זכה פינחס לכל זה?

"בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי!"

בלעם הרשע היה האויב - בה"א הידיעה - של עם ישראל. בלק שכר אותו בכסף, שיכחיד את עם ישראל בלי להשאיר מהם זכר, ואכן בלעם ניסה בכל מיני אמצעים להרוס את עם ישראל; הוא ניסה לקלל אותם ע"י כוחות טומאה שהיו לו, לאחר מכן ניסה לגרום לכך שה' יענישם ע"י שיוזכרו לפניו חטאי עם ישראל וכו'. לא היתה דרך שרשע זה - בלעם - לא ניסה להשתמש בה על מנת להזיק לעם ישראל - ולא עלתה בידו!

כשגמר לנסות הכל, אמר בלעם לבלק: דע לך, אין שום דרך שאני אוכל להרוס את עם ישראל. היחיד שיוכל לעשות זאת - זה עם ישראל עצמו! "כל כלי יוצר עליך לא יצלח". אין שום כח בעולם שיכול להרוס את עם ישראל, חוץ מעם ישראל עצמו.

לכן - כך אמר בלעם לבלק - אם תצליח להסית אותם לחטוא בגילוי עריות - הם כבר יהרסו את עצמם. ואני מבטיח לך שלא יישאר מהם זכר, ה' ישמיד אותם לחלוטין!

ואכן בלק קיבל את עצתו של בלעם. הוא שכר את בנות המדיינים, והן גרמו לעם ישראל לחטוא, וכפי שאמר הקב"ה: "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי" - הקב"ה היה מכחיד את עם ישראל, מביא עליהם כליון

גמור, לולי שפינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, בראותו את זמרי בן סלוא - שהיה נשיא שבט שמעון - חוטא עם אותה אשה מדיינית, נטל רומח והרג את שניהם. זה מה שהציל את עם ישראל לעד!

ומה קיבל פינחס בשכרו? - הוא הפך לידיד ה', ולאליהו הנביא החי לעד. ובכל פעם שהשי"ת כורת ברית עם ילד יהודי אשר נולד שמונה ימים קודם לכן, בכל פעם שילד יהודי מתקשר אל ה' - פינחס [אליהו] נמצא במקום על מנת להעיד על כך שעם ישראל אינם מתנתקים מבוראם.

חומרת העבירה לעומת עונשה

עתה נתבונן מעט יותר לעומק במה שארע שם במעשה פינחס וזמרי. כידוע, זמרי עבר עבירה של ג"ע עם אשה גויה, כוזבי בת צור נשיא מדין.

ראשית נגדיר מהי דרגת החומרה של עבירה זו.

כתב הרמב"ם (בהל' איסורי ביאה פי"ב ה"ז): "עוון זה [הבא על הכותית], אע"פ שאין בו מיתת בית-דין אל יהי קל בעיניך, אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו, שהבן מן הערוה בנו הוא לכל דבר ובכלל ישראל נחשב אע"פ שהוא ממזר, והבן מן הכותית אינו בנו, שנאמר 'כי יסיר את בןך - מאחרי' מסיר אותו מלהיות אחרי ה'. ודבר זה גורם להדבק בעכו"ם שהבדילנו הקב"ה מהם ולשוב מאחרי ה' ולמעול בו".

לימדנו כאן הרמב"ם, שעבירה זו היא הגרועה מבין העבירות של עריות המוזכרות בתורה! אין עבירה שהיא גרועה כמו יהודי שחי עם אשה גויה!

הסיבה לכך היא, משום שאין דרך גשמית או רוחנית, שיהודי יכול להפוך את מהותו ללא יהודי. גם אם יאכל יהודי את כל החזירים בעולם, ויחלל שבת מליון פעם - הוא עדיין יישאר יהודי. שום חלק ממנו בעצם

אינו הופך ללא יהודי. וכאשר הוא חוזר בתשובה, בכוחו להתעלות ולהיות מגדולי ישראל ממש.

ישנה רק דרך אחת שאדם יכול לקחת חלק ממהותו ולהפוך אותו ללא יהודי, וזאת ע"י שיחיה עם אשה נכריה. אז בנו, שהוא חלק מעצמיותו, ממהותו - הוא גוי. וילד זה, לעולם לא יוכל לחזור לעם ישראל, כי גם אם יתגייר, תהיה זו בריאה חדשה ולא אותו ילד שנולד לאביו. הוא אבד לעם ישראל לעולם!

עתה נראה מהו העונש שהתורה נותנת עבור חטא זה.

ידוע שאשת איש שזינתה דינה בחנק, ושאר עריות דינן בשריפה וסקילה. ומהו העונש שנושן מי שחי עם אשה גויה? - אין עונש בתורה. אם יובא אדם כזה לבית-דין, יאמרו הדיינים שאין מה לעשות לו!

יתירה מזו, היכן כתוב בכלל בתורה שדבר זה אסור? זוהי מחלוקת ראשונים: יש הסוברים שהאיסור להתחתן עם הגויים נלמד מהפסוק בתורה "לא תתחתן בם", ויש הסוברים שפסוק זה מכוון רק כלפי שבעת העמים שהיו בכנען, אבל האיסור להתחתן עם שאר הגויים אינו מוזכר בתורה, ונלמד רק הלכה למשה מסיני עפ"י פסוק מספר יחזקאל.

ועלינו להתבונן, מדוע באמת לא נכתב איסור זה בפירוש בתורה הקדושה?

אספר לכם מעשה שהיה. לפני כמאה חמשים שנה, התחיל בגרמניה כל המושג של נישואי תערובת. יהודים התחתנו עם נשים נכריות רח"ל. זו היתה ההתחלה שהובילה לשואה הנוראה.

באותה תקופה הגיע אדם גדול לפרנקפורט שבגרמניה, והזמינו אותו לכתוב משהו בפינקס העיר [בזמנם היה לכל עיר פינקס ששם כתבו את כל הדברים הנחוצים, וכשהיה מגיע צדיק לעיר, היו נותנים לו לכתוב בפינקס דבר-מה שלדעתו נחוץ לקהילה].

הוא נענה לבקשתם. ומה הוא כתב שם? - שאסור להתחתן עם נכריות!...

הם נעלבו מאוד, ואמרו לו: רבי, הרי השל"ה הקדוש כותב שהטעם שהאיסור להתחתן עם נכריה אינו כתוב במפורש בתורה, הוא משום שהדבר כל כך מעורר גועל עד שאין צריך אפילו להזכיר זאת! ואם כך, מדוע אתה - רבינו - מזכיר זאת כאן בפינקס הקהילה?

אמר להם ר' חיים: אתם צודקים, דבר זה אינו מוזכר בתורה, לפי חלק מהראשונים. אך מדוע הוא כן מוזכר בספר יחזקאל? כנראה שבזמנו של יחזקאל הנביא התעורר צורך לומר זאת. הרי לנו, שכאשר יש צורך, מוכרחים לדבר על כך...

עכ"פ, בין אם האיסור מפורש בתורה ובין אם לא - ההלכה היא שבית-דין אינו מעניש. אמנם, יהודי שרואה את חבירו עובר עבירה זו, והוא מקנא לה' - מותר לו להורגו.

ומספרים חז"ל שבאותה שעה קשה של מעשה זמרי, "נתעלמה ממנו [ממשה רבינו] הלכה - כל הבועל ארמית קנאים פוגעים בו" - משה רבינו שכח הלכה זו!

"וירא פינחס - ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר לו למשה: 'מקובלני ממך הבועל ארמית קנאין פוגעין בו', אמר לו: 'קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא' [קורא האגרת הוא יהיה השליח - דהיינו: אתה תעשה זאת], מיד 'זיקח רומח בידו' וגו'.

לכאורה זהו דבר פלא, כיצד יתכן שמשה רבינו שכח?! הנה ר' חיים ויטאל זצ"ל מספר, שפעם הלך עם רבו, האר"י הקדוש, לים כנרת, וישבו בסירה קטנה, ורבו לקח כוס, מילאה במים שהיו מבארה של מרים [בגמ' מבואר שבארה של מרים טמון בים כנרת], ונתן לו לשתות, ומאז - כך הוא מספר - לא שכח שום דבר מלימודו!

ובהכרח צריכים אנו לומר שזה היה פשוט נס! הקב"ה הוציא את הידיעה הזאת ממוחו של משה רבינו!

ומדוע עשה זאת? - אומר רש"י: "כדי שיבוא פינחס ויטול את הראוי לו" - כדי לתת לפינחס את ההזדמנות לעשות מה שעשה. אם משה רבינו היה זוכר, ודאי שהוא עצמו היה עושה זאת. כיון שמשה רבינו שכת, ניתנה ביד פינחס ההזדמנות לקנות את עולמו.

ועדיין כל הענין אינו ברור: מדוע שכח משה רבינו, מדוע דבר זה לא מוזכר בתורה במפורש [לפי חלק מהשיטות], ומדוע בית דין אינם עונשים על כך?

כל זה יבואר בעז"ה לפנינו.

בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים

חז"ל מספרים, שכשעם ישראל היו במצרים, הם עברו על הרבה עבירות מן התורה. עד כדי כך, שכשעמדו על ים סוף והקב"ה ביקש להטביע את מצרים כדי להצילם, אמרה מידת הדין לפני הקב"ה: "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה" - אין הבדל ביניהם.

היתה עבירה אחת שכלל ישראל היו נקיים ממנה באופן מוחלט, וזהו דבר מופלא מבחינה היסטורית. במשך כל מאתיים ועשר השנים שעם ישראל היה במצרים, לא היה אפילו איש אחד שעבר עבירה של ג"ע!

כשיצאו עם ישראל ממצרים, היו הגויים צוחקים עליהם ואומרים: אתם מחשיבים את עצמכם לעם ה', לבני אברהם יצחק ויעקב. כיצד? וכי חושבים אתם שהמצרים לא שלטו בנשותיכם?!

אבל השי"ת העיד עליהם שהם "שבטי י"ה", ואף חתם את שמו ית' עליהם: "חנוך משפחת החנוכי, לפלוא משפחת הפלואי" - י' בסוף השם וה' בתחילתו, כדי להראות קבל עם ועדה שהם נקיים וטהורים.

ואכן, הזהירות מלהיכשל בעריות היתה אחד מארבעת הדברים שבזכותם נגאלו ישראל מצרים, כמו שאמרו חז"ל (במדבר רבה פ"כ, כב): "בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שינו את שמותן, שלא שינו את לשונם, ולא גילו מסתורין שלהם, ולא נפרצו בעריות".

בעצם, כשנתבונן נראה שישנן לכאורה בתורה עבירות יותר חמורות מעבירות אלו. ללבוש אופנה של גויים, זה אכן דבר חמור, אבל אין זו העבירה הגרועה ביותר. כך גם בענין השמות היהודיים שהקפידו לא לשנותם, ואפילו לגבי ג"ע, בזמן שהיו במצרים, היה זה עדיין לפני מתן תורה, ואמנם הגויים מצווים על איסור אשת איש, אך מצרי עם יהודיה - לא היה איסור כזה. זו היתה הרגשה אישית שלהם, שאף יהודי או יהודיה לא יתקשרו עם מצרי או מצרית.

ומגלים לנו חז"ל, שדוקא בזכות זה הם יצאו ממצרים!

כנראה, שזו אכן מצוה גדולה, וחשוב, אפוא, להבין מה טמון בדברים.

יתירה מזו יש להקשות לכאורה, שהרי ידועים דברי הקב"ה לנביא יחזקאל אודות גאולת מצרים [ואנו מזכירים זאת בליל פסח]: "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך, ואומר לך בדמך חיי ואומר לך בדמך חיי", ואמרו חז"ל (שמות רבה פי"ט, ה): "בדמך חיי - חיי בדם פסח, חיי בדם מילה". כלל ישראל היו באותה שעה ערומים מן המצוות, וממילא לא היתה להם דרך להיגאל. לכן ה' נתן להם שתי מצוות - דם פסח ודם מילה.

הרי לנו, שזכות קיום שתי מצוות אלו - היא שגרמה ליציאתם ממצרים, וכיצד אומרים חז"ל שנגאלו בזכות שלא שינו את שמם, לא שינו את מלבושם וכו'?

כלל ישראל - עם ה'

ביאור הענין כך הוא: ישנם שני חלקים במהותו של עם ישראל; ראשית ישנה הגדרה מהו יהודי, מיהו זה הראוי להיות נכלל בעם ה'. לאחר מכן ישנן הוראות - מצוות עשה ול"ת - כיצד יהודי צריך להתנהג.

אם בני ישראל במצרים היו עוברים על ג"ע עם המצרים, או אם היו משנים את שמם ואת לבושם, זו לא היתה בעיה של חטא, הם פשוט היו מאבדים את הזהות שלהם! שוב הם לא היו יותר עם ה', הם היו מאבדים את הקשר עם הקב"ה.

השי"ת ראה אותם כעם ה', כיון שהם דיברו כעם ה', התלבשו כעם ה', קראו בשמות של עם ה', וחיו חיי משפחה של עם ה'.

אחרי שהם נעשו עם ה', הם הוצרכו גם לקיים מצוות, אז ה' נתן להם שתי מצוות - דם פסח ודם מילה. אך אם זה היה להיפך, אם הם היו עוברים על ג"ע - אפילו אם היו מקיימים את כל המצוות שבתורה, הם לא היו עם ה'! הם היו כמו גוי שלובש טלית!

וזו היתה עצתו של בלעם הרשע. הוא אמר לבלק: אם אני אחטיא אותם באיזה חטא, זה לא יעזור. כי הרי אפילו כשהם חטאו בעגל, והיה זה חטא נורא ואיום! תארו לעצמכם: תחת החופה - הר סיני - הם לוקחים עגל ואומרים "אלה אלהיך ישראל". האם יש עבירה גרועה מזו? ועם כל זאת כשביקש משה רבינו מהקב"ה שיסלח להם, אמר לו הקב"ה: "סלחתי כדברך".

אם כן - אמר בלעם - כל כמה שנחטיא אותם בעבירות, ותהיינה החמורות ביותר, תמיד בסופו של דבר הם יחזרו בתשובה, יבכו לה', וכשמשה רבינו יתפלל בעבורם - תפילתו תתקבל.

מה בכל אופן נוכל לעשות כדי לכלותם? - העצה אחת ויחידה: לנתק אותם מהשי"ת! אם נוכל לגרום להם להתקשר לנשים נכריות - זו לא

תהיה רק עבירה, הם פשוט לא יהיו יותר עם ה', וממילא ה' ישמיד אותם.

"ולא כליתי את בני ישראל" - הייתי מכלה אותם כי שוב אינם עם ה'!

הקשר הראשוני מוכרח היה להגיע מרצונם

מונח כאן דבר נפלא.

כפי שאמרנו, מהות זו של עם ה' נקבעה בכלל ישראל ע"י שלא שינו את שמם, לא שינו את לשונם, לא שינו את מلبושם ולא נכשלו בג"ע.

כעת ברצוני לשאול שאלה. אם דברים אלו כל כך חשובים לפני השי"ת, מדוע הוא לא ציוונו על כך בתורתו? הרי מצינו בתורה ציווי שאסור לאיש ללבוש מלבושי אשה ואשה מלבושי איש - "לא ילבש". מדוע, אפוא, התורה אינה כותבת ציווי לא ללבוש בגדים של גויים?

ישנו מעשה ידוע על יהודי שביקש להיות לבוש בבגדי כומר גוי כשנקבר, וכשפתחו אחרי שנים רבות את קברו, עדיין היה גופו שלם.

היתה זו תופעה מופלאה ביותר, ואף אחד לא הבין כיצד הוא זכה לכך, עד ששמעו את סיפורו.

פעם הוא הסתובב בעיירתו היהודית לאסוף כסף עבור מטרת צדקה מסויימת. באותה עיר התגורר משוגע אחד שהיה לו הרבה כסף, והוא אמר לו - אם תלבש בגדי כומר ותלך כך ברחובות העיירה, אתן לך אלף רובל! ויהודי זה הסכים לעשות זאת עבור הצדקה!

הוא מצא בגד של כומר, לבש אותו, והתחיל להסתובב כך ברחובות העיירה. האנשים שראוהו חשבו שהשתגע והמיר את דתו. כך היה מהלך בחוצות העיירה, כשכולם מביטים עליו במבטי בוז, ואחדים מהם לא התאפקו וזרקו לעברו מילות זעם וקללות.

אך יהודי צדיק זה לא נרתע, והמשיך בדרכו, עד שסיים את סיבובו בכל רחבי העיירה. לאחר מכן חזר אל אותו משוגע וקיבל ממנו את סכום הכסף לצדקה.

לפני פטירתו הוא ביקש להיקבר בבגדים אלו, ובגדים אלו שמרו על גופו מפני ריקבון. אף רימה ותולעה לא יכלה לשלוט בו כיון שהיה בבגדים אלו.

זהו סיפור נפלא. אין עבירה ללבוש בגדי גוי. אבל אם אותו גוי היה מבקש ממנו ללבוש בגדי אשה, הוא לא היה עושה זאת אפילו עבור מליון דולר, כי זהו לאו מפורש בתורה! אבל ללבוש לבוש של גוי אין שום איסור בתורה!

כך גם בענין שינוי הלשון והשם: לדבר אנגלית זו לא עבירה מהתורה, וגם לקרוא לעצמו בשם "ג'ון" אין זו עבירה.

ולכאורה מדוע? אם השי"ת כל כך דואג שכלל ישראל לא ישנו את שמם, את לשונם ואת לבושם, מדוע לא ציוונו על כך מפורשות בתורתו הקדושה?

מכל זה למדנו יסוד גדול. כאן מדובר על המהות של עם ישראל, כביכול על ה'אירוסין' שלנו עם הרבש"ע - "וארשתיך לי לעולם" (הושע ב, כא), וממילא צורת ההנהגה שונה לחלוטין מההנהגה במצב של 'נישואין'.

כשמדברים על נישואין, המצב הרגיל הוא שהבעל שולט באשתו, כמו שנאמר: "והוא ימשול בך". אבל לאדם אין שום שלטון על אשה לעשותה ארוסתו! בשלב זה עדיין ההחלטה בידה אם להתארס עמו, בדיוק באותה מידה שההחלטה בידו אם הוא מעוניין לשאתה. אין באפשרותו לגשת אליה ולומר לה - התורה אומרת "והוא ימשול בך", וכיון שכך ברצוני שתתחתני אתי! שניהם - החתן והכלה - צריכים להסכים להתחתן. אין שום דרך לארס אשה ללא הסכמתה.

הקשר הראשוני - כביכול ה'אירוסין' בין השי"ת לעם ישראל, היה חייב להגיע מצד כלל ישראל עצמם. לכן הקב"ה לא היה יכול לצוות עליהם לקיים מצוות אלו - לא לדבר כמו הגויים, לא להתלבש כמו הגויים ולהישמר מג"ע - שהן מבטאות את המהות של "עם ה'", כי את זאת היה עליהם להבין לבד, מעצמם!

ונראה שמטעם זה גם לא הוזכרה עבירה זו - לחיות עם אשה גויה - מפורשות בתורה. ואמנם כפי שהובא לעיל, השל"ה כתב שהטעם לכך משום שהשי"ת כביכול אינו רוצה לדבר עליה, אבל לפי דברינו נראה שכביכול הקב"ה אמר - אני לא רוצה לצוות על ענין זה בפירוש, עליכם להבין זאת לבד!

"בקנאו את קנאתי בתוכם"

עתה נבין היטב מה שארע עם פינחס.

כשפינחס ראה את מה שקורה, הוא הלך אל משה רבינו ושאל מה ההלכה בנידון. משה רבינו היה המביא של "דבר ה' - זו הלכה", שכינה מדברת מתוך גרונו, ואם משה רבינו היה אומר שמעשה זה הוא נגד רצון ה', פירוש הדבר שהשי"ת מצווה על עם ישראל לקבל עליהם מצוה זו, והרי ה' לא רצה לכפות זאת, אלא רצה שאנחנו נבין זאת בעצמנו!

במקרה כזה אמנם אין ציווי בתורה, אבל "קנאים פוגעין בו" - אם האדם מצד עצמו יש בו אהבת ה', והוא מתחמם ומתרגש ומקנא לנוכח המעשה שנעשה, מותר לו לקום ולפגוע בעושה העבירה! דבר זה לא כתוב בתורה, וגם בית דין לא יצווה על כך, ואדרבה, מבחינת ההלכה, מבואר בגמ' שאם זמרי היה רואה את פינחס בא להורגו, והוא היה הורג את פינחס - לא היו מענישים אותו. כי לא כתוב בתורה שעל פינחס להורגו, וממילא "הבא להורגך השכם להורגו". אבל אם אתה מצד עצמך מתלהב ומבקש למחות על חילול כבוד שמים - עשה זאת!

ופינחס הוכיח את אהבתנו אליו ית'! הוא לא היה משה רבינו, הוא היה אחד מעם ישראל, אפילו לא כהן. אבל הוא קם ואמר - ה', אנחנו אוהבים אותך, אנחנו מתרגשים, אנחנו מתרתחים, לא יקום ולא יהיה כדבר הזה! והוא הוכיח לה' שאנחנו עמו.

"בקנאו את קנאתי בתוכם", הוא יצר את הברית, את הקשר, ואמר הקב"ה - אם אתה שלי, הרי שגם אני שלך! והוא זכה לכהונה ולחיים עד סוף כל הדורות, והוא אליהו הנביא זכור לטוב אשר יבשר על ביאת המשיח במהרה בימינו.

עד כאן הדבר-תורה, ועתה נראה מה יכולים אנו ללמוד מכך.

קדושת ישראל צריכה לבוא מתוכנו

בתורה ישנם שני חלקים. אנחנו תמיד רגילים להדגיש את החלק ההלכתי, מה שמפורש בשו"ע. זהו דבר חשוב מאוד, ואינני מזלזל בו אפילו להגע, כי אכן השו"ע הוא התמצית של הכל. בטוחני שרוב הנשים יודעות הל' שבת; טוחן - כיצד לעשות סלט בשבת, בורר - כיצד לאכול דג בשבת, וגם בקיאות בהל' לשה"ר. זהו דבר נפלא וב"ה שזכינו לכך.

אבל עלינו לדעת שישנו חלק נוסף בתורה שנקרא "קדושת ישראל", והלכותיהן בדוקא לא הוזכרו בשו"ע, שכן קדושת ישראל צריכה לבוא מתוכנו. עלינו להבין שזוהי כביכול הנדבה שלנו להשי"ת. פעמים רבות במהלך החיים אדם עושה מעשים שכאשר מוכיחים אותו עליהם, הוא שואל בהיתממות: "היכן כתוב שאסור"?!...

לדוגמא: נסעתי פעם לאיזה מקום, ובדרך עברתי בתחנות דלק. היתה שם מסעדה, ובה משחקי וידאו, והנה אני רואה יהודי חרדי צעיר, ללא כובע וחליפה, יושב ומשחק במשחקי הוידאו, ומסביבו כמה אנשים. זה הפריע לי מאוד.

כמדומני שאפילו רב גדול, פוסק הלכה, לא ימצא בשו"ע הלכה מפורשת שלא לשחק במשחקי וידאן, אבל זה לא יהודי! הורינו היו אומרים: "א ייד טוט נישט אזוי!" [יהודי לא עושה כך]. זוהי הברית שלנו עם השי"ת.

ישנם דברים שה' לא מצווה עליהם בפירוש, כי אם אדם לא מבין זאת מעצמו, אי אפשר לצוות עליו לעשות כך! כשזה נוגע למשפחה שלנו, אנחנו יודעים כיצד לתת גם דברים שלא בקשו מאתנו. אדם שאוהב מישוהו, לא נצרך לשמוע ממנו בפירוש כל מה שהוא רוצה. הוא מסוגל להבין מעצמו מה רצונו.

וזה מה שהשי"ת אומר - האם עלי לומר לכם כל דבר?! תבינו לבד מה רצוני. אם אומר לכם, הרי שזה לא מכם! היכן אתם בתמונה?

"שלא שינו את שמם, לבושם ולשונם"

לכן בהיותם במצרים, אחד הדברים שבהם הוכיחו עם ישראל שהם עם ה', היה ע"י שלא שינו את שמם, הם קראו לעצמם בשמות יהודיים. וכמו כן לא שינו את מלבושם. חשוב מאוד להתלבש כבת ישראל, שיהיה קידוש ה'. היכן זה כתוב בתורה? בדוקא זה לא כתוב בתורה, כי אם אין רגש לרצון ה', הרי שאין אל מי לדבר. אם צריך לומר לך, סימן שחסר בקשר!

פעם שמעתי מראש ישיבה גדול דבר נפלא. בספרי ילדים מופיעים לפעמים ציורים של אברהם אבינו, ובהן הוא נראה לבוש בגלימה ארוכה. ובאמת, כיצד התלבש אברהם אבינו? האם אכן לבש גלימה ארוכה? אולי לבש ג'קט קצר? כיצד ניתן לדעת דבר כזה?

ואמר אותו ראש ישיבה - אינני יודע באמת כיצד הוא התלבש, אך דבר אחד אני יודע - הוא התלבש שונה מכולם. אם כולם לבשו גלימה ארוכה, הוא לבש ג'קט קצר!

לכן נקרא אברהם "אברהם העברי", כי "כל העולם מעבר אחד והוא מעבר אחד" (בראשית רבה פמ"א, א), הוא היה מובדל מאומות העולם. זהו גם הענין בכך שלא שינו את לשונם. הנה לדוגמא השפה שדיברו בה עם ישראל בהיותם בגלות אשכנז היא שפת ה"ידיש". ומדוע? - מסיבה אחת ויחידה: שהיא "ידיש" - יהודית - לא 'גוייש', זה הכל! אין קדושה בשפת היידיש עצמה.

לידת ילד יהודי - מתנה להשי"ת

מכאן נובע גם כל המושג של גידול משפחה יהודית ברוכת ילדים. בתורה כתוב רק שצריך ללדת בן ובת כדי לקיים מצות פרו ורבו. אין חיוב מהתורה לגדל משפחה של שנים-עשר ושלושה-עשר ילדים.

אכן דבר זה לא מחוייב מן התורה. השי"ת כביכול אומר לנו - זוהי התרומה שלכם עבורי! אין דבר יקר בעיני ה' כמו נשמה יהודית, וכאשר יש לאשה שנים-עשר ילדים [וזה לא קל...], והיא מביאה לעולם את ילדה השלוש-עשרה - זוהי המתנה שלה, הנדבה שלה, לרבש"ע! זו המתנה היפה ביותר שבאפשרותה לתת לו ית'. ואם ה' היה מצווה על כך, זו לא היתה נדבה.

הרי כל אשה היתה מוכנה לקפוץ למים ולמסור נפש עבור הצלת נשמה יהודיה. ישנם אנשים שמוסרים כליה כדי להציל ילד יהודי. ואשה זו נותנת לה' ילד יהודי, זו המתנה שלה לקב"ה, זוהי גדלות! וכל המושג של קדושת ישראל.

"על חטא שחטאנו לפניך בתמהון לבב"

ביום כיפור הננו מתוודים כמה וכמה פעמים. מכים על לבנו ואומרים עשרים ושתים פעמים "על חטא שחטאנו לפניך". וה"על חטא" האחרון, שהוא הקשה ביותר, הוא: "על חטא שחטאנו לפניך בתמהון לבב".

מה הכוונה "תמהון לבב"? - שהלב מטומטם, נעדר כל רגש יהודי!
 זו העבירה הגרועה ביותר, שאין רגש ליהדות; רגש כיצד להתלבש,
 רגש כיצד להתנהג ורגש כיצד לדבר. וזו העבירה הגרועה ביותר, כי נקודה
 זו היא המבטאת את הקשר בינינו לבין הרבש"ע!

שמעתי מאדם שביקר לא מזמן לאמריקה, וסיפר לי, כמשיח לפי
 תומו, שבלי י"ז בתמוז [היה זה במוצ"ש] הם יצאו לקנות פיצה, ובתור
 שם עמדו קרוב למאתיים בנים ובנות יהודיים!...

האם יש בזה משהו לא בסדר? לא. האם זה יהודי? אינני יודע!
 אולי אני טועה, אך אם נצייר לעצמנו את המחזה הזה: בנים ובנות
 יהודיים עומדים בתור מחכים לקנות פיצה בלי י"ז בתמוז...

הרי מה זה בכלל י"ז בתמוז, על מה אנו מתאבלים ביום זה? על
 תחילת תהליך חורבן בית המקדש. ומה עם ליל ט' באב - היום בו נחרב
 ביהמ"ק - אם לא היה צריך לצום בלילה זה, האם גם אז היו עומדים
 בתור לקנות פיצה?!!... נכון, זה כשר, אבל האם זה יהודי? אינני יודע!...

חשוב לנו מאוד לא להיות רק 'כשר', לפעמים אנחנו שוכחים שהננו
 יהודים. ליהדות יש לא רק שו"ע, ליהדות יש טעם, יש רגש.

אינני קורא עיתון, אבל פעם פתחתי עיתון באמריקה, וראיתי מודעה
 גדולה המיועדת לציבור היהודי, אודות בית מלון במיאמי, והיה כתוב שם
 שבמלון יופיע זמר, וייערך "ערב בידור" וכו', ובצד היה כתוב - "חלב
 ישראל, מעלית שבת, גלאט כשר"... יכול להיות שזה כשר, אבל זה לא
 יהודי!

עלינו לבוא חשבון עם עצמנו מדי פעם. אנחנו יהודים כשרים, אבל
 האם אנחנו יהודים? זה משהו שבא מתוך הרגש פנימי, כיצד אנחנו
 מתנהגים, עם מי אנחנו מדברים, מה מעניין אותנו.

נכנסים לבית יהודי, בית של אברך בן-תורה, שאשתו מורה בבית
 יעקב. ניתן למצוא שם ש"ס, בבלי וירושלמי, רמב"ם ושאר ספרי

”וארשתיך לי לעולם” _____ קעה

הראשונים והאחרונים, אבל - יחד עם זאת ישנם גם ספרי ילדים כמו 'סינדרלה' ו'שלגיה'... זה לא 'טרף', אבל האם זה יהודי? ואינני מדבר כעת על כל ההשחתה שישנה בסיפורי הילדים הללו, אלא רק על הנקודה שאלו אינם ספרים המתאימים לילדים יהודיים!

הושענא רבה - 'נשיקה' להשי"ת

הנה מערכת מועדי השנה מתחילה עם פסח ושבעות. לאחר מכן מגיע ר"ח אלול, אחריו ר"ה, עשי"ת ויו"כ, ואחרי כן סוכות. ומהו השיא של סוכות? - שמחת תורה! יום זה הוא הביטוי לייחודו של עם ה'.

בבית המקדש היו מקריבים בסוכות שבעים פרים, כזכות לכל שבעים אומות העולם. כי אכן זקוקים אנו לאוה"ע. לפעמים יש צורך באיזה דופא מומחה מהם, הם גם מייצרים מכוניות וכו'. אבל בשמחת תורה, בשמיני עצרת, מבטאים אנו את הייחוד שבין השי"ת לעם ישראל. וזה השיא של כל מה שעשינו במשך השנה!

ומה קודם לשמחת תורה? - הושענא רבה! ביום זה ישנה מצוה מיוחדת - חביטת הערבות. זהו דבר מעניין מאוד. בא"י לרוב הילדים הקטנים יש לולב, אך כשאני הייתי ילד אבי לא קנה לי לולב. גם לבנות אין לולב. אבל חמש ערבות עבור מנהג חביטת הערבות - לכולם יש!

זהו דבר מפליא, שכן אין זו אפילו מצוה, זהו מנהג נביאים בעלמא [ומשום כך לא מברכים עליו]. מדוע, אם כן, דוקא כאן יש ענין שכולם יהיו שותפים בקיום המנהג?

יתירה מזו, הושענא רבה אף פעם לא חל בשבת. כל לוח השנה היהודי כיום מבוסס על שני יסודות - שיו"כ לא יצא ביום א' או ו', ושהושענא רבה לא יצא בשבת. ומדוע? שיו"כ שלא יצא בא' או ו', זה כדי שאם אדם ימות, לא יצטרכו להמתין יומיים להלוייתו, ושהושענא

רבה לא יחול בשבת, זה משום שאז לא נוכל לקיים את מנהג חביטת הערבות.

זהו לכאורה דבר מפליא: ר"ה יכול לחול בשבת, וחז"ל לא דאגו על כך שלא נוכל לתקוע בשופר. ואף שגדול כוחו של השופר, כמו שאמרו חז"ל: "כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה - מריעין לה בסופה" (ר"ה טז ע"ב) - השופר מביא ברכה וחיים לעם ישראל, עם כל זה משאירים את יום ר"ה בשבת. כך גם בענין יו"ט ראשון של סוכות, לא דואגים שלא יחול בשבת, אף שזהו היום היחיד שבו חיוב נטילת הלולב היא מן התורה. מה כן דאגו חז"ל? שלא נפסיד את מצות חביטת הערבות, שאפילו איננה מצוה, רק מנהג בעלמא.

אמנם הטעם בזה פשוט, שכן עפ"י סוד הושענא רבה הוא השיא של סוכות, ואף השיא של ר"ה, עשי"ת ויו"כ. לוקחים ערבות, שהן כמו שפתיים, וכשחובטים אותן על הקרקע זהו ביטוי של נשיקה.

לאבא יש בן יקר. הבן מוכן לעשות הכל עבור אביו. ואחרי הכל הוא כ"כ שמח שהוא היה יכול לעשות כל מה שאביו ביקש, עד כדי שהוא נותן לאביו נשיקה! את הנשיקה הזו, אביו לא ביקש, אבל היא יקרה לו יותר מהכל, כי היא מבטאת אהבה! לעולם אי אפשר לצוות על נשיקה. נשיקה שניתנת מתוך כפייה היא לא נשיקה.

הושענא רבה הוא מנהג נביאים, אין מצוה כזו. עם ישראל כל כך מלא ברגש, שהם לוקחים את הערבות וחובטים אותן! ולא רק לאנשים, אלא גם לנשים, ואפילו לילדים הקטנים יש ערבות. וחז"ל הקדושים שינו את כל לוח השנה היהודי כדי לוודא שיהיו לנו את הערבות, כי הן ביטוי לאהבה, וביטוי זה חשוב יותר מהכל.

יש לנו שו"ע שלם, והוא חשוב מאוד. אבל יש דבר נוסף - ביטוי של אהבה להשי"ת. וביטוי זה הוא קדושת ישראל. ע"י הצניעות, התנהגות כיהודים, ידיעה באיזו חברה להימצא, את מי אנחנו אוהבים. מה מעניין אותנו, מה אנו קוראים, מה אנו מלמדים את ילדינו. אף אחד לא מלמד

קעז _____ "ווארשטיך לי לעולם"

את ילדיו דבר שאינו כשר ח"ו, אבל עליו לדאוג שזה יהיה גם יהודי,
קדוש.

זוהי המהות של עם ישראל, וזו היתה הברית שכרת הקב"ה עם
ישראל בזכות פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אשר קינא את קנאת ה'
בתוך עם ישראל!

"לך עמי בא בחדריך"

עלינו לבנות לעצמנו מקלט של קדושה וטהרה

כשמשתוללת שריפה - יש לצעוק

כידוע לכולכם, מתעסק אני רבות בדיבור לפני ציבור. לראשונה למדתי 'מקצוע' זה בהיותי בחור צעיר [כבן שמונה־עשרה או תשע־עשרה] בישיבת "בית התלמוד" שבמזרח ניו־יורק.

באותה שכונה היה בית כנסת ענק. אינני זוכר שראיתי עוד בית כנסת גדול כל כך! היו שם לפחות אלף או אלף חמש מאות מקומות ישיבה! ותושבי המקום סיפרו לי שפעם הוא היה מלא מפה לפה. אבל כשאני הגעתי לשם הוא היה ריק לגמרי!

ובכן, השגתי אצל השמש הזקן את המפתח של בית הכנסת, והייתי נכנס לשם לבדי, נעמד על הבימה ומתחיל לדבר... הייתי עוצם את עיני ומדמיון שכעת הנני מדבר לפני אלף איש. היתה זו ההתנסות הראשונה שלי בדיבור לפני ציבור. זכורני שההרגשה היתה נפלאה, גן־עדן ממש. כמובן, אף אחד לא הפריע לי באמצע הדרשה...

ברשותכם, הייתי רוצה לתת לדמיוני לסחוף אותי. איוב אמר: "מי יתן לי שומע לי" (איוב לא, לה), הלוואי ומישהו היה שומע אותי!

ואם יאמר מישהו: מי אתה שתדבר?! - ידוע משלו של החפץ־חיים זצ"ל, שבשעה שמשתוללת שריפה, כל אחד יכול לצעוק "שריפה" ולקחת בידו דלי מים על מנת לכבות את השריפה, ואף אחד לא יאמר לו: "נו, קצת דרך־ארץ, ישנם כאן אנשים יותר מבוגרים וחכמים ממך"...!

"לך עמי בא בחדריך" _____ קעט

זוהי הרגשתי כעת: משתוללת אש בחוץ! ובמצב כזה - גם אני וכל יהודי, יכולים לעמוד ולעורר את הציבור על מנת להביא לכיבוי השריפה הנוראה!

ועלינו לדעת, שהאש היום אינה כמו זו שהיתה לפני שבוע או שבועיים. זוהי אש אחרת, חזקה יותר!

בתים עם יסודות איתנים לשנים רבות

נפתח ברעיון נפלא ששמעתי מאחד מרבותי הגאון רבי בנימין צלברגר שליט"א [זצ"ל], מראשי ישיבת "בית התלמוד".

פעם שאלתיו, מה פשר הדבר שרואים לרוב בארה"ב שבתי כנסת שהיו בעבר מלאים עד אפס מקום, לאחר תקופה הם מתרוקנים לגמרי? ניתן לתלות זאת אולי בכך שהאוכלוסיה התחלפה או בסיבות אחרות, אך זוהי עובדה תמוהה: בנו בית כנסת וכעת הוא שומם!

והוא אמר לי רעיון נפלא: כשבאים לבנות בנין, אם חפצים שיחזיק מעמד שנים רבות - עשרות ומאות שנים - יש לדאוג שיסודותיו יהיו איתנים ועשויים מחומרים עמידים לאורך זמן. בעת הבניה יש להכניס כמות מסויימת של בטון ושל מתכת, זאת עפ"י נוסחה מדעית מתאימה.

ועלינו לדעת שכך הוא גם מבחינה רוחנית: האנשים שבנו את בית הכנסת בוילנא, או בביאליסטוק, הכניסו בו כח עצום של קדושה ושל יידישקייט, ומחמת זה עמד הבנין עשרות ואף מאות שנים. לעומת זאת אנשי אמריקה, כשהם בנו בית כנסת, כח הקדושה שהכניסו בו הספיק בקושי למשך 20, 30 שנה...

ואיך באמת צריכים להיראות בתי כנסת ובתי מדרשות?

כמדומני שהמשל המתאים לכך, הוא המעשה ששמעתי מיהודי יקר מהעיר ב"ב שבארץ ישראל. מתחת לישיבת פוניבז' ישנו מקלט גדול ורחב,

וסיפר אותו יהודי שכשבנו את המקלט הוא היה האחראי על בנייתו מטעם הישיבה, והג"א היו נותנים לו הוראות כיצד לבנות זאת, באיזה חוזק.

הוא אומר שהם ממש 'שיגעו' אותו! קודם כל היו אומרים לו שצריך ברזלים כאלו, ואח"כ חזרו בהם ואמרו שצריך ברזלים עבים יותר, ולא מספיק בטון כזה, אלא מוכרחים להשתמש בסוג אחר של בטון, חזק יותר. כל הזמן הוסיפו עוד ועוד דרישות.

פעם אחת הוא מספר: "עליתי למשרד של האחראי ושאלתי אותו: מה המטרה שלך? האם אתה מנסה לבנות מקלט שפצצת אטום לא תוכל להרוס אותו?"

הוא ענה לי כך: "אומר לך מה המטרה שלי. אנחנו מנסים לבנות מקלט כזה, שאם רח"ל תיפול פצצה כזו שתעקור את המקלט הזה הנמצא עמוק באדמה, ונניח שבאותה שעה יהיו בתוכו 500 אנשים, גם אם יזרק למרחק חצי ק"מ, עליו ליפול ולהישאר שלם, בלי לקרוס על האנשים הנמצאים בתוכו! זה סוג המקלט שאנחנו מנסים לבנות!"

רעיון זה קיים אצלנו בבחינה הרוחנית. ישנה בניירורק ישיבה הנקראת "ישיבת מיר". האם "מיר" היא עיר בארה"ב? לא! חמי שליט"א [זצ"ל] גר בא"י בשיכון "ויז'ניץ". האם זו עיר בארה"ק? גם לא! וכך גם ישיבת "פוניבז'", "סלובודקה" וכו'.

באירופה היתה עיירה שנקראת "מיר", ועיירה שנקראת "פוניבז'" או "ויז'ניץ". במקומות אלו נוסדו ישיבות וקהילות שהיו בבחינת מקלט שבתוכו שהו מאות אנשים, ובאה 'פצצה', היתה רעידת אדמה - השואה הנוראה, ואותו 'מקלט' נזרק מעבר לאוקיינוס, ונפל ברחובות א"י וברחובות ניריורק, והוא עומד על תלו, שלם, וממשיכים ללמוד ולהתפלל בתוכו.

ברור, אפוא, שאלו שבנו אותו במקומו הראשון, הכניסו בו כזו עוצמה, כזה כח הישרדות, שרעידת האדמה שהגיעה לא יכלה לו! המקלט בסה"כ עף מעבר לאוקיינוס, אך נשאר עומד על תלו.

כיום לעומת זאת, את בתינו היהודיים אנו בונים כמו בבניה המודרנית. הרי בתחילה כל הבניינים נראים אותו דבר, אך אחרי חמש ועשר שנים לפתע מתגלים בקירות סדקים. ברור שהיתה כאן איזו רמאות מצד הקבלן הבונה.

כשהבתים חדשים הם נראים אותו דבר. אך מה יהיה עם הבתים שלנו מחר, מחרתיים? אם ח"ו תבוא ועידת אדמה כפי שבאה לא לפני זמן רב, האם כוחותינו הרוחניים יוכלו לה? איזו עוצמה אנחנו מכניסים בבתינו? האם אלו בתים לחמשים או למאה שנה, או שמא ניבנו הבתים כפי שבנו בעבר - לאלף ולאלפיים שנה, בתים שכל הרוחות שבעולם אינן יכולות להם?

הסכנה הטמונה ב"חן המקום על יושביו"

ישנה בעיה שברצוני לדבר עליה. זוהי נקודה חשובה מאוד.

היה פעם בחור שבא מא"י ללמוד תקופה קצרה בישיבה באמריקה. ב"ה הוא יושב ולמד, ח"ו לא בבטלן עסקינן. ועם כל זאת, ב'בין'הזמנים' הוא תיכנן לבקר בכמה מקומות מעניינים ברחבי אמריקה [כמובן מקומות נקיים, ללא חששות של איסור], כגון: וושינגטון, מפלי הניאגרה ועוד.

שלחתי לו מכתב, ובו כתבתי לו 'זורט' שהוא לדעתי נפלא ביותר, ממש בבחינת "מי יתן לי שומע לי", הלוואי והייתי יכול לצעוק את ה'זורט' הזה ברחובות אמריקה. הנני עוצם את עיני ומתאר לעצמי שאני מדבר לפני מליון איש!...

כתבתי שם כך:

אם מתבוננים מעט בלשון הקודש, מגלים דבר מעניין. ישנן מילים שהן לשון זכר וישנן מילים שהן לשון נקבה, ופעמים רבות איננו יודעים מדוע מילה זו היא בלשון זכר ומילה אחרת בלשון נקבה.

למשל המילה "שבת". בדרך כלל שבת היא לשון נקבה, בחינה של כלה [אמנם ישנו מקום אחד ששבת מוזכרת בלשון זכר - בתפילת שחרית של שבת, שם אנו אומרים "וינוחו בו" - אך בדרך כלל שבת היא לשון נקבה].

מדוע?

התשובה פשוטה: הנה גם המילה "נשמה", היא לשון נקבה. זאת משום שהזכר הוא תמיד המשפיע, והנקבה המקבלת. ובעצם, במבט הפשוט, הנשמה היתה צריכה להיות ה"זכר", שכן היא זו שנותנת לנו חיים, אך האמת היא שהנשמה שלנו אינה נותנת, היא בסה"כ משקפת את נתינתו של השי"ת. היא מקבלת חיות מהשי"ת כדי להחיותנו.

וה"ה בענין השבת. יו"ט יכול להיות נותן, אך קדושת השבת היא כה חזקה, שהיא מקבלת מהשי"ת כדי לתת לנו. לכן שבת היא לשון נקבה.

עכ"פ הנקודה שברצוני לעמוד עליה היא, שהמילה "ארץ" היא תמיד לשון נקבה. בתורה הק' ובכתבי הקודש, כשמדברים על א"י, על ציון ועל ירושלים - תמיד זוהי לשון נקבה. גם בלשון העולם ישנו ביטוי שנקרא "אמא אדמה", לא "אבא אדמה". המדינה, היתה נקראת "אמא".

טעם הדבר פשוט מאוד. השפע יורד מהשמים. לכן, השמים נקראים בלשון זכר שהוא ה'נותן'. האדמה, לעומת זאת, היא המקבלת, הנקבה. האדמה מקבלת ומעבירה לילדים. כביכול ה"אמא" שלנו היא האדמה, ואנחנו "ילדיה".

זהו הסבר פשוט לעובדה פשוטה זו שבלשון הקודש ועוד שפות, הארץ והמדינה הם תמיד לשון נקבה.

והנה ישנו דבר מאוד מעניין כאן. חז"ל אומרים: "שלשה חינות הן: חן מקום על יושביו, חן אשה על בעלה, חן מקח על מקחו" (סוטה מז ע"א). "חן המקום על יושביו". חז"ל מגלים לנו שהארץ שבה אדם גר, יש לה חן מיוחד בעיניו! וכך גם בכל העניינים - אדם בדרך הטבע סבור

תמיד שמשפחתו היא הטובה ביותר, ושהעבודה בה הוא עוסק היא העבודה החשובה יפה. ואכן זוהי מתנה משמים שאדם חושב כך.

אלא שאליה וקוץ בה! אותו "חן" הוא אחד הדברים המסוכנים ביותר שישנם בבריאה! מצאנו בגמ' (עירובין יט ע"א): "אמר רבי יהושע בן לוי: שבעה שמות יש לגיהנם, ואלו הן: שאול, ואבדון, ובאר שחת, ובור שאון, וטיט הין, וצלמות, וארץ התחתית". ושואלת הגמ': האם אין יותר שמות, והרי ישנו השם גיהנם? ומתרצת: "גיא שעמוקה כגיהנם, שהכל יורד לה על עסקי חנם", ופירש"י: עריות.

רוב האנשים נופלים בגיהנם בגלל התאוה לג"ע. וזוהי תאוה שבעצם היא בחנם, ללא שום תועלת! והיא נוצרת ע"י נשיאת חן. האשה יכולה להיות גויה מושחתת, ועם כל זאת החן יגרום לו להיכשל! וההורים אומרים לו - מה אתה עושה?! הרי אתה הורס את חייך! והוא אומר - לא, היא מוצאת חן בעיני... מדוע? לגמרי בחנם. זוהי יצירה של השי"ת.

בעיה זו של החן נוגעת גם לענין הארץ. "חן המקום על יושביו". בגמ' (סוטה שם) מובאת דוגמא לכך: "ויאמרו אנשי העיר אל אלישע: הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדוני רואה וגו' - וכי מאחר שהמים רעים וארץ משכלת [המים באותו מקום מרים ומורעלים, והאדמה נוראה], אלא מה טובתה? אמר רבי חנין: חן מקום על יושביו!" - בגלל שגרו בה, אהבו אותה. מדינה שגרים בה, אוהבים אותה.

אך הבעיה היא, רבותי, שהארץ הזו היא "א גוישע ווייב" [אשה גויה]... זו אינה אשה יהודיה!!!

"מי יתן לי שומע לי!" אני מדבר מילים קשות, ואני יכול לומר אותן כי נולדתי באר"ב, ואני חי ומרגיש זאת בתוכי: אנחנו אוהבים את הארץ הנכריה הזו! אנחנו קשורים אליה, וכל מה שאנחנו רואים בה נראה בעינינו יפה.

בטורונטו שבקנדה ישנה איזה אנדרטה גדולה שכולם מתפעלים ממנה. אבל אני, כשאני מגיע לשם, אפילו אינני מעיף מבט לעבר אותה אנדרטה.

במה בסה"כ מדובר כאן? בחתיכת מתכת גדולה ותו לא... זה לא מדבר אלי! אתם יודעים מדוע? כי זו אינה ה"אמא" שלי!...

אנשים אומרים שאמריקה היא ארץ יפה. הם אפילו אינם יכולים להסביר מה בדיוק יפה בה... אבל מ"מ היא מוצאת חן בעיניהם! פשוט אוהבים את המקום, וזו בעיה שאני חושב שעלינו לתת את הדעת עליה.

לברוח לפני שיהיה מאוחר מדי!

ישנו סיפור אמיתי על בחור יהודי שהחליט להתחתן עם 'שיקצ'ה' גויה. ההורים ניסו להניא אותו מצעד זה, אך כל נסיונות השכנוע לא הועילו. באו ההורים אל הרב שהיה אדם חכם מאוד, ותינו לפניו את צרתם.

הרב קרא לבחור ואמר לו: "אתה רוצה להתחתן אתה?"

"כן", ענה הבחור בהחלטיות.

"אתה יודע מה", אמר לו הרב, "תעשה מסיבה למשפחה שלה, אבל תדאג שיהיו על השולחנות הרבה בקבוקי ויסקי".

הבחור הסכים, ומיד ניגש לערוך את המסיבה. היתה זו מסיבה מפוארת. על השולחנות נערם כיבוד מכל טוב שבעולם, וכמובן - הוא לא שכח את בקבוקי הויסקי...

הגיעו לשם ה'שיקצ'ה' עם האחים, בני הדודים ושאר קרובי המשפחה. כולם אכלו בתאבון רב, וכמובן גם החלו לשתות מהויסקי עד שהשתכרו, ואז - התחילו להשתולל ולצעוק לעברו: "יהודי מלוכלך שכמותך!... ועוד דברי נאצה וגידופים. כל מה שהיה בתוכם - יצא החוצה... וזה היה סוף השידוך.

הרב לא היה יכול לומר לו לגרום ל'שיקצ'ה' עצמה להשתכר כדי שהיא תוציא את כל מה שיש לה עליו, כי אשה לא משתכרת כ"כ מהר, לכן הוא עשה זאת עם האחים והדודים, כדי שהשידוך יתבטל מיד, אבל אחרי כמה זמן, כאשר החן היה פג, גם הוא עצמו היה רואה מה קיבל...

רבותי, האם עלינו לחכות עד שהכושים יעשו קואליציה עם הערבים ויצעקו לעברנו בחמת רצח: "יהודים מלוכלכים"?! האם אין זה הזמן לצאת מאמריקה?!

חמי גר בפולין, והוא לא ידע מילה בפולנית. זה לא ענין אותו, ואף עורר בו גועל. ובאמת כך היה מאז ומעולם. והנה הגיע זמן שפתאום התחברו היהודים תושבי המקום אל התרבות הפולנית, והתחילו ללכת ללמוד בבתי הספר שלהם. ודוקא אז, כשעם ישראל התחיל לאהוב את פולין - פולין זרקה אותם, הגיעה השואה האיומה!

כך היה גם לפני כן בספרד. יהודי ספרד אהבו את ארצם מאוד. ספרד היתה ארץ יפהפייה, והיהודים כתבו שירים על ההרים והנהרות שבה. ואז מה קרה? - ה'שיקצ'ה' השתכרה, וזרקה אותם! גירוש ספרד! כי ה'שיקצ'ה' הזו יודעת שעם ישראל אינו ה"חתן" המתאים והמיועד לה, היא יודעת את האמת. ואני שואל: האם עלינו לחכות עד שה'שיקצ'ה' תזרוק אותנו מכאן?

אנחנו יושבים כאן כ"כ בנוחות. היו אנשים שאמרו: "לעולם לא עוד". האם אכן לעולם לא עוד? האם אנחנו כ"כ בטוחים?

והיום כשעינינו נפקחות וכולם רואים כיצד העולם מתהפך, מוטל עלינו להתעורר לפני שיהיה מאוחר מדי!

בחז"ל מובא תיאור על אשר התרחש בעת יציאת כלל ישראל לגלות בבל. וזה לשון המדרש (ילקוט שמעוני איכה רמז תתקצז): "באותה שעה אמר לו משה [לירמיה]: 'הלוך לפני שאלך ואביאם ואראה מי מניח ידו עליהם', אמר לו: 'אי אפשר לילך בדרך מפני ההרוגים', אמר לו: 'אעפ"כ אלך'. מיד הלך משה וירמיה לפניו. כיון שהגיעו לנהרות בבל ראוהו [כלל ישראל] למשה ואמרו זה לזה: בא בן עמרם מקברו לפדותנו מצרינו, יצאה בת קול ואמרה: משה גזרה היא שנגזרה, אמר להם: 'בני להחזיר אתכם אי אפשר אלא המקום יפדה אתכם במהרה', הניחן באותה שעה

בבכיה גדולה עד שעלתה בכיתן למרום, שנאמר 'על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו'.

לפני שמשה רבינו הגיע, כלל ישראל לא הרימו קולם בבכי, כיון שתלו תקוותם במשה רבינו שיגאלם מצרותיהם, ורק אחר שהודיעם משה כי כבר נגזירה הגזירה, פרצו כל העם בבכי ואמרו "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו". ומובא במקום אחר בחז"ל (ילקו"ש תהלים רמז תתפג), שעל בכי זה אמר להם ירמיה הנביא: "מעיד אני עלי שמים וארץ אלו בכיתם בכיה אחת עד שאתם בציון לא גליתם!"

הבכיה הזו, יום אחד קודם, כמה היא יקרה ונפלאה!

הכנסת קדושת א"י בתוך הבתים שבאמריקה

אנו מסתכלים אחורה על אותם זמנים קשים שבאו על עמנו בעת מלחמת העולם השנייה. אנחנו עצמנו לא היינו שם, אבל הורינו היו שם. הם רצו קדימה ואחורה, מחפשים לעצמם מפלט. כמה יהודים אפילו ברחו מרוסיה לגרמניה כי לא היה לאן לברוח.

באותם ימים לא ידעו לאן לברוח, אבל היום אנחנו יודעים לאן לברוח! היום יש לנו עדיין את האפשרות לברוח.

"מי יתן לי שומע לי", הלוואי והייתי יכול לעמוד ולדבר לפני כל יהדות אמריקה ולומר: רבותי, תברחו מכאן! בואו ונצא מכאן לפני שיהיה מאוחר מדי!

ואין כוונתי לעזוב את אמריקה במובן הגשמי ולעבור לא"י או לאנגליה, אלא - "לך עמי בא בחדריך" (ישעיה כו, ח) - היכנס לאוהלי תורה, בנה לעצמך מקלט של קדושה וטהרה, וכמו שכתב הגר"א ז"ל שד' אמות של תורה יש להם קדושת א"י.

איננו צריכים לעלות לא"י כדי לחיות בא"י. לדאבוננו ישנם רבים שנמצאים בגופם בא"י ובעצם חיים הם באמריקה! בכוחנו ליצור לעצמנו את קדושת ארץ הקודש, ארץ אברהם יצחק ויעקב, בכל מקום שנמצאים בו.

ומהי ארץ הקודש?

כפי שכל "ארץ" היא לשון נקבה, גם ארץ הקודש היא נקבה. ומה רוצה אשה מבעלה, מהו סוד הקשר שבין אשה לבעלה? רק דבר אחד - איש ואשה יכולים לריב, להתווכח, זה לא נורא. אבל שיהיה ייחוד, שתהיה פרטיות. שכל אחד ידע שהוא היחיד עבור השני.

לברוח לקדושת א"י פירושו לבנות לעצמנו בתים הסגורים הרמטית מפני השפעות חיצוניות, בתים שהם בחינת ד' אמות של הלכה, מלאים קדושה וטהרה.

אך עדיין כל זה לא מספיק. כמובן שאנחנו כביכול נשואים להשי"ת, ליהדות, אבל האם אין לנו, חלילה, איזושהי שייכות וקשר למואבים, צידונים, או עמונים, שגם אותם אנחנו קצת אוהבים?...

אלו מילים קשות, אולי אני מגזים, אך "מי יתן לי שומע לי"!...

אני שואל: כל סיפורי הילדים, כמו "סינדרלה" "שלגיה" או "פו הדב", האם זהו דבר יהודי? האם זוהי קדושת א"י? ויהיו שיאמרו: מה רע בפו הדוב? הרי אין בזה ע"ז, ג"ע או שפיכות דמים? נכון, אך זו אינה יהודיה! זו איננה "ארץ הקודש"!

אנחנו אומרים פעמיים ביום "שמע ישראל"! ומהו המסר שנאמר כאן לעם ישראל? - יש מסר אחד: "ה' אלקינו ה' אחד".

מה הכוונה "אחד"? כל אחד יכול לומר אלף פשטים במילה "אחד" - אחד בשבעת הרקיעים ובארבע קצוות הארץ וכו'. אני אומר לכם פשט שרבים מאתנו לא חשבו עליו: "אחד" פירושו אחד! אין עוד מלבדו! עלינו לאהוב את השי"ת ולא את אף אחד אחר!

הבעיה שלנו שיש בלבנו פינות קטנות של אהבה ליופי אחר, חוץ מהשי"ת, ועלינו להתנער מהן ככל האפשר, לפני שהם "ישתכרו"

ויוציאו בעצמם את כל מה שיש להם עלינו! ההיסטוריה לימדה אותנו עד כמה הגויים "נאמנים" לנו. האם נוכל לשבת באפס מעש ולהמתין שח"ו ההיסטוריה תחזור על עצמה?!

פעם, כשהעיתון לא הגיע, שאלתי את עצמי: מדוע אתה כל כך חסר סבלנות לקבל את העיתון? והבנתי: אני מצפה לו בקוצר רוח, כי תחושת היא שאני מוכרח לדעת מה קורה בעולם! כביכול העולם הוא ה"אמא" שלנו, אנו קשורים אליו.

אבל זה לא יהודי! וב"ה בראש חודש אלול סוף סוף קבלתי את האומץ להפסיק להסתכל בעיתון. והיום אני ממש בן אדם אחר. אינני אומר שאני יותר טוב, אני פשוט שונה. פתאום רק התורה תופסת את כל חיי. אין לי שום דבר בחיי. ב"ה יש לי משפחה, אך גם זה חלק מתורה.

רבותי, לפני שנה זה היה מוסר, היום זה פיקוח נפש! אנחנו נמצאים במלחמה, רבותי! א"י היא הלב של העולם, והלב תמיד מרגיש קצת קודם. אך מה שקורה בא"י זה כל העולם. זה רק לוקח קצת יותר זמן. בואו ונברח מהמדינה הזו. "לך עמי בא בחדריך". בואו ונחזור כולנו לארץ הקודש.

אני לא מדבר על עבירות [כדוגמת וידאו וכד']. אני מדבר על הייחוד שלנו עם השי"ת. עלינו לייחד את חיינו, את ההתעניינות שלנו, אך ורק להשי"ת ולתורתו.

ואמנם בהתחלה זה קשה, כי כשאוהבים משהו, א"א לחיות בלעדיו. אבל ב"ה היהדות שלנו היא מעניינת, נפלאה. "תורת ה' תמימה", הכל נמצא שם. רק שהעינים שלנו מכוסות.

עלינו למלא את הבתים בקדושת ישראל. בית יהודי אחד יכול להביא להשראת השכינה בכל הכלל-ישראל, וכל אחד מאתנו יכול להיות אותו בית. ואם נתגבר על עצמנו, הקב"ה יהיה בעזרנו ונזכה להביא בזה גאולה וישועה לכל עם ישראל!

"נגילה ונשמחה בך" - בקב"ה

עבודת ה' של האשה היא עבודה פנימית, בתוך הבית

יהודה ויוסף - שני דרכים בעבודת ה'

בפרשיות חומש בראשית אנו קוראים על מאבק שהיה בין יהודה ליוסף. מאבקים אלו רומזים על הבדל עמוק בשורש ובמהות בין יהודה ויוסף - הבדל בדרכי עבודת ה'. וכמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה פ"ג, ב), שבשעה שיהודה ניגש לדבר עם יוסף, "רעדה אחזתם שם - אלו השבטים, אמרו: מלכים מדיינים אלו עם אלו"...

החלוקה בין יהודה ויוסף באה לידי ביטוי גם בשנים מאוחרות יותר - בתקופת המלוכה בישראל, כאשר החל ממלכותו של ירבעם נחלקה המלכות לשתיים - מלכות יהודה ומלכות ישראל [שהיא מלכות אפרים - יוסף]. ואף לעתיד לבוא יודעים אנו שתהיה חלוקה של "משיח בן יוסף" לעומת "משיח בן דוד".

רק על תקופת הגאולה השלימה, לעתיד לבוא, התנבא הנביא יחזקאל: "ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה... ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף... וקרב אותם אחד אל אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך" - יתאחדו שתי המלכויות.

ומבואר בדברי הקדמונים, שאותה חלוקה מתארת לנו חלוקה מהותית לדורי דורות, שאצל כל יהודי ויהודי ישנם שני מהלכים בעבודת ה' - מהלך שנקרא יוסף ומהלך שנקרא יהודה. ואף שתפקיד כל אחד הוא לאחד את שני המהלכים הללו - גם את מהלך העבודה של יוסף וגם את של יהודה, מכל מקום, ביסוד ובשורש, מהלכים אלו מתחלקים בין גברים לנשים.

העבודה של "יוסף", היא במהותה ובשורשה, עיקר עבודתם של הגברים, והעבודה של "יהודה", היא במהותה ובשורשה, עיקר עבודתן של הנשים.

ונבאר את הדרך המיוחדת של כל אחד.

"יוסף הצדיק" - מקיים העולם

יוסף מכונה בלשון חז"ל "יוסף הצדיק". עבודתו של הצדיק מתבטאת בעיקר בשמירת התורה והמצוות. התורה מתארת לנו את הנסיונות שעברו על יוסף, ואת פעולותיו הנשגבות.

למעשה אנו רואים צד שווה בין יוסף לבין צדיק נוסף - "נח איש צדיק". שניהם פרנסו את העולם כולו בעת מצוקה. כמו שהפסוק אומר "צדיק יסוד עולם" (משלי י, כה) - הצדיק מקיים את העולם. אמנם נח היה צדיק בקנה מידה קטן - הוא פרנס רק עולם קטן - את יושבי התיבה, בשעה שכל העולם היה חרב, אבל הוא עבד קשה יומם ולילה כדי לקיים את כל העולם. לעומתו יוסף פרנס את כל העולם הגדול.

זוהי דמותו של צדיק - הוא מרבה במעשים טובים, בינו לבין קונו ובינו לבין העולם כולו. הוא עומד בנסיונות, הוא עושה חסד וכו'.

זהו גם עיקר תפקידו של האיש בישראל - להרבות במצוות: תפילין וציצית, סוכה ושופר, ובעיקר לימוד התורה. הוא זה ש"מפרנס" ומקיים את העולם ע"י מעשיו הטובים.

זהו חלק אחד מעבודתו של היהודי - להיות "צדיק" שהוא "יסוד עולם".

"יהודה" - עצם מהות היהודי

לעומת זאת, "יהודה" הוא עצם המציאות של היהודי [יהודי, מלשון יהודה]. יהודה אינו עומד בנסיונות, איננו עומד ומפרנס את העולם, הוא בעצם מהותו והווייתו "יהודי"!

ומובא בשם אחד מהקדמונים, שדבר זה מרומז בתורה בפסוק "ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני", "בי אדוני" מרמז שבו - בשמו - יש את שם הוי"ה! עצם המציאות של היהודי הוא שיש בו בתוכו את קדושת ה'. לעומת הצדיק שצדקתו באה לידי ביטוי במעשים חיצוניים, המהות של "יהודי" באה לידי ביטוי בקדושתו הפנימית.

יהודה לא ירד למצרים, ולא התמודד עם נסיונות חיצוניים. וכאשר הוא ירד עם כל אביו וכל משפחתו למצרים, הדבר הראשון שעשה היה - "ואת יהודה שלח לפניו להורות" (בראשית מו, כח) - "להתקין לו בית תלמוד"! (תנחומא ויגש, יד). הוא מיד מסתגר בתוך עצמו, בבית המדרש. הוא מתבצר לו בבית היהודי, מנותק מכל השפעות הסביבה.

כאמור, התפקיד הזה, למרות שהוא שייך לכל יהודי - בין איש ובין אשה - אבל מציאות זו של העבודה הפנימית, שהיא באה מתוך השורש - שייכת יותר למהותה של האשה. כי האשה במהותה היא השורש של עם ישראל.

הקביעה אם מהותו של האדם היא מהות של "יהודי", נקבעת לפי השורש ממנו הוא בא - ומהו השורש? האמא! וכמו שאנו רואים שיהדותו של אדם נקבעת לפי יהדותה של האם ולא לפי האב. רק בן לאם יהודיה נחשב יהודי, כי האמא היא השורש ולא האבא! כלומר האשה ולא האיש.

יהודה - הודאה

השם יהודה, שהוא מורה על המהות היהודית, משמעותו "הודאה", שכך אמרה לאה בשעה שקראה לבנה יהודה - "ותאמר: הפעם אודה את ה', על כן קראה שמו יהודה", ואמרו חז"ל: "מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו לא היה אדם שהודה להקדוש ברוך הוא, עד שבאתה לאה והודתו, שנאמר הפעם אודה את ה'" (ברכות ז ע"ב).

כדי לעמוד על משמעותה של הודאה, נעיין בדבריו של חזקיהו המלך.

בספר ישעיה (פל"ח) מסופר על מחלתו של חזקיהו המלך, שבא אליו ישעיה הנביא ואמר לו: "כה אמר ה', צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה". ואומרים חז"ל (ברכות י ע"א) שחזקיהו המלך לא נשא אשה משום שראה ברוח הקודש שיצא ממנו מנשה הרשע.

על חזקיהו המלך אמרו חז"ל: "שקר החן - זה דורו של משה, והבל היופי - זה דורו של יהושע, יראת ה' היא תתהלל - זה דורו של חזקיה" (סנהדרין כ ע"א). הוא היה המרביץ תורה הגדול ביותר שקם אי פעם בעם ישראל, כמו שספרו עליו חז"ל: "מה עשה? [חזקיהו], נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר: 'כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו! בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה" (סנהדרין צד ע"ב) - ומכל מקום לא עמדו לו כל הזכויות הללו, כיון שעבר במודע על מצוה אחת מהתורה. ועל כך - אומרים חז"ל - אמר לו הנביא: "מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - לעולם הבא".

כששמע חזקיהו המלך את דברי הנביא, הסב את פניו אל הקיר ובכה בדמעות לקב"ה. עד שהקב"ה שלח את ישעיה הנביא שיאמר לו: "כה אמר ה' אלקי דוד אביך שמעתי את תפילתך ראיתי את דמעתך הנני יוסף על ימין חמש עשרה שנה".

כששמע חזקיהו המלך את הבשורה הזאת, הוא פתח בשירה - "מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלותו ויחי מחוליו" (ישעיה לח, ט).

נבאר שני פסוקים (פסוקים יא, יט) מתוך פרשה זו:

"אמרתי לא אראה י"ה, י"ה בארץ החיים", ומפרש רש"י (בשם תוספות): "אמרתי לא אראה י"ה - לא אשתמש עוד בשם של י"ה. י"ה בארץ החיים - חיים משתמשין בו אבל המתים אינם רשאים, שנאמר 'לא המתים יהללו י"ה', חק למתים שאין מזכירין שם בן שתי אותיות לעולם".

בדברים אלו מונח סוד. מת יכול להשתמש בכל השמות, גם בשם י"ה-רה, אבל ישנו שם אחד שבו המתים אינם יכולים להשתמש, שם זה

מיוחד אך ורק לחיים, והוא השם "יֵה". וחזקיהו המלך אומר שהוא חשש שהוא עומד למות, ושוב לא יוכל להשתמש בשם "יֵה".

ולקראת סוף דבריו אומר חזקיהו:

"חי חי הוא יודך כמוני היום" ... כלומר, היות ואני חי - הריני יכול להודות לך.

יש לנו כאן שתי הארות, לגבי ההבדל בין חיים למתים: ראשית, החי משתמש בשם יֵה, מה שאין כן המת, ש"חוק למתים שאין מזכירין שם בן שתי אותיות לעולם". ושנית, החי יכול להודות לקב"ה, והמת אינו יכול.

כלומר, המתים בעולם האמת, אף על פי שגם שם הם כמובן עובדים את ה', אבל ישנם שני דברים שאין באפשרותם לעשות: להודות לקב"ה, ולהשתמש בשם יֵה.

ונבאר את הדברים לפי ערכנו.

ההבדל בין שם של ארבע אותיות לשם של שתי אותיות

על הפסוק "כי יד על כס יֵה מלחמה לה" בעמלק מדור דור" (שמות יז, טז), אומר המדרש (תנחומא כי תצא, יא): "כל זמן שזרעו של עמלק בעולם, לא השם שלם ולא הכסא שלם". הקב"ה הרים את ידו [בדרך של שבועה], ונשבע למחות את עמלק, ואמר ששמו, שהוא יֵה-רה, לא יהיה שלם עד שייכרת זרעו של עמלק, ונשבע על כך בשם יֵה.

יש לנו כאן שתי נקודות; האחת, יֵה מעולם לא חסר! כששמו של הקב"ה לא שלם, חסר רק רה ולא יֵה. נקודה שניה שלמדנו מדבריו של חזקיהו המלך - יש שם בפני עצמו שהוא יֵה.

כלומר, יש שם של יֵה-רה - שעל שם זה נשבע הקב"ה שהוא יהיה חסר עד שימחה זכר עמלק מן העולם, והחסרון יהיה באותיות רה.

ויש שם נוסף שהוא יֵה, שהוא השם שבו משתמשים רק החיים. שם זה הוא שם מלא ושלם, ואינו חצי משם יֵה-רֵה. זהו שם אחר לגמרי.

השם יֵה-רֵה מתחלק לשנים. יֵה הוא ביטוי כביכול על הקב"ה עצמו. רֵה מבטא את שליטתו של הקב"ה בעולם, שהכל מכוחו. האות "ו" מבטאת את החלל של היקום: ארבע רוחות - מזרח ומערב צפון ודרום, ושמים וארץ. וכן האות "ה" מבטאת צורה של בנין [ואין כאן המקום להאריך בזה]. לכן, השם יֵה-רֵה, פירושו: הקב"ה [יֵה], ברא ומנהיג את העולם [רֵה].

לעומתו, השם יֵה, שהוא מורה רק על העצמיות האישית כביכול של הקב"ה, שם זה הוא שם מיוחד, ולא כל אחד יכול להשתמש בו.

משל למה הדבר דומה? למלך המולך על מדינתו. הוא יושב על כסא מלכותו וכל ענייני המדינה נחתכים על פיו, וכל השרים והמשרתים הסרים לפקודתו פונים אליו בשם ובתואר - המלך המולך על העם.

אולם בראש ובראשונה יש למלך גם חיים אישיים - יש לו אב ואם, אשה וילדים, אחים ואחיות וכו'. חיים אישיים אלו אינם קשורים כלל לשלטון ולממשלה שבידו. במסגרת הזאת יש לו את האישיות העצמית שלו. את "השם הפרטי" שלו.

כשאנו מדברים על הקב"ה כ"מלך העולם", או אז שמו הוא יֵה-רֵה. אבל כשאנו מדברים על הקב"ה, כביכול כלפי עצמו, כביכול האישיות העצמית שלו, או אז שמו הוא יֵה.

ושם זה של יֵה, מיוחד רק לחיים ולא למתים.

העוה"ז דומה לפרוזדור - לחופה

מדוע התייחד שם זה של יֵה, רק לחיים ולא למתים?

חז"ל אומרים: "העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמן בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין". דברי חז"ל אלו ידועים ומפורסמים, אלא שיש לנו טעות בפירושם.

בפשטות אנו מבארים דברי חז”ל אלו, שהעולם הזה הוא הכנה לעולם הבא, כלומר: העולם הזה הוא כמו מפעל שבו עובדים הפועלים קשה במשך תקופה, ובסוף היום או החודש הם מקבלים את משכורתם. ובמשל שבדבר: ניכנס למפעל, נראה אדם עומד ליד מכונה, מפוחם כולו, ובגדיו מלאים בכתמי ‘גריז’, עובד ומזיע. אנו אומרים לו: “מדוע אתה עובד כל כך קשה? תראה איזה חיים שחורים יש לך! לך תנוח, תאכל משהו...” והוא עונה: “אדם לעמל יולד... נכון שאלו חיים קשים, אבל לבסוף תבוא המשכורת”!

כך אנו מציירים לעצמנו את העולם הזה - חיים מלאי קשיים, צרות והרפתקאות. אבל שווה לנו לחיות את החיים השחורים הללו, כי “היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם” (עירובין כב ע”א).

אבל זוהי טעות מהותית בכל המציאות היהודית!

המשל הנכון בזה הוא, לאדם הנושא אשה, והוא נכנס לחופה. נשאל אותו לשם מה אתה מתחתן? הוא יאמר: אני רוצה לבנות בית נאמן בישראל, אני רוצה להקים דורות שיהיה לי המשך בעולם הזה. כמו שהרמב”ם כותב (פרקי הצלחה פ”ב) שהאדם מפחד מהמוות עד שיכנס לחופה, “כי החתן אצל צאתו מהחופה כבר שמחה נפשו שמחה ממה שהגיע אליו מן הבטחון מהמחשבות הרעות והקים הזרע וקיום מינו ובטחון פחדו”.

והנה כאשר האדם מגיע ליום חופתו הוא רוכש לעצמו עניבה חדשה, מגבעת חדשה, חליפה מהודרת... נתאר לעצמנו חתן מגיע לחופה בבגדיו הישנים, ללא עניבה, בסתם בגדים של חול, קרועים ומאובקים. אנו תמהים ושואלים אותו: “מה זה”?! והוא עונה: “לשם מה עלי להתלבש בבגדים מהודרים? הלא כל החתונה אינה אלא הכנה להקים דורות ישרים. בעזרת השם, בברית של הילד הראשון, אז אני אתהדר בבגדים חדשים...”

אנחנו - כאן בעולם הזה - לא נמצאים בבית חרושת, אלא בחופה! נכון שהחופה היא רק הכנה למטרה, נכון שהתכלית היא לעתיד לבוא,

בעולם הבא. אבל "היום לעשותם" - היום זה חופה! ולחופה יש ביטוי בחז"ל (כתובות נו ע"א): "חיבת חופה"! ישנה חיבה מיוחדת שהיא קיימת רק בחופה!

העולם הבא הוא ה"למחר לקבל שכרם", הוא התכלית, שם הוא המקום "להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו", זוהי הדביקות בקב"ה. אבל ה"חיבת חופה" קיימת אך ורק בעולם הזה! כל מצוה ומצוה שאנו מקיימים כאן בעולם הזה, כל מילה של תפילה, של תורה, זוהי חתונה, זוהי "חופה" - ויש לה חיבה מיוחדת!

בעולם הבא החיבה המיוחדת הזו לא קיימת.

על המלך אומר הרמב"ם (הל' מלכים פ"ב ה"ה): "לא יעמוד מפני אדם, ולא ידבר רכות, ולא יקרא לאדם אלא בשמו כדי שתהא יראתו בלב הכל". נתאר לעצמנו, עומדת נערה לפני המלך, היא צריכה לבקש ממנו איזו בקשה. היא עומדת רועדת כולה, כמובן שהיא אינה קוראת לו בשמו, המלך מדבר עמה קשות, בציוויים וכו'. אבל הגיע היום והמלך נשא אותה לאשה - באותו רגע, המלך מדבר עמה רכות, היא קוראת לו בשמו וכו'.

זה המובן של השם י"ה!

כאן בעולם הזה, כל עבודת ה', היא מהות של "חיבת חופה". השייכות הפנימית של היהודי היא כאן בעולם הזה, שאנו קרובים לקב"ה בכל לשון של קירבה וחיבה - וכמו שאנו מוצאים בשיר השירים ביטויים של "אמי", "בתי", "אחותי", "רעייתי" וכו', שזוהי שייכות אישית שלנו כביכול עם הקב"ה. קירבה של אמא, אחות, רעייה. במצב כזה אנו קוראים לקב"ה בשמו הפרטי - "י"ה".

אך כאשר אנו מגיעים לעולם הבא - "לא המתים יהללו י"ה"! שם אין את החיבה, את הקשר הנפשי כביכול, כי שם בעולם הבא, זהו זמן קבלת השכר, ה"למחר לקבל שכרם". ולכן שם קוראים לקב"ה רק בשם "י"ה-וה", בתור בורא עולם, ששולט על העולם, מעניש ונותן שכר.

והם הם דבריו של חזקיהו המלך "לא אראה י"ה", כי "י"ה בארץ החיים" - רק בארץ החיים אפשר להשתמש בשם החיבה - "י"ה".

"הפעם אודה את ה'"

עתה עלינו לבאר מדוע רק "חי חי הוא יודך כמוני היום"... - רק החיים יכולים להודות לקב"ה, ולא המתים.

הנה לאה קראה לבנה הרביעי יהודה - על שם "הפעם אודה את ה'". מדוע לאה לא מצאה לנכון להודות על שלשת בניה הראשונים - ראובן, שמעון ולוי - ורק כשילדה את יהודה היא מצאה לנכון להודות לקב"ה על כך?

כתב על כך רש"י: "הפעם אודה - שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות". וכוונתו לדברי המדרש (בראשית רבה פ"א, ד): "לפי שהיו אמהות סבורות שזו מעמדת שלשה וזו מעמדת שלשה [שבטים], וכיון שילדה לאה רביעי, אמרה הפעם אודה את ה'".

מה הפירוש "שנטלתי יותר מחלקי"? וכי היא לא צריכה לומר תודה על שלשת הבנים שהיא קיבלה?! וכי הקב"ה חייב לה משהו?! "מי הקדימני ואשלם"? (איוב מא, ג) - הקב"ה לא חייב לנו כלום!

מכל מקום, אנו רואים מכאן, שהמובן העמוק של הודאה, הוא רק בשעה שהאדם מקבל דבר שבשום אופן לא מגיע לו! נכון שגם את שלשת הילדים הראשונים הקב"ה לא היה חייב לתת לה, אבל מכל מקום ישנו איזה מהלך בעולם - "שזו מעמדת שלשה וזו מעמדת שלשה" - ישנו איזה מהלך המחייב שלה יהיו שלשה ילדים, ועל זה לא יכולה לבוא הודאה. רק כש"נטלתי יותר מחלקי", כאן באה ההודאה - "הפעם אודה את ה'".

יהודה נקרא ע"ש ההודאה. אם היהודי מודה לקב"ה, הרי זה על דבר שניתן לו למרות שהוא לא מגיע לו.

הקב"ה נתן לנו הרבה דברים: חיים ובריאות, תורה ומצוות, משפחה ילדים וכו'. אבל מכל הדברים שהקב"ה נתן לנו, מהו אותו דבר שאנו מרגישים שהוא באמת לא מגיע לנו, ועל כך אנו צריכים לתת לו הודאה מיוחדת?

"נגילה ונשמחה בך"

המדרש (שיר השירים רבה א, ב) על הפסוק "נגילה ונשמחה בך" (שיר השירים א, ד) מביא מעשה, באשה אחת בצידון ששהתה עשר שנים עם בעלה ולא ילדה, ולמרות שחיו ביניהם בשלום, אבל היות ולא רצה הבעל להיבטל ממצות פריה ורביה, הם באו לפני רבי שמעון בן יוחאי כדי להתגרש. אמר להם רשב"י: "חייכון, כשם שנזדווגתם זה לזה במאכל ובמשתה, כך אין אתם מתפרשים אלא מתוך מאכל ומשתה!"

"הלכו בדרכיו ועשו לעצמן יו"ט ועשו סעודה גדולה. ושיכרתו [האשה את הבעל] יותר מדאי, כיון שנתיישבה דעתו עליו אמר לה: 'בתי, ראי כל חפץ טוב שיש לי בבית וטלי אותו ולכי לבית אביך'. מה עשתה? לאחר שישן רמזה לעבדיה ולשפחותיה ואמרה להם: 'שאוהו במיטה וקחו אותו והוליכוהו לבית אבא'. בחצות הלילה כיון שפג יינו התעורר הבעל משנתו, ולא מבין היכן הוא נמצא.

"אמר לה [הבעל]: 'בתי, היכן אני נתון'?! אמרה לו: 'בבית אבא'. אמר לה: 'מה לי לבית אביך'?! אמרה לו: 'ולא כך אמרת לי בערב, כל חפץ טוב שיש בביתי טלי אותו ולכי לבית אביך? אין חפץ טוב לי בעולם יותר ממך'!" הלכו להם אצל רבי שמעון בן יוחאי ועמד והתפלל עליהם ונפקדו.

מוסיף המדרש ואומר: "והרי דברים קל וחומר - ומה אם בשר ודם, על שאמר לבשר ודם שכמותו, אין לי חפץ בעולם טוב ממך - נפקדו.

"נגילה ונשמחה בך" - בקב"ה _____ קצט

ישראל, המחכים לישועת הקב"ה בכל יום, ואומרים אין לנו חפץ טוב בעולם אלא אתה! על אחת כמה וכמה!"

ועל זה אומר הפסוק - "נגילה ונשמחה בך"!

"נגילה ונשמחה בך" - הוא החפץ שהקב"ה רוצה לתת לנו. "אין לנו חפץ טוב בעולם אלא אתה" - את עצמו!

במדרש (ילקוט שמעוני תהלים רמז תתמו) מובא: "מעשה באחד שעשה דייתיקי [צוואה], ואמר: 'לא יהא בני יורש אותי עד שיעשה שוטה'. הלך ר' יוסי בר' יהודה לשאול המעשה לר' יהושע בן קרחה והציצו מבחוץ וראו אותו מרקע על ידיו ועל רגליו וגמי נתון לתוך פיו והוא נמשך אחר בנו, כיון שראו אותו הטמינו את עצמן. [לאחר שעה קלה] נכנסו אצלו שאלו אותו המעשה. התחיל משחק, אמר להם: 'חייכם שמעשה הזה ששאלתם עכשיו הגיעני!' [שעכשיו השתעשעתי עם ילדי, ועשיתי את עצמי כשוטה]. אמר להם, מכאן שאדם רואה בנים כאלו הוא משתטה!"

אבא מוכן לתת לילדיו את הכל. הוא מוכן לעמול קשה כדי לפרנס אותם, הוא מוכן אפילו להשתטות עבורם, לשאת אותם על כפיים, אבל דבר אחד האב לא מוכן לתת לילדיו - את עצמו! אם יבקש הילד מאביו: "תעשה את עצמך סוס", האב מוכן ללכת על ארבע, אבל אם יבקש הילד מאביו: "תעשה את עצמך ציפור" - כלומר, תעלה על הגג ותתחיל "לעוף", האב לא יעשה זאת - חייך קודמין... את הכל הוא יתן לו, אך לא את עצמו.

אבל הקב"ה כביכול נותן לנו את עצמו, את כל כולו - "אמר הקב"ה לישראל: 'מכרתי לכם תורת, כביכול נמכרתי עמה' (שמות רבה פ"ג, א).

וכשהקב"ה כביכול "נמכר לנו", כשהוא נותן לנו את כל כולו, וכמו במשל של הנישואין שהבעל נותן לאשה את עצמו - על זה עלינו להודות. "חי חי הוא יודך". לכן יכולים אנו לבטא את שמו "יה".

הבית היהודי

שם זה של י"ה, הוא השם המבטא את הקירבה לקב"ה. קירבה זו אפשרית ואך ורק בעולם הזה, רק החיים יכולים להלל י"ה, כי רק הם יכולים על ידי קיום התורה והמצוות להידבק בקב"ה. כאן, בעולם הזה, שהיא החופה, אנו יכולים לומר "אין לנו חפץ טוב בעולם אלא אתה!"

היהודי נקרא כך על שם ההודאה. יהודה אמר "בי אדוני" - יש בי - בשמי - את שם ה'. בורא העולם נמצא בתוך תוכי. אמנם "יוסף" הוא הצדיק, הוא מקיים תורה ומצוות, אבל אני "יהודי", אני יושב בתוך הבית וחי עם הקב"ה.

ואמנם כל יהודי צריך לאחד בתוכו את שני המהלכים הללו - יהודה ללא יוסף אין לו קיום. צריך לעמול בתורה ולקיים את כל המצוות בדקדוק. אבל מכל מקום הנקודה הפרטית, המהלך של "יהודה" בולט יותר אצל האשה - כי האשה איננה מחוייבת בלימוד התורה, וגם ממצוות שהזמן גרמן היא פטורה, ולכן האשה בעבודת ה' צריכה לשים יותר את הדגש על אהבת הבורא, על הקשר הפנימי בינה לבין הקב"ה.

האשה היא השורש - היא הפנימיות. ולמרות הגדלות של האיש, שהוא עוסק בתורה ומקיים את כל המצוות, בבחינת "יוסף" - אבל התכלית היא עצם הקשר עם הקב"ה.

כשהקב"ה אמר לירבעם בן נבט: "חזור בך, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן", ושאל ירבעם: "מי בראש"? אמר לו הקב"ה: "בן ישי בראש!" (סנהדרין קב ע"א). כי ירבעם היה משבט אפרים בן יוסף (מלכים א יא, כו), ודוד היה משבט יהודה - ולכן "בן ישי בראש". העיקר הוא "יהודה", הדביקות הפנימית - "נגילה ונשמחה בך".

"ולפני כסאו הם משתחווים"

חמש עצות נפלאות לעבודת ה'

ברצוני להציע לפניכם חמש עצות יסודיות לעבודת האדם במשך כל ימי חייו. והנה כאשר באים להציג שרשרת של חפצים, כגון פנינים, חייבים שהן תהיינה שזורות וקשורות זו לזו, כדי שלא תתפזרנה לכל רוח, ולכן נציג את הדברים עפ"י משנה הכתובה בספר יצירה [שנכתב ע"י אברהם אבינו], המורכבת מחמשה חלקים, שכולם שזורים האחד בשני.

אמנם, עצם המילים הללו הן סודות התורה שאין לנו שייכות להבנתן, וברצוני רק להשתמש בהן כסימנים ללימוד חמש עצות חשובות ביותר, השייכות לנו במדרגת הקטנות שלנו.

הקטע האמור מדבר על עבודת המלאכים, ומתואר בו כיצד הם מתרגשים לעשות את רצון קונם:

ראשית נביא את המילים מתחילה ועד סוף, ואח"כ נתרגם אותן אחת לאחת לענייננו:

"ציפייתם כמראה הבזק" - מי שרוצה לצפות בהם, הם נראים כמראה הבזק, כמו שאדם צופה על ברק. "ולתכליתם אין להם קץ" - אין כל סוף למקומות שאליהם הם מסוגלים להגיע. "ודברו בהם ברצוא ושוב" - דבר ה' שבתוכם הוא באופן של "רצוא ושוב". "ולמאמרו כסופה ירדופו" - לשם השגת מאמר של הקב"ה הם רצים כמו סופה, כמו סערה. "ולפני כסאו הם משתחווים" - כאשר הם מגיעים לפני כסא הכבוד הם משתחווים.

עד כאן לשון המשנה, ונתבונן בכל אחד מהיסודות בפני עצמו.

"ציפייתם כמראה הבזק"

העצה הראשונה היא: "ציפייתם כמראה הבזק". זהו מסר חשוב מאוד עבורנו. לכל אחד ולכל אחת מאתנו ישנה שאיפה פנימית לעשות דברים גדולים. אני בטוח שכל אחד רוצה להיות אדם גדול. הבעיה שלנו היא, שפעמים רבות השאיפות הן גדולות מדי, לדברים שאין בכוחנו להגיע.

כל אחת היתה רוצה להיות צדקת נפלאה. כל אחד היה רוצה להיות צדיק נפלא כמו החפץ-חיים, או גאון קדוש כמו רבי עקיבא אייגר זצ"ל - אבל זה גדול מדי עבורו! וכיון שכך, מתייאשים ולא עושים כלום.

וזו טעות! אם יש לך שאיפה, גם אם אינך יכול לתפוס הכל, תתפוס ברק שלה - "כמראה הבזק"!

לדוגמא: אשה יושבת ומשוחחת עם חברתה בטלפון, ולפתע מתחילה החברה לספר: "את יודעת מה שהשכנה שלי עשתה אתמול"? ... והיא יודעת שהנה היא עומדת לשמוע כעת לשה"ר על אותה שכנה. ברגע זה באפשרותה לומר לחברה: "אוי, סליחה רגע, אבל העוגה נשרפת לי בתנור, אז אתקשר מחר בבוקר", ולנתק, ובכך להינצל מעוון לשה"ר.

ואכן היא מסוגלת להתגבר באותו רגע ולא לדבר לשה"ר, אבל היא אומרת לעצמה: אם לא אדבר עכשיו, האם זה אומר שלעולם לא אדבר? הרי יודעת אני היטב שגם אם לא אדבר לשה"ר כעת, אדבר מחר, וא"כ אשמע כבר גם את הסיפור הזה...

וכאן היא הטעות! אם אשה מבינה שלעולם לא לדבר לשה"ר זו גדלות, הרי שהימנעות פעם אחת מדיבור לשה"ר היא ברק של גדלות, וברק של גדלות גם הוא גדלות. אם אינה יכולה לתפוס הכל - שתתפוס לכל הפחות ברק. "ציפייתם כמראה הבזק"!

וזו נקודה חשובה מאוד. אספר לכם מעשה שהיה. סבי ז"ל היה צדיק גדול. מסיבות כלשהן הוא הוצרך לעזוב את א"י ולהגר לאמריקה יחד עם משפחתו לפני כשבעים שנה.

וסיפרה לי אמי, שבצעירותה היתה לה חברה לא דתית בשכונת "איסט סייד". היא התקרבה למשפחה של סבא שלי והתחילה לשמור מצוות. אבל היתה לה רק אמא, והיא היתה צריכה לפרנס אותה. באותם ימים, אם לא עבדו בשבת, א"א היה להשיג עבודה. אז היא היתה נוסעת ברכבת התחתית לעבודה.

סבי אמר לה: ברור שהיה עדיף שלא תיסעי כלל, אבל אם את חייבת, לפחות אל תטלטלי שום דבר חוץ משני ה"פני" שאת צריכה בשביל לשלם לרכבת התחתית. אם אינך יכולה לשמור שבת במאה אחוז, תשמרי שבת כמה שאת יכולה. ובאמת החברה הצעירה היתה מוציאה הכל מהכיסים שלה, לוקחת רק את הכסף לתשלום ונוסעת ברכבת התחתית.

סוף הסיפור היה שהיא מצאה עבודה אחרת, ושמרה שבת במאה אחוז. אמנם זהו סיפור קיצוני, אבל ניתן ללמוד ממנו לענייננו.

דוגמא נוספת: היה בירושלים יהודי גאון עולם הראב"ד רבי זעליג ראובן בענגיס זצוק"ל. הוא היה מתמיד עצום וכל כמה חודשים היה עורך 'סיום הש"ס'.

יום אחד, שבועיים אחרי שעשה סיום על הש"ס, הוא שוב עשה סיום על הש"ס. שאלוהו: "רבי, כבר הספקת לגמור את הש"ס בשבועיים"? "לא - ענה להם הרב - זהו סדר לימוד אחר לגמרי. מלבד סדרי הלימוד שבהם אני מסיים את הש"ס כל כמה חודשים, יש לי סדר נוסף: כאשר מזמינים אותי להיות סנדק לברית או להיות מסדר קידושין ועלי להמתין מספר דקות עד להתחלת הברית או החופה, בזמן הזה אני לומד, וכעת סיימתי ש"ס בסדר לימוד זה!"

זהו סיפור נפלא על גדלות אמיתית. כאשר אדם יושב ומחכה לברית מילה, אם הוא היה יודע שבאותן עשר דקות באפשרותו לסיים את הש"ס במשך הזמן, ודאי היה מנצלן. אבל הוא מכיר את עצמו ויודע שהיום

הוא ילמד עשר דקות, אבל מחר הוא ישכח מזה, הוא לא יתמיד בענין. ומתוך כך מה הוא עושה ברגעים אלו? משוחח עם חבירו...

וזו טעות. אם אתה מבין שלהתמיד בלימוד אפילו חמש או עשר דקות במשך כל החיים זוהי גדלות וניתן להגיע ע"י כך להישגים עצומים, הרי שפעם אחת של לימוד כזה - היא 'ברק' של גדלות. אינך יכול להיות מתמיד עצום ולשמור כל רגע, אך כעת אתה מסוגל ללמוד את החמש דקות הללו? עשה זאת! כי מה שבכל החיים נחשב כגדלות, בפעם אחת זהו ברק של גדלות!

נשים רבות אומרות תהלים. וישנן כאלו שאינן אומרות. מדוע? כי הן חושבות לעצמן: הרי לגמור את ספר התהלים אינני יכולה, אני אומרת רק כמה פרקים כל פעם, וא"כ אין לכך שום ערך... וזו טעות! אם לגמור את כל התהלים זו גדלות, הרי שאמירת כמה פרקים היא ברק של גדלות שאותו עלינו לתפוס!

"ולתכליתם אין להם קץ"

העצה השניה הפוכה בדיוק מן העצה הראשונה, והיא: "ולתכליתם אין להם קץ"!

כפי שאמרנו, לפעמים אנחנו לא עושים דברים כי הם גדולים מדי עבורנו. אבל לפעמים הסיבה שאיננו עושים אותם, היא משום שהם נראים בעינינו כקטנים מדי!

וזוהי טעות! אנחנו יודעים שהשי"ת, אבינו היקר שבשמים, הוא גדול מאוד מאוד. ואעפ"כ, אומר דוד המע"ה: "מי כה' אלקינו המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ" (תהלים קיג, ה'ו) - אין דבר גדול מדי עבור השי"ת, אך כביכול גם אין דבר קטן מדי עבורו ית'!

לדוגמא: על הקיר כאן תלויות תמונות של רבנים גדולים. מדוע תלו אותן? משום שהן מוסיפות מעט חן ויופי למקום. ומיהו זה שתלה את

התמונות? בעצם, השי"ת הוא זה שתלאן! להשי"ת הגדול הגיבור והנורא כביכול אין מה לעשות, רק לרדת ולהעניק מעט חן למקום בו אנו יושבים!

דוגמא נוספת: לפעמים רואים עניבה יפה שיש בה פס אחד דק בצבע ירוק. פס זה מוסיף מעט חן ונעימות לעניבה המקטטת את הלוכלב אותה. או לפעמים יש בשמלה כפתור אחד קטן שמוסיף לה יופי. גם לאלו דאג הקב"ה בכבודו ובעצמו. ולכאורה, היתכן?! וכי אין לקב"ה כביכול מה לעשות, רק לדאוג לתוספת קטנה של הנאה וקורת רוח שתהיה לאדם מראית פרט מסויים?!

התשובה היא: אכן כך הוא! אין דבר גדול מדי - אך גם אין דבר קטן מדי עבור השי"ת. הוא יעשה הכל כדי לשמח אותנו, גם אם מדובר בפרטים הקטנים ביותר!

יסוד זה מאוד נוגע למעשה. אמא יושבת במטבח ומכינה את השבת. נכנס בנה הקטן ומבקש: "אמא, אני רוצה לשתות". אמא מכניסה מעט 'סירופ' לכוס ומוסיפה מים, אך אין לה כעת זמן לקחת כפית ולערבב.

נכון, הילד יישאר בחיים גם אם כוס הפטל לא יהיה מעורבב כראוי. אמנם הוא לא יהיה כל כך מתוק, אבל לא נורא. האם זו מצוה לעשות את המשקה מעט יותר טעים? כן! ואם זו מצוה, עשי זאת! זו לא מצוה מרעישת עולם, אבל זו מצוה!

בחורי ישיבה יושבים יחד בחדר האוכל, ועל השולחן מונח קנקן של תה. בחור אחד נוגע בקנקן, ואומר: "התה לא מספיק חם". חבירו היושב לידו הבין מתוך דבריו שהוא מעוניין בתה חם. הוא אמנם לא מת מצמא, כי אחרת היה שותה גם תה פושר... אבל בכל אופן הוא מעוניין כעת ליהנות מכוס תה חם. אם כעת יקום החבר ויביא לו קנקן עם תה חם, וכי אחרי פטירתו ידברו על כך בלוויה שלו?! לא! זוהי מצוה גדולה? לא, זו מצוה קטנה. אבל - אין לזלזל גם במצוה קטנה כזו. כי כשם שאין קץ לפרטים הקטנים לכאורה שהקב"ה מטפל בהם למעננו, כך אין

קץ לדברים שגם עלינו מוטל לעשותם. אם זו מצוה - עשה אותה. אם זהו חסד, גם אם זהו חסד קטן ביותר - אין להתחמק מעשייתו!

"ולתכליתם אין להן קץ" - אין גבול למה שמחוייבים לעשות! תסלחו לי על המשל הבא: ה'יסוד ושורש העבודה' מספר על עצמו: כשהייתי הולך ברחוב ורואה מישהו יורק ברחוב - דבר שאינו נעים כל כך לראות... - לא הייתי עובר הלאה, אלא קודם הייתי משפשף את היריקה ברגלי, כדי שאדם שיעבור אחרי לא ירגיש את אותה תחושת גועל שאני הרגשתי. זו אינה מצוה כ"כ גדולה, אבל זו מצוה!

רואים לפעמים אשה שהיא מרת נפש. כל אחת מבינה שבמצב כזה חיוך אחד מחברה עשוי לחולל אצלה מהפך בחיים, וזוהי מצוה גדולה לעשות זאת! אבל גם כאשר מדובר באשה בריאה בנפשה, ואת מדברת אתה בצורה יפה - נכון, גם אם לא תדברי אתה יפה, היא לא תשתגע ולא תזדקק לטיפול פסיכיאטרי, אך זו מצוה! מצוה קטנה אמנם, אך אין לזלזל בערכה! לעולם לא ניתן לדעת מה כוחה של מילה טובה הנאמרת בשעה שיש לשומע צורך בה.

אספר לכם מעשה ששמעתי על ראש ישיבה אחד. יום אחד הוא מקבל הזמנה לחתונה שתיערך בשוויץ. להזמנה צורף כרטיס טיסה, ונכתבה עליה הבקשה: "אנא ממך, בוא לחתונת בתי"! הוא ניסה להיזכר מיהו השולח, ואז נזכר שיהודי זה למד אתו בישיבת פוניבז' בהיותם בחורים.

היה הדבר לפלא בעיניו: הרי הוא בקושי הכיר אותו. נכון, הם למדו יחד בישיבה, אך עד כדי כך שישלח לו הזמנה עם כרטיס טיסה?!

הוא התקשר אליו ושאל: מה פתאום החלטת להזמין אותי להשתתף בשמחתך, ועוד להעניק לי כרטיס טיסה, הרי לא היינו חברים כ"כ טובים?

פתח אותו יהודי וסיפר: באותם ימים כשהגיע לישיבת פוניבז' משוויץ, הוא היה בחור צעיר, והיה קשה לו מאוד. הוא לא ראה הצלחה בלימודיו, וגם בחברה לא ראה את עצמו משתלב בצורה מניחה את הדעת. הוא

היה ממש שבור, והחליט לחזור הביתה. אם היה חוזר הביתה, כנראה שהיה יוצא יהודי פשוט, יהודי כשר, אך ודאי לא תלמיד חכם.

היה זה באותו יום בו נתנו לו הוריו רשות לקנות לעצמו כרטיס טיסה ולשוב הביתה. הוא ישב בישיבה, והחליט שילך לקנות כרטיס.

והנה ניגש אליו אותו ראש ישיבה [שהיה אז בחור בגילוי], וסידר לו את הצווארון. מעשה זה גרם לו לתחושה כה נפלאה: הנה למישהו איכפת ממני! ואם כך - החליט מיד - אינני חוזר הביתה!

ואכן הוא נשאר בישיבה, וברבות הימים נעשה ת"ח גדול. ושנים רבות אח"כ, כשחיתן את בתו, הוא עוד זכר את אותו בחור שסידר לו את הצווארון והזמינו ברוב כבוד להשתתף בשמחתו.

אי אפשר לדעת מה יכולה מילה טובה בזמן הנכון לעשות למישהו! גם המצוה הקטנה ביותר היא מצוה! חיוך, אמירת "בוקר טוב". גם אדם שלא צריך חיוך מעריך כשמחייכים אליו. וא"א לדעת מי צריך חיוך! אם יש לך רגע פנוי, תאמרי פרק תהלים! אין דבר קטן מדי עבור ה', ולא צריך להיות דבר קטן מדי גם עבורך!

לסיכום: ישנן שתי סיבות שמחמתן אדם אינו עושה דברים: לפעמים הוא חושב - זה גדול מדי עבורי, ולפעמים מחשבתו היא הפוכה - זה קטן מדי עבורי, מה כבר יצא לי אם אעשה זאת... ושתייהן טעות! אם זה גדול מדי - יש לתפוס ברק מהגדלות, ואם זה קטן מדי - יש לעשות זאת בכל אופן. אין דבר קטן מדי!

"ודברו בהם ברצוא ושוב"

העצה השלישית היא: "ודברו בהם ברצוא ושוב".

בפשטות, הדברים בנויים על פסוק ביחזקאל (א, יד): "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק" - החיות רצות כמו ברק. והגר"א זצ"ל כתב שתנועה זו של "רצוא ושוב" היא קיום העולם!

ברכת ה' המושפעת על עולמנו היא כמו ברק - מבריק ונסוג, מבריק ונסוג!

ישנה תכונה בתוך העולם של עליות וירידות. לפעמים אדם מצליח. הוא מתחיל ללמוד מסכת שבת והכל ממש הולך מצויין [החברותא, החשק ללמוד וכו']. לפתע הכל נעצר! מה קרה? הוא מתחיל לעשות חשבון נפש לעצמו, ורואה שהוא לא עשה שום עבירה. הכל הולך והולך, עד שמסיבה כלשהי ההצלחה נפסקת [החברותא נהיה חולה, יצא החשק, או סיבה אחרת].

ולימדנו הנביא יחזקאל כי תכונה זו נמצאת גם אצל המלאכים. כך היא צורת עבודתם: "והחיות רצוא" - הם שואפים לקבל אור מהקב"ה. אך באותו רגע שהם קופצים ומשיגים משהו, מיד "ושוב" - הם יורדים לדרגתם. מה הם עושים? קופצים הלאה, ועוד פעם "ושוב".

מהי הסיבה לכך?

רבותינו לימדונו יסוד גדול: לעולם לא קיבל אדם, ולא רק אדם - לא ירד כלל לעולם שום שפע טוב מהשי"ת, בלי שתוקדם לכך תפילה.

ענין זה רואים בפסוק מיד בתחילת בריאת העולם: "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ" (בראשית ב, ה) - ביום ששי, כאשר אדה"ר נברא, הוא ראה עולם שומם. למה? "כי לא המטיר ה' אלקים" - לא ירד גשם, "ואדם אין לעבוד את האדמה" - "ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים" (רש"י).

כשנברא העולם לא יצא שום דבר מפתח הקרקע, עד שלא בא האדם וביקש מהקב"ה בתפילה ובתחנונים: "אוי רבש"ע, הושיע ה'". התנועה הזו של תפילה היא המביאה את כל שפע הטוב לעולם.

אומר לכם דבר שלא ראיתי בשום מקום, אבל הוא פשוט אצלי בתכלית הפשטות: אם היה רגע בעולם שהכל היה ממש בסדר - החברותא

בסדר, הלימוד בסדר, המצב הכלכלי היה שפיר, בבית הילדים לא היו 'נודניקים', בקיצור: רגע של שלוה בכל העולם כולו - באותו רגע העולם היה נהפך לתוהו ובהו. היתה מתבטלת כל מציאות העולם! כי אותו רגע שכולם שבעים ולא צועקים "הושיע ה'", לא מצפים לישועתו של הקב"ה, מתנתקת השייכות בינינו לבין הקב"ה והכל נחרב!

המציאות של העולם היא שהקב"ה הכניס בו יסורים, בעיות וכאב על כל צעד ושעל, וכל אחד אומר: "אוי, רבש"ע". הצעקה הטבעית הזו שעולה מן העולם היא שמחזיקה אותו קיים, ובלעדיה הכל היה נחרב! מצינו לכך רמז נפלא בגמרא (תענית כה ע"ב): "אין לך טפח מלמעלה, שאין תהום יוצא לקראתו טפחיים" - כשיורד גשם, עולים לקראתו מעיינות מן התהום. הרמז בזה הוא: לעולם לא תרד טיפת גשם, אם לא יעלו מן התהום שתי דמעות של יהודי. יהודי שטוב לו, שאינו שואף ולא כואב לו כלום, לא ירד בזכותו גשם!

"והחיות רצוא" - הן קופצות ומקבלות שפע רוחני, וטוב להם. אך אם היה נשאר המצב כך, היה נחרב העולם. לכן מיד מורידים אותן והן קופצות שוב, וזהו סוד קיום העולם.

זהו יסוד גדול בעבודת ה': לא להתיימש מעליות וירידות. לדעת שזוהי צורת קיום העולם. היסוד שלנו הוא השאיפה, החשק, הזעקה "הושיע ה'". לשם כך ניתנות לנו מדי פעם 'סטירות' ונפילות, כדי שתמיד נהיה דבוקים בקב"ה ע"י תפילה.

אמנם, אם רוצה אדם שלא יהיו לו כלל ירידות, העצה לכך היא שגם בשעת העלייה לא יחוש תחושת שמחה ושביעות רצון עצמית, אלא תמיד ישאף לעוד ועוד. ואם יתמיד בשאיפותיו אלו, הרי שלא יהיה לו כל צורך בירידות, כי גם בתוך העלייה הוא שואף להתעלות יותר.

אצל לאה אמנו כתוב שכשילדה את בנה הרביעי, אמרה: "הפעם אודה את ה'", כי היא קיבלה יותר ממה שהגיע לה. ומיד אחרי כן כתוב: "ותעמוד מלדת".

ושמעתי ביאור בזה, שכיון שרק הודתה לה', ולא הוסיפה וביקשה שיהיה לה יותר, לכן - "ותעמוד מלדת". יחד עם ההודאה להשי"ת היה עליה לבקש ולומר: "אנא ה', המשך לתת לי ברכה", וכיון שלא ביקשה - פסק ממנה השפע.

כשאדם מודה לקב"ה על הבריות הטובה שנתן לו, לא יסתפק בכך, אלא יוסיף ויבקש ממנו ית' שגם שכנו שכעת אינו בקו הבריות, גם הוא יהיה בריא. אך לעולם אל לו להיות במצב שיאמר: "ה', תודה לך, אני שמח, הכל בסדר". תמיד יש לבקש מה'!

צריך להעריך מה שקבלנו עד כה, אבל אל לנו לשקוט על השמרים, אלא להמשיך ולבקש - "אנא ה', עשה שאתפלל יותר טוב, שאבין יותר טוב את דברי התורה הק', עשה שילדי יהיו תלמידי חכמים יותר גדולים" וכו'.

זהו "ודברו בהם ברצוא ושוב" - תמיד אחרי שהקב"ה נותן, הוא לוקח חזרה, כדי שהאדם יתפלל!

ואני אומר שנשים מטבען תמיד במצב של כאב. או שהן יולדות, או שאין להם ילדים אז הם באמת כואבות. מדוע זה כך? כי האשה היא בעלת רגש, והיא תמיד פונה אל ה'. זהו תפקידה. האנשים צריכים ללמוד תורה, והנשים צריכות לפנות אל ה'.

אשה צריכה תמיד להתפלל כי לכך היא נבראה. אם היא רואה שיש לה חיים מלאי צער ובעיות, עליה לדעת שהיא מביאה ברכה לכל העולם, כי אם הכל היה לה טוב ורגוע, לא היה לנו קיום.

"ולמאמרו כסופה ירדופו"

העצה הרביעית - "ולמאמרו כסופה ירדופו", להתרגש, לא להיות פסיבי. אם אדם יכול לעשות מצוה, כגון: לקום בבוקר ולומר "מודה אני

ר"א _____ "ולפני כסאו הם משתחווים"

לפניך מלך חי וקיים", אף שהעיינים עדיין חצי עצומות, עליו לומר זאת בחשק.

הדבר הכי גרוע הוא להיות "פארשלופען" [ישנוני]. תמיד מוכרחים להתרגש. "ולמאמרו כסופה ירדופו"!

יהודי תמיד מתרגש. וזו אחת הסיבות שה' נתן לנו הרבה גוונים וצבע לחיים. מגיע חג הפסח, יהודי מלא התרגשות. מנקה את הבית, מכניס קדושה וטהרה לכל העולם. ליל הסדר, מצה, מרור, תתרגש!

האמת היא, שכשאמא קמה בבוקר ומורחת חמאה על הלחם עבור ילדה הקטן ההולך לחיידר, אם היתה לה ההבנה הקטנה ביותר כמה יקר הוא מעשה זה הנעשה למען לימוד תורה - היתה אוחזת בה התרגשות עצומה!

זהו היסוד של כל האידישקייט - להיות מלא חוויה וחשק, לא להיות 'רובוט'. אנחנו לא מכונות.

ומה עושים כשאין חשק, איך מקבלים חשק? לשם כך ניתנו לנו שלושת העצות שהובאו לעיל: מצד אחד לתפוס 'ברקים' של גדלות, מצד שני לא לוותר גם על הפרטים הקטנים ביותר ממעשי המצוות, ותמיד להתפלל לקב"ה. אבל הכל צריך להיעשות עם חשק ועם התלהבות דקדושה!

"ולפני כסאו הם משתחווים"

העצה החמישית והאחרונה היא: "ולפני כסאו הם משתחווים".

הרמז בזה הוא כך: אדם שכבר עבר את כל ארבעת השלבים; הוא תופס ברקים של גדלות, אין דבר קטן עבורו, תמיד הוא שואף לגדלות וגם עובד עם חשק ועם התלהבות, לאן הוא מגיע? לכסא הכבוד!

ומה הלאה?

ישנו פסוק שאני תמיד מתפעל ממנו. יחזקאל הנביא מספר על מעשה מרכבה. בסוף התיאור מסיים הנביא ואומר: "ואראה ואפול על פני". כלומר "ואראה" - ראיתי מראות אלקים מופלאים, ומה היתה תגובתי? "ואפול על פני" - הבנתי כמה קטן אני, וכל מה שיש לי אינו אלא מתנה מאתו יתברך.

כאשר אדם נמצא בשיא הצלחתו - הוא כבר זכה להגיע לפני כסא הכבוד - התגובה חייבת להיות "ולפני כסאו הם משתחווים" - נפילה על פניו! לדעת שהוא אדם קטן, ואילו הקב"ה ותורתו גדולים עד אין חקר. הגעת לגדלות אמיתית, הצלחת להגשים שאיפה כלשהי, עליך להשתחוות! לדעת לפני מי אתה עומד! אם הגעת, אל תזלזל במי שלא הגיע.

זהו יסוד גדול, אני חושב שאולי אף יותר מכולם. תוריד את הראש, דע לך כי מה שהשגת לעומת מה שהיית יכול להשיג, לעומת מה שדורשים ממך, לעומת מה שקלקלת, הוא עדיין כאין וכאפס. לכן, אל תשכח כי "לפני כסאו הם משתחווים".

שמעתי רעיון נפלא מדרשן אחד. נאמר בפסוק: "ואתחנן אל ה'" (דברים ג, כג), ופירש"י בשם חז"ל: "אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם. אף על פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם".

צדיקים תמיד מבקשים מה' במתנת חנם - כאילו שאינם ראויים.

ואמר על כך אותו דרשן: לא למרות שהוא צדיק, אלא בגלל שהוא צדיק גדול כזה! ונתן לכך דוגמא נאה:

תארו לכם אדם עשיר גדול מאוד. בבעלותו נכסים רבים בשווי עשרה מליון דולר. והנה קרה מקרה גרוע. לאנשי עיר מסוימת נשקפת סכנה נוראה, והוא, ברוב חסדו, מכר את כל נכסיו, ובתמורתם שיחד את המלך, והציל את כל אנשי העיר ממוות בטוח!

אין ספק, מצוה עצומה קיים אותו יהודי בעל חסד, אלא שעתה הוא נשאר עני מרוד, חסר כל. אין לו בית, אין לו אוכל, את הכל הוא נתן למען קיום מצות חסד עליה ציוונו הקב"ה.

והנה, במצב זה ישנן שתי אפשרויות מה יאמר אותו אדם לבוראו. באפשרותו לומר: רבש"ע, באמת לא הייתי צריך לתת הכל. הייתי צריך להשאיר לעצמי סכום כלשהו למחייתי, ועתה שנתתי הכל, לכל הפחות תן לי פרוסת לחם.

אך באפשרותו לומר דבר אחר: רבש"ע, היית כ"כ טוב אלי! הרי יודע אני שהיית יכול להציל את אנשי אותה עיר בעצמך, אבל נתת לי את ההזדמנות להצילם ע"י מכירת הנכסים כדי שאזכה במצוה חשובה ונשגבה זו של הצלת נפשות. ובאמת לא מגיע לי כלום, אלא שמבקש אני ממך במתנת חינוך פרוסת לחם!

אלו הם שני הדרכים כיצד להביט על כל מצב בחיים!

משה רבינו אמר: רבש"ע, לא מגיע לי כלום! נתת לי את ההזדמנות להוציא את עם ישראל ממצרים ולקבל עבורם את התורה, נתת לי כל כך הרבה זכויות. לא מגיע לי כלום! לא מגיע לי אפילו להיכנס לא"י. אבל אני מבקש ממך בחינם, כמתנה בעלמא, שאזכה להיכנס אל הארץ הקדושה.

וזהו "ולפני כסאו הם משתחווים" - אם אתה עושה מצוה, אל תחשוב שמשום כך מגיע לך משהו, אלא אדרבה, אם הקב"ה העניק לך את הזכות לקיים את המצוה, לא מגיע לך כלום.

זוהי אכן מדרגה גבוהה, אבל זו דרך כיצד להסתכל נכון על החיים, כי אם מבקשים מהקב"ה כי "מגיע" לנו, הקב"ה עושה חשבון מה כן מגיע לנו ומה לא... אבל כשמבקשים ממנו בתחנונים, מתוך ידיעה שבעצם לא מגיע לנו דבר, אלא כבן המבקש דבר מאביו האוהב - נפתחים בעז"ה שערי ברכה בלי גבול!

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה"

הקרבנות בבית המקדש הפרטי שלנו

"לרצונכם אתם זובחים"

אחד הביטויים החזקים ביותר לאהבתנו כלפי הקב"ה זו עבודת הקרבנות.

מה משמעותה של עבודה זו?

כשאדם רוצה לבטא הערכה כלפי חברו, הוא קונה לו מתנה. וישנם שני סוגי מתנות: ישנה מתנה שהיא שוות-ערך בעצמה, כמו מתנה של זהב, ולעומתה ישנו סוג אחר של מתנה - פרחים.

בניגוד למה שנראה שזו מתנה שהתחדשה רק בעולם המודרני של ימינו, מצינו במדרש תהלים על הפסוק: "למנצח על שושנים לבני קרח משכיל שיר ידידות" (תהלים מה, א) - "משל למלך שנכנס למדינה, ובאו בני המדינה לעטרו עטרה של זהב מקובעת באבנים טובות ומרגליות. יצאו ואמרו להם: אין המלך מבקש מכם אלא עטרה של שושנים".

מדוע המלך רוצה רק שושנים? וכי חסרים לו שושנים?!

יתירה מזו, אם אכן אוהב המלך שושנים, שיקבל את מתנת הכסף וירכוש בה שושנים!

הביאור בזה הוא כך: ישנם כמה סוגי מתנות; ישנה מתנה שבאה בתור שוחד. לדוגמא: יעקב אבינו פחד מעשו - "וירא יעקב מאוד ויצר לו", ולכן הוא הביא לו מתנה - "עזים מאתים ותשישים עשרים"... וחוץ מזה הוא הביא לו גם "מן הבא בידו", ופירש"י בשם מדרש אגדה: "אבנים טובות ומרגליות" (בראשית לב, יד-טו).

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" _____ רטו

כדי להשתיק את עשו היה יעקב צריך לשחד אותו באוצר ששווה מיליונים! זוהי מתנה ששולחים למי שיראים ממנו. אם יעקב היה שולח לעשו זר של ורדים, הוא לא היה פועל כלום.

זהב וכסף יש להם ערך, אבל הם דברים דוממים, אין בהם חיות. לעומת זאת שושנה היא דבר חי, צומח ופורח. אומר המלך: אני רוצה שושנים! אני רוצה ביטוי של אהבה צומחת ופורחת!

המלך - הקב"ה - כביכול אומר: במה אתם רוצים לשחד אותי? בכסף וזהב?! "לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות" (חגי ב, ח). אין לי כל צורך בערך הממוני של מתנתכם, "אין המלך מבקש מכם אלא עטרה של שושנים" - את הרגש שלכם אני רוצה!

אבל ישנו ביטוי של אהבה יותר חזק משושנה, והוא: הקרבן!

על הפסוק "אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה" (תהלים נ, יב), אומרים חז"ל (מנחות קי ע"א): "לא אמרתי אליכם זבחו כדי שתאמר אעשה רצונו ויעשה רצוני, לא לרצוני אתם זובחים אלא לרצונכם אתם זובחים!"

המלך איננו זקוק לשושנה, וגם לא לדם הקרבנות. אין כוונתו אלא לביטוי המלווה את נתינת החפץ. כשיהודי מביא קרבן, הוא אומר - רבנו של עולם, הייתי יכול להביא לך קרבן של זהב כדי לבטא שאתה שווה עבורי כל הון שבעולם, הייתי יכול גם להביא לך מתנה של שושנים, להראות שהאהבה שלי אליך חיה וקיימת, צומחת ופורחת - אבל הבאתי לך קרבן של דם! במעשה זה הנני מבטא שאהבתי אליך היא אהבה של דם - של שפיכות דמים. אני אוהב אותך בכל נפשי, ומוכן להקריב את עצמי על מזבח אהבתך!

"לרצונכם אתם זובחים" - האדם זובח את הרצון שלו, את הנפש שלו.

טיפה אחת של דם

כאשר אנחנו נותנים כביכול את כל חיינו לקב"ה - תורה, מצוות, תפילה וכו' בלא אהבה ומסירות נפש לקב"ה, הם נחשבים כדוגמת מתנה של "זהב", ואם רוצים אנו לפייס בדורון שכזה את הקב"ה עליו להיות שווה הרבה מאוד.

כשאנו רוצים שהקב"ה ימלא את בקשותינו, אם אנו באים בכח מעשינו, יש כאן דיון האם יש די במעשים אלו כדי שנקבל בתמורתם את בקשותינו או לא. אבל כשבאים בכח האהבה לקב"ה, אין שום דיון. המבט הוא אחר לגמרי - בין אם האדם ראוי או לא ראוי, אבל יש כאן אהבה!

והביטוי לאהבה הוא כאמור, ע"י הקרבן - לתת משהו מעצמנו!

ואם מתנת כסף וזהב צריכה להיות שווה מיליונים, ואם מתנת שושנים צריכה להיות "עטרה של שושנים" - קרבן של דם אינו צריך להיות יותר מטיפה אחת! אף על פי שלכתחילה יש קרבות שצריכים כמה מתנות - נתינות דם על קרנות המזבח, אבל מה שמעכב זו טיפה אחת. אם טיפה אחת של דם הגיעה למזבח הזבח כבר התכפר.

בשעה שבני ישראל עמדו על הים - מצרים מאחוריהם והים לפניהם, אומר הקב"ה למשה רבינו: "מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו".

והתמיהה זועקת: הן כל הסיבה שהקב"ה הביא את עם ישראל למצב הזה, היה כדי שיצעקו - וכמו שמצינו במדרש (תנחומא פר' שופטים סי' יג): "למה היו ישראל דומין באותה שעה? ליונה שברחה מלפני הנץ ובאה להכנס לפנים מן הסלע והיה הנחש בתוכו. ביקשה לצאת הרי הנץ על הפתח. כך היו ישראל: הים הולך וסוער עליהם והשונא רודף אחריהם והחיות מן המדבר והיו מוקפין מארבע רוחות... מה עשו? נשאו עיניהם לאביהן שבשמים וצעקו"... - והנה הקב"ה אומר להם "מה תצעק אלי"! וכי מה עליהם לעשות?!

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" _____ ריז

התשובה היא: ודאי שעליהם לצעוק, אבל - "דבר אל בני ישראל ויסעו", לא מספיק לצעוק, צריך לעשות משהו, לזוז, לעשות איזשהו שינוי בחיים, איזושהי הקרבה, להקזיז מעצמם טיפה אחת של דם למען הבורא ית'!

"כגמל עלי אמו"

נצייר לעצמנו שבימי מלחמה נודדת משפחה עם ילדיה, הם בורחים מהחזית למקום מבטחים בתוך המדינה. הם מתגלגלים מאכסניה לאכסניה, נתונים לחסדם של יהודים גומלי חסדים. תחושתם של בני המשפחה בהחלט אינה נעימה. אין להם את הבית שלהם, את הפינה שלהם והם נתונים לחסדם של אחרים.

אבל ישנו אחד מבני המשפחה שאינו חש בכלום - התינוק הנתון בחיק אמו. לדידו, אין כל הבדל היכן הוא נמצא. הוא נמצא כל הזמן במקום אחד - בחיק אמו! הוא לא יודע מנדודים, הוא לא שמע על המלחמה - כלום.

כשאנו רוצים להתקרב לקב"ה, לבקש ממנו משהו, יכולים אנו לבוא בשתי דרכים: דרך אחת - בכח המעשים שלנו, תפילה, תורה, יראת שמים, וזה בעצם העיקר, אבל זוהי דרך של יראה.

אך ישנה דרך נוספת - אהבה.

הצורה של האהבה היא "כגמל עלי אמו". האדם נתון בחיקו של הקב"ה, ולא יודע מכלום. הוא מנותק מכל העולם, מכל הידיעות - כל עולמו הוא רק הקב"ה.

זוהי אהבה, ואהבה דורשת התייחדות. רק אני והקב"ה ולא אף אחד אחר.

בדורנו זוהי עבודה קשה מאוד! התקשורת חדרה אלינו בכל תחום, ואדם מטבעו רוצה לדעת ולהתעדכן בכל המתרחש כאן בארצנו ובכל העולם כולו.

אבל כאן אנו מגיעים לנקודת האהבה - הקרבת הקרבן! טיפה של דם! להתגבר על הסקרנות הטבעית!

זה לא קל - אבל דוקא משום כך זהו קרבן, זהו הביטוי הנעלה ביותר לאהבת ה'! יותר מזהב וכסף, יותר מעטרה של שושנים - יותר מתורה ומצוות!

טיפה של דם.

ובהקרבה הזו אנו מגיעים להתייחדות עם הקב"ה!

ההתנתקות מהעולם - פתח הצלה

בזמן השואה, ניצלה ישיבת מיר על ארבע מאות תלמידיה. וכפי ששמעתי מרבתי ז"ל ושייבדלו לחיים טובים, ההצלה היתה פלאית ביותר, בבחינת "על כפים ישאונך פן תגוף באבן רגלך"... הם הרגישו נישאים על כפי מלאכים... הם ברחו ממיר לווינא, שם חילקו אותם בין משפחות שקיבלו אותם בכבוד ובהערצה. הציעו להם מיטות לישון, ובבוקר הם שמים לב שבעלי הבית נתנו להם את מטתם שלהם, והם עצמם ישנו על הרצפה... הוציאו לכבודם את מערכת הכלים היפה של פסח - הכל לכבודם של בני הישיבות! לאחר מכן הם נסעו כמעט אלף קילומטרים ברכבת מווינא עד ליפן - וכל זה במעמד של "תיירים".

רבי יוסף דוב סולובייצ'יק, בנו של הרב מבריסק זצ"ל, שהיה באותה נסיעה, סיפר לי: "נסענו ברכבת במחלקה הראשונה, וכשהגענו למוסקבה, המתינו לנו אוטובוסים של תיירים שהובילו אותנו לבית המלון המפואר ביותר במוסקבה. ושם בבית המלון הביאו לנו מכל טוב, וכיון שלא היינו יכולים לאכול מהאוכל המוגש במלון הביאו לנו תפוזים, פרי יקר המציאות שמעודנו לא ראינו! ולא זו בלבד - הגיעו אוטובוסים למלון לקחת אותנו לטיול בגן החיות. אני - כך סיפר רבי יוסף דוב - לא נסעתי, זה היה

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" _____ ר"ט

יותר מדי עבורי... פחדתי... אולם חבריי נסעו, ומה הם רואים בדרך?
תור של אלפי איש, הממתינים לפרוסת לחם!

העולם כולו עטוף ברעב, בסבל ונדודים, אירופה כולה שטופת דם,
באשוויץ נשחטים יהודים לרבבות - וכאן יושבים להם כארבע מאות
בחורי ישיבה, במלון המפואר ביותר במוסקבה ואוכלים תפוזים!

"על כפים ישאונך!" גם בתוך כל הגהינם הנורא, לא נסתמו דרכי
ההצלה לפני הקב"ה!

ולא די בכך, שנים לא רבות לפני שהם הגיעו ליפן, ישב שם יהודי
שהיה רח"ל נשוי לגויה, ולפתע נכנס בראשו רעיון של שגעון מוחלט -
הוא בונה בית כנסת מפואר בן כמה מאות מקומות!

בית הכנסת הזה עמד שומם כל השנים - עד שהגיעו אליו תלמידי
ישיבת מיר. מספר המקומות בבית הכנסת התאים בדיוק למספר
התלמידים!

כך הם ישבו ולמדו מתוך התעלות עצומה, עד שהקב"ה הוציא אותם
משם ולקח אותם לחוף מבטחים - חלקם לארה"ב, וחלקם לארץ הקודש.

נכון, לא כולם זכו לכך. ישנם קדושי עליון שלא זכו להינשא על
כפים ושלא תגוף באבן רגלם... לקב"ה יש את החשבונות שלו. אבל
כשיש אהבה, כשהתחושה היא שאנחנו נמצאים בחיקו של הקב"ה -
"כגמל עלי אמו" - הקב"ה משיב לנו באותה המטבע, וגם כשכל העולם
רועש וגועש - "על כפים ישאונך".

הרצון לדעת מהמתרחש בעולם

הרצון לדעת ולהתמצא במה שקורה, להיות בתוך העניינים, מגיע
מתוך תחושה של שליטה. האדם חש שבשעה שהוא יודע מהנעשה בעולם,
יש לו שליטה על המצב.

כשהייתי בחו"ל ועמדתי לשוב לארץ ישראל, אמי שתחי' [ע"ה] דאגה מאוד, ואמרה לי: "הלוואי והייתי יכולה לנסוע אתך"... אמרתי לה: "ואילו היית נוסעת אתי, היית יכולה לשמור עלי"?... - זהו טבע האדם, שאעפ"י שאינו יכול להועיל, עצם הידיעה במה שקורה נותנת לו הרגשה בטוחה.

אבל הקב"ה אומר לנו: "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון". אם אנחנו רוצים 'לנהל את העניינים' - אומר לנו הקב"ה, בבקשה! אבל אם אנחנו רוצים שהקב"ה ינהל עבורנו את העניינים, אין לנו מה לעשות אלא "ואתם תחרישון"! ככל שאנו מנתקים את עצמנו יותר מהסובב - כך אנו מתקשרים יותר ויותר לקב"ה.

"וישמע יתרו" - "מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (רש"י שמות יח, א). והנה הוא מגיע למשה רבינו, המספר לו על כל הקורות את עם ישראל, ואז אומר יתרו: "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים", עכשיו אני יודע! וכי לפני כן הוא לא ידע את כל הקורות את עם ישראל?!

אלא שלפני כן מהיכן הוא שמע? מכלי התקשורת... סיפרו ברדיו שהיתה רוח קדים עזה, רוח סערה וסופה, ואז הים נבקע... "תופעת טבע"... אבל כשהוא הגיע למשה רבינו, ושמע את הדברים כהווייתם, רק אז הוא ראה את הניסים והנפלאות!

גם אנחנו ראינו בעינינו ניסים של "על כפים ישאונך" בזמן מלחמת המפרץ. עם ישראל כולו היה נתון בסכנה נוראה. קם אחד, רשע כהמן ומטורף כפרעה ומאיים על יושבי ארץ ישראל. מה עושה הקב"ה? שולח לנו גויים שיעשו עבורנו את המלחמה! "ה' ילחם לכם"!

ומה קרה כאן בארץ הקודש? כלי התקשורת מלאים בסקירות ובמאמרים, הרמטכ"ל אמר כך ועשה כך... ה'פטריוט' נראה כך, והוצב שם... - "סידרו" לקב"ה את המלחמה...

בכל זמן ובשעת חירום בפרט, רבים שואלים מה לעשות. ועלינו לזכור תמיד - "ה' ילחם לכם"! להתנתק תמיד מהסביבה, להיות בחיקו

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" _____ רכא

של הקב"ה. ואני אומר לכן: תאפו עוגות, תבשלו, ותדעו רק שאתן במחיצתו של הקב"ה. כמובן, עוד תהלים ועוד תהלים, עוד מצוה ועוד מצוה, אבל העיקר - קרבנות של דם!

עבודת הקרבנות בבית המקדש הפרטי שלנו

האיש מטבעו ומתפקידו להרבות בתורה ובמעשים טובים. הוא מחוייב בהרבה מאוד מצוות שהאשה פטורה מהם.

האשה מטבעה נמצאת בבית - "ביתו זו אשתו" (יומא ב ע"א). היא אינה מחוייבת בלימוד התורה ולא בכל המצוות עשה שהזמן גרמן. אבל כאן יש לה את ההזדמנות להקריב את הקרבנות בבית המקדש הפרטי שלה - בבית היהודי. קרבנות של אהבה! קרבנות של שושנים.

אם הבית הוא "בית המקדש" - בית של "כגמל עלי אמו", בית שמנותק מכל הסביבה, בית של ייחוד עם הקב"ה - או אז, כשהאשה אופה עוגה - היא אופה את "לחם הפנים"! העוגה מיועדת לילד שלומד תורה... היא מעלה נרות במנורה... היא שולחת את יענקל'ה שלה לחדר, ומזכירה לעצמה, שמשה קיבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים... ארבעים דורות ממשה רבינו ועד רב אשי... ומשם לגאונים, הראשונים - רש"י, הרמב"ם, ועד האחרונים - רבי עקיבא אייגר והחפץ חיים זצ"ל, והנה התורה מגיעה עכשיו ליענקל'ה שלה! והיא נותנת בידו את פרוסת העוגה - את "לחם הפנים" - שהיא אפתה, ואומרת לו "לך לחיידר ללמוד תורה". זוהי התקשרות עם הר סיני - עם הקב"ה!

אם הבית שלנו הוא בית המקדש - העבודה שלנו היא עבודת הקרבנות.

"אין המלך מבקש מכם אלא עטרה של שושנים", ויותר מכך - "לרצונכם אתם זובחים"!

נקודה קטנה של אמת

ה"שעשוע" של היהודי - תורה ומצוות!

בביתו של גדול בישראל

אקדים הקדמה קצרה.

אמי נולדה בצפת. אביה היה חסיד סלונים, ומסיבה מסויימת היגר לארה"ב. היא היתה הנערה האמריקאית היחידה שנסעה מאמריקה ללמוד אצל שרה שנירר ע"ה בקראקא.

היא היתה שם במשך שתי חופשות קיץ. יחד אתה היתה גם ויכנא קפלן - לימים הרבנית קפלן ע"ה, מייסדת 'בית יעקב' באמריקה, שהיתה מעט יותר מבוגרת ממנה.

באותם ימים השתוללה ההשכלה הנוראה בראש כל חוצות, ואגודת ישראל היתה הביטוי של היהדות הנאמנה. באחת מחופשות הקיץ החליטה הרבנית קפלן לקחת את אמי, שהגיעה מאמריקה, לסיבוב בעיירות אירופה, לראות את גדולי ישראל.

ואכן זכתה אמי להיות אצל הרבה מגדולי ישראל: מרן הגאון ר' ברוך בער זצ"ל, המשגיח ממיר ר' ירוחם זצ"ל, הגר"מ מלובלין זצ"ל ועוד.

אולם חוויה מיוחדת מאותם ימים נחרטה עמוק בנפשה. היה זה בימי ראש השנה. היא הוזמנה לביתו של האדמו"ר מגור הזקן, ה'אמרי אמת' זיע"א. היו שם רק הרבנית והבנות, אחד הבנים הקטנים - ואמי! חוץ מהם לא הורשה אף אחד מהחסידים להיכנס! [הסיבה שהזמינו אותה היתה מחמת היותה נכדתו של האדמו"ר מסלונים].

תארו לעצמכם: נערה אמריקאית שהגיעה ללמוד ב'בית יעקב' בפולין, מוזמנת לביתו של הרבי מגור! זה היה משהו מאוד מיוחד.

נאמר בכנס לחיזוק ענין "הסעות מהדריך".

עובדה זו בהחלט העניקה לה הרגשה מאוד מיוחדת. היא הביטה דרך החלון וראתה עשרות אלפי חסידים שהגיעו מוורשה והמתינו בחוץ. לאחר זמן היא חזרה לאמריקה, עמוסה בחוויות ומלאה התרשמות מאישיותו של האדמו"ר זיע"א.

ובכן, כיון שאמי ירבה ב'טיש' של הרבי מגור בר"ה ושמעה ממנו קידוש יחד עם הרבנית והילדים, אני - בנה - מרגיש היום שזוהי זכות גדולה עבורי לעמוד לדבר בבית הספר 'בית יעקב' של חסידות גור.

נקודה קטנה של אמת

החסידות הפולנית, שחסידות גור היא חלק ממנה, בעצם עשתה מהפכה בכל ענין החסידות. החסידות בתחילתה היתה מבוססת על לימוד רב של חכמת הקבלה, על "מוחין". חסידות גור, שהתחילה בחסידות קוצק, עשתה מהפכה, שינוי משמעותי בחסידות.

לדעתי, ה'וורט' של החסידות הפולנית בכלל, ושל חסידות גור בפרט, הוא נקודת האמת. חסידות גור - קוצק - היתה מאז ומתמיד "א פינטלע אמת" - נקודה קטנה של אמת!

אין דבר שהוא יותר הפוך מאותה נקודה קטנה של אמת, ממה שאנו קוראים לו היום "התרבות המערבית". זהו ההיפך הגמור מה"פינטלע אמת".

מהותה של תרבות זו הוא: חיצוניות!! הכל צריך להיות מקושט, נוצץ ומרשים בחיצוניותו, עם צבעים ואולי גם עם פרחים...

זהו בעצם עניינו של כל המושג הנקרא "פרסום". כל חנות המכבדת את עצמה, משקיעה מאות ואלפי דולרים בחלון הראווה שלה. ובהכרח שהדבר הזה מדבר אלינו, כי אחרת לא היו משקיעים בזה ממון כה רב.

זהו ההיפך הגמור מאותה "פינטלע אמת", מהמציאות האמיתית. מעולם לא היה דור כה מבולבל, כה רחוק מה"פינטלע אמת" הזו.

"פינטלע אמת" פירושו להיות יהודי אמיתי. נכון, ישנם הרבה קישוטים יפים, לא רק בביגוד ובדברים גשמיים, אלא גם בכל מעשה של יידישקייט. כשמתפללים שמו"ע או לומדים דף גמרא, מוכרחים לחפש אחר נקודת ה"פינטלע אמת", לא רק מה שעוטף אותה.

כמדומני שעבור האנשים שמחפשים אמת, ישנה אמת וישנה "פינטלע אמת" - האמת המוחלטת! זהו אותו כח לעבור ברחוב, להביט על כל התרבות המערבית ולתת "ויש אוועק"! [מחיקה מוחלטת].

זוהי השליחות המיוחדת שלכם, של כל אלו השייכים למקום קדוש זה הנקרא "גור" - לעבוד עם אותו כח מופלא - "אופצולן דער וועלט", לצחוק על כל השקר של העולם ולחדור לנקודת האמת!

אם אינכם יודעים על מה אני מדבר, אז תסלחו לי שאני אומר זאת, אך אינכם שייכים לכאן!... אולי אני מתבטא בחריפות, ובכל אופן עליכם לברר את הדברים.

באמריקה, ובכלל בעולם המודרני, בדרך כלל הקובע לאדם מה נכון לעשות ומה לא נכון - הוא מה שכולם עושים. אוכלים מה שכולם אוכלים, מדברים על מה שכולם מדברים, יוצאים לחופשה, יוצאים לקניות כמו כולם - כל ההחלטות, רגע אחרי רגע, נעשות על סמך מה שאנו שומעים ורואים. אנו מתאימים את עצמנו לאווירה ולתרבות השולטים. הכח לקחת את הכל ולזרוק אותו, להתעלם ממנו - זהו הכח של החיים עם ה"פינטלע אמת"!

הכרה בנצחיות הנשמה

ההכרה במושג "חיים אחרי המוות", גם היא תלויה באותה נקודה של אמת.

לא נשקר בעצמנו. הרי לא נחיה כאן לנצח. כל אחד מאתנו יבוא יומו. השאלה היא: מה קורה עם הנשמה לאחר מכן.

בעצם, הרעיון שנשמת האדם קיימת לנצח נצחים - הוא אינו רעיון דתי. ההבנה שהנשמה ממשיכה לחיות גם לאחר צאתה מהגוף הגשמי היא תוצאה של שכל ישר, כי זוהי הפשטות, שכאשר הלב מפסיק לפעום, אישיותו של האדם יוצאת מהגוף הגשמי וממשיכה לחיות חיים אינסופיים.

היה פעם בחור צעיר שהלך ללמוד באוניברסיטה. אמרתי לו: "אני מכיר אותך, אתה הרי מיליונר ואין לך צורך בלימודים לשם פרנסה. לשם מה, אפוא, אתה הולך ללמוד שם? וכי לא היה עדיף שבמקום זה תשב ותלמד תורה?"

והוא סח לי בכנות, שאכן הוא לא הולך לשם על מנת להשיג תארים וכד' שיעזרו לו מבחינה גשמית. הוא הולך לשם פשוט "לשם שמים"... ללמוד ביולוגיה, לגלות את היופי הטמון בעולם, כיצד האטומים מורכבים וכו', זו חכמה נפלאה.

אמרתי לו: אינך צודק, והדברים יובהרו על פי משל. היה פעם אדם שגר בת"א, והחליט לעבור לגור באמריקה. הוא בירר על טיסה בחברת תעופה כלשהי, ושם הודיעו לו כי הטיסה בה בחר אינה ישירה. באמצע הדרך ישנה נחיתה ביניים בפרזי שבצרפת למשך כשעה, ולאחר מכן ממשיכים לניו-יורק.

אותו אדם לא ידע אפילו מילה אחת - לא באנגלית ולא בצרפתית. חשב לעצמו האדם: הרי זה לא נעים להסתובב בפרזי ולא להבין מילה, אולי ארצה לקנות משהו ב'קיוסק' ואי ידיעת השפה תפריע לי...

החליט, אפוא, שמעתה עד הנסיעה, במשך חמש שנים הוא ילמד את השפה הצרפתית! [בשביל סה"כ שעה אחת של שהות בצרפת!].

שאלו אותו: נו, ומה עם השפה האנגלית? הרי אתה מתכנן לגור באופן קבוע בארה"ב, ושם לא תוכל להסתדר בלי ידיעת השפה האנגלית על בוריה?

ענה אותו אדם: "לא נורא, דיה לצרה בשעתה. הרי קודם אגיע לצרפת, וממילא אני לומד צרפתית. וכשאגיע לאמריקה, אתחיל ללמוד אנגלית..."

שבעים שנות חיינו בעוה"ז, בהשוואה לנצח, הם כמו שניה אחת החולפת ביעף. "כי רגע באפו"! אדם חי בעולם הזה, 'לומד' את השפה המדוברת כאן, וכלל אינו חושב מה הוא עושה. עצור לרגע וחשוב: מה אתה עושה? כמה זמן כבר תחיה כאן?! ואז תבוא לעולם האמת, ושם מדברים בשפה אחרת - שפה של יידישקייט, של תורה ושל מעשים טובים. אבל הוא בשלו: אני לומד ראשון ראשון, אחרון אחרון. לא מסתכל על העתיד!...

המבט הפשוט הזה, לראות את המציאות האמיתית של העולם - "כצל ימינו על הארץ", וכפי שחז"ל הגדירו זאת - "הלואי כצל כותל או כצל אילן, אלא כצל עובר - כצלו של עוף שהוא עובר וצלו עמו" (ילקוט שמעוני ויחי רמז קנה) - להכיר בכך שכל החיים, ביחס לנצח, הם כשניה אחת - זהו המבט של ה"פינטלע אמת"!

צחנת העוה"ז לעומת תענוג אמיתי

אוסף מעשה נפלא שמספרים על האדמו"ר מקוצק זצ"ל.

בסוף ימיו, גזר על עצמו האדמו"ר התבודדות מוחלטת. הוא סגר את עצמו בחדר במשך כמה שנים, שם למד והתפלל, ולאף אחד מתלמידיו וחסידיו לא היה שום קשר או מגע עמו.

פעם בכמה חודשים הוא היה יוצא ואומר איזו אימרה אחת שהחסידים היו לומדים אותה לאחר מכן במשך חודשיים, אך חוץ מזה לא ניתן היה כלל לדבר עמו!

עבור חסידיו היה זה ממש בבחינת אסון, עקב היותו המורה והמדריך אותם בעבודת ה'. ומאחר וחפצו מאוד לדעת מה עושה הרב בחדרו, הם

נקודה קטנה של אמת _____ רכז

טפסו על חלון חדרו, פתחוהו בשקט, ממש כסדק דק, וראוהו יושב ליד השולחן כשגבו מופנה כלפי החלון.

והנה להפתעתם הרבה, אף שהרב זצ"ל לא ראו, שמעוהו מדבר ואומר כך: "פארמאכט דער פנסטער, דער וולט שטינקט!" [ובתרגום ללשה"ק: תסגרו בבקשה את החלון, העולם בחוץ מדיף ריח רע!].

סדק קטן שנפתח בחלונו, הספיק לאדמו"ר מקוצק זצ"ל להריח את הצחנה הנודפת מהרחוב!

איזו אימרה נפלאה. כולם רואים סביבם עולם יפה, עולם של צבע, של התלהבות, של "כיף". אבל הרבי מבקש: סגרו את החלון, העולם מצחין! זוהי אותה "פינטלע אמת"!

היום כשהולכים לבית הספר, ולפעמים אף לומדים למבחן כמה שעות - כבר רוצים להתאוורר, לשאוף אויר צח. מה עושים? מרימים 'מגאזין' ומתחילים לקרוא בו... הלזאת ייקרא "אויר צח"? זוהי צחנה, לכלוך! פסוק מהחומש או מהנביא, מאמר חז"ל - אלו דברים מתוקים! אותם ניתן להגדיר כ"אויר צח", כי כאן כביכול השי"ת מדבר אלינו. כמה נפלא! זוהי ה"פינטלע אמת"!

העולם כולו מלא שקר, לא קיים כמעט דבר בעל איכות. חיים אנו במדינה שיש בה שלוש מילים קסומות - משחקים, כיף ובידור. זהו עיקר תוכן החיים שלנו - ה"כיף" [זוהי מילה בערבית, בלשון הקודש אין מילה כזו!], וה"בידור", 'לבדר' - לפזר - את הזמן, ללא כל תועלת!...

עלינו למצוא את ה"פינטלע אמת", למצוא את היופי והתענוג האמיתי, למצוא איכות, למצוא חיים, תורת חיים, אלקים חיים - ואז כל העולם כלל אינו קיים!

"ואהיה אצלו אמון, ואהיה שעשועים יום יום"

"לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעוניי" (תהלים קיט, צב). התוו מתוארת כאן ע"י דוד המלך כשעשוע.

מה פשר הדבר?

בשפה העברית המודרנית, משחק נקרא שעשוע. זהו דבר שנהני ממנו, דבר שיש בו געשמאק. ובאמת, לכל אחד יש את המשחקים שק לילד קטן קונים לגו הנקרא "דופלו", קוביות גדולות. כשהוא גדל, הוא משחק בלגו בעל חלקים קטנים יותר, וכשהוא מגיע לגיל עשרים, הוא מפסיק לגמרי לשחק בלגו. מדוע? כי זה לא לרמה שלו.

"תורתך שעשועי" - התורה הקדושה היתה ה'משחק' של דוד המלך ע"ה, ממנה הוא נהנה הנאה עצומה, כילד המשחק במשחק האהוב עליו

מי עוד נהנה מהתורה?

"ואהיה אצלו אמון, ואהיה שעשועים יום יום משחקת לפניו בכ"ע" (משלי ה, ל) - התורה כביכול אומרת שהיא בבחינת "שעשוע" אצ"ה הקב"ה! הקב"ה הוא בורא כל העולמים. את כל העולם ברא הקב"ה ענ האות ה"א. אבל התורה - היא ה"שעשוע" של הקב"ה! כשהקב"ה - בורא כל העולמים - לומד פסוק בחומש, כביכול הוא מתמלא הנאה מרובה כמה זה מתוק, כמה געשמאק!

הטענה הראשונה שטענו ה'משכילים' היתה, שהתורה משעממת ח"ו והנה הקב"ה בכבודו ובעצמו אומר - עבורי לימוד התורה אינו משעמם כלל, הוא בדיוק לפי טעמי והוא ה"שעשוע" שלי!

"נפק כי גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים"

כעת אומר רעיון נפלא מאוד.

הגמ' מספרת, שעד לפני כאלפיים ארבע מאות שנה, היצה"ר הגדול ביותר היה יצר העבודה-זרה. באותם ימים היו פסלים של עץ, אבן, כסף וזהב

עד כדי כך היה גדול יצר זה, שחז"ל מספרים מעשה מופלא שארע בזמן החורבן: "אליהו הצדיק היה מחזר על תפוחי רעב שבירושלים. פעם אחת מצא תינוק שהיה תפוח ומוטל באשפה, אמר לו: מאיזה משפחה אתה? - אמר לו: ממשפחה פלונית אני. - אמר לו: כלום נשתייר מאותה משפחה? - אמר לו: לאו, חוץ ממני. - אמר לו: אם אני מלמדך דבר שאתה חי בו אתה למד? - אמר לו: הן. - אמר לו: אמור בכל יום 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'. - אמר לו, הס, שלא להזכיר בשם ה', שלא לימדו אביו ואמו. מיד הוציא יראתו מחיקו, ומחבקה ומנשקה, עד שנבקעה כריסו ונפלה יראתו לארץ ונפל הוא עליה. לקיים מה שנאמר: 'ונתתי את פגריכם על פגרי גילוליתם'!" (סנהדרין סג ע"ב)

עד כדי כך גדול היה כוחה של הע"ז באותם ימים!

והנה, אנשי כנסת הגדולה, אותם מאה ועשרים זקנים שחיברו את תפילת העמידה שאנו מתפללים, הם היו חכמי ישראל בין בית המקדש הראשון לשני.

ומספרת הגמ' (יומא סט ע"ב), שאחר החורבן ביקשו חכמים אלו רחמים לפני הקב"ה שיימסר בידם היצר הרע של עבודה זרה, וכך אמרו: "בייא, בייא! [לשון זעקה וקובלנא, רש"י], היינו האי דאחרביה למקדשא, וקליה להיכליה, וקטלינהו לכולהו צדיקי, ואגלינהו לישראל מארעהון, ועדיין מרקד בינן [יצר זה, הוא הסיבה לכך שהקב"ה החרیب את בית המקדש, שרף את היכלו, הרג את כל הצדיקים והגלה את עם ישראל מארצם, ועדיין מרקד הוא ביניהם]. כלום יהבתיה לן אלא לקבולי ביה אגרא - לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן [הרי לא נתת לנו אותו אלא כדי שנקבל על ידו שכר. לא אותו אנו צריכים ולא את שכרו].

ואכן, "נפל להו פיתקא מרקיעא, דהוה כתב בה אמת" - נפלה להם פיתקה מן השמים, ובה היה כתוב את המילה "אמת"!

"אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא, מסרוהו ניהלייהו [לאחר שישבו בתענית שלושה ימים ושלושה לילות, מסרוהו בידם]. נפק

אתא כי גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים [ואז יצא כמין גור אריה של אש מבית קדשי הקדשים]. אמר להו נביא לישראל: היינו יצרא דעבודה זרה" [אותו גוריא של אש, הוא היצר הרע של הע"ז!], ובסוף מתואר שם כיצד קשרו אותו והרגוהו, ובזה ביטלו את יצר הע"ז מן העולם.

ויש כאן קושיא חזקה מאוד: אם היו שואלים אותי היכן נמצא היצה"ר של הע"ז, הייתי אומר, ודאי באוניברסיטה וכד'. והנה חז"ל מגלים לנו שהוא יצא מבית קודש הקדשים. רבש"ע, מה הוא עושה בדיוק שם, במקום המקודש ביותר עלי אדמות?!

אמנם טמון כאן יסוד נורא! נבואה פירושה דיבור עם השי"ת. וכתוב בקדמונים, שכאשר הרגו אנשי כנסת הגדולה את היצה"ר של ע"ז - היה זה גם סיום הנבואה. מכאן והלאה שוב לא היתה נבואה בעולם!

כי בעצם זו אותה אנרגיה. האנרגיה הרוחנית היא דיבור אל ה', וההיפך ממנה הוא - "הוציא יראתו מחיקו, ומחבקה ומנשקה, עד שנבקעה כריסו ונפלה יראתו לארץ ונפל הוא עליה". אלו שתי נקודות של אותו דבר עצמו, כלומר: מה שהוא היפה ביותר, הוא גם המכוער ביותר! אם משתמשים בו לקדושה - זהו הדבר הכי יפה. אם משתמשים בו לטומאה - הוא עלול להיות הגרוע ביותר!

הנה ענין מסירות הנפש - כמה נפלא הוא. אלפים ורבבות מעם ישראל במשך הדורות מסרו את נפשם על קדושת השם. "אבינו מלכנו, עשה למען הרוגים על קידוש שמך". שמעתי מאדם שהיה בקלם בעת מלחמת העולם השנייה, וראה בעיניו כיצד לקחו הגרמנים את בני הישיבה להריגה. באותה שעה הם שרו "עלינו לשבח"! מסירות נפש.

והנה את אותה מסירות נפש - מוצאים אנו גם בע"ז. אליהו הנביא אומר לאותו תינוק: תאמר "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" ותינצל ממיתה! והוא עונה - לא אומר זאת! והוא מוציא את הפסל שלו, מחבקו ומנשקו - ומת! מסירות נפש. זוהי אותה אנרגיה, אותו כח!

זו היתה דוגמא, ועתה ניגש לענייננו.

התעסקות עם ה"שעשוע" האמיתי

אמריקה היא מרכז התרבות המערבית. היום לכל בעלי המוחות הגדולים יש ענין אחד - לעשות דברים יותר טעימים, יותר מהנים, יותר מבדרים. זכורני בהיותי ילד שהיו פרסומים על שלוש-עשרה טעמים שונים של גלידה. בפעם האחרונה שעברתי ליד חנות גלידה, ראיתי שכבר מציעים שם עשרים ושמונה טעמים שונים!... זוהי גאונות.

כשנכנסים ל'סופרמרקט', רואים לפנינו מדפים שלמים מכל מין של מאכל. מאות סוגים של סוכריות, עשרות סוגים של עוגיות וכו'. עוברים ליד מאפיה. גם שם המבחר עצום: עוגות עם כל מיני צבעים, עם חמש שכבות ושמונה שכבות.

מה הענין, מה כולם מחפשים? רק דבר אחד, - ליהנות מהחיים!

ויש להם שמות לכל דבר. פעם היו קוראים לזה לכלוך, היום קוראים לזה "אומנות". הוא "אומן". ובמה הוא מתעסק כל היום? בכללך המצחין ביותר!... פעם היו קוראים לזה כפירה, טפשות, היום קוראים לזה מדע, תיאוריה... אבל הכל מוביל למטרה אחת - הנאה מהחיים!

מהיכן כל זה מגיע? "נפק כי גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים", הכל מגיע מקודש הקדשים!

מהו הדבר היפה ביותר, הקדוש ביותר שאדם יכול לעשות? לחפש תענוג!! להשתעשע. השאלה היא רק באיזה שעשוע!

אצל הקב"ה התורה הקדושה היא ה"שעשוע" האמיתי. אבל אנחנו חיים בעולם שהכל סובב סביב התענוג, ה"כיף".

בחור צעיר יושב ולומד תורה. אם ישאלוהו: מדוע אתה לומד? יאמר: אני רוצה להיות תלמיד-חכם, מגיד שיעור. יש לו שאיפות. אך הנה גם הקב"ה לומד תורה. מדוע? מהי השאיפה שלו? התשובה אחת: שעשוע! כביכול בורא כל העולמים אוהב את הלימוד ונהנה ממנו הנאה עילאית!!

תפילה! כולנו מתפללים, אבל כמה הנאה יש לנו מהתפילה?!

בקהילה שלי אני משמש כחזן בתפילת נעילה. אם אני מאחר בכמה דקות, ה'עולם' מתחיל להאיץ בי...

והנה אבי סיפר לי, שבישיבת מיר היו גומרים את תפילת נעילה כמה שעות אחרי השקיעה! מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה רגיל למנהג זה של ישיבת מיר בחו"ל, וכשהגיע לישיבת פוניבז' הפריע לו מאוד ששם גמרו נעילה בדיוק בזמן. הוא לא היה יכול לסבול זאת. מה עשה? כשגמרו בישיבה תפילת נעילה, היה לוקח עמו מנין של בחורים לחדר צדדי, ושם היו ממשיכים את נעילה שעתיים נוספות.

מדוע? מה פשר הדבר?

ובכן, אני לתומי חשבתי שהטעם הוא משום שכל מילה של יום כיפור היא כ"כ יקרה; אפשר להשיג פרנסה, ילדים טובים, הכל. אך כששאלתי אחד שהיה שם בישיבת מיר בחו"ל, הסביר לי שזו לא הסיבה, אלא משום שהתפילה היתה להם כל כך נעימה, כל כך געשמאק, עד שפשוט לא יכלו להפסיק!

היהודים האלו כשהתפללו, לא יכלו להפסיק. זה היה כ"כ 'טעים' להם, הדיבור עם השי"ת, ההרגשה שבונים עולמות, ממש כמו אדם האוכל מאכל ערב ואינו מסוגל להפסיק.

כל תפילה יש לה ערך, אך היופי של תפילה הוא כשהיא בבחינת "שעשועים". להפסיק רגע ולחשוב על המילים - "ארוממך אלקי המלך", "על נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובקר וצהרים" וכו'.

הבעיה היא שאין לנו זמן "לשחק" - ליהנות - מהתפילה, כי אנחנו צריכים לשחק עם דברים אחרים. אבל זהו שעשוע של הקב"ה!

הקדושה הגדולה ביותר היא שעשוע של הקב"ה, והטומאה הגדולה ביותר היא כשיש לאדם שעשוע אחר, כשהוא מבזבז זמן על דברים חסרי ערך כמו קריאת ספר ו'מגאזין', או שמיעת חדשות. זוהי בחינה של תופס

יראתו, מחבקו ומנשקו, ונופל עליו מת! ליפול מת פירושו - "די שעמסטע יארן פון לעבן". בזבז זמן על שטויות הוא בחינה של מיתה!

המשגיח ממיר, ר' ירוחם זצ"ל כתב מכתב בזמן שהיה חולה, והוא מספר שעקב מחלתו אסר עליו הרופא ללמוד, וציוה עליו שילך לקונצרט [באותם ימים עוד אפשר היה ללכת לקונצרט, לא כמו היום].

ובכן - כך הוא כותב - הלכתי לקונצרט, ומרוב רחמנות על האנשים ההורסים את חייהם בידיהם, נהייתי יותר חולה מאשר הייתי לפני כן! אם הרופא היה רואה זאת, ודאי לא היה שולח אותי לשם. פשוט קמתי ויצאתי מן המקום.

עליכם לדעת, ואני אומר זאת עם כל האחריות - באנו לעולם הזה כדי ליהנות! לעשות "כיף", אבל - את ה"כיף" הנכון! כל אחת יכולה לקחת סידור וליהנות ממנו, לאהוב אותו! היא יכולה לדעת מה מעשיה בעולם הזה, לשם מה היא נמצאת כאן. לדעת שיש "פינטלע אמת".

ה"פינטלע אמת" פירושה ליהנות מההנאות האמיתיות. לאהוב אמת, לאהוב את התורה והמצוות, לאהוב את השי"ת. כששוטפים כלים בבית - ליהנות מהעבודה, כי יודעים שמקיימים בזה מצות חסד ומצות כיבוד אם.

אכן, לא קל 'לדחוף הצידה' את כל העולם, אך זוהי המסורת שלכם מאבותיכם הק', וכשמגיעים להכרה הזו, כל החיים משתנים! זוכים שהתורה תהיה בבחינת "תורתך שעשועי" ומגלים את ההנאה ואת האור הטמון בקיום התורה והמצוות.

"בצלם אלקים עשה את האדם"

חשיבותה של כל נשמה יהודית הבאה לעולם

התבוננות בהנהגת מידה כנגד מידה

נאספנו כאן היום לכנס התעוררות על אסון שארע לנו. הפסוק אומר "משפטי ה' אמת צדקו יחדו" - כאשר הקב"ה עושה דין, הדין צודק לא רק מצד אחד, אלא מכל הצדדים.

בזמנים כאלו מוטלת עלינו החובה לפשפש במעשינו, והאמת היא, שלכל אחד ולכל אחת יש את ה"והשבות אל לבבך" של עצמם, והכל נכון.

דברתי היום בישיבה בירושלים, ונושא השיחה היו דברי חז"ל "בעוון נבלות פה צרות רבות, וגזירות קשות מתחדשות, ובחורי שונאי ישראל מתים" (שבת לג ע"א), כי לדעתי ה"והשבות אל לבבך" של בחורי הישיבות היום, הוא ענין טהרת הפה. אבל עבור הציבור שהתאסף כאן, ברצוני להציע "והשבות אל לבבך" בסוגיה אחרת.

איתא במדרש (בראשית רבה פ"ט, יא): "אמר רבי סימון בשם רבי שמעון בר אבא: כל המידות בטלו, מדה כנגד מדה לא בטלה". לקב"ה ישנן דרכי השגחה כיצד משגיח הוא על עולמו, והפסוק אומר: "כי גבהו שמים וארץ, כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם".

קשה לנו מאוד לדעת דרכי שמים. היום כל אחד חושב שהוא יודע מה מונח בכל מאורע שמתרחש בעולם: מה שקורה ברוסיה הוא גוג ומגוג, ומה שמתרחש בגרמניה מראה כי נמצאים אנו בימות המשיח וכו'... אך לאמיתו של דבר אף אחד לא יודע מאומה, כי "כל המידות בטלו"!

רלה _____ "בצלם אלקים עשה את האדם"

הרי אפילו לפרש דף גמ' בלי רש"י או פסוק בלי גמ' איננו יכולים, ואיך נוכל לפרש דרכי שמים בלי רש"י, בלי תוס' ובלי רבי עקיבא אייגר?!

אמנם, כל המידות בטלות, אבל ישנה מידה אחת שלא בטלה: "מידה כנגד מידה"! ישנו מהלך שהקב"ה מנהיג את עולמו במידה כנגד מידה, ויש לנו רשות לפרש את מעשי ה' ע"פ יסוד זה.

כלומר, לפרש את מה שקורה היום ברוסיה באמת איננו מסוגלים, אבל אם ח"ו אדם הולך ברחוב ונופל ושובר רגל, מותר לנו לפרש שדבר זה ארע לו משום שרגליו הלכו להיכן שלא צריך ללכת, ובמידה כנגד מידה לקה בהם.

בהקשר לאסון שפקד אותנו, ברצוני להציע נקודה אחת. אולי מה שהקב"ה לוקח מאתנו את בנינו, הוא משום שאנו מעט מזלזלים בילדים, ולכן במידה כנגד מידה הקב"ה לוקח אותם מאתנו!

זוהי יהיה נושא השיחה היום - ערכה של כל נשמה יהודית היורדת לעולם.

האדם - צלם אלקים

ישנו חז"ל מפורסם במדרש: "רבי עקיבא אומר: 'ואהבת לרעך כמוך' - זה כלל גדול בתורה".

לא כולם יודעים זאת, אך במדרש שם מובא תנא נוסף: "בן עזאי אומר: 'זה ספר תולדות אדם' - זה כלל גדול בתורה". אנחנו רגילים יותר לצטט את רבי עקיבא, אבל חז"ל מגלים לנו שישנו עוד כלל אחד גדול בתורה: "זה ספר תולדות אדם", כלומר: לדעת מהו אדם.

לא נעמוד כאן על המשמעות העמוקה והרחבה של המושג "צלם אלקים", אלא רק על נקודה אחת חשובה, שעליה אמרו חז"ל שהיא "כלל גדול בתורה": לאדם יש דמיון לאלקים!

ביאור הענין בפשטות נראה כך: כשאדם הולך לתומו ברחוב, הוא לא נזהר לבל ידרוך על נמלים וירמוס אותן, ומסתבר שללא כל כוונה הוא רומס בדרכו נמלים רבות. אילו היו הנמלים בני אדם, על האדם היה להיזהר ביותר שחלילה לא ידרוך בטעות על נמלה וירמוס אותה, אבל היות והנמלה היא בריה שפלה, אין הוא חושב אפילו לרגע אחד להיזהר בכך.

לעומת זאת, עוג מלך הבשן, שעוצמתו היתה אדירה ופסיעה אחת שלו היתה יכולה למחוץ אנשים רבים [במדרש (דברים רבה פי"א, י) מובא שבשעת המבול לא הגיעו המים לקרסוליו!], בשעה שהוא היה צועד, היה עליו להיזהר ולהקפיד ביותר שלא לדרוך על אנשים. כשהוא התעטש, הוא היה מסוגל למחוק מדינה שלמה מעל המפה... בעל עוצמה נוראה שכזו, עליו להיזהר בכל תנועה ופעולה שהוא עושה לבל יחריב את העולם.

להבדיל, מהי העוצמה של האלקים? הרי זו עוצמה אלוקית בלתי נתפסת כלל - שבריר שניה של סילוק ההשגחה מחריב את כל היקום כולו!

החשבון הוא פשוט: אם אדם רגיל יכול להרוג נמלה במחייך, ואם עוג מלך הבשן בהתעטשות אחת מחריב מדינה שלמה - אם כן, האלקים בפעולה קטנטנה יכול להחריב את כל העולם.

ומה אנו חושבים לעצמנו - זה כוחו ועוצמתו של הקב"ה, ומה אנחנו לעומתו? אלקים זה אלקים, ואנחנו רק בני אדם קטנים ממש זעירים לעומתו. על כך בא הפסוק ואומר לנו - דעו! "כי בצלם אלקים עשה את האדם"! האדם בכוחו להחריב את העולם כולו - בפעולה אחת קטנה!

ונביא לכך כמה דוגמאות.

"אנא גרים דמתיליד מרדכי"

בנביא שמואל (שמואל ב פרק טז) מסופר, שבשעה שאבשלום מרד באביו דוד המלך, נאלץ דוד לצאת מירושלים, עד שהגיע למקום שנקרא "בחורים". והנה שם יצא לקראתו שמעי בן גרא, וקילל את המלך! ולא עוד אלא שגם סקלו באבנים!

דינו של המקלל מלך - מורד במלכות - במיתה! ואכן כך ביקש לעשות אבישי בן צרויה - שר הצבא של דוד המלך. הוא פונה לדוד ואומר לו: "למה יקלל הכלב המת הזה את אדני המלך אעברה נא ואסירה את ראשו". שמעי בן גרא מדגיש למלך - למה שלא נהרוג אותו? הרי אין לו כל חשיבות - "כלב מת"... אילו הוא היה "כלב חי", היה לו עדיין איזה ערך... אבל לאחר שקילל את המלך, מה ערך יש לו? אין שום סיבה שלא להרוג אותו!

אולם דוד לא הרשה לאבישי בן צרויה להרוג את שמעי - "הניחו לו ויקלל כי אמר לו ה'. אולי יראה ה' בעיני והשיב ה' לי טובה תחת קללתו היום הזה".

והנה מאות שנים לאחר מכן, יצאה גזירה "להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד" - וגזירה זו נחתמה כבר במרום! (אסתר רבה פ"ז, יג). אילולי שעמד בתפילתו אותו "איש יהודי... ושמו מרדכי בן יאיר בן - שמעי"!

וכך אמרו חז"ל - "משפחת יהודה אומרת: אנא גרים דמתיליד מרדכי, דלא קטליה דוד לשמעיה בן גרא" [אני גרמתי שנולד מרדכי, בזכות שלא הרג דוד - שהיה משבט יהודה - את שמעי בן גרא] (מגילה יב ע"ב).

אם אבישי בן צרויה היה הורג את מי שהיה נדמה לו באותו רגע כ"כלב מת", חסר כל ערך - לא היינו קיימים היום! במעשה הזה הוא היה מחריב את העולם כולו!

הרי לנו ה"צלם אלקים" הטמון באדם - הכח להחריב את העולם כולו במעשה קל לכאורה!

שכל מוגבל לעומת מעשים בעלי עוצמה

שכלו של האדם קטן ומוגבל, אך העוצמה שניתנה בידיו היא נוראה. במחיר יד יכול הוא להחריב את כל העולם כולו! "כי בצלם אלקים עשה את האדם!"

משל למה הדבר דומה? השדרה החמישית בניריורק, היא רחוב רחב ביותר שרובבות אנשים עוברים בו מדי יום. נתאר לעצמנו שברחוב כזה מעמידים טנק חמוש, שלהפעילו יש צורך בסה"כ ללחוץ על הכפתור... ומושיבים בו ילד בן שלוש. השכל של ילד זה קטן ומצומצם, אין לו כל הבנה והשגה בכלי שנתנו בידו - כלי בעל עוצמה אדירה, ובמקום כה סואן ועמוס בבני אדם התוצאה ממעשה אחד קטן של אותו ילד עלולה להיות הרת אסון!

כך היא גם מציאות האדם. מדוע הקב"ה יצר אותנו כך? איני יודע לפרש זאת, אבל כך היא המציאות: השכל שלנו קטן, אך המעשים שלנו הם מעשים של "צלם אלקים"! ואדם יכול 'ללחוץ על כפתורים', וה' ירחם אלו השלכות יהיו למעשיו!...

"ויפן כה וכה וירא כי אין איש"

סוד מופלא זה, ידע משה רבינו ע"ה, ולכן כשיצא לראות בסבלותם של אחיו וראה איש מצרי מכה איש עברי, הוא לא מיהר להרוג אותו מיד, אלא רק לאחר שבדק את הענין לעומק.

בעצם, היו לו את כל הסיבות להרוג אותו. הן כך נפסק להלכה: "נכרי שהכה את ישראל חייב מיתה" (סנהדרין נח ע"ב), והיה בכוחו לקיים הלכה זו למעשה.

רלס _____ "בצלם אלקים עשה את האדם"

ובכל זאת לא מיהר משה להרוג אותו - אלא קודם "ויפן כה וכה וירא כי אין איש" - "ראה שאין תוחלת של צדיקים עומדות הימנו ולא מזרעו עד סוף כל הדורות" (שמות רבה פ"א, כט).

ראיתם פעם נהג מכונית שרוצה להתקדם, וקודם מביט ימינה ושמאלה לוודא שלא באה מכונית מולו? - כך בדיוק עשה משה רבינו: קודם הוא בדק את כל ההשלכות שתצאנה ממעשה הריגת המצרי, הוא וידא שלא יצא ממנו שום צדיק, ורק אז - "ויך את המצרי ויטמנהו בחול".

כשאדם רוצה להחליט החלטה גורלית, אם באפשרותו להביט עד סוף כל הדורות - טוב, אבל אם לא - מהיכן יטול את הכח להכריע?!

יעקב אבינו ואליפז בן עשו

כך גם היה עם יעקב אבינו. ידוע המדרש, שבשעה שיעקב אבינו יצא מבאר שבע וברח לחרן, שלח עשו הרשע את בנו אליפז שיהרוג את יעקב. בסוף הוא גזל את כל ממונו ואפילו את כל בגדיו, והניחו ערום, ועני נחשב כמת (מדרש אגדת בראשית כח, כ).

ונשאלת השאלה, הרי יעקב היה גיבור עצום. כשהוא הגיע לחרן וראה את האבן על פי הבאר - אבן שרק כל בני העיר יחדיו היו יכולים להרים אותה - עמד הוא וגלל אותה מפי הבאר "כמעביר פקק מעל פי צלוחית", וכתב רש"י ז"ל: "להודיעך שכוחו גדול". מדוע, אם כן, הוא מסר את כל רכושו לאליפז, ולא הרג אותו? והרי גם במבט לעתיד - אם היה הורג אותו, לא היה עמלק בא לעולם?

התשובה היא, כמו שמובא בקדמונים, שאונקלוס הגר היה משורשו של אליפז!

ליעקב אבינו היו את כל הסיבות להרוג את אליפז - הוא בא להרוג אותנו, ו"הבא להרגך השכם להרגו", וכמו כן עתיד היה לצאת ממנו עמלק שהוא "רצועה רעה לישראל" (במדבר רבה פט"ז, יח).

אבל יעקב ידע את העוצמה הנוראה הטמונה במעשה זה - הלא עתיד לצאת ממנו אונקלוס הגר!

זהירות מדיבורים מיותרים

נבוא ונראה כיצד קיבלו החלטות כבדות משקל בימיהם של חז"ל.

במסכת ברכות (ג ע"ב) מסופר, שבטרם יצאו להילחם היו "יועצים באחיתופל, ונמלכין בסנהדרין, ושואלין באורים ותומים". והדבר תמוה, אם הם שאלו באורים ותומים, לשם מה יש צורך להימלך בסנהדרין, אם נמלכין בסנהדרין - מה צורך יש להיוועץ באחיתופל?

התירוץ הוא, שכשמדובר בנפשות - תמיד יש לחשוש אולי לא הבנו נכון את התשובה שניתנה באורים ותומים, אולי לא הבנו נכון גם את כוונתם של הסנהדרין, ולכן מוסיפים לשאול גם את אחיתופל - חכם הדור.

ישנה נקודה המעיקה עלי בנושא זה של גידול משפחה.

כפי שהובא לעיל, "תולדות אדם" הוא "כלל גדול בתורה". כלל גדול בתורה לא יכול להיות מוכרע על ידינו, חלושי השכל.

ניתנה לנו זכות עצומה. זכות של "צלם אלקים", הכח לבנות עולמות. וחלילה לנו להימנע מבניית אותם עולמות. ההחלטה על כך לא יכולה בשום אופן להיעשות על ידי שכלנו החלוש, שכל שאין בכוחו לראות את משמעותה של החלטה זו עד סוף כל הדורות.

לא באתי כאן לפסוק הלכות. בהרבה מן המקרים אלו שאלות של פיקוח נפש, שלא ניתן לענות עליהם בשיחות מוסר. הנקודה שברצוני

רמא _____ "בצלם אלקים עשה את האדם"

לעמוד עליה היא אחת ויחידה: לא לדבר על הנושא! וכי אין נושאים אחרים שניתן לדבר עליהם?!

נכון שישנם לפעמים קשיים בגידול הילדים, ישנם לפעמים קשיים אישיים, אך דברים אלו אינם נתונים להכרעת כל יחיד ויחיד. לא אלמן ישראל, יש לכל אחד את מורו ורבו שיפסוק לו את ההלכה לפי מצבו.

אבל אם באים לפעמים להכריע מתוך דברים חסרי בסיס, כי השכנה יעצה, החברה סיפרה סיפורים קשים... - האם יש בכוחם של כל ה"יועצים" למיניהם המנסים להכריע בדיני נפשות, לראות עד סוף כל הדורות?!

מי שיכולה להביט עד סוף כל הדורות, שתלך לשכנות ותורה לה מה לעשות... אך מי שעדיין אינה במדרגה הזו, עדיף לה שתשב בבית ותתפלל: "יהי רצון מלפניך שיגולו רחמיך על מדותיך ותיכנס עם בניך לפני משורת הדין", אך אל לה לדבר דברים שאין בהם כל תועלת, ואולי אף להיפך!

כמדומני שדברים אלו הם הקדמה טובה לחיזוק בענין שמירת הלשון. חז"ל אומרים: "לשון תליתאי קטיל תליתאי [לשון הרע הורגת שלושה], הורג למספרו ולמקבלו ולאומרו" (ערכין טו ע"ב).

ואם כך הוא כוחה של מילה אחת להרע, על אחת כמה וכמה עצום הוא כוחה להיטיב! טמונה במילים שלנו עוצמה נוראה. הבה ננצל אותה לאמירת תהלים, לתפילה, וכיוצ"ב, ומכח החיזוקים הללו יזכו כולם לראות אך ורק שמחות כל הימים!

ויהללוה בשערים מעטיה

מסכת חייה המאלפים
של הרבנית הצדקנית
מרת חיה מינדל
פינקוס ע"ה

הליכותיה והנהגותיה

של דמות מופת
אם ומחנכת בישראל
אשת חיל עטרת בעלה.

שירת מרים

לדמותה של הנערה החסודה
מרים פינקוס ע"ה

יהללה בשערים מעשיה

"זה ספר תולדות אדם" רמה

"כשר צבא רשום בגבורה" רמז

מראש צורים רנא

ושם אשה גדולה רפא

מפרי ידיה נמעה כרם ערה

"ואני תפילה" רפז

"כבודה בת מלך פנימה" רצה

בשדה החינוך - חסד ואמת נפגשו שא

תורת חסד על לשונה שכמ

★

שירת מרים שנא

★ ★ ★

”זה ספר תולדות אדם”

בספר זה, אשר בו מתבררת ועולה יקרת ערך ורוממות תפקידה של האשה והאם היהודיה, הספר אשר נקרא: ”נפש חיה” על שמה ולזכרה של האשה - אשת חיל עטרת בעלה - הרבנית הצדקנית חיה מינדל פינקוס ע”ה, ראינו לנכון לקבוע מקום לקונטרס העוסק במסכת חייה - בבחינת ”כזה ראה וקדש”, להורות באצבע כיצד צריכה להיראות דמותה של אשה ואם בישראל.

בבחינת ”קיים זה מה שכתוב בזה” - באה לידי ביטוי בהנהגותיה של הרבנית ע”ה גישתו המיוחדת של רבינו זצ”ל בכל הנוגע למעמדה של האשה בבית היהודי, כאשר היא מיישמת וממחישה את דבריו באופן מופלא ומושלם..

בקונטרס חשוב זה, העוסק בפרקי־חייה של הרבנית ע”ה - הצגנו קורים לדמותה, והוספנו עובדות ומעשים אשר לקטנו ממכריה וממוקירי זכרה. חשוב לציין שבמסגרת מצומצמת זו לא יכולנו להביא את מכלול הזכרונות והסיפורים שישנם על הרבנית ע”ה. מה שנכתב כאן הנו בגדר ’ראשי פרקים’, אך אין ספק כי מבין העובדות וההנהגות שהובאו עולה תמונה של ’דמות מופת’, אשר כל אשה ובת בישראל תקבל תועלת מרובה לו תצמד בדרכה הנפלאה, דרך אשר כאמור - נסללה בדי עמל לאור לפיד האש הלא הוא רבינו הגה”צ רבי שמשון דוד זצ”ל.

"כשר צבא רשום בגבורה"

מסכת חייה של הרבנית ע"ה הרצופה אהבת ה' ויראתו, כל עבודתה הרוחנית, כל מחויבויותיה כאשה וכבת לאביה שבשמים - את כולם מילאה מתוך גישה של עבדות לה' כחייל בצבאו!

רבים הם המקיימים את דברי התורה, את ההלכה ואת המצווה המסורה, אולם מאידך שוכחים כי כל המעשים הללו צריכים שייצרו בהצטרפם דמות שלמה של 'עבדות', של כניעה לבורא עולם ושל שעבוד כל הכוחות לרצונו יתברך.

הרבנית ע"ה, היתה חייל בצבא הבורא, חייל במלוא מובן המילה. כאשר הגיעה להחלטה כי רצון ה' הוא שתעשה מעשה זה או אחר - לא הרהרה, לא התלבטה ולא חשבה על הנוחות או אי הנוחות הכרוכה בדבר מבחינתה, אלא העמידה את עצמה לרשות רצונו יתברך וניגשה למלא את רצונו בשמחה!

כאשר קיבלה את ההצעה לנהל את הסמינר באופקים "נוה יוכבד" שע"י מרכז בית יעקב, בראשו עמדה עד סוף ימיה - קשה היה לה להיענות להצעה. באותה תקופה היא ניהלה את 'בית יעקב' היסודי בקהילה - בית ספר שהיא יסדה אותו מן המסד ועד הטפחות, עבודה נוחה וקלה יותר מניהול סמינר, והנה לפתע פנו אליה וביקשו כי תנהל את הסמינר על מאות בנותיו, על השעות הרבות הנדרשות לשם כך, על הטירחות והאחריות הכרוכות בניהול מוסד כה גדול.

אולם מאחר והבינה שאין כרגע מישהו אחר שיכול למלא משימה זו, וכי זהו תפקידה לעת אשר כזאת, ומתוך כך הגיעה להכרעה כי זה מה שאבא שבשמים מצפה ממנה - נענתה להצעה וקיבלה את העול על עצמה. לימים, סיפרה למנהלת אשר החליפה אותה בבית הספר היסודי:

"ראי, אני - ודאי לא הייתי רוצה להחליף את ניהול בית הספר היסודי החביב בניהול המעצמה הגדולה שבסמינר... אולם אני חייל! אני לא עושה

מה שטוב לי, אני לא עושה מה שקל לי, אני עושה מה שהקב"ה מצפה ממני! אם עכשיו התפקיד שלי לעזוב פה ולעבור לשם - אז אני עושה את זה. מה אני יכולה לעשות? אני עושה מה שבורא העולם מצפה ממני, ואני עושה את זה בשמחה, עם כל הלב, כי זה התפקיד שלי עכשיו!..."

ואכן, על השתלשלות הענינים אשר הובילה לקבלת האחריות החינוכית על הסמינר - מספרת אחת מבנות משפחת פינקוס:

"במשך תקופה ארוכה, הופעלו על אמא ע"ה לחצים כבדים כי תיאות לקבל על עצמה את ניהול הסמינר, אולם היא סירבה. 'אני מכירה את המקום, אני מכירה את העבודה, והיא אינה מתאימה לי!' - הבהירה. גם אנו, הבנות, אשר למדנו בסמינר זה - לא הסכמנו לשמוע על הרעיון... 'שאמא שלנו תהיה המנהלת? רק זה חסר לנו!'... אולם ביום אחד בהיר התחולל המפנה:

היה זה כאשר אבא הגיע הביתה, פתח את ספר 'מסילת ישרים', והקריא את דבריו של הרמח"ל המלמדים כי על האדם להיות חייל בצבא הבורא, חייל של הקב"ה, ולבצע כל פקודה שהוא מקבל:

...בעלי הדעה האמיתית... אין להם לכוון עצמם כלל, כל תפילתם להגדיל כבוד שמו יתברך ולעשות נחת רוח לפניו, וכל מה שיתגברו עיכובים נגדם עד שיצטרכו הם יותר כח להעבירם, הנה יאמץ לבם וישמחו להראות תוקף אמונתם, כשר צבא רשום בגבורה אשר יבחר לו תמיד במלחמה החזקה יותר להראות תוקפו בנצחונה" (פרק יט).

'אין ברירה! עליך להיות המנהלת!' - סיכם אבא את דבריו, ואמא לא התווכחה, לא אמרה דבר... 'מתי האסיפה הראשונה?' - היא רק שאלה... כי אמנם, אמא היתה חייל, חייל מצטיין, ומתוך כך מוכנה היתה תמיד לכל הקרבה.

באותו יום, העתיק אבא בכתב יפה את דבריו של ה'מסילת ישרים', אותם דברים אשר הקריא בפני אמא ואשר עליהם מתבססת חובתו של היהודי למלא

אך בעלי הדעה האמיתית אינם צריכים אפילו
לטעם הזה, כי הרי אין להם לכוון עצמם כלל
אלא כל תפילתם להגדיל כבוד שמו יתברך
ולעשות נחת רוח לפניו

וכל מה שיתגברו עיכובים נגדם עד שיצטרכו
הם יותר כח להעבירם הנה יאמץ ליבם וישמחו
להראות תוקף אמונתם, כשר צבא הרשום
בגבורה אשר יבחר לו תמיד במלחמה החזקה
יותר להראות תקפו בנצחונה, וכבר מורגל זה
הענין בכל אוהב בשר ודם שישמח כשיודמן לו
מה שיוכל להראות בו אל אשר הוא אוהב עד
היכן מגיע עוצם אהבתו.

מס"י פי"ט

הדף אשר תלה הרב זצ"ל בביתו

כל פקודה המוטלת עליו, ותלה את הפתק במקום בולט בביתו. 'קחו דוגמא
מאמכם אשר היא חייל בצבא ה'!' - אמר לנו אבא באותו יום, והמסר חילחל
ללבבות! - מסיימת הבת.

גישתה זו של הרבנית - באה לידי ביטוי בהזדמנויות רבות מספור, וכיניהן
במקרה הבא:

היה זה כאשר הציעו לרב לנהל קהילה בצ"לה הרחוקה. המדובר היה
בפרוייקט גדול, תפקיד אשר הרב סבור היה כי יוכל להביא בו תועלת ולמלא
את רצון ה' יתברך.

דא עקא, שקבלת ההצעה - כרוכה היתה במעבר עם כל המשפחה לצי"לה... ובכן, מה עושים? הלא אין מדובר בזוג צעיר... מדובר במשפחה גדולה, עם ילדים הקשורים למוסדות חינוך, עם אישה הנושאת בתפקידים נכבדים ולה משפחה ענפה ואיך-ספור מכרות וידידות, כלום ניתן לעזוב את כל זאת ביום אחד ולעקור אל מעבר לים? ובכן, הרבנית סברה שכן... או ליתר דיוק, היא סברה כי אם זה מה שהקב"ה רוצה - הרי שזה בדיוק מה שצריך לעשות.

כאשר סיפרה לאחת מידידותיה הקרובות על ההצעה - בצבצו דמעות בעיניה, אולם היא הבהירה: "אנחנו חיילים בצבא הקב"ה. חייל אף פעם לא שואל שאלות, ואינו מביע את דעתו. אומרים לו: 'תלך לפה!' - והוא הולך! אומרים לו: 'תלך לשם!' - והוא מציית!"...

בסופו של דבר, ירדה ההצעה מעל הפרק מסיבות אחרות. אולם מבחינת נכונותה של הרבנית - נכונות זו קיימת היתה במלואה, מבלי להרהר ומבלי להתלונן.

זו היתה דמותה של הרבנית, וזהו אחד הצדדים הבולטים באישיותה הגדולה, אישיות של 'אשה גדולה! במעשים הפשוטים, היומיומיים, אשר איש אינו מקדיש להם תשומת לב מיוחדת - השכילה הרבנית לבסס את גדלותה, את מעלתה, להתקרב אל אביה שבשמים ולעובדו בכל רגע ורגע מחייה רצופי ההתעלות ומסירות הנפש למען כבודו יתברך.

לו יתן הקורא אל ליבו להתבונן בדרכיה וללמוד מאורחותיה - והיה זה שכרנו!

מראש צורים

הרבנית פינקוס ע"ה, גדלה במשפחה ברוכת ילדים - אחד עשר ילדים בלעה"ר. אביה ואמה, הגאון רבי מרדכי לייב מן זצ"ל ורעייתו הרבנית מרים ע"ה - היו אנשים 'גדולים' במלא מובן המילה. הגר"מ זצ"ל היה אחד מגדולי ראשי הישיבות בדורנו. הם היו גדולים באהבת הקב"ה, גדולים בחסד, ואף גדולים בצניעות ובענווה. אנשים אשר מסרו את עצמם ואת חייהם, ועשו אותם ממש הפקר למען כלל ישראל. משפחה מיוחדת בכרם בית ישראל, אשר הצמיחה מתוכה ראשי ישיבות ומרביצי תורה חשובים לאוי"ט.

היה זה בית של מסירות נפש למען התורה, בית בו ידעו כי אין בעולם כולו דבר אשר ערכו ישווה לערכה של התורה הקדושה, בית בו חיו בצמצום מבלי כל תנאים גשמיים, אולם בה במידה היה זה בית בו שררה תמיד שמחה, אשר תמיד נעים היה לשהות בין כתליו, והעניק תחושת חמימות לכל הבאים בשעריו.

צניעות בבית אמה

בלא כל ספק, חלק נכבד מדמותה המיוחדת של הרבנית ע"ה, נזקף לזכות הדוגמא האישית אשר עמדה לנגד עיניה תמיד בדמותם של הוריה זצ"ל. אהבת התורה אותה ינקה מאביה הדגול אשר כל ימיו יגע בתורה והרביץ תורה לתלמידים, ותואר מדותיו ואצילותו לא מש מנגד עיניה.

אחד הצדדים הבולטים ביותר באישיותה של האם - הרבנית מרים ע"ה היה צניעותה הנדירה, והקפדתה על כל פרט מפרטי חייה שיהיה על פי כל דקדוקי הצניעות כראוי לבת ישראל. על צניעות זו - יכולים ללמדנו שני המעשים הבאים:

כאשר עברה משפחת מן לבני ברק, ונבנתה עבורם דירה חדשה ובה מרפסת המשקיפה אל הרחוב - עמדה האם על כך שמעקה המרפסת יהיה בנוי כולו, ולא מגודר בסורגים כמקובל. "מדוע אנו עושים מרפסת כזו בה כמעט ולא ניתן לראות מאומה מהרחוב?" - שאלה חיה ע"ה את אמה, והתשובה אשר קיבלה השפיעה בלא כל ספק על המשך חייה:

"מה?! - התפלאה האם - "האם נראה לך שנעשה מרפסת בה יכולים כל העוברים והשבים ברחוב לראות אותי כשאני יושבת, לראות מה אני עושה?! חלילה וחס!"... זו היתה התשובה - ולא היה צורך להוסיף ולהסביר מאומה.

זהו המעשה הראשון אשר הותיר בלא ספק את חותמו על נפשה של חיה הצעירה. המעשה השני לעומת זאת - התרחש הרבה שנים מאוחר יותר, כאשר נאלצה האם באחרית ימיה לנסוע אל מעבר הים לשם טיפול רפואי מסובך, ניתוח בעיניה, אותו לא ניתן היה לבצע בארץ באותם הימים, ניתוח ממנו לא קמה.

אל בית החולים המתמחה בסוג זה של ניתוחים, בית חולים גויי במדינה רחוקה - נסעה האם בלויית בעלה ואחד מבניה, ורק כאשר הגיעה למקום התברר לה כי עומדת היא בפני בעיה קשה עד מאד... בבית החולים - לא היתה כל הפרדה בין נשים לגברים, כך שבאותו החדר ישנו גברים ונשים גם יחד.

"לחדר כזה אני לא נכנסת!" - הבהירה האם, ולא הועילו כל מאמציהם של בנה ובעלה אשר ניסו לדבר על ליבה ולהסביר כי פיקות נפש דוחה את כל התורה כולה, וכי אין כל ברירה. "כל חיי הקפדתי כל כך על צניעות, ועתה אישן בחדר אחד עם גברים?! אני פשוט לא אוכל לעמוד בכך!" - טענה האם, ופרצה בבכי תמרורים.

סופו של מעשה היה כאשר אחד הרופאים אשר בכיה של האם נגע אל ליבו - בירר במה המדובר, ומשהסבירו לו מדוע בוכה האשה העומדת להיות מובלת בקרוב אל ניתוח מסובך - כל כך התרשם הרופא עד שדאג לה לחדר

פרטי... היה זה חדר אשר יועד ביסודו לאנשים נכבדים במיוחד, אולם בכח מסירות נפשה של האם ע"ה - זכתה היא לסייעתא דשמיא, ומן השמים פתחו את ליבם של הרופאים והביאום לפתוח למענה חדר מיוחד זה...

מעשה זה - היה חתנה הגדול הגרש"ד זצ"ל מעלה על נס, בהראותו עד היכן מגעת 'הרגשת צניעות' של אשה גדולה מישראל, ואנו על פי דרכנו יכולים להבין מתוכה את תבנית דמות הדיוקן אשר עמדה לפני הרבנית ע"ה בצעירותה, דמות אשר השפעתה על עתידה הרוחני בכלל, וצניעותה במשך כל חייה - היתה מכרעת בלי ספק!

בתל אביב

את שנות חייה הראשונות - עשתה הרבנית ע"ה בתל אביב, שם התגוררה משפחתה. סבה של הרבנית, הרב הלל ויטקינד זצ"ל, תלמידו של הסבא מנובהרדוק זצ"ל - היה ראש ישיבה ב'ישיבת בית יוסף' של נובהרדוק שהיתה ברחוב בודיצ'בסקי בתל אביב. כמו כן אביה זצ"ל עמד לצדו בניהול הישיבה.

ישיבה זו, היתה למעשה אחת הישיבות הראשונות בא"י, עוד בטרם קמו להן מרבית הישיבות המוכרות כיום. בישיבה זו התקיימו מנינים קבועים בשבתות, בחגים ובימים נוראים, כאשר רבים מהחרדים לדבר ה' עושים את דרכם רגלית אל בית הכנסת בימים מרוממים אלו - בכדי להשתתף בתפילה הישיבתית היחידה בתל אביב של אותם הימים.

סבה של הרבנית, הרב ויטקינד ע"ה - מוסר היה שיחה בימי הדין לפני תקיעת השופר בראש השנה ולפני תפילת נעילה ביום הכיפורים, שיחה אשר רצופה היתה בדמעות. הוא היה עולה על הבימה, ומתחיל לבכות... כל מי שזכה לשמוע את אותן שיחות, ואת התפילות המרוממות אשר באו בעקבותיהן - מעיד כי זכר המעמד לא ישכח מלבם במהרה.

אחת המתפללות הקבועות והנלהבות באותם מנינים - היתה הרבנית ע"ה, חיה מן הצעירה. כבר באותם הימים ניכרה בה גדלותה, ותפילותיה היו רציניות

רנר _____ ויהללוה בשערים מעשיה

ועמוקות, כבקיאה ורגילה. היא חיבבה את התפילות, אהבה את הרגעים הללו בהם יכולה היא לשפוך שיח בפני אביה שבשמים, ואהבה זו לא משה מליבה עד יומה האחרון!

עוברים לבני ברק

את חוק לימודיה החלה הרבנית בבית הספר בתל אביב ובעקבותיו גם בסמינר שבעיר, אולם בשלב מסוים, כאשר היתה בכיתה ד' בסמינר - עברה משפחתה להתגורר בבני ברק, והוריה החליטו כי מאחר והמשך לימודיה בתל אביב כרוך בנסיעה יומימית הלך וחזור - הרי שאין הדבר ראוי, על אף שהנסיעה לא היתה בתחבורה ציבורית אלא ב'הסעה' מיוחדת, בדמות משאית אשר אוספת היתה את הבנות מדי בוקר ומחזירה אותן לביתהן לאחר תום הלימודים.

לא קל היה לה לרבנית לעזוב חברה ומקום לימודים, ולהתחיל התחלה חדשה בחברה חדשה לקראת סוף שנות לימודיה. באותם ימים, היו מסתיימים הלימודים לאחר חמש שנים בסמינר בלבד, כך שלא נותרו לה אלא שנתיים בלבד - כיתה ד' וכתה ה', אולם אף על פי כן קיבלה את דעתם של הוריה אשר סברו כי עליה לעבור לסמינר הרב וולף בבני ברק, והחלה מבססת את מעמדה בחברה חדשה.

סביר להניח כי כל בת אחרת היתה מערערת על ההחלטה, מתחננת ומבקשת, ואף מפעילה את כל כח השפעתה בכדי להעביר את רוע הגזירה... אולם הרבנית, חיה ע"ה - דעה אחרת היתה עמה... היא סמכה על הוריה בעיניים עצומות, נתנה בהם אמון מלא, ומאחר והם החליטו כי הנסיעות היומיומיות אינן לטובתה - קבלה את דעתם מבלי לערער ומבלי להרהר, ועזבה חיי חברה סוערים ומעמד מבוסס - לטובת מקום לימודים חדש ובלתי מוכר.

ואגב, כמה מחברותיה מספרות כי עברו בעקבותיה אל הסמינר בבני ברק, חזאת בכדי שלא להפסיד את ההתעלות אשר חשו במחיצתה.

אכן, עזבה הרבנית ע"ה את הסמינר בתל אביב, אולם לא ניתקה את קשריה עם חברותיה שמשכבר. חלופת מכתבים השמורה עד היום בידן של כמה מחברותיה, מלמדת על אחריות שחשה הרבנית כלפי אותן חברות, אחריות אשר הביאה אותה להוסיף ולהתעניין בשלומן הרוחני והגשמי גם לאחר שעזבה את כיתתן ועברה לחברה חדשה...

במכתבים אלו מעודדת הרבנית ע"ה את חברותיה כאשר נקלעו למשברים, מחזקת אותם ברוחניות בכלל ובנושאים מסויימים בפרט, ואף מעניקה להן עצות בכדי להוסיף ולהתעלות, להעלות ולרומם את האוירה הרוחנית בכיתה כולה.

קשה להבין את הדברים, אולם בת סמינר בכיתה ד', כותבת מכתבים רצופי חיזוק וחכמה לחברותיה, ומסייעת להן מרחוק גם לאחר שכבר עזבה את כיתתן! דבריה, אשר עלולים היו להתקבל בנסיבות אחרות כהטפות מוסר אשר אינן במקומן - מתקבלים על לב חברותיה, וזאת בשל היותם 'דברים יוצאים מן הלב', עובדה הגורמת לאותן חברות להתייחס אליהם בתשומת הלב הראויה ולהפיק מהם את התועלת המרובה המקופלת בין הדפים.

אחות מסורה

בכדי להבין את סוד קסמה האישי של הרבנית ואת סוד השפעתה המכרעת - מן הראוי להקדים ולתאר מעט את דמותה יוצאת הדופן, דמות של גדלות, כפי שבאה לידי ביטוי כבר בשחר ילדותה.

כבר בצעירותה - ניתן היה להבחין אצל הרבנית ע"ה באצילות נפש מיוחדת במינה, וכפי שיכולים אנו ללמוד מהמעשה הבא אותו סיפרה אחותה:

היה זה כאשר אחד מהילדים הקטנים, ניסה להביא את בקבוק היין לבלי שבת אל השולחן, ובדרכו - כשל ונפל כשהבקבוק בידיו, עובדה אשר גרמה לבקבוק להתנפץ על הריצפה, ולתוכנו להשפך ארצה.

כאשר ביררו מי שבר את הבקבוק ואחראי לכללך הגדול, הילד - התפתה להסיר את האחריות מעל שכמו ולהטיל את האשמה על ראש אחותו, חיה ע"ה... "חיה גרמה לי להפיל את הבקבוק!" - טען...

הוא ידע היטב כי הדבר אינו נכון, חיה עצמה אף היא ידעה כי אין אמת בדברים, אולם אף על פי כן - שתקה... היא לא רצתה לביישו, לא חפצה להציל את כבודה כאשר כרוך הדבר בכלימתו של זולתה, והעדיפה לסבול את הגערות ואת אי הנעימות - ובלבד שלא יתבייש אחיה!

אכן, אחות טובת לב היתה הרבנית ע"ה לאחיה ואחיותיה.

חברה נאמנה

גם בין חברותיה ניכרו היטב מעלותיה ומידותיה התרומיות של הרבנית ע"ה. ביתה מלא היה תמיד בחברות אשר ביקשו את קרבתה, והשתדלו בכל עת מצוא להימצא לידה ולשאוב מלא חפניים של הנאה צרופה והתעלות רוחנית מהשהות במחיצתה. היה לה מאור פנים מיוחד, ולב רחב אשר הכיל בתוכו את שמחותיהן וכאבן של חברותיה כולן.

אכן, לא רק בסיוע גשמי או לימודי לחברותיה השקיעה הרבנית, אלא גם, או אולי בעיקר - בקידומן מהבחינה הרוחנית... כבר בהיותה תלמידת סמינר צעירה, אספה סביבה קבוצה של בנות אשר קיבלו על עצמן ללמוד לימוד נוסף מעבר ללימודים הנלמדים בסמינר. הן היו לומדות בכל יום רבע שעה מוסר מספר 'מסילת ישרים', ועוד עשר דקות מספר שמירת הלשון - אשר באותם ימים לא היה כל כך מקובל כפי שהוא היום.

הלימוד - לא התבצע בחבורה, שכן הבנות באותן ימים גרו בריחוק מקום זו מזו. ללימוד זה הוקצתה שעה קבועה, בה היתה כל בת יושבת בביתה ולומדת את הלימוד המיוחד - על פי לוח זמנים שנקבע מראש. מדי פעם היו הבנות עוקבות אחר קצב ההתקדמות - בכדי לוודא שכולן מתקדמות בקצב אחד, כאשר עובדה זו חייבה את כולן לעמוד בקביעות אשר קיבלו על עצמן.

לאחר שסיימו את ספר שמירת הלשון - יזמה הרבנית ע"ה, חיה מן כפי שנקראה באותם הימים, להמשיך את הקביעות, הפעם בלימוד קיצור שולחן ערוך. בלימוד זה - התעוררו שאלות הלכתיות רבות אותן היו הבנות מפנות אל הרבנית ע"ה, אשר היתה מבררת את התשובות אצל אביה הדגול, ומשיבה תשובות ברורות ונכוחות.

כך נמשך לימוד זה במשך שנות לימודיה של הרבנית בסמינר, אולם גם לאחר שנישאה וסיימה את חוק לימודיה - לא הפסיקה ללמוד... אחת מחברותיה, אשר יצרה עמה קשר לאחר מספר שנים וביקשה לחדש את אותה מסגרת לימודית, הפעם כנשים נשואות היכולות לפנות זמן מצומצם בלבד לשם לימוד במשך יומן העמוס - מספרת שכאשר ביקשו ללמוד דבר חדש התברר לה שכמעט ולא ניתן למצוא תחום בו לא העשירה הרבנית ע"ה את ידיעותיה... לבסוף נמצא לימוד מתאים בדמות ספר 'איוב' אותו טרם הספיקה ללמוד...

וכאן יודגש, כי לימודה של הרבנית לא היה 'לימוד לשם לימוד'... היא לא למדה בכדי לדעת - אלא בכדי לקיים! כאשר למדה כנערה או כאשר נשואה, הלכות או מוסר - היא יישמה בפועל בחיי המעשה את כל הענינים עליהם למדה, כאשר כבר בנערותה היא משקיעה ברכישת מידות טובות והנהגות ישרות.

כך, עמל של שנים - השיג את התוצאות המבוקשות, והביא אותה לגדול ולהיות 'הרבנית פינקוס' - כפי שהיא מוכרת לכל כיום!

נושאת בעול הבית

עוד בהיותה בבית הוריה - נשאה הרבנית ע"ה בעול הבית לצד אמה ע"ה. תמיד סייעה והושיטה עזרה בחינניות ובמאור פנים, תמיד היתה קשובה לצרכיהם ולרגשותיהם של אחיה הקטנים והגדולים, ועם זאת לא הזניחה את לימודיה והיתה תלמידה למופת.

אחת מחברותיה זוכרת את אותה אסיפת כתה שנערכה בביתה של מחנכת כיתתם, בתל אביב, אסיפה במהלכה הביטה המחנכת על ידיה של חיה מן ע"ה, ואמרה לכל בנות הכיתה: "ראו את ידיה של חיה! רואים שהיא קילפה הרבה תפוחי אדמה בפסח זה!".

ואילו חברה אחרת מספרת על אותה הזדמנות בה הגיעה אל ביתה של חיה ע"ה בכדי ללמוד למבחן, חיה בעצמה הגישה לה ארוחת צהריים בחדרה, ולאחר מכן הבהירה בפשטות גמורה: "עלי לעזור מעט בבית, על כן התחילי נא ללמוד לבדך - ואני אצטרף עוד מעט!".

לאחר שנפטרה אמה, הרבנית מרים, בגיל צעיר - נפל על שכמה של הרבנית ע"ה עול נוסף. היא, שהיתה כבר נשואה ולה כמה ילדים משלה בביתה - קיבלה על עצמה לעמוד לצד אביה במסירות נפש, וכן לדאוג לאחיה אשר נותרו יתומים. בעול הזה נשאה הרבנית תמיד בשמחה, בנועם וברוגע, אשר השרו סביבה אוריה שלווה ונינוחה.

כל אחיה מציינים פה אחד, כי למעשה הרבנית היא זו שמילאה את מקומה של אמה ע"ה, וזאת באופן מושלם עד כמה שניתן. היא התמסרה לאחיה הקטנים, דאגה להם בחכמה, תמכה בהם פיזית ונפשית, ואף היתה מבקרת אותם לאחר שנישאו ומביאה מתנות לילדיהם הקטנים - כמו סבתא ממש.

חרף היותה כה עסוקה וטרודה, ועם התפקידים הרבים בהם נשאה - לקחה עליה הרבנית ע"ה את עול השמירה על תורנויות השהות לצד אביה הגדול בעת חוליו, בתקופה האחרונה לחייו. היא השקיעה שעות ארוכות של תכנון באמצעות טלפונים חוזרים ונשנים לאחיה ולאחיותיה, בכדי לוודא כי אבא לא ישאר אפילו רגע אחד לבדו. כאשר לא נמצא איש מבין אחיה או אחיותיה שיכול היה לשהות עמו, ביום או בלילה - היתה מגיעה בעצמה מאופקים לבני ברק, בכדי שלא להותיר את האב לבדו אפילו לזמן קצר!

בחגים, היתה הרבנית דואגת לשהות עם אביה, על אף שכרוך היה הדבר בהתארגנות לוגיסטית לא פשוטה. לקראת חג הפסח למשל, היו לא מעט שנים שהרבנית היתה מגיעה עם כל משפחתה אל ביתו של אביה כבר מראש חדרש ניסן - בכדי להכין את ביתו לחג, שכן בו שהו כולם בחג עצמו.

כך נמשך ההסדר במשך שנים רבות, קרוב לעשרים שנה, עד לשנים האחרונות לחייו של האב, אז החל הוא מגיע לאופקים לחג הפסח, כאשר עמו היתה הרבנית מומינה אף את כל המעוניין מבין אחיה ואחיותיה.

מחד, ביקשה להעניק לאב הדגול את האירוח המושלם ואת התנאים הנוחים ביותר, אולם מאידך - ידעה כי חשובה לו נוכחותם של בני המשפחה! לפיכך, מצאה את הפתרון: הזמינה אותו - ואת בני המשפחה עמו, כאשר היא לבדה מכינה את כל הדרוש לשם אירוח כל בני המשפחה המורחבת.

יתירה מזאת, היו שנים בהן גם חמיה וחמותה ע"ה הוזמנו לכל החג, ביושבם עם אביה-מחותנם יחדיו. מה מפעים היה לראות את האירוח המושלם, כשהרבנית דואגת שכל אחד מהמוזמנים החשובים ירגיש כאילו הוא שווה בביתו בנוחות המירבית!

כמו כן בסוכות היו כל בני המשפחה באים לבני ברק, לבית האב הגדול, כאשר אף כאן - כרוך הדבר בהתארגנות לוגיסטית מורכבת.

שכן זאת למודעי, לא היה זה כה פשוט 'להגיע לסוכות'... מאחר ובבית האב לא היתה התשתית הדרושה לשם אירוח כמות כה גדולה של אורחים, ולא היו מספיק כלי מטבח ואביזרי-עזר, הרי שמשפחת פינקוס הביאה עמה מאופקים את כל הנדרש... לשם העברת המטען מאופקים לבני ברק - לא היה די ברכב פרטי, ואכן מדי שנה היתה נשכרת משאית מיוחדת - מעין זו המשמשת להובלות - בכדי להעביר את כל הדרוש...

משפחת פינקוס בניצוחה של הרבנית ע"ה היתה מביאה עמה את הסירים, את המיקסר, את המקפא, את המזרונים והמצעים, את השמיכות והכרים, וכמובן - בגדים למשך כל ימי החג...היה זה פרוייקט של ממש, אולם הרבנית

רס _____ ויהללוה בשערים מעשיה

עשתה זאת בשמחה - בידעה כי זוכה היא בזכות נדירה של כיבוד אב אשר לא רבים זוכים בה!

ואגב, בעקבות אותן שנים בהן התארכה משפחת פינקוס בימי חג הסוכות בבית אביה של הרבנית בבני ברק - קבע הרב את תפילתו בימי החג במנין מיוחד במינו אשר התקיים בעיר, שבו היתה אפשרות לצאת ידי חובת מצות נטילת 'ד' מינים' לכל השיטות והמנהגים.

ההשתתפות במנין זה - היתה חשובה לרב עד מאד, כך שגם לאחר פטירתו של הסבא, אביה של הרבנית - המשיכה משפחת פינקוס לנסוע מדי שנה בשנה לבני ברק למשך ימי החג, תוך היערכות מורכבת... באותן שנים - כבר לא היה לבני המשפחה בית מסודר להגיע אליו, כך שאת ימי החג הם עשו בסוכה שנבנתה בחצר פנימייה של ישיבה, אולם הרבנית לא נרתעה מפני הקשיים... "אם זה רצונו של אבא - הרי שכך עלינו לעשות!" - היתה אומרת, ומתעלמת לחלוטין מאי הנעימות ומהטירחה הרבה אשר הסבה הגלות מביתה.

ושם אשה גדולה

אצילות נפש

הנקודה הראשונה אשר בלטה לעיני כל מי שזכה להכיר את הרבנית ע"ה, הינה האצילות המיוחדת בה נחונה. ניכרה בה מיד במבט ראשון דמות של 'בת מלך' במלא מובן המילה. היא היתה אשה אשר כולה אומרת כבוד.

הנהגותיה היו הנהגות אצילות ברמה בלתי מצויה. כל מילה שהוציאה מפיה היתה מכובדת ושקולה. לא נשמעו מפיה טרוניות וטענות על איש, ובכלל, נמנעה מלעסוק במגרעותיו של הזולת. "יש לנו כל כך הרבה על מה לדבר, למה לדבר דוקא על אנשים? עדיף לדבר על בגדים!" - היתה משננת באזני ילדיה... כך היתה אומרת, ומעבירה נושא באלגנטיות, בעדינות, מבלי לעורר מהומה ולזעזק זעקות שבר 'לשון הרע!' וכד'... פשוט להחליף נושא...

ולא רק טרוניות הנוגעות לזולת ולמגרעותיו לא ניתן היה לשמוע מפי הרבנית... ככלל, כל מי שהכירה ידע כי אף פעם לא ישמע ממנה תלונה או טענה בכל נושא שהוא! את המילה 'אוף' - לשם הדוגמא - היא לא היתה מסוגלת לסבול... 'לאן אתם רוצים שנעוף?' - היתה שואלת בחיוך, ומסבירה כי ניתן להשיג את אותן מטרות מבלי להתרגז ולהתמרמר...

בשיקוליה של הרבנית לא נכללו שיקולים של נוחות, של קלות, של טירחה ויגע... היא לקחה על עצמה את כל עול החזקת הבית, את החינוך, את הפרנסה. בעלה, הרב זצ"ל, עשה הרבה מימיו ולילותיו מחוץ לבית, בשליחות מלכו של עולם. הוא הסתובב בקצוות תבל להביא את דבר ה' אל אחינו בני ישראל, ואילו היא - נשארה והתמודדה לבדה עם כל העול הכרוך בהחזקת הבית.

על אף שהרבנית לא היתה אשה בריאה לחלוטין בגופה, היא לא הכירה מושגים כמו 'עצלות' וכד'... לא נשמעו מפיה הביטויים כמו 'עוד רגע', 'עוד מעט', 'אין לי כח', וכד'... היא לא שכבה במיטה סתם כך... היא היתה

בפעילות כל היום - כל יום, פעילות אשר כל-כולה היתה לטובת הזולת ולעבודת אביה שבשמים!

ואמנם, בדרגתה הנעלה - לא זכתה הרבנית בחינם... היא עמלה, והשקיעה, והתאמצה - עד אשר קנתה והשיגה את מעלתה!

אחת מחברותיה מספרת, כי פעם חשפה בפניה הרבנית מעט מצפונות ליבה, וגילתה לה כי כבר משנות נישואיה הראשונות עבדה בשיתוף פעולה עם בעלה בכדי לקנות דרגות אלו ואחרות. היא סיפרה על קבלות אשר היו מקבלים על עצמם, ואף על קנסות שנועדו לדרבנם לשמור על קבלותיהם.

אחד הקנסות האלה למשל, היה כאשר סיכמו כי אם יעברו על קבלה מסויימת - יתנו במתנה מגש יפה אשר עליו הניחו את נרות השבת... גם הרב וגם הרבנית מאד לא רצו להפרד מהמגש, ולפיכך שמרו בחירוף נפש על הקבלה על מנת שלא יאלצו לממש את הקנס...

כאשר עמלים כך, כאשר משקיעים כך - כלום יש מקום להתפלא על שצומחת לה דמות מופת אשר כמותה כמעט ולא ניתן למצוא בדורות אלו?!

אכן את כל העמל הזה, היגיעה והמאמץ - השקיעה הרבנית מתוך שמחה ושלוה, מבלי להילחץ ומבלי להתלונן. כאשר אחת ממכרותיה ערכה פעם השוואה בינה לבין רחל אשת רבי עקיבא, אשר הקריבה את טובתה האישית למען התעלותו של בעלה, ואיפשרה לו לצאת מביתו לעשרים וארבע שנים בכדי לעלות ולהתעלות - נחרדה הרבנית והגיבה: "מה ההשוואה? זה לא כל כך קשה! זה לא כמו שזה נראה!" - טענה, אולם כל מי שהכיר ידע כי זה בפירוש לא היה קל...

בהזדמנויות רבות הסבירה הרבנית, כי המתנה הגדולה ביותר אשר יכולה אשה להעניק לבעלה - היא היותה בשמחה ובשלווה תמיד. "שמחתה ומצב רוחה של האשה - חשובים לבעל עוד יותר מבית מסודר או אוכל טעים! חיוך ומצב רוח - חשובים מכל!" - היתה מבהירה, ואת העקרון הזה יישמה יום יום בחיי המעשה.

כמו כן, לא נמנעה הרבנית מלעשות מעשה אשר סברה כי ראוי לו שיעשה - מחמת שיקולי 'אי נעימות' וכדומה. באזני ילדיה ותלמידותיה היתה משננת תמיד ואומרת: "הבושה - שייכת למעשים אשר אין ראוי לעשותם! כשעושים דבר מה שלא כשורה - ראוי להתבייש! אבל אם עושים מה שצריך? אין מקום לבושה!" - היתה מבהירה...

זהירות בכבוד הרביות

מפעמים היה לראות כיצד מכבדת הרבנית כל אדם באשר הוא, מבלי להתייחס כלל למעמדו ולתפקידו. איש התחזוקה אשר עבד בסמינר בתקופת כהונתה כמנהלת, מספר על הכבוד הרב אשר נהגה בו הרבנית ע"ה, כאשר היא מעניקה לו הרגשת חשיבות ודואגת כי שכרו ישולם בזמנו וכד'.

אף תלמידותיה מספרות על אותה פעם בה נכנסה המנהלת לכיתה בעת שעסקו בקישוטה, ונשאלה לחוות דעתה באשר למיקום המתאים לתמונה מסוימת. משהבחינה כי המנקה נמצאת באותה שעה בסביבה - פנתה אליה וביקשה לשמוע את דעתה שלה... נקל לתאר כמה נחת רוח הסבה השאלה לאשה פשוטה זו אשר לפתע החשיבו את טעמה ואת דעתה!

אחת מנשות אופקים, אשה צעירה אשר לא היה לה כל קשר עם הרבנית ע"ה, מספרת כי כאשר נפטר אביה זצ"ל - נבצר ממנה להגיע ולנחם את הרבנית כאשר ישבה שבעה עם אחיה ואחיותיה, ולפיכך הגיעה לאחר ימי השבעה לנחמה בביתה.

סברה אותה אשה כי לא תתעכב אלא רגע או שניים, בפתח הדלת, שכן מה כבר תוכל לומר לרבנית ומה יהא לרבנית לשוחח עמה? אולם הרבנית סברה אחרת... היא הכניסה אותה אל הבית פנימה, הושיבה אותה במטבח, והחלה מספרת לה סיפורים על בית אבא... כך נקשרה בין השתיים שיחה ארוכה במהלכה העניקה הרבנית לאותה אשה הרגשה כה טובה, כה נעימה, אשר לא תישכח מליבה לנצח.

ואילו אחת מבנות הקהילה הצעירות יותר מספרת, כי עוד בהיותה ילדה צעירה כאשר נשלחה פעם על ידי אמה לרכוש כמה מוצרים בדחיפות במכולת - פגשה בה הרבנית ע"ה, פגישה אשר עוררה התרגשות רבה בליבה של הילדה הקטנה... "הנה עכשיו תראה המחנכת הדגולה של כיתות ח' איך אני עוזרת בבית!" - חשבה בליבה.

ואמנם, הרבנית הבחינה בה, אולם לא הסתפקה בכך... היא פנתה אל הילדה בחיבה וציינה לשבח את עזרתה... "איזה יופי! ממש ילדה גדולה שעוזרת כבר לאמא!" - החמיאה... נקל לתאר איזו הרגשת חשיבות העניקו מילים ספורות אלו לילדה קטנה.

ועוד מספרים על ילד, הלוקה בתסמונת דאון, אשר ממתין היה עם הבנות בתחנת ההסעה מדי בוקר. הילד ניסה בכל בוקר לקשור שיחה עם הבנות בשפתו העילגת, לשאול שאלות דוגמת: "מי את?", "מה זה?", וכד', שאלות אשר נותרו בלא מענה מאחר והבנות הצעירות לא ידעו בדיוק כיצד להתייחס לילד הפגוע.

אולם אחת היתה אשר בכל בוקר מרעיפה היתה תשומת לב כנה על ראשו של הילד. היתה זו כמובן לא אחרת מאשר הרבנית ע"ה בכבודה ובעצמה, אשר ניגשת היתה אליו לאחר שהבנות היו נוסעות בהסעה ושואלת אותו: "אתה כבר לומר בגן? איזה יופי! ממש ילד גדול!"... כאשר תוך כדי כך היא אף מקנחת את אפו ועונה בסבלנות על שאלות ה"מי את?" וה"מה זה?" למיניהן.

דקות ספורות אלו אשר הוקדשו לילד מדי בוקר כה שימחו את ליבו - עד שביום מן הימים סיפר ביזמתו לתלמידותיה של הרבנית אשר המתינו עמו כאמור מדי בוקר להסעה כי "מנהלת שלכם טובה!"...

כאשר היו מביעים בפניה דעה מסויימת, לא שללה את הדברים או העניקה תחושה בלתי נוחה לבן-שיחה. תמיד תגובתה היתה בסגנון: 'אני שומעת', 'אני מבינה' וכד', וזאת מבלי להתייחס כלל לדעתה האישית. אין פלא איפוא בכך

שרבים מצאו בה אוזן קשבת, שכן אמנית היתה במלאכת ההקשבה, ידעה תמיד להעניק את התחושה כי ראויים הדברים להאמר, והתייחסה בכבוד אל מצוקתו וצרכיו של כל אדם.

דוגמא נוספת שבה ניכרת הזהירות המיוחדת של הרבנית ע"ה בכבוד הבריות, אפשר למצוא בסיפור הבא:

היה זה באחת השבתות, כאשר אחד מילדי השכנים שיחק בכדור מאחורי בית משפחת פינקוס, ובתוך כדי משחק, ברגע של חוסר תשומת לב - נזרק הכדור לעבר הבית, כאשר הוא פוגע ישירות בחלון המטבח, מנפצו, וחודר בעדו אל הבית...

בוש ונכלם חזר הילד אל הבית, סיפר לאמו את אשר אירע, ולאחר זמן מה ניגש אל בית משפחת פינקוס בליווי אחד מבני משפחתו בכדי להתנצל על הנזק שנגרם ולהבהיר כי הוריו יתקנו את הנזק בהקדם האפשרי...

אלא שלהפתעת הילד ומלווהו, התברר כי הרב והרבנית כלל לא עשו 'עסק' מהאירוע... הם הלכו לישון רגועים לחלוטין, מבלי שינסו אפילו לברר מי אחראי למעשה אשר הסב נזק כה רב...

כאשר ניגש הילד אל בית משפחת פינקוס בשנית, הפעם עם אמו - פתחה הרבנית בפניהם את הדלת, ולאחר ששמעה את דברי התנצלותו של הילד - נענתה בשלווה גמורה ומיהרה להניח את דעתו באמרה: "אל תדאג... חלון זה ממילא לא היה כה שימושי!"... את הזכויות אשר בודאי התפזרו בכל רחבי המטבח, ואפשר שאף נפלו לתוך דברי המאכל וגרמו להשלכתם לאשפה - היא כלל לא הזכירה...

אכן, ברור כי בני המשפחה לא קיבלו את טענתה של הרבנית, וביקשו לתקן את הנזק. סוכם כי אבי המשפחה יטול עמו את החלון השבור באחד הימים הקרובים, יגש עמו אל הזוג, ויחזירנו כאשר הוא מתוקן. אלא שמסיבות אלו ואחרות - התעכב הטיפול בענין... ביום זה לא יכול היה האב להתפנות

לנושא, ולמחרתו הרבנית לא היתה בבית כך שלא ניתן היה לקבל את החלון, וכן הלאה...

לאחר מספר ימים בהם התעכב הטיפול בחלון השבור - התקשרה אם המשפחה אל הרבנית ע"ה, ופיה מלא התנצלויות כרימון. אלא שהרבנית לא הבינה מה מקום מצאה זו להתנצלות... "הלא כבר הבהרתי כי הנזק אינו כה נורא! מבחינתי אין זה דחוף כלל ועיקר!" - הוסיפה - "אולם כדאי לתקן את החלון רק בכדי שלא להרבות את צערו של הילד העובר בכל יום על יד ביתנו וחש בליבו בושא על הנזק שנגרם מחמתו!" - סיימה את דבריה... למותר לציין שלמחרת אותו היום, תוקן החלון.

דגים של שבת

בהיות אמה של הרבנית בחיי חיותה, היה מנהגה להכין את הדגים מדי שבת עבור כל בני המשפחה, ובכלל זאת הילדים הנשואים אשר כבר בנו את ביתם איש איש במקומו. לאחר פטירתה, קיבלה על עצמה הרבנית גם את התפקיד הזה.

מדי שבוע, ביום חמישי - היתה מכינה סיר גדול של דגים, ומחלקת את המעדן בין בני המשפחה - אחיה ואחיותיה, ובהמשך אף לבניה הנשואים - דרך ההסעות אשר הגיעו לבני ברק וי"ם ולעוד מקומות. יום חמישי - היה בבית משפחת פינקוס 'היום של הדגים'... החל משעות הצהריים היתה מתחילה הפעילות סביב הכנת קציצות הדגים, פעילות אשר הסתיימה רק בצהרי יום ששי - אז יוצאים היו המשלוחים לתעודתם.

ומאחר ומדי שבוע הכינה הרבנית כמות גדולה של קציצות דגים, וממילא רכשה כמויות גדולות של דגים טחונים לשם הכנת המטעמים, החליטה הרבנית לנצל את העובדה לשם מעשה חסד נוסף... היא סיכמה עם בעל חנות מסויימת, אשר ידעה כי זקוק הוא לפרנסה - שישלח לה מדי יום חמישי כמות גדולה על פי הזמנתה, ופתחה 'גמ"ח דגים'.

כל אחד מבני הקהילה אשר ביקש לרכוש דגים כשרים ונקיים מחשש תולעים - יכול היה להזמין את המוצר בבית משפחת פינקוס, והרבנית ע"ה היתה דואגת לכך שיגיעו הדגים ליעדם. היא היתה מקבלת את המשלוח, מאכסנת את הכמויות הגדולות במקרר, ולמחרת שולחת את הילדים לחלק את החבילות הארוזות לכל המזמינים... כן... גם את הטירחה המינימלית הזו, לבוא ולקבל את ההזמנה מביתה - ביקשה הרבנית לחסוך מהמזמינים, ולפיכך דאגה שיגיע המשלוח עד לפתח ביתם... למותר לציין שלרבנית לא היה שום רווח כספי מכל העניין.

מכל מקום, כאשר היתה הרבנית מכינה את קציצות הדגים, ומערבבת את הבלילה - היה פיה ממלמל תפילות ותחנונים. לא רק על הצלחת התבשיל ביקשה... תפילתה עסקה גם בנושאים נכבדים יותר!

"אבא שלנו אומר, שכדאי להתפלל בעת הכנת עיסת הדגים ולומר: 'כשם שאני גובלת דגים אלו לכבוד שבת - כך יגולו רחמיך על מידותיך!' - היתה מצטטת לילדיה מדברי אביהם הרב זצ"ל.

את הכנת הדגים לכבוד שבת, עבור משפחתה ועבור המשפחה המורחבת - ראתה לה הרבנית ע"ה לזכות. גם בשבתות בהן לא היתה בביתה - הקפידה להכין את הדגים כרגיל, על מנת שבני משפחתה המורחבת לא יחושו בחסרונו של המעדן השבועי. וכי מפני שהיא נוסעת להתארח, צריכים אחיה להפסיד?! חלילה וחס.

שכנותיה מספרות, כי תמיד אומרות היו כי עבור הרבנית פינקוס אין זה כה משתלם ליסע להתארח... את הדגים - היא מכינה בכל מקרה, את העוף עבור הרב - היא מבשלת שכן הוא אינו משתמש בבשר שלא הוכשר בביתו, כך שאת מרבית השבת עליה להכין כרגיל... נמצא, כי בשבת בה אינה שוהה בביתה - לא משתנה לגביה מאומה, מלבד העול אשר נוסף על כתפיה במלאכת האריזה וההתארגנות לנסיעה...

אף בשבת האחרונה לחייה כאשר התארכה עם בעלה הגדול ל'שבת סמינר' בקיבוץ 'חפץ חיים' - לא ויתרה הרבנית על הכנת הדגים לכבוד שבת, אלא שלחה את המשלוח השבועי כמדי שבוע, ורק לאחר מכן נסעה לשבת.

אנו, בודאי היינו אומרים לעצמנו: "הלא זו שבת הגדול, ערב פסח, ובודאי ניתן בשבת כזו להבין כי עקרת בית אינה יכולה למצוא את הזמן להכנת כמות גדולה של דגים!"... אולם הרבנית סברה אחרת: "אינני מוכנה לוותר על הזכות הזו אפילו שבת אחת!" - הבהירה, מבלי לדעת כי זו הפעם האחרונה בה מכינה היא דגים לכבוד שבת קודש...

עטרת בעלה

מפעים היה לראות את ההתבטלות המוחלטת אשר נהגה הרבנית כלפי בעלה הרב זצ"ל. היא לא עשתה צעד אחד מבלי לשאול בדעתו ולקבל את הסכמתו.

את כל החלטותיה, מעשיה, הנהגותיה ורצונותיה - כפפה ושיעבדה באופן מוחלט לדעתו הרחבה של בעלה הרב זצ"ל, לרצונו הטהור לשאיפותיו הנעלות. כל אשר הורה לה - היה עבודה קודש קדשים, ואת מילוי רצונו - ראתה לעצמה כזכות!

ילדיה של הרבנית ע"ה מספרים, כי על אף שאביהם שהה למשך תקופות ארוכות מחוץ לבית, ולעיתים אף מחוץ לארץ, בעסקו בפעילות רוחנית - הם כמעט ולא חשו זאת... אמם השכילה בחכמתה לנווט את הבית לאורו של האב הדגול, לנהוג כפי שהיה רוצה שתנהג, ולחנך את הילדים באופן זה, כך שבמשך כל חייהם חשו כי גדלים הם בצלו של האב אשר רוחו ריחפה בבית תמיד - אף שגופו שהה במשך חלק גדול מהזמן הרחק הרחק...

כל מעשה שנעשה, כל הכרעה אשר היה צריך לקבל - הובאו לפני האב הגדול, בין אם היה זה כאשר שב אל ביתו בשעת לילה מאוחרת, ובין אם

בשיחת טלפון טרנס-אטלנטית שנוהלה בשעות לא שעות... הוא היה המכריע והפוסק - בכל ענין.

גם אם לעיתים סברה אחרת, גם אם דעתה שונה היתה במצבים מסויימים - לא נתנה לדבר ביטוי כלפי חרץ. "זה מה שאבא אמר!" - היתה מבהירה, ומסיימת כל דיון.

כך לדוגמה, כאשר שקדה פעם על תכנון טיול משפחתי עם ילדיה, והשקיעה שעות רבות בבחירת המסלול ובהכנות הנדרשות - לא הוציאה אפילו מילה אחת מפיה כאשר ברגע האחרון החליט הרב זצ"ל כי עלולה להיות במקום בעיה של פריצות וביטל את התכנית תוך שהוא מבטיח לילדים פיצוי בהזדמנות אחרת... היא לא התווכחה, לא ניסתה להסביר כי הכל כבר מוכן ומתוכנן והילדים מצפים, כי "אם ככה אבא אמר - אין מקום לויכוח!".

או במקרה אחר, כאשר החליט הרב לעבור מדירתו השכורה לדירה פחות טובה, וזאת בכדי לאפשר לשכנו הצמוד אליו לשכור גם את דירת הרב ובכך להרחיב את דירתו שלו אשר צרה היתה מהכיל את בני משפחתו המתרחבת ועל אף התנגדותו של השכן בכל תוקף קבע הרב זצ"ל את העובדה - לא התלוננה הרבנית, אף שצעד זה היה קשה מאד עבורה ועבור הילדים שבבית. "אם אבא החליט שראוי לעשות מעשה חסד זה - הרי שיש לעשות זאת בלב שלם!" - הבהירה....

גם אם היה קשה לרבנית עם הנהגה זו או אחרת של בעלה הרב, תמיד עשתה הכל בשמחה.

למשל, מטעמי הידור - נמנע הרב מלאכול עופות אשר לא גשחטו במשחטה מסויימת ולא הוכשרו בביתו. במשך כל השנים הקפידה הרבנית להכשיר עבורו את העופות, ואף לבשל מנות עוף במיוחד עבורו כאשר יוצאים היו מהבית לשבתות בסמינרים וכדומה. גם דגים הביאה עמה הרבנית לכל מקום, שכן הרב נהג לאכול דגים בשלשת הסעודות בשבת, ואילו בבתי מלון בדרך כלל אוכלים דגים רק בשתי סעודות לכל היותר.

כאשר כבר הגיעו לבית המלון, יכולים אנו לתאר את אי הנעימות הכרוכה בחיפוש אחר מקום בו ניתן להניח את העוף לחימום, כאשר עובדי המטבח אינם ששים לאפשר את ההתערבות בממלכתם... אולם הרבנית לא נרתעה מפני קשיים ואי נעימויות... היא עשתה את אשר היה עליה לעשות, ועמדה כאשת חיל אמיתית לצדו של בעלה הגדול.

היא לא התלוננה על שעליה להכין בעצם שבת רגילה גם כאשר הם יוצאים מהבית ונקרית בפניה הזדמנות לנוח מעט... היא שמחה על הזכות שנפלה בחלקה לסייע לבעלה הגדול, וניגשה להכין שבת שלמה, לארוז מזוודות, ולנסוע עמו לכל מקום בו היה בידו להשפיע - על אף שהיא עצמה לא מצאה מעולם טעם בשבתות אירוח מעין אלו.

למעשה, היתה הרבנית מעדיפה לעשות את השבת בביתה, בשלוח בחיק משפחתה, אלא שמאחר וידעה כי בעלה הרב יכול להשפיע ולהועיל לרבים - ניאותה בשמחה להקריב את נוחותה שלה למען תועלתם של אחרים, ולמען רצונו הטהור של בעלה הרב זצ"ל.

בהזדמנות, עלתה הצעה על פיה יסע הרב ל'שבת סמינר' לברו, רעיון אשר לא היה כה מוזר לאור העובדה שרבות הן השבתות בהן שהה מחוץ לארץ בשליחויות שונות למען הכלל. אולם הרבנית דחתה את ההצעה בשתי ידיים: "אמנם קשות עלי הנסיעות, אמנם הייתי מעדיפה להשאר בביתי, אולם כל עוד יכולה אני לעמוד לימינו של הרב ולסייע לו - אעשה זאת!".

וכאן המקום להדגיש, כי אין המדובר באשה חלשת-אופי אשר אינה יודעת להכריע בעצמה, וזקוקה לתמיכה סמכותית מצד בעלה... כל מי שהכיר את הרבנית בתפקידי הניהול הרבים בהם שימשה - יודע כי המדובר באשה חזקה, החלטית, אשר יודעת להכריע ולעמוד מאחרי החלטותיה בשעת הצורך! אולם כל הסמכותיות הזו, כל העוצמה הזו - נגזרה כאשר נגע הדבר לבעלה הרב... כאשר עמד על הפרק נושא כלשהו הנוגע לבית או לילדים וכד' - היא התבטלה לחלוטין, וקיבלה בלא עוררין את דעתו של הרב.

מלבד זאת, הרבנית עשתה הכל בכדי להיטיב ולשמח את בעלה הרב זצ"ל בדברים יומיומיים ופשוטים. היא היתה ממתנה לשובו - גם אם היה זה בשעות המאוחרות של הלילה, כאשר לא פעם אירע שהלכה לישון בשעה מוקדמת מאחר ולא עמדו לה כוחותיה, אך התעוררה לקראת השעה בה צפוי היה שישוב - בכדי שתוכל לקדם את פניו בכואו!

גם כאשר חוזר היה הרב מאחד ממסעותיו הרבים מספור מעבר לים, מאורע אשר כבר לא ריגש איש בשל תכיפותו המרובה, דאגה הרבנית שיהיה מי שימתין לו בשדה התעופה בכואו. היא היתה שולחת משהו מהילדים עם מונית, וזאת בכדי שירגיש בעלה הרב זצ"ל כי המחינו לו וחיכו לכואו... הרב עצמו טען לא פעם כי אין צורך לטרוח כל כך, אולם היא לא ויתרה: "שאבא רגיש כמה חיכינו לו!" - היה מסבירה לילדיה.

ואילו כאשר היה הרב בבית, עסוק בלימודו או בכתיבת ספריו הנכבדים - היתה זו שוב הרבנית אשר עמדה על המשמר והקפידה לוודא כי איש לא יפריע לו. היא חינכה את הילדים, ממש הטביעה בעצמותיהם את הידיעה כי כאשר אבא לומד או כותב - לא מפריעים לו! בביתם הצנוע באופקים לא היה חדר אותו ניתן לסגור... פשוט לא היה חדר כזה בנמצא... אבל הילדים הפנימו את המסר וידעו תמיד כי 'כשאבא לומד - לא מפריעים!'.

שאיפה לרוחניות

אחת הנקודות אשר אפיינו את הרבנית ע"ה, היתה צמאונה הגדול לכל דבר שבקדושה, לכל קורטוב של רוחניות. כשהיתה חוזרת מהרצאה, או משיעור תורה וכד' - ניכר היה על פניה האושר אשר חשה כאשר הרוותה את נפשה בעוד קצת דברי חיזוק והתעוררות, בעוד איוז ידיעה חשובה.

על אף שהיא עצמה היתה כמעין המתגבר - היה לה הרבה מה 'למכור' לאחרים, ובידה היה להוסיף על הדברים ששמעה ולהטעים בהם טעם חדש, על אף כל זאת - היא היתה ממש בבחינת: "הלומד מכל אדם". היא שמחה

ערב _____ ויהללוה בשערים מעשיה

כמוצאת שלל רב על כל דבר חידוש ששמעה, מבלי להתייחס כלל לרמת הדברים ועומקם.

מעולם לא ניתן היה לשמוע ממנה ביקורת על דברים ששמעה. לא נשמעו מפיה ביטויים כמו: 'היה משעמם', 'לא היה מה לשמוע' וכיוצא בזה... מבחינתה, בכל הרצאה אשר עסקה בנושאי יהדות והשקפה - היה מה לשמוע ומה לקבל, והיא שמעה וקיבלה.

מורות אשר עברו עמה בצוות מספרות, כי לאחר שחזרו מחופשה, חופשת פסח למשל, תמיד שמחה המנהלת לשמוע איזה 'וורט' טוב ששמעו, איזה פירוש מעניין שנאמר על גבי שולחן ליל הסדר. ניכר היה כי אינה מתענינת בדברים מטעמי נימוס, בכדי לכבד את בת-שיחה, אלא כל פירור של רוחניות פשוט הסב לה עונג.

גם כאשר בעלה, הרב זצ"ל, מדבר היה דברי תורה בשולחן שבת - תמיד היה חשוב לרבנית לשמוע כל מילה מדבריו. בטבע העולם, כאשר חיים בכפיפה אחת עם אדם במשך תקופה ארוכה - מתרגלים, וכבר לא מתפעלים ומתרגשים כל כך... אולם אצל הרבנית ע"ה כל מילה של תורה, של התחזקות מפי בעלה הדגול - הרעיפה טל תחיה על ראשה, והיא האזינה בצמא לבל תפסיד אפילו הגה.

ואכן, אוצר ידיעותיה של הרבנית היה מדהים. תלמידותיה מעידות, כי כמעט ולא אירע ש'נתקעה' באמצע שיעור עם שאלה עליה לא ידעה להשיב, או עם נקודה מסויימת בחומר אשר לא היתה ברורה לה כל צורכה. את שיעוריה מוסרת היתה בבטחון ובבהירות, כאשר בנות שלמדו אצלה את חומש ויקרא על פרשיותיו הקשות ביותר - מעידות כי לראשונה בחייהן הצליחו לרדת לעמקם של דברים ולהבין את דברי התורה לאשורם!

צניעות בהליכות הבית

אחת הנקודות הנוספות אשר ניכרו במיוחד אל הרבנית ע"ה, היא צניעותה הרבה בכל הנוגע לאורחות הבית, צניעות אשר בה חיה את כל חייה, ואשר גרמה לה שלא לחפור ולבקש לשפר את תנאי חייה הגשמיים.

כאשר נשאלה פעם כיצד יכולה היא להסתדר עם האורח הפשוט בו היא מנהלת את חייה, וכגון הדירה השכורה הצנועה בה התגוררה עם בעלה עד יומה האחרון - ביטלה את הדבר בחיוך ואמרה: "נו... הדירה האמיתית שלי היא לא כאן... הדירה שלי היא למעלה, בשמים, ושם מקוה אני כי מצפה לי דירה ראויה לשמה!"...

באופקים, היתה משפחת פינקוס אחת המשפחות האחרונות שהתקינו מזגן בביתן... תמיד היתה הרבנית מצהירה כי אינה זקוקה למזגן, וכי עבודה מדובר במוצר שהוא בגדר מותרות לחלוטין, אולם כל המכיר מעט את החום הכבד השורר בנגב בתקופת הקיץ - יודע כי לא היה ברבריה אלו ממש... בהחלט היה צריך מזגן, אולם היא הסתפקה במועט ומעולם לא חיפשה נוחות יתירה.

אחת משכנותיה של הרבנית ע"ה מספרת, כי ביום בו התקינו את המזגן בבית משפחת פינקוס, לא שהו הם - השכנים - בביתם. בנם, אשר נותר באופקים - התקשר כולו נרעש ובישר: "לא תאמינו מה קורה! מתקינים אצל הרב פינקוס מזגן!"... בשורה זו עוררה התרגשות כאילו רכש אימי כורסאות זהב לביתו...

אכן, מעולם לא הרגישה הרבנית כי היא מקריבה משהו בכך שמנהלת היא את חייה בצניעות ובפשטות, ואת התחושה הזו העבירה גם לילדיה. אחת משכנותיה מספרת, כי בשבת בה נערכה ברית־מילה של אחד הבנים בבית הכנסת - השאילו הם את דירתם למשפחת פינקוס, וביום ששי, כאשר הגיע הרב אל ביתם בכדי לקבל את המפתח ולהתעדכן באשר למיקומם של כלי המיטה וכד' - אמר לו הבעל בצחוק כי הוא חושש שלאחר השבת לא ירצו בני המשפחה להחזיר את הדירה...

ערד _____ ויהללוה בשערים מעשיה

"מדוע?" - התפלא הרב פינקוס, ומשהשיב בעל הבית והסביר כי אפשר שיקשה על בני המשפחה לעזוב את הבית המרווח יחסית ולחזור אל ביתם הצר - פנה הרב אל בנו שהתלווה אליו ושאל: "אמור לי, האם צפוף אצלנו?", כאשר התשובה לא מאחרת לבוא: "צפוף? מה פתאום?!..."

באותה תקופה התגוררה משפחת פינקוס עם שמונת ילדיה בדירת שלשה חדרים פצפונת, אולם הילדים מעולם לא חשו בצפיפות או בקושי... כי כאשר ההורים, ובעיקר עקרת הבית, משרים אורה של שמחה ושלוה - באמת אף פעם לא צפוף...

מפרי ידיה נטעה כרם

היה זה דבר פלא. אשה אחת, הנושאת בכל־כך הרבה תפקידים - ואת כולם ממלאת בשלמות...

הרבנית ע"ה שימשה כאשה מושלמת, כאחות מושלמת, כמורה ומנהלת מושלמת, אולם כל אלו לא באו על חשבון התפקיד הראשון במעלה - תפקידה כאם מושלמת.

לדוגמא, הרבנית נמנעה ככל יכולתה מלעזוב את הבית בשעות הערב בהן אין הילדים לומדים, שכן מאחר ובעלה הרב שהה למשך תקופות ארוכות מחוץ לבית - סברה כי מחובתה לדאוג שלא ישארו הילדים לבדם.

כשחיוך מרחף על שפתיה, מבלי לחץ, ברוגע ובשלוה - הצליחה הרבנית לעשות את אשר נראה בלתי אפשרי, ולהעניק לילדיה מאה אחוזים של אמא, חרף התפקידים המגוונים בהם נשאה, תפקידים אשר כל אחד מהם די היה בו בכדי להעניק תעסוקה של יום שלם לאשה מן השורה.

ואכן, הקשר בין הרבנית ע"ה לבין ילדיה, היה חם במיוחד, נדיר ובלתי מצוי. הקשר היה כה עמוק, עד שגם כאשר בגרו הבנים ויצאו לשיבות - היו מתקשרים הביתה מדי יום ביומו, ומשוחחים במשך שעות עם אמם, הרבנית ע"ה. אחד מן הילדים כל כך התגעגע - עד שלא הספיקו לו שיחות הטלפון הממושכות... הרבנית מצאה איפוא את הזמן הדרוש לשם כך, ונסעה בכל שבוע בכדי לבקר בשיבה, נסיעה של שעתיים ויותר לכל כיוון!

אין אנו יכולים להבין מהיכן נמצא הזמן, אין אנו יכולים לתפוס מהיכן נשאבו הכוחות, אולם אשה גדולה זו ידעה כי אסור בשום אופן להניח לעבודה ולעשייה הברוכה שבחוץ - לבוא על חשבון ילדיה וצרכיהם! לפיכך, אם ילד זה או אחר זקוק היה לדבר מה - היא עשתה כל שנדרש בכדי להעניק לו את צרכיו במלואם!

ילד אחד, אשר למד בישיבה מחוץ לבית - מתקשר היה מדי בוקר בכדי לברך את אמו בברכת 'בוקר טוב'... מבלי ששוחח עמה - הוא לא יכול היה לפתוח את יומו... מזכירתה של הרבנית בסמינר ידעה כי כאשר מצלצל הטלפון בשעה שמונה ורבע - ניתן להניח בודאי כי מעבר לקו ממתינ בנה של הרבנית המבקש לברך ולהתברך, בכדי שיוכל להתחיל את היום וללמוד בשקידה... זה היה הקשר הנפלא בין הרבנית לילדיה!

יכולים אנו לתאר לעצמנו, כי אין זה קל לאם לשמוע את בכיותיו של בנה המתענה בגעגועיו. רבים וטובים היו נשברים במצב כזה, ומנסים להתחמק משיחות טלפון בלתי נעימות מעין אלו. אולם הרבנית ע"ה לא התחמקה... אדרבה, היא התמודדה! היא היתה מקשיבה בסבלנות לכל בן אשר התקשר לספר על קשייו, ואף אם לא היה באפשרותה לעזור - תמיד העניקה את אשר היה ביכולתה להעניק: היא הקשיבה!

כאשר יוצאים היו הבנים לישיבות, בתחילת 'זמן' או לאחר שבת חופשית - היתה הרבנית מקפידה ללוותם להסעה ולהפרד מהם לשלום. בעת פרידה זו - לא היתה משננת באזניהם אזהרות אודות שמירה על בריאותם ושלומם... בשעות אלו היתה תחורת ומרגישה, מברכת ומעודדת: "בני היקר, תלמד טוב! תלמד טוב ואל תתבטל!"...

היא דאגה לשלומם, אהבה אותם והם השיבו לה אהבה כאהבתה, אולם אף הדגישה וחיידה את המסר: ההצלחה האמיתית, האושר האמיתי - טמון אך ורק באהלה של תורה, ורק בכך יבורך הנער! רק בכך ימצא כדי סיפוקו!

ואמנם, מאחר וכה החשיבה הרבנית את הצלחתם הרוחנית של בניה - נכונה היתה לכל מסירות ולכל הקרבה למענם. כאשר סברו היא ובעלה הרב זצ"ל כי חברותות טובות יוכלו לקדם את בניהם ולהוסיף התעלות על התעלותם - השקיעו הם כל סכום שנדרש, ובלבד להעניק לילדים את מלא האפשרויות, את מלא ההזדמנויות לגדול ולצמוח.

גם באשר לבנות, הקפידה הרבנית להעניק להן את המיטב. בלי פינוק, אך בהחלט מתוך אהבה גדולה. היא היתה דואגת להלכיש את בנותיה בבגדים יפים וצנועים - בכדי שיחושו בנוח בחברה. הם הולבשו בצניעות, בבגדים יפים, אמנם לא מפוארים - אך בטוב טעם. תמיד נראו הם במיטבם, מסורקים מטופחים ביד אוהבת, אך לא באופן מופרז.

היה מקום לחשוב כי ברמה רוחנית כמו של הרבנית, לא היה מקום לשימת לב לפרטים קטנים בהופעתן של הבנות, ובפרט אצל אם כה עסוקה דוגמת הרבנית ע"ה, ניתן היה לצפות כי פרטים זוטרים מעין אלו לא יתפסו מקום במחשבתה... אולם הפלא ופלא: ההיפך הוא הנכון! תמיד היתה מוצאת את האבזורים הקטנים והפשוטים אשר היה בהם כדי לשפר את הופעתן של הבנות, להעניק להן חן מיוחד, וללוות אותן בהרגשה מטופחת יותר!

הרבנית היתה מבשלת מדי יום ביומו אוכל טרי, כאשר זה המקום להדגיש כי לא הסתפקה בלחמניה עם ממרח ו'קפואים' למיניהם... כל ארוחת צהריים היתה מושקעת, ותשומת לב מיוחדת הוקדשה להכנתה. הרבנית ע"ה לא התעצלה, או חסה על זמנה היקר מפז... היא לא הכירה מושגים שכאלו... היא השקיעה המון כביתה, במכצרה, בטובת ילדיה, והשתדלה תמיד להכין עבורם מאכלים שערבים לחכם.

כמו כן, ילדיה מספרים כי לא יצאו בבוקר ללימודיהם לפני שאכלו ארוחת בוקר! פשוט לא היה שייך לצאת לביה"ס לפני שנוטלים ידיים, אוכלים פרוסת לחם עם ביצה, ושותים כוס חלב... הרבנית עצמה היתה צריכה להספיק להתכונן בכדי להגיע לעבודתה בזמן, אולם דבר זה לא היה על חשבון הילדים! היא היתה קמה מוקדם, מתפללת בנחת, וכשקמו הילדים - היתה פנויה כל כולה להעניק להם את המירב.

כאשר הגיעו ילדי פינוקו וסיפרו על עוגה טעימה אשר אכלו אצל השכנים - מיהרה האם לבקש את המרשם ולאפות עוגה דומה למענם. הרבנית לא חששה פן יגדלו ילדיה כילדי שמנת מפוקקים... להיפך... היא סברה כי רק כאשר חשים הילדים באהבת הוריהם - יכולים הם לגדול ולצמוח תוך מיצוי

רעח _____ ויהללוה בשערים מעשיה

כוחותיהם, ומאחר וכך - הציבה לה למטרה להעניק לילדיה את התחושה אשר
כה חשובה לשם בנין אישיותם, ואף העמידה מטרה זו בראש מעיניה.

נקודה נוספת הראויה להתייחסות, היא העובדה שמעולם לא עזבה הרבנית
את הארץ ולא הצטרפה לבעלה אשר הסתובב בארבע קצוות העולם בעיסוקו
בקירוב רחוקים. לא פעם ולא פעמיים הציעו לה להצטרף אל הרב כאשר נסע
למסור הרצאות ושיחות בשוויץ, בארה"ב ועוד, ואף הסכימו לממן עבורה את
כרטיס הטיסה, אך הרבנית סירבה:

"את ארץ ישראל לא עוזבים סתם כך!" - היתה אומרת, ומוסיפה את
הסיבה אשר כפי הנראה היתה מרכזית יותר מבחינתה: "וחרץ מזה, האם אשאיר
את ילדיי כך לבדם? האם ילדיי צריכים להשאר לבד בארץ - משום שאני
רוצה לנסוע עם בעלי? חלילה וחס!..."

אהבה כאהבתה

ואכן, טביעות אצבעותיה של הרבנית ניכרו היטב בבני ביתה, בבניה
ובבנותיה. כל אלו אשר זכו להכיר את הבית הגדול הזה יודעים לספר, כי על
אף שאל ילדי משפחת פינקוס הופנו דרישות אשר לא כל ילד רגיל לעמוד
בהן, וכגון שותפות במעשי החסד הנאצלים אשר יצאו מהבית הגדול הזה, על
אף כל זאת - הילדים קיבלו זאת בשמחה.

הרבנית השכילה בחכמתה להעביר אל ילדיה את אותה תחושה אשר היתה
מנת חלקה, התחושה על פיה זכות גדולה טמונה באפשרות לעזור ולסייע
לזולת, זכות גדולה אשר יש בה כדי לשמח ולא כדי לגרום למרמור חלילה.

וכבר הזכרנו את העובדה שאביה של הרבנית, הרב מרדכי לייב מן זצ"ל,
מתארח היה מדי שנה בשנה בבית משפחת פינקוס בחג הפסח, ובחלק מן
השנים אף נוספו עוד מבני המשפחה, אירוח אשר כרוך היה בהיערכות מקיפה,
חייב את עזרתם של הילדים, ואילץ אותם לוותר ולהקריב אי-אלו דברים. אולם
על אף כל זאת, לא ניתן היה לשמוע מפיו אחר מהילדים איזו מילה של

טרוניא או של אכזבה... אדרבה! תמיד שמחו הילדים בחלקם, ובזכות אשר נפלה בחלקם בהיותם יכולים לעזור ולסייע!

ואכן, ילדי פינקוס נרתמו במקרים רבים למעשי חסד אותם יזמה אמם... בין אם המדובר בשמירה על ילדי השכנים חגם אין כסף - חסד לשם חסד, בין אם המדובר בשליחויות שונות לסיוע למשפחות נזקקות, תמיד שמחו הילדים להרתם לפעילות, וחשו שמחה ואושר על שביכולתם לעשות זאת.

אין ספק, כי תחושתם זו של הילדים - נובעת מהתחושה אשר שידרה להם אמם כלפי נושא החסד ככלל, שכן מטבעם, מושפעים תמיד הילדים מהמסרים הסמויים המועברים אליהם על ידי הוריהם... ילדים אשר ראו בבית התמרמרות וטרוניות כנגד עולם ומלואו - יאמצו אף הם בהמשך חייהם גישה זו, ולעומת זאת ילדים אשר הדוגמא שעמדה לנגד עיניהם הינה דוגמא של הורים השמחים בחלקם ומודים לבוראם על שאיפשר להם להיטיב לבריותיו - יפנימו את התחושה הזו ויחיו כל חייהם על פיה.

מלבד זאת, ילדי פינקוס ידעו תמיד כי אהובים המה. הם חשו והכירו באהבת אמם כלפיהם, ואהבה זו העניקה להם את הכח ואת הרצון להתמודד עם כל משימה אשר הטילה עליהם.

כאן עבר הקו הברור אשר הפריד בין אהבה - לפינקוס. אהבה - היתה בבית משפחת פינקוס בשפע, אולם מאידך - פינקוס לא ניתן היה למצוא בו... הילדים ידעו כי יש דרישות, ויש חובות, ואין פשרות, אולם האהבה אשר הוענקה להם מלא חפניים - גרמה להם לעמוד בכל המטלות בשמחה וברצון, תוך שהם חשים כי זכות היא אשר נפלה בחלקם.

"בין כלה לחמותה"

גם ילדיה הנשואים של הרבנית, מתארים בית חם במיוחד אליו נהנו תמיד להגיע. הכלות, אשר מטבע הדברים מתקשות בדרך כלל לקשור קשרים חמים

עם חמותן - מספרות על דמות מופת אשר השכילה להעניק להן תחושה כה ביתית, עד שתמיד שמחו להגיע אל ביתה ולשהות בו תקופות ארוכות.

את הקשר הזה, בנתה הרבנית בהשקעה מרובה ובחכמה מיוחדת. היא לא ניסתה לחקור בנושאים בהם לא ביקשו הבנים לשתפה, לא ביררה והתערכה, רק היתה כל כולה הענקה חסרת גבולות ללא כל ציפיה לתמורה.

בפשטות, מבלי לדרוש מאומה, השתדלה הרבנית לתת כל אשר ביכולתה. כלותיה ידעו תמיד כי יכולות הן להתקשר אליה בכל שעה בה מבקשות הן לשוחח עמה, הן ידעו כי תמיד תענה להן במאור פנים, תקשיב בסבלנות ותייעץ אם תבקשנה ממנה לעשות זאת, אולם הן אף ידעו כי היא מיזמתה לא תשאל אותן מאומה.

ביתה של הרבנית, פתוח היה לרווחה. ניתן היה להודיע לה ביום ששי אחר הצהריים כי מתעתדים להגיע לשבת, והיא לא נלחצה... "אין בעיה! כולם יכולים להגיע! תבואו אפילו כל שבת!" - היתה שבה ואומרת... כאב לה על אותם הורים המגבילים את ילדיהם מלבא לבקרם, הורים הרואים בכל ביקור שכזה קושי ומשימה הדורשת התמודדות.

גם הילדים הקטנים, נכדיה של הרבנית - אהבו מאד להגיע לביתה של סבתא, להנות ממנות הפינוק והחום אשר שמורות היו במיוחד עבורם.

כאשר ילדה אחת מכלותיה - היתה הרבנית מגיעה בעצמה בכדי לקחת את הילדים אליה, וזאת על מנת לאפשר ליולדת מנוחה מושלמת.

אירוח זה יכול היה להמשך תקופה ארוכה, אולם הרבנית לא התלוננה... להיפך! היא שמחה על הזכות אשר נפלה בחלקה לסייע ולהיטיב, כאשר את הקשיים כולם היא מבטלת ומגמדת... "נו... זה באמת לא קשה! למה שיפריע?"... על אף שהיתה אשה עובדת, ועול כבד רבץ על כתפיה בקביעות - לא חששה להעמיס על עצמה מחויבויות נוספות.

אגב, כאשר ילדה הרבנית עצמה - היא מעולם לא הלכה למנוחה בבית החלמה וכד'... היא עצמה - לא היתה זקוקה למנוחה מעין זו, או שמא לא

הרשתה לעצמה פינוק שכזה, אולם בכל הנוגע לאחרות - הבינה כי "יולדת חייבת לנוח!", ודאגה להסיר מעליה את הטרדות כולן.

עול הבית - מוטל היה על כתפיה של הרבנית ע"ה. היא לא הטילה את העול על כתפיהן של בנותיה. גם כאשר עזרו וסייעו לה, ברור היה לכל כי העול מוטל עליה, וכי היא נושאת בכל האחריות.

חינוך של טעם

בבית משפחת פינקוס, השכילו להנחיל לילדים את ההרגשה והשמחה המיוחדת בכל מצוה ומצוה, בכל שבת וחג, את ההבנה בדבר מהותם הפנימית של המעשים והימים, את החוויה הרוחנית הנלווית לכל מצוה ולכל מועד.

הנהגה מיוחדת היתה לרבנית. היא הקפידה תמיד לכבד את סעודות השבת ולא לשבת בהן עם חלוק ומטפחת וכד'... "לכבוד שבת יש להתכונן כראוי!" - היתה אומרת, וממהרת ללבוש בגדי שבת ולחבוש את פאת השבת לקראת כל סעודה... בשנותיה האחרונות - היתה לובשת בשעות אחר הצהריים חלוק חגיגי אשר מיוחד היה לשבת, אולם בסעודות - לא יושבה עם חלוק.

הרבנית היתה תמיד מדגישה, כי בשבת מכינים מטעמים מיוחדים, לא לכבוד האורחים, ולא בכדי שיהיה לנו טעים - אלא אך ורק לכבוד שבת! כאשר היו מפצירים בה בשבתות לחוצות יותר כי תוותר על אי-אלו פרטים הדורשים השקעה מיוחדת - לא הסכימה לכך. אפילו לכבוד 'שבת הגדול' - היתה מכינה עוגה, כאשר אחת משכנותיה אינה שוכחת את ההלם אשר אחז בה כששאלה אותה הרבנית באחת השנים איזו עוגה מכינה היא לכבוד שבת זו... "שבת הגדול - אף היא מלכה, ואף אותה יש לכבד!" - הדגישה הרבנית ע"ה.

ערב יום הכיפורים, היה יום של התעוררות כאשר ניכרה היטב בבית ההרגשה כי עומדים אנו בפני משפטו של מלך מלכי המלכים. הרבנית ע"ה היתה מכנסת את כל ילדיה, מבקשת את מחילתם אם פגעה בהם מבלי משים,

ואומרת: "דעו לכם, כי אני רק רוצה שיהיה לכם טוב! ואם טעיתי או כעסתי - אני מבקשת סליחה! אני רק רוצה שיהיה לכם טוב..." - היתה שבה ומדגישה.

גם תשעת הימים, ימי האבל על חורבן בית המקדש - קיבלו משמעות עמוקה בבית משפחת פינקוס. כאשר שאלה אחת השכנות את הרבנית ע"ה כיצד אפשר להתמודד בנגב עם ההלכה על פיה אסור להתרחץ בימים אלו, הלא כל כך חם וכל כך מזיעים - השיבה הרבנית בפשטות אופיינית: "נכון, זה קשה, אבל פשוט שלא מתרחצים - שהרי אין לנו את בית המקדש! נכון שקשה, נכון שמציק, אבל אם מרגישים את הכאב על החורבן באמת - איך אפשר שלא להתאבל?"...

מסירות לחינוך

כאשר סברה הרבנית כי שלומם הרוחני של ילדיה מוטל בסכנה, ולו תהא זו סכנה קלה אשר מרבית בני האדם מתעלמים היו ממנה ומבטלים אותה בהינף יד - היא לא נחה ולא שקטה עד שבאו הדברים על תיקונם.

כך למשל, כאשר נודע לה כי ילדיה, אשר למדו בחיידר בתפרח עד שעות אחר הצהריים המאוחרות, נמצאים בעת ארוחת הצהריים בלא פיקוח והשגחה - היא נחרדה והחליטה בו במקום לשנות את פני הדברים... "הכי צד אוכל להיות רגועה בידעי כי ילדי נמצאים בלא השגחה ואויה במשך שעות אלו?" - שאלה, וגמרה בדעתה לדאוג לכך שיחזרו הילדים מדי יום הביתה לארוחת צהריים.

ואכן, ימים מספר לאחר שנודע לה הדבר - כבר הספיקה הרבנית ע"ה לדאוג להסעה אשר החזירה את הילדים הביתה בצהריים למשך חצי שעה, כאשר היא מתעלמת לחלוטין מהטירחה הכרוכה בדבר ומהעול הכספי הכבד אשר נוטלת היא על כתפיה.

אט־אט הצטרפו הורים נוספים אל יזמתה הברוכה, ובשלב זה כבר הוקל מעט המשא מהבחינה הכלכלית, אולם מלכתחילה - מוכנה היתה הרבנית להשקיע כל סכום שיידרש, ואפילו לדאוג להסעה מיוחדת עבור ילדיה - ובלבד שלא ימצאו בסכנה חינוכית אפילו לא לרגע אחד ויחיד.

ואכן, מאומה לא שימח את הרבנית כשם ששימח אותה לראות את ילדיה עולים ומתעלים, לומדים ועוסקים בתורתו של הקב"ה, מלך מלכי המלכים. אחת משכנותיה מתארת את האושר אשר חשה כאשר באחת השנים הלכה לבית הכנסת לראות את בעלה לומר עם אחד הבנים ב"שיבת מרדכי הצדיק" ביום הפורים... "את חייבת לראות! איזה מחזה מדהים! תראי כמה ילדים לומדים תורה!" - סיפרה לאותה שכנה בהתלהבות ובהתפעמות, תוך שניכרת התלהבותה מעצם לימודם של ילדים כה רבים ומנחת הרוח אשר נגרמת בכך לריבונו של עולם...

תחפושת על פי חז"ל...

מסירותה לחינוך ילדיה היתה מופלאה. ממש בלי גבולות. אירע פעם, ובאחת השנים למד אחד מבניה בתקופה שלפני פורים את הפרשיות בתורה העוסקות בבגדי הכהן הגדול, ובהשראת לימוד זה - ביקש מאמו כי תכין עבורו תחפושת של כהן גדול לפורים.

הרבנית ע"ה לא ידעה כיצד תוכל למלא את משאלתו של הילד, אולם החליטה כי אם ילד מבקש בקשה כה טהורה, בקשה הנובעת ממקור של קדושה - עליה להתאמץ ולמלא את מבוקשו.

ואכן, במשך שעות ארוכות למדה ביסודיות את הפרשיות העוסקות בבגדים אלו, עיינה בספרים ובמדרשי חז"ל, ולאחר מכן התרוצצה בין השכנות וביקשה כי יסייעו לה בהכנת התלבושת עצמה - בדיוק על פי המבואר בספרים.

גם כאשר ניסתה אחת השכנות לטעון כי התחפושת אינה חייבת להיות מדויקת, וכי לא יקרה מאומה אם החושן לא יהיה בדיוק כפי שמתארים אותו

חז"ל - לא ויתרה הרבנית... "לא! לא! הוא בדיוק למד עכשיו בחיידר את הפרשיות הללו, הוא יודע כיצד צריכים הבגדים להראות, ואני לא רוצה לגרום לו להבין את הדברים שלא על פי אמיתותם! אני חייבת לדייק!" - הבהירה, ולא נתה דעתה עד אשר היו מוכנים כל שמונת הבגדים כפי המתואר בחז"ל, לשביעות רצונה המלאה.

מחנכת בביתה

במיוחד הקפידה הרבנית על לשון נקיה ותורנית, תוך שהיא בורחת מכל ביטוי של 'סלנג' כמפני אש... היא לא היתה יכולה לסבול שילדיה השתמשו במטבעות לשון אשר מקורן מהרחוב, ואפילו מילה כגון: 'כיף' - היתה רחובית מדי לטעמה...

לדידה, לא היה מקום בבית למילים אשר אין להן מקור תורני... היא היתה שואלת את ילדיה: "האם מילה זו מוזכרת בתורה?", ואם נענתה בשלילה - הבהירה כי אצלם בבית משתמשים רק במילים מן התורה הקדושה.

ואגב, בענין זה, מספרת אחת ממכרותיה כי פעם התגלגלה שיחה בינה לבין הרבנית בדבר יכולתו של האדם לראות את הטוב והיפה שבכל מאורע או מעשה, כאשר בתוך דבריה הביאה דוגמא ממעשה בצייר מומחה אשר השקיע רבות ממרצו ואונו בציור מיוחד במינו, כליל השלימות, אולם כאשר כמעט וסיים, ולא נותר לו אלא להשלים אי-אלו פרטים - נשפך כתם צבע במרכז של התמונה וכיער אותה לחלוטין.

אותו צייר - כפי שמספרים - לא התייאש, רק 'שיפץ' את כתם הצבע באמצעות כמה משיכות מכחול, ולכשסיים - במקום כתם מכוער ניתן היה לראות כלב המטפס ועולה במדרגות הבית שבציור.

כך סיפרה האשה, והרבנית מיהרה לתקן: "למה לומר כלב? למה לא לומר 'כבש'? הרי בה במידה שיכול הכלב לטפס במדרגות הבית - יכול אף הכבש לעשות זאת!"... בנקיותה הרבה, סברה הרבנית כי שמו של ה'כלב', אשר הינו

חיה טמאה - אין ראוי לו שיהיה שגור על לשונו של המבקש לשמור על טהרתו...

גם את השירים אשר שרה לילדיה, ואת הסיפורים שסיפרה להם - בחרה הרבנית בקפידה. ילדיה מספרים כי מעולם לא סיפרה להם סיפורים אשר אין מקורם בדברי חז"ל הקדושים, ואף לא שרה באזניהם שירים אשר אין מקורם טהור. "הילדים הללו כל כך טהורים, מדוע להכניס להם שטויות לראש?" - היתה טוענת בלהט...

כמו כן מספרים בניה ובנותיה של הרבנית, כי אמם העניקה להם מבט עמוק באשר לחשיבות הנודעת לקיום המצוות וללימוד התורה. כאשר היו שבים מבית הכנסת אל הבית, כבר בהיותם ילדים קטנים - היתה ממהרת לברר אצל כל אחד מהם: "כמה 'אמנים' אמרת היום? כמה 'אמן' יהא שמיה רבא' אמרת? מה? לא ספרת?!" - היתה שואלת בתמיהה...

התחושה אשר העניקה והמסר אשר העבירה, היה שאין דבר יקר וחשוב יותר מאמירת 'אמן' ו'אמן' יהא שמיה רבא'. ניתן היה להבחין באושר אשר גרם לה הדבר, כאשר הגיע אחד מילדיה וסיפר כי אמר הרבה 'אמנים' בבית הכנסת... היא היתה עושה מכך 'עסק', והדבר גרם לילדיה לקבל טעם מיוחד בכל ענין של קדושה.

ולא רק באמירת 'אמן' העניקה הרבנית טעם מיוחד לילדיה... כל מעשה מצוה היה עבורה יקר מפז, ואת ההרגשה הזו הנחילה אף לבניה. ילדי פינקוס ידעו כי אין דבר חשוב ונכבד עבור אמם, אין דבר אשר ישמח את ליבה יותר מאשר בשורה על אודות עוד מצוה שקיימו... הם ידעו כי היא פשוט אוהבת כל מצוה, אוהבת - פשוטו כמשמעו!

וכמו כן כאשר אחד מילדיה היה עושה 'סיום' על מסכת או פרק, ובפרט כאשר המדובר היה בלימוד אשר למד מיזמתו מחוץ למסגרת הלימודים - היתה הרבנית ע"ה מתלהבת ומתפעלת, מתרגשת ומאושרת! היא היתה עורכת

רפו _____ ויהללוה בשערים מעשיה

מסיבה לכבוד חתן ה'סיום', קונה לו מתנות, ובכך מעניקה לו ולשאר ילדיה
טעם ועריכות מיוחדת בלימוד התורה!

אף את המבט הנכון באשר לדברים החשובים באמת בחיים, לעומת אחרים
אשר חשיבותם אינה כה מכרעת - היטיבה הרבנית להעביר לצאצאיה
בהזדמנויות רבות. כאשר היה אחד מילדיה שובר בטעות חפץ מחפצי הבית,
ולו יהא זה חפץ בעל ערך רב - לא ניתן היה לראות שמץ של הקפדה או
צער-שבלב על פניה של הרבנית. לעומת זאת, כאשר שמעה דיבור שאינו ראוי,
או היתה עדה להרמת יד חלילה - ניכר היה צערה היטב על פניה, ולא קשה
היה להבחין כי ליבה נחמץ בקרבה!

"ואני תפילה"

מלווה קבוע היה לה לרבנית ע"ה, הלא הוא ספר תהילותיו של דוד המלך, נעים ומירות ישראל. בכל מקום בו נמצאה, ולהיכן שהלכה - ניתן היה לראותה יושבת עם ספר התהילים ומתפללת. בין אם המדובר בהסעה לבית הספר, בין בהפסקות בהם מתוקף תפקידה השגיחה על הבנות בחצר, ובין בשעה בה התפללו הבנות בכיתה. בכל רגע פנוי - היתה פותחת את ספר התהילים ושופכת את צקון לחשה מתוכו בפני אביה שבשמים.

את פרקי התהילים, קוראת היתה הרבנית בקול, בניגון ובנעימה, וזאת בכל מקום בו התאפשר הדבר מבחינת הצניעות וכדומה. היא לא ראתה כלל אי נעימות באמירת תהילים בניגון תוך כדי ישיבה בהסעה לבית הספר... וכי יש לבת המשוחחת עם אביה מקום להתכייש בכך?!

בסידורה של הרבנית, הסידור אשר מספר התהילים שבסופו שופכת היתה הרבנית את ליבה מדי יום ביומו, ניתן היה להבחין בנקודות מקומטות על פני הדפים, כמין שקעוריות אשר נוצרו כתוצאה מרטיבות שהתייבשה. היו אלו דמעותיה הטהורות אשר לחלחו את הספר, ולכשהתייבשו - הותירו את חותמן, חותם של קדושה, בין דפיו.

בכל שבוע מסיימת היתה הרבנית את ספר התהילים לפחות פעם אחת, הנהגה בה החלה כבר בהיותה בת שנים עשרה שנים. ברכות הימים - כבר ידעה את הספר כולו בעל פה, מראשיתו ועד סופו. שנים שנים של אמירת תהילים - העניקו לה את הידע הזה באופן טבעי, נקודה אשר עוררה פעמים רבות את התפעלותן של תלמידותיה והביאה אותן לחפזן לדבוק בדרכה.

גם את ילידה חניכה הרבנית על ברכי פרקי התהילים. כבר בילדותם אירגנה בביתה 'תהילים' בכל שבת קודש, כאשר ילידה ולפעמים אף חבריהם יושבים יחדיו ואומרים בניגון ובנעימה את פרקי התהילים של יום שבת קודש.

רפח _____ ויהללוה בשערים מעשיה

לאחר קריאת התהילים המשותפת - מחלקת היתה הרבנית דברי מתיקה לילדיה, ממש כמו 'חברת תהילים' בבית הכנסת...

שלש תפילות ביום

גם על שלש תפילות ביום הקפידה הרבנית ע"ה. ואין הכוונה לתפילות חטופות, תוך כדי העיסוק בעניני הבית. הרבנית הקפידה על שלש תפילות ביום, כאשר לקראת כל תפילה היא מתלבשת בבגדים נאים עמם יכולה היתה לצאת מביתה - ובכלל זאת פאה אותה חובשת היתה לקראת אלוקיה, ואפילו אם המדובר על תפילת ערבית באמצע הלילה!

בתפילה היו דמעותיה של הרבנית זולגות על לחייה, ויבכותיה נשמעו מסביב. את תפילת שמונה עשרה - אשר בדרך כלל ארכה זמן רב - היתה מסיימת כשעיניה אדומות מדמעות. מגיל צעיר ניכר היה בה כי בתפילתה מרגישה היא כעומדת לפני מלך מלכי המלכים, עומדת ומתחננת על נפשה ועל נפש בני ביתה ומכריה, וכי שואבת היא הנאה וקורת רוח מרובה מכל תפילה.

את תפילת שחרית - היתה מתפללת השכם בבוקר, מילה במילה, החל מברכות השחר - ועד סוף התפילה, ובכלל זאת כל מילה מפסוקי דזמרה כמונה מעות, בקול ובהשתפכות הנפש.

כל מי שזכה לשמוע את תפילתה של הרבנית מעיד על עצמו כי תפילה זו הותירה חותם בל ימחה על נפשו, ועוררה אף אותו לחשוק לזכות באותה קרבת אלקים. תפילתה היתה עבור נשים רבות דוגמא ומופת.

גם בשנים הרבות בהם שימשה כמורה ומחנכת, לא הסתמכה על כך שתוכל להתפלל בזמן בו משגיחה היא על תלמידותיה המתפללות. "איך אפשר להתרכז בתפילה כאשר מסביב שוררת מהומה ברוכה ופעילות של בית ספר?" - היתה שואלת בתמיהה מורות אשר נוהגות היו להתפלל עם תלמידותיהן,

וזאת מבלי להתייחס כלל לעצם החובה החינוכית המוטלת על מורה להתפנות בשעות עבודתה מכל עיסוק אחר ולהתמקד רק בטיפול ובדאגה לתלמידותיה.

אחת המורות, אשר לימדה בבית הספר היסודי בתפרח בתקופה בו ניהלה אותו הרבנית - מספרת על אחד הבקרים בהם התעורר ספק באשר לקיום הלימודים, אולם לא ניתן היה להשיג את המנהלת בטלפון ולגבש החלטה בשאלה העומדת על הפרק - שכן הרבנית פשוט התפללה... מורה זו התקשרה פעם, פעמיים ושלוש, ובכל פעם קיבלה את אותה התשובה: "אמא עדיין מתפללת!"... המנהלת שקועה היתה בשיחה חשובה ודחופה עד מאד, שיחה עם הרבנו של עולם...

גם את תפילת מנחה היתה הרבנית מקפידה להתפלל בו ברגע שניתן להתחיל להתפלל. היא לא דחתה את התפילה ל'אחר כך'... לכשתתפנה... ברגע בו ניתן לשוחח עם אבא, עם אבא שבשמים, עם אבא שבידו כל-כך להיטיב - כלום אפשר לדחות שיחה זו אפילו ברגע אחד?

וכמובן, תפילת ערבית, עליה מקפידה היתה הרבנית דבר יום ביומו. כאשר הלכה לישון בשעות מוקדמות ולא הספיקה להתפלל ערבית בטרם שכבה, היתה מתעוררת השכם בבוקר, לפני עלות השחר, מתלבשת בלבוש מלא, ועומדת לשפוך צקון לחשה לפני אביה שבשמים... וכל זאת, לא משום שחייבים, לא משום ש'צריך', אלא משום שאין אושר גדול מהאושר הטמון בתפילה!

תפילות בשבתות וימים טובים

בשבתות, הקפידה הרבנית אף להגיע לתפילה במנין בבית הכנסת. כאשר היו ילדיה צעירים, והיא עסוקה היתה בטיפול בהם - לא יכלה להגיע לתחילת התפילה, ולפיכך היתה מגיעה 'רק' לקריאת התורה ולתפילת מוסף. אולם כאשר בגרו מעט הילדים, ויכולים היו להסתדר בכוחות עצמם - הקפידה להגיע

מתחילת התפילה ועד סופה, כאשר היא אינה מחמיצה את השהייה בהיכלו של מלך מלכי המלכים.

את ברכת כהנים חיבבה במיוחד. זכות ראתה לעצמה להתברך ממקור הברכות, מפיהם של אלו אשר בורא העולם בכבודו ובעצמו העניק להם את מפתח הברכה. כאשר היה אי-מי מילדיה מגיע אל בית הכנסת לשליחות מסוימת או לכל מטרה אחרת, בסמיכות לברכת כהנים - מפצירה היתה בו כי ימתין מעט ויזכה להתברך מפי עליון.

ואילו קריאת התורה - הסבה לה אושר מיוחד... בתקופה מאוחרת יותר, החלה הרבנית מגיעה גם לתפילת מנחה בשבת ולתפילת מנחה בתעניות בה קוראים בתורה, כאשר היא מנצלת היטב את אותם רגעים בהם הוציאו את ספר התורה מהיכלו. "אלו רגעים גדולים שאסור להחמיצם!" - היתה אומרת.

רגעים אלו, רגעי התפילה האיכותיים ביותר - מוקדשים היו על ידי הרבנית לשם המטרה הנעלה ביותר, לשם תפילה על חינוך ילדיה והצלחתם בתורה וביראת שמים. על התפילות הללו - לא ויתרה, ולפיכך הקפידה לפקוד את בית הכנסת בכל תפילה בה יכולה היתה לזכות להזדמנות המיוחדת: להתפלל מול ארון הקודש הפתוח!

ובכלל, חביב היה על הרבנית בית הכנסת. עצם השהות בית כתליו הספוגים בכל כך הרבה תפילות ותחנונים, בכל כך הרבה דברי תורה אשר נאמרו בו במשך השנים - הסבה לה עונג כל יתואר. לאחר כל תפילה בבית הכנסת - ניכר היה בה הקושי המוחשי להפרד מהמקום הקדוש.

היא היתה ממתנה עד שעזבו הכל את בית הכנסת - תוך שהיא עומדת בפתח ומברכת את כל הנשים במאור פנים בברכת 'גוט שבעס' חמה, נעמדת על יד המחיצה שבין עזרת הנשים לעזרת הגברים, מביטה אל ארון הקודש - ושופכת שיח בפני אביה שבשמים, מתחננת ומבקשת על עצמה ועל כל הזקוקים לישועה.

בפרט זכורות לרבות מנשות אופקים תפילותיה של הרבנית בשבתות בהן בירכו את החודש. תפילתה הסוערת והלוהטת, אשר מלווה היתה בדמעות חמות - לא תשכת מליכן לעולם. ממש לא ניתן היה לעמוד לצדה ולא להתרגש עמה בתחינה על החודש הקרב ובה, למען נזכה אנו וכל בית ישראל לכל הברכות והישועות.

כמו כן בעת הדלקת נרות שבת, עת רצון מיוחדת בה מקיימת האשה היהודיה את אחת המצוות אשר הוטלו עליה במיוחד - היו תפילותיה של הרבנית בוקעות וקיעים. היא היתה מעתירה בדמעות, מתחננת ומבקשת על בניה ועל מכריה, וזאת במשך שעה ארוכה.

לא בכדי היה בעלה, מורנו הגרש"ד זצ"ל אומר לילדיו בהודמנויות רבות, כי עליהם לדעת שכל אשר זוכים הם וזוכה הוא, בהצלחה בלימוד התורה ובהתעלות, בהצלחה בעשיה ובכל תחום - הכל נזקף לזכות תפילותיה ואמירת התהילים של אמא, הרבנית ע"ה.

תפילות הימים הנוראים

ואם ב'סתם' תפילות, של 'סתם' ימים באמצע השנה היו תפילותיה של הרבנית כה נרגשות, כה נלהבות ומרוממות - על אחת כמה וכמה יכולים אנו לתאר לעצמנו כיצד נראו תפילותיה בימים הנוראים - בימי הסליחות, בראש השנה ויום הכיפורים, בימי הדין הללו בהם נכתבים ונחתמים אלו לחיים - ואלו... חלילה.

תפילות אלו - חביבות היו עליה במיוחד, והיא המתינה להן בכליון עינים! היא לא חיפשה תירוצים להקל על עצמה... רק חשבה כיצד תוכל לנצל את הימים הללו בצורה המרוממת ביותר.

את הסליחות בבית הכנסת, לא החמיצה הרבנית, בין אם היה זה ממש לפני לידה, בין אם ממש לאחריה, הרבנית לא ויתרה על סליחות בבית הכנסת! בכל שעה בה התקיימו הסליחות, בין אם זה היה באישון לילה או השכם

רצב _____ ויהללוה בשערים מעשיה

בבוקר - היתה מתייצבת על מקומה הקבוע, ספר הסליחות בידה, והיא שקועה בתפילה נרגשת כשדמעות רותחות זולגות מעיניה.

ובכלל, במשך כל תפילות הימים הקדושים הללו - היתה הרבנית יושבת ובוכה... יושבת ודמעותיה זולגות להן על לחייה, תוך שפיה אינו פוסק מלמלמל תפילה ותחנונים בפני אבא שבשמים.

גם לבנותיה היתה הרבנית קונה מקומות משלהן בבית הכנסת בימים הנוראים. היא אמנם לא חייבה אותן להשתתף בכל התפילות ולא כפתה עליהן לשבת מתחילת התפילה ועד סופה, אולם חשוב היה לה לתת להן את האפשרות להנות מההזדמנות החד־שנתית הזו, מהתפילות המרוממות אשר רק בכוחם של הימים הנוראים להעניק.

והבנות? הן ישבו בבית הכנסת במשך כל התפילה, וזאת מהסיבה הפשוטה: כיצד ניתן להתנתק מאמא העומדת ומייבבת, אשר ניכרת על פניה הידיעה הברורה כי הכל, ממש הכל, עומד כעת לדיון בפני בית דין של מעלה, לטוב - או למוטב חלילה!

בתפילת מוסף של הימים הנוראים, היה לרבנית ע"ה ענין מיוחד... בעלה הצדיק, הגרש"ד זצ"ל, נשאל פעם מדוע מאריך הוא בעת שעובר לפני התיבה לתפילת מוסף - במילה 'איה' שבקדושה, והסביר כי מאריך הוא בכדי לתת שהות לרעייתו הצדקנית להתפלל בשעה זו אשר סגולתה מיוחדת - על בניה ובנותיה. את ההזדמנות המיוחדת הזו לזעוק מול שערי השמים הפתוחים לרווחה - לא הפסידה הרבנית!

עשרים וארבע שעות עם אבא

אכן, זה המקום להדגיש, כי תפילותיה של הרבנית לא הצטמצמו לכדי שלשת התפילות שביום... התפילה - ליוותה אותה בכל שעות היממה! כל פעולה שעשתה, כל צעד ממש - מלווה היה בתפילה! כאשר שלחה ילדים

לחיידר - התפללה שיצליחו וימצאו טעם וחשק בלימודם, כאשר שפתה סירים על האש - התפללה שיערב המאכל לחיכם של ילדיה, וכך בכל מעשה ומעשה! בהזדמנויות מסוימות, כאשר הרגישה צורך להתפלל במיוחד על נושא זה או אחר - מרחיקה היתה עד לכותל המערבי בירושלים, ותפילותיה שם - המסו כל לב. בבכיות היתה שופכת את ליבה לפני אביה שבשמים, ותפילותיה לא שבו ריקם!

כח תפילותיה

אחת מנשות אופקים סיפרה על בעיה רפואית שהתגלתה אצל אחד מילדיה, בעיה אשר חייבה את אישפוזו בבית חולים, אישפוזו אשר באופן טבעי אמור היה להמשך תקופה ארוכה. עוד באותו לילה התקשרה האם הדואגת אל הרב פינקוס, בכדי להתייעץ עמו ולבקש ממנו כי יעתיר עבור הילד בתפילותיו.

אלא שהרב פינקוס, סבר כי דוקא רעייתו יכולה להשפיע בתפילותיה בענין זה... הוא הפנה את השיחה אליה, והרבנית אמנם רשמה את שמו של הילד ואת שם אמו המלא, והבטיחה כי תתפלל עבורו. והנה, למרבה הפלא, כבר למחרת היום השתחרר הילד מבית החולים - להפתעתם של הרופאים ואנשי הצוות הרפואי אשר מעולם לא נתקלו בכגון דא!

דא עקא, שאמו של הילד, אשר כה היתה מאושרת מהישועה הבלתי־טבעית - שכחה להתקשר ולספר לרבנית פינקוס על המצב שהשתפר... הרבנית, אשר סברה כי הילד עודנו מאושפז בבית החולים, המשיכה להתפלל ולהעתיר בעדו בכל אחת מתפילותיה, וזאת במשך שבוע ויותר עד אשר פגשה באקראי באמו של הילד אשר סיפרה במבוכה כי אמנם שכחה להודיע, אך הילד חזר כבר הביתה לפני מספר ימים.

"כבר לא צריך להתפלל על הילד!" - בישרה האם, והרבנית סברה וקיבלה... היא השמיטה את שמו מרשימת החולים, וכבר למחרת ניכרו תוצאות הדבר כאשר שב והתאשפז בשנית בשל אותה בעיה עצמה...

אותה אשה אינה מטילה כלל בספק את הקשר בין תפילותיה של הרבנית לבין מצבו של הילד. הדבר ניכר בחוש, ולא ניתן להתווכח כנגד התזמון המדויק בו השתחרר מבית החולים לאחר שהתפללה הרבנית - וחזר אליו כאשר חדלה מתפילותיה...

אין בכוונתנו לטעון כי מחוללת מופתים היתה הרבנית, אולם אין ספק כי תפילותיה חביבות היו לפני אביה שבשמים... "קרוב ה' לכל קוראיו - לכל אשר יקראוהו באמת", ואין הרבה אשר עליהם ניתן לקרוא פסוק זה כשם שראוי הוא להקרא על הרבנית ע"ה!

"כבודה בת מלך פנימה"

פרק מיוחד קובע לעצמו ענין אשר מהווה אבן יסוד בבנינה הרוחני של כל בת ישראל, אשר כבר לימדנו רבינו הגר"א כי במלחמה נגד היצר הרע - "תבלין" שלו לאנשים עסק התורה, ולנשים הצניעות..."

רגישותה המיוחדת של הרבנית ע"ה לכל הנוגע לעניני צניעותה של בת ישראל ניכרו בכל הופעתה, מעשיה ותגובותיה.

מספרת אחותה, כי כבר בצעירותה, כאשר התגוררה עם משפחתה ואביה הנכבד בבנין הישיבה בתל אביב, ומטבע הדברים בחורים ורבנים היו פוקדים את הבית לעיתים מזומנות - ניתן היה להבחין כי בכל פעם שכזו היתה הרבנית חיה ע"ה פשוט נעלמת... כאילו לא היתה במקום מעולם...

ובכלל, כל הנהגותיה של הרבנית ע"ה, היו אצילות ובלתי מצויות. מעולם לא רצה, לא מיהרה, רק הלכה צעד צעד באצילות ובמכובדות. עדיף היה לה להחמיץ אוטובוס ולא לרוץ אחריו - ובלבד שלא לפגוע בצניעותה של בת ישראל, באצילותה של בת מלך.

גם את ביתה ייסדה הרבנית על אדני הצניעות, כאשר היא משקיעה רבות בחינוך בנותיה בדרך זו בה אחזו אמותינו מדורי דורות.

אחת הבנות סיפרה על מקרה בו היא כיבסה את אחת מחצאיותיה, ותלתה אותה לייבוש על סורגי הבית. זמן קצר לאחר מכן - הגיעה הרבנית אל הבית, וכבר מהרחוב הבחינה בחצאית המתנוססת לראווה על גבי הסורגים... בראותה כי כן - מיהרה אל הבית, ומיד קראה לה והסבירה: "אצלנו אף פעם לא תולים בגד בחזית הבנין! זה לא צנוע!"

ואמנם, הרבנית ע"ה הקפידה בעצמה שלא לתלות את הכביסה על החבלים שבחוץ באופן אקראי, אלא בצורה הצנועה ביותר. ואף הקדישה מחשבה לגבי מיקומו של כל פריט ופריט...

כמו כן, הקפדה יתירה הקפידה הרבנית ע"ה על האופן בו מסתובבות הבנות ברחבי הבית. "אין מקום ואין היתר להסתובב בבית שלא בלבוש מלא, ובכלל זאת גרביים!" - היתה מבהירה.

גם כאשר ההקפדה על הצניעות הראויה כרוכה היתה בהפסד ממון ובקושי ניכר - לא התפשרה. אחת מבנותיה, רכשה פעם בגד יקר למדי בסכום אשר הגיע לכדי מאות שקלים, ואף מסרה אותו כבר לתיקון כך שלא ניתן היה להחזירו. והנה התברר כי הבגד האמור אינו עונה על דרישותיה של אמה בכל הנוגע לצניעות... היה בו אולי ספק של פגם קל בגדרי הצניעות.

"אבקש שלא תלבשי בגד זה" - ביקשה ממנה אמה, ולא הועילו לה לאותה בת כל ניסיונותיה להסביר לאמה כי מאמצים ודמים רבים הושקעו ברכישת הבגד, וכי ככלות הכל בודאי אין מדובר בבגד החורג משמעותית מגדרי הצניעות המקובלים... "בגד זה אינו צנוע באופן מושלם, ועל כן אבקש שלא תלבשי אותו בשום פנים ואופן!" - חרצה הרבנית, ודבריה היו קודש עבור בנותיה.

ואם בהשקעה כספית למען הצניעות עסקינן, הרי שזה המקום לציין כי הרבנית הגיעה להסדר עם תופרת מנשות הקהילה, על פיו, היא, הרבנית, תפנה אליה נשים לשם תיקונים הנוגעים לצניעות בגדיהן, ואף תשלם תמורת העבודה, בעוד אותן נשים תסבורנה כי המלאכה מתבצעת חינם אין כסף לזיכוי הרבים.

ידעה הרבנית כי רבות הן הנשים אשר שיקולים כספיים מעכבים אותן בבואן להקפיד בתכלית על צניעות לבושן, ומאחר ונושא הצניעות היה בנפשה - החליטה ליטול את העול הכספי על כתפיה ובלבד שאותן נשים תתלבשנה כפי שראוי להן לבנות מלך, לבנות ישראל.

ובכלל, הצניעות איפיינה את כל הליכותיה של הרבנית ע"ה, כאשר היא מעולם אינה רודפת אחר ההתבלטות, אלא להיפך... בורחת ממנה כמטחורי קשת.

כאשר ביקשו ממנה להרצות ולדבר בפני נשים או בנות - היתה תמיד מצטנעת ומתחמקת: "מי אני שאדבר בפניכן?" - היתה שואלת... צניעות זו אמנם לא גרמה לה להמנע מלהשמיע את דבריה במקום בו סברה כי תהיה תועלת בדברים, אולם היא בהחלט הביאה אותה להמנע מלהשמיע את דבריה במקום בו סברה כי הדבר אינו נעשה לשם תועלת אלא אך ורק בכדי לכבודה או למלא מסגרת זמן מסויימת בתוכן מכובד...

יצוין, כי גם באותן הזדמנויות בהן סברה כי ראוי שתשא מדברותיה - לא ניאותה הרבנית לשאת את דבריה מעל גבי במה... "רואים אותי היטב גם כך! הבמה ממש מיותרת!" - אמרה.

כבודה של בת ישראל

תחום הצניעות, היה אחד התחומים הבולטים בהם בא לידי ביטוי הקו הבלתי־מתפשר של הרבנית ע"ה בתפקידה כמנהלת ומחנכת.

הרבנית עצמה סברה, ואף הנחילה השקפה זו לתלמידותיה - כי חשוב שבת או אשה תיראה טוב ותתלבש טוב. חשיבות רבה ייחסה היא למראה חיצוני נעים, מראה אשר חשיבותו נודעת לו הן עבור אותן תלמידות לכשיגיע זמן והן יקימו את ביתן, והן למען הרגשתן האישית.

אולם, לא היה בה באותה חשיבות שייחסה הרבנית למראה החיצוני הנעים, בכדי להוות פתח לפירצה כלשהי בחומת הצניעות! בענין הצניעות הנדרשת מבת ישראל - היתה הרבנית עקבית וסמכותית, מבלי כל פשרה שהיא.

אירע לא פעם שניגשה לתלמידה זו או אחרת, והעירה לה על פריט לבוש מסויים אשר אינו עונה על דרישות הצניעות. כאשר ניסתה הבת להצדיק את עצמה - מיהרה הרבנית להבהיר באופן חד משמעי: "את צודקת! צריך להיראות טוב! אבל ככה - לא הולכים! חשוב להתלבש יפה, אבל על גודי הצניעות לא מוותרים ולא מתפשרים!"...

תלמידותיה זוכרות את אותו 'מחזמר', במהלכו לבשו הבנות תלבושת 'ירושלמית' של פעם, בגדים כהים אשר הובלטו בתאורה שהתמקדה בבמה. המנהלת, אשר ישבה בין הקהל - הבחינה כי החולצות אשר לובשות הבנות פתוחות מעט יותר מהמותר, רבות מהבנות לא הצליחו להשיג חולצות כהות עם צווארון סגור כפי שהיה מקובל ללבוש בדרך כלל, ועובדה זו הפריעה לה עד מאד.

היא לא העלתה בדעתה אפילו לרגע להתחשב במעמד ולוותר על פרט זה או אחר בעניני צניעות... היא לא סברה כי יש מקום לפשרות בנושא עקרוני זה... באותו רגע, בעיצומה של ההצגה - שלחה הרבנית את אחת התלמידות לעלות על הבמה ולסגור את חולצותיהן של הבנות בסיכות בטחון אשר אירגנה מאי-שם...

מאחר וה'מחזמר' עסק בנושא של 'צניעות' - היו בין הקהל רבות אשר לא הבינו כי יש בצעד זה משהו חריג... סגירת החולצות באמצעות סיכות הבטחון התקבלה על ידי חלק מהנשים כחלק טבעי מה'מחזמר', והדבר לא עורר תשומת לב מיוחדת.

אף על פי כן, הבנות עצמן - ממורמרות היו מעט, מכיון שהרגישו כי כבודן נפגע, ואף בין האמהות היו כאלו אשר סברו כי יש משום גוזמא בקפדנות כה מופלגת. אולם המנהלת לא התרגשה... "בנושא של צניעות לא מתפשרים!" - הבהירה, והיתה שלימה עם עצמה.

לימים סיפרה הרבנית, כי כאשר קיבלה על עצמה את ניהול הסמינר - רכשה חליפה יפה אך צנועה בהחלט, כאשר היא מבקשת להעביר בכך מסר ברור לתלמידותיה בעתיד: "חשוב להיראות טוב, חשוב להתלבש יפה, אולם בשום אופן אסור לפגוע בחובת הצניעות!".

את אותן דרישות אשר דרשה המנהלת מתלמידותיה - הפנתה היא גם אל צוות ההוראה, אל המורות ואל המחנכות. כללי הצניעות היו ברורים, ומורה

שלא הסכימה לקבל על עצמה את התקנון במלואו - לא יכולה היתה להתקבל לעבודה במסגרת הסמינר.

גם כאשר היו מורות מכובדות אשר התירו לעצמן להתלבש באופן שונה במעט מהאופן בו רצתה המנהלת שתתלבשנה - לא היססה לדרוש מהן לשנות את הופעתן, על אף אי הנעימות הכרוכה בדבר. היא תמיד העירה בעדינות ובחכמה, אולם אף פעם לא ויתרה...

כמו כן הקפידה הרבנית עצמה על צניעות יתירה בכלל, ובין כתלי הסמינר, בפרט. כאשר מתוקף תפקידה כמנהלת, או בכל תחום אחר, היה עליה לעמוד בקשר עם גברים שונים, כמו השרת או נציגים ממשלתיים וכד' - היתה מקפידה שלא לשוחח עמם בגוף ראשון, אלא בגוף שלישי בדרך רחוק.

כאשר היו אמורות להגיע משלחות רשמיות, מטעם משרד החינוך וכד' - היתה עושה כל שביכולתה כדי שאף בעלה הרב זצ"ל יהיה נוכח במקום בשעת מעשה, שכן אף שהיה הדבר חלק מתפקידה כמנהלת - חשה שזהו חוסר צניעות לארח משלחת המורכבת רובה ככולה מגברים.

אולם מאידך, כשם שהקפדתה של הרבנית על גודרי הצניעות היתה בלתי מתפשרת, כך בה במידה נחונה היא בחכמה ובפיקחות אשר הביאוה לשקול בשכל ישר מתי מן הראוי להעיר - ומתי כדאי להחריש, ואף כאשר חובה היא להתייחס ולהגיב - כיצד להגיב ובאיזו שעה.

קרה לא פעם שהמנהלת החליטה להמנע מלהעיר לבת מסויימת בשעה מסויימת, אולם תמיד היא דאגה להביא את אותה בה לידי הבנה והכרה, בדרך ישירה או עקיפה - בדבר הדרך הנכונה והראויה.

את צוות המורות היתה מלמדת, כי לא תמיד הדרך הנכונה היא לעורר את העיסוק בבעיה מסויימת... לפעמים עדיף דוקא לטפל בנושא בשקט, מאחרי הקלעים, להחליק ענינים, ולדאוג להשגת המטרות בדרך אשר תימנע ככל שניתן את המהומה הכרוכה מטבע הדברים בטיפול מסיבי ביד חזקה.

אכן, גם כאשר נאלצה הרבנית להעיר לאחת הבנות אודות לבוש שאינו הולם, אודות פגיעה כל שהיא בקדושת צניעותה - ניתן היה להבחין בעדינות נפשה ובאצילות רוחה אשר הביאוה להעיר באופן בו לא נשקפה כל סכנת פגיעה בכבודה של אותה בת.

לדוגמא, מספרת אחת מתלמידותיה, כי פעם חלפה המנהלת על יד קבוצת בנות, והבחינה ביניהן בבת אשר היתה לבושה באופן שאינו מתאים לבת 'בית יעקב'. הרבנית לא יכולה היתה להרשות לעצמה להתעלם מהופעתה הבלתי-הולמת של אותה בת, ולפיכך ניגשה אל קבוצת הבנות, פנתה אל אותה תלמידה והעירה לה בעדינות על לבושה, ולאחר מכן פנתה אל שאר הבנות ואמרה להן:

"אינני מבינה אתכן! אתן רואות בת אשר מבלי משים התלבשה באופן שאינו מתאים לרוח בית יעקב, ואילו אתן - שותקות?! כלום אינכן מעלות על דעתכן כי מחובתכן להעיר לה בכדי שלא תבוש כאשר יתברר לה שחרגה מגבולות הצניעות? היכן ההתחשבות שלכן בכבודה של חברתכן?! - סיימה, כאשר היא משדרת לאותה בת כי מכירה היא בכך ששגגה יצאה מתחת ידה, ואף מבינה כי בודאי חשה שלא בנות בשל הופעתה הבלתי-הולמת.

חלק זה היה נכבד עד מאד בחיי הרבנית, ואין בנכתב כאן בכדי למצותו. אך די בדוגמאות אלו, כדי ללמד על הכלל כולו. כי אכן, ההלכות וההליכות אשר נהגה בהן בענייני צניעות היוו תורה שלימה שלימוד היא צריכה...

בשדה החינוך - חסד ואמת נפגשו

אחד מתחומי פעילותה הברוכים של הרבנית ע"ה, היה בחינוך בנות ישראל.

הרבנית היתה מחנכת בעלת שיעור קומה, ודמותה השפיעה השפעה מכרעת ועיצבה את דמותן של בנות ישראל בנגב כולו. דורות דורות של אמהות נמנות על תלמידותיה, ומצהירות בבירור כי חלק גדול מבנין עולמן הרוחני נוקף לזכותה.

למעשה, עוד בטרם פצתה הרבנית את פיה, ובטרם אמרה אפילו משפט חינוכי אחד או נקטה במעשה בפועל - נודעה השפעה עצומה לעצם דמותה הקורנת, דמות אשר שידרה בלי מילים חינוך לצניעות, ליראת שמים, למידות טובות ולאצילות נפש. לא היתה בנמצא בת אשר לא חפצה בסתר ליבה להדמות לה, להיות כמות ולחקות את מעשיה, והדוגמא האישית הזו - השפיעה יותר מכל.

כאן המקום לציין כי את דרכה החינוכית התווה לפניה בעלה הרב זצ"ל. הוא אשר היה לה למורה דרך רוחני, וממיו היתה שואבת את כל אשר השקתה את העדרים.

אחת הנקודות אשר איפיינו את הרבנית לאורך כל מסלול דרכה החינוכית - היתה עקביותה ובטחונה בצדקת הדרך בו חונכה וחינכה, הלא היא דרך ישראל סבא המסורה לנו מדור דור. היא ידעה בבירור כיצד עליה לנהוג, מהי הדרך הישרה, ובדרך זו צעדה בלי לסטות ימין או שמאל, בלי פשרות!

את בית הספר כולו, החזיקה הרבנית ע"ה על כתפיה. היא היתה מנהלת מן חדש, זן אשר מיזג ואיחד בתוכו שתי תכונות הפכיות: מחד - היתה כאם

רחמניה עבור כל אחת ואחת מהבנות אשר חינוכן הופקד בידיה, דאגה את דאגתן וגילתה ענין אישי בהצלחתן ובהתקדמותן, אולם מאידך - דמותה אשר היתה סמכותית היוותה עבור הבנות עוגן יציב וחזק, משענת איתנה עליה ניתן לסמוך ובה אפשר להיתלות בלי חשש, מעין דמות של אב המעניקה יציבות לבני משפחתו. היתה בה תקיפות מכובדת, עקביות נחושה, עוצמה כבירה אשר גרמה לבנות לחוש יראת כבוד כלפיה ולכפוף את קומתן בפניה בלי מילים.

בנות הסמינר בדרך כלל לא העלו על דעתן להתלבש שלא על פי גדרי הצניעות המקובלים בסמינר, וזאת לא מחמת חשש מפני עונש או גערה... פשוט מאד: די היה בעצם דמותה של הרבנית ע"ה, ובידיעה כי עלולה היא לראות את הבת בקלקלתה ולהעיר לה - בכדי לגרום לאותה בת לחשוב פעמיים בטרם מפירה היא את אחד הכללים...

להתייעץ עם קטנים ממנה

הרבנית ע"ה היתה מרבה להוועץ בצוות ההוראה, ובכלל זאת אף במורות צעירות וחסרות נסיון אשר בודאי לא היו יכולות לתרום לה רבות... לעיתים קרובות היתה ניגשת אל מורה זו או אחרת ושואלת: "מה נראה לך? כיצד ניתן להשפיע על בנות שאינן מתלבשות כראוי? כיצד כדאי להגיב?"...

היא לא ראתה פחיתות כבוד בהתייעצות עם מורות אחרות, שכן האדם המכובד באמת - אינו חש כי ההקשבה לדעתו של הזולת פוגעת במעמדו או בתדמיתו...

יתר על כן. אפילו כאשר סברה כי אינן צודקות - קיבלה המנהלת את דעתן של המורות, כאשר היא מדגישה כי כאשר שומעים ביקורת ממאן דהו - יש להתייחס אליה ולקבלה...

דוגמא לדבר ניתן היה למצוא כאשר הציגה המנהלת ע"ה בפני המורות הצגה אשר ביקשה לקיים בסמינר, הצגה אותה ראתה במקום אחר - וסברה כי בנות הכיתות הגבוהות יוכלו לבצעה היטב.

ההצגה ביסודה עסקה בילדים בדור שאחרי השואה, ילדים אשר מטבע הדברים היתה בהם חוצפה מסויימת. מלכתחילה לא תכננה הרבנית להעלות את ההצגה במלואה, היא תכננה לעדן ולטשטש את החלקים העוסקים בחוצפתם של אותם ילדים, אולם אף על פי כן לא מצא הרעיון חן בעיני אחת המורות... "האם אנו רוצים לחנך את בנותינו לחוצפה?" - שאלה אותה מורה, והמנהלת מיהרה על אתר לגנוז את תכנית ההצגה.

לא היה אכפת לה שמאמצים רבים כבר הושקעו על ידה בבחירת הנושא ובמציאת הרעיון על פיו התנהלה ההצגה. כמו כן, העובדה כי בתכניתה היה לשנות את כל הנקודות אשר עלולות להיות בעייתיות, ואף הזמן הדחוק למציאת רעיון חדש להצגה, לא הכריעו את הכף... "אם שומעים ביקורת ענינית - יש לקבלה!" - סיכמה הרבנית את הדיון, והחלה בו במקום לחפש רעיונות חילופיים להצגה...

נדגיש: אם אישרה המנהלת עצמה את התכנית - יכולים אנו להיות סמוכים ובטוחים כי שמץ פסול לא נמצא בה. כאשר נדמה היה לה כי תנועות מסויימות או פרטים מסויימים בתכנית שהכינו הבנות אינם תואמים את רוח 'בית יעקב' - היא לא היתה מהססת להעיר ולדרוש את תיקון המעוות, ואף עומדת על דעתה בתקיפות!

אם סברה הרבנית כי ההצגה המדוברת ראויה לעלות על הבמה על ידי תלמידותיה - ודאי כי לא היה בה מאומה אשר יש בו כדי להדרש לגנאי, אולם אף על פי כן מאחר והושמעה ביקורת בנושא על ידי אחת המורות - קיבלה המנהלת את עמדתה וביטלה בפניה את דעתה שלה.

מסירות מיוחדת

כאשר נחוצה היתה העקביות והעמידה על העקרונות - סברה הרבנית במקרים רבים כי אף עליה לשאת בעולה של עקביות זו, ולשלם את ה'מחיר' כביכול...

לדוגמא, הרבנית מאד לא אהבה לאשר לתלמידות לצאת מגבולות הסמינר בכדי לקנות אוכל וכד'. הבנות, אשר מודעות היו לרגישותה המיוחדת של המנהלת לנושא זה - השתדלו להתארגן מראש כך שלא יהיה צורך ביציאות מעין אלו, הן הקפידו להכין מראש את כל הפריטים להם יזדקקו במהלך היום, אולם בכל אופן - אירע לא פעם שבת מסויימת שכחה בבית את האוכל אשר הכינה, וכעת הוצרכה לבקש את אישורה של המנהלת לצאת אל המכולת אשר היתה ממוקמת מול בנין הסמינר.

גם במקרים מעין אלו, סירבה הרבנית לאשר לתלמידותיה לצאת מתחומי הסמינר, אולם מאידך - לא העלתה על דעתה להותיר את הבת המבקשת כשהיא רעבה... "תני לי את הכסף!" - היתה מורה איפוא לשואלת, ויוצאת בעצמה אל המכולת לקנות עבורה שוקו ולחמניה... כן... המנהלת בכבודה ובעצמה לא ראתה כל פחיתות כבוד בכך שמבצעת היא את הקניות עבור תלמידתה הרעבה...

הנהגה זו נמשכה במשך תקופת מה, עד אשר הבחינה בכך המזכירה ומיהרת לשים סוף לתפקיד הבלתי-מתאים אשר אימצה לעצמה המנהלת. אולם הרבנית לכשעצמה - מוכנה היתה להמשיך באופן קבוע לצאת ולקנות אוכל עבור תלמידותיה, ובלבד שלא תיאלץ להתפשר ולוותר על עקרונותיה החינוכיים...

במקרה אחר, כאשר ביקשה ממנה אחת הבנות לצאת בכדי לקנות אוכל מאחר ושכחה את ארוחתה בבית באותו בוקר, ביקשה ונענתה בשלילה - הופתעה אותה בת לפגוש את אחותה בהפסקה הבאה, ובידה שקית עם ארוחת הבוקר שנשכחה... "כיצד ידעת להגיע?" - שאלה התלמידה, ולא ידעה את

נפשה כאשר שמעה מאחותה כי המנהלת בכבודה ובעצמה התקשרה אל ביתה כשהיא מודאגת מכך שתלמידתה חסרה ארוחת בוקר משביעה, וביקשה אם אפשר לטרוח ולשלוח כריך עבור הבת...

קשה להאמין לשמע הפשטות הזו, הצניעות הזו, הענווה הזו, אשר גרמה למנהלת לחוש כי אין טבעי מכך שהיא בעצמה תדאג לארוחת הבוקר של תלמידותיה כאשר מסיבה זו או אחרת הן שכחו לעשות זאת בעצמן... אולם אכן כן: הרבנית התייחסה אל כל תלמידה - כאל בת, ודאגה לה ברגישות ובמסירות כאם רחמניה.

רגישות זו - באה לידי ביטוי בין היתר גם במקרה הבא:

היה זה כאשר נכנסה אחת התלמידות אל חדרה של המנהלת, חדרון קטן מאובזר בפשטות מדהימה, וביקשה את רשותה להשתמש בטלפון המוצב בחדרה לשם שיחה דחופה אל ביתה. הרשות ניתנה מבלי שאלות מיותרות, התלמידה ניגשה אל המכשיר והחלה מחייגת, כאשר השיג אותה קולה של המנהלת שהודיעה: "חכי רק רגע! הנה, אני כבר יוצאת מהחדר ומאפשרת לך לשוחח בפרטיות!".

דוגמא למסירות המופלגת, מסירות אשר עברה את כל גבולות המקובל והמצוי בקשר שבין מנהלת לתלמידותיה - יכולים אנו למצוא במעשה הבא:

היה זה כאשר אחת מתלמידותיה חלתה בתקופת מבחנים, ונבצר ממנה להשתתף במבחן מקיף לקראתו למדה בשקידה במשך זמן רב. אמה של אותה תלמידה - התקשרה בבוקרו של יום המבחן אל המנהלת, הציגה את הבעיה ואת אכזבתה של הבת מכך שלא תוכל להשתתף במבחן ולהפגין את שליטתה בחומר אותו למדה במשך שעות ארוכות, והמנהלת מיד מצאה פתרון: "אשלח את טופס המבחן בפקס, וניתן יהיה לכותבו גם בבית!" - הציעה, הצעה אשר שימחה את הבת ופתרה את הבעיה מיסודה.

השיחה האמורה - התקיימה בשעה שמונה ורבע בבוקר. בכדי לשלוח את הטופס - היה על המנהלת לגשת אל המורה המלמדת את אותו מקצוע, לקבל ממנה טופס מבחן, ולשגרר בפקס אל ביתה של התלמידה.

ובכן, לשם ביצוע כל הפעולות הללו - נדרשו למנהלת חמש דקות תמימות... בשעה שמונה ועשרים כבר פלט מכשיר הפקס בביתה של התלמידה את הטופס המבוקש, כאשר אליו נוספים בכתב ידה של המנהלת איחולי החלמה מהירה והצלחה במבחן...

היא לא המתינה עד אשר תפגוש במורה, לא דחתה את ביצוע המשימה לשעה בה תהא פנויה יותר, לא ראתה זאת לפחיתות כבוד עבורה לטרוח בעצמה בהשגת המבחן ובשליחתו של תלמידתה, להיפך! בשמחה רבה עשתה זאת - תוך הבנה לנפשה של הבת, ולא שכחה אף להפגין את דאגתה ואת התענינותה הכנה בשלומה!

ואילו תלמידה נוספת מספרת, כי כאשר תינתה צערה בפני המנהלת על שלא עולה בידה להבין את החומר באחד המקצועות הנלמדים בסמינר, וכי נראה לה כי לא תוכל לעמוד במבחן אשר עתיד להתקיים בקרוב - לא היססה המנהלת להציע לה: בואי אל ביתי ובתי תלמד איתך! ואכן, באותו הערב הסתגרה אחת מבנותיה של המנהלת עם אותה בת בחדר צדדי, ולמדה עמה את כל החומר.

במשך אותן שעות - דאגה הרבנית לשמור על השקט בבית, על מנת שתלמידתה תוכל להתרכז ולהבין את החומר הקשה, וביום המבחן לא שכחה להכנס אל כיתתה של אותה תלמידה ולאחל לה הצלחה במבחן, כאשר היא מציינת באוזני המורה כי בת זו למדה כראוי ומן הראוי להתחשב בה...

גם אחת המורות אשר עבדה עם המנהלת במשך תקופת מה מספרת, כי לא פעם כאשר היה צורך להכין את הכיתות בבוקרו של יום, או לאחר חופשה וכדומה - היתה היא עצמה נוטלת חלק פעיל בהכנות, כאשר היא אינה רואה

כל פחיתות כבוד עבורה לסחוב כמו ידיה כסאות ושולחנות... היא סברה כי דוקא הנהגתה זו - היא המכובדת והמכבדת ביותר!

אכן, מסורה היתה המנהלת לתלמידותיה, איכפתית לטובתן, וגם כאשר נאלצה להשיב את פניהן ריקם ולא להעתר לבקשותיהן - היא עשתה זאת במלא הרגישות האפשרית ובעדינות מרובה, למען לא יחושו שביקשו בקשה שכביכול לא ראויה...

שגורה היתה על פיה התשובה הבאה: "אתן עשיתן כשורה שביקשתן, ואילו אני ממלאת את תפקידי ומסרבת!"... כמה חכמה טמונה במשפט זה אשר יש בו כדי להעניק הרגשה טובה ומכובדת לתלמידה - גם כאשר בקשתה נענתה בשלילה!

ומענין לענין באותו ענין, כאן המקום להזכיר סיפור נוסף אשר סיפרה אחת המורות אשר עבדה עמה:

היה זה בתקופה בה לימדה הרבנית ע"ה בסמינר אור החיים בבני ברק. באותה תקופה - נבחרה אחת הבנות השקטות לשמש כמדריכה לאחת הכתות. אותה מדריכה - מרבה היתה להוועץ ברבנית ע"ה באשר לתכניות שונות אשר ביקשה לבצע עם חניכותיה, והרבנית תמיד סייעה לה בשמחה ובסבלנות בעצה ובתושיה מנסיונה העשיר.

והנה, באחד הימים, עלה בדעתה של הרבנית רעיון מצויין לתכנית אותה ניתן לבצע עם תלמידות בית הספר. היא שיתפה את שאר המורות בתכניות, הרעיון היה נפלא ועורר התפעלות והתלהבות גדולה, אולם לאחר כמה ימים, פנתה הרבנית בשנית אל המורות וביקשה שלא להזכיר עוד מאומה מאותה תכנית, אותה היא גונזת לעת עתה.

המורות הנדהמות לא הבינו מדוע החליטה הרבנית לגנוז תכנית כה מוצלחת. זו האחרונה, מצדה - סירבה להסביר את פשר הדבר ולגדב אפילו מילה אחת, אולם לאחר מספר ימים נוספים התברר הכל... היה זה כאשר

שמעו המורות כי אותה מדריכה שקטה אשר הרבתה להתייעץ עם הרבנית, ביצעה עם חניכותיה את התכנית אשר הוצגה בפניהן אך לפני ימים ספורים... כעת, הכל היה כבר ברור... הרבנית ע"ה, בעדינות נפשה וברוחב ליבה - ויתרה על התכנית הנהדרת לטובת אותה מדריכה, והעניקה לה את רשותה לבצע את התכנית עם חניכותיה - בכדי לרומם את קרנה ולבצר את מעמדה בעיני החניכות! אין זו אלא רגישות מופלגת ומיוחדת למען כבוד הזולת וטובתו!

אמנות התוכחה

כל מחנך או מחנכת יודעים, כי חכמה גדולה ורגישות מיוחדת נדרשות בכדי להוכיח ולהעיר לתלמיד. אצל הרבנית ע"ה, נמצאה רגישות זאת מלא חפניים, באופן נדיר ובלתי מצוי. היא מצאה שיטות משיטות שונות בכדי להעיר בחכמה, בעדינות, באופן ששיג את מטרתו מחד - אולם מאידך לא יפגע ברגשותיה של הנערה הראויה לתוכחה...

דוגמא לתוכחה כזו יכולים אנו למצוא במקרה הבא:

היה זה בתקופה בה ניהלה הרבנית ע"ה את בית הספר התיכון באופקים. בימי הקיץ הלוהטים אימצו להן כמה תלמידות משחק אופייני לימים החמים: הן היו ניגשות אל הברזייה, ומשחקות במשחקי מים שונים, קרבות מים, וכד'... נקל לתאר, כיצד נראו הבנות לאחר משחק שכזה... רטובות, מלוכלכות, מפוזרות, ובפירוש לא כפי שראוי להן לתלמידות 'בית יעקב' להיראות... המנהלת, אשר עברה במקום והבחינה במתחולל - ידעה כי יש להפסיק את המשחק לאלתר, אולם בפיקחותה הבינה אף כי לא יהא זה חכם לגעור ולהגיב בחומרה...

לפיכך, ניגשה אל הברזייה כשחיוך רחב פרוש על שפתיה, מחאה כף בכדי להסות את הבנות, והכריזה בחרוזים תוך שהחיוך לא מש מפניה אפילו לרגע:

"בנות יקרות, מהיום, בת שמתוזה מים - תשלח הביתה ליומיים!"... הכריזה - ופנתה לדרכה.

משפט זה אשר נאמר בחיך ולא באופן של גערה וכד' - פעל את פעולתו וגרם להפסקת התופעה לאלתר באופן סופי. מאותו היום ואילך הוטבע מטבע לשון בבית הספר: 'מים - ליומיים'. אולם הנקודה המפעימה והמעניינת נעוצה דוקא בעובדה שאת התוצאות הללו השיגה הרבנית לא על ידי גערות וצעקות - אלא בחיך, תוך שהערתה אינה פוגעת באוירת השמחה שבחצר בית הספר...

במקרים אחרים, סברה הרבנית ע"ה כי אין זה נחוץ להעיר דוקא במילים... אחת מתלמידותיה בסמינר מספרת, כי פעם כאשר הבחינה בה המנהלת כשחולצתה בחוץ, הופעה אשר אינה הולמת עבור בת ישראל - לא העירה לה מאומה, רק קראה לה והמחינה עד אשר תבין בעצמה מה פסול נמצא בהופעתה...

ואגב, לאחר שהבינה הבת את התוכחה והכניסה את החולצה - לא שכתה המנהלת להחמיא לה באמרה: "הנה! כך הרבה יותר יפה!"... מחמאה זו - פעלה בנפשה של הבת כדודאי יותר מכפי שהיו פועלות תוכחות וגערות, והמסר אודות חשיבות הצניעות אשר בה טמון יופיה של בת ישראל - נותר חקוק בליבה לעד!

אם רוצים אנו לתמצת את גישתה של הרבנית ע"ה בכל נושא התוכחה וההערה - נוכל לעשות זאת אם נטה אוזן לדברים שאמרה לאחת המורות בסמינר בהזדמנות מסויימת:

"אם ברצונך להשפיע באמת - עלייך להרגיש כאילו המדובר בבת שלך באמת! עלייך לחשוב מה היית עושה אילו היתה זו בתך אשר נהגה שלא כשורה! עליך לשוחח ולדבר עמה, להתקרב אל הבת ולאהוב אותה, ורק אחר כך - תוכלי לדרוש ולהעיר! אם זו תהיה גישתך, ופנייתך תהיה באהבה ורגישות - אז תשיגי תוצאות אמת!"...

זו היתה גישתה של הרבנית ע"ה, ועל כן, כאשר ניגשה אליה אחת המורות וסיפרה לה על תלמידה מסויימת אשר עזבה את השיעור באמצעו ולא שבה עד סיומו, וביקשה כי המנהלת תטפל בנושא - הסבירה לה הרבנית ע"ה כי לא זו הדרך הנכונה, והדריכה:

"אם ברצונך להשפיע, עלייך להעניק לתלמידה את התחושה כי הינך דואגת לה באמת! לפיכך, דוקא את צריכה לגשת אל אותה בת בהפסקה, לברר מדוע עזבה את השיעור ומדוע לא שבה, להפגין את דאגתך הכנה לשלומה, ורק לאחר מכן להוכיחה אם תמצאי שיש צורך בדבר! אם תנהגי כך - סביר להניח שאותה בת תחשוב פעמיים לפני שתעזוב את השיעור בפעם הבאה..." - סיכמה הרבנית.

אחת התלמידות סיפרה, כי אירע והגיעה אל הסמינר ביום ראשון עם אחד מתכשיטי השבת, תכשיט אשר אמנם היה צנוע ועדין כשלעצמו, אולם גדרי הצניעות אשר אינם ניתנים להתאמה בכל מקרה לגופו - שללו את אפשרות השימוש בו.

והנה, בדיוק באותו יום - נשלחה בת זו על ידי מורתה אל המנהלת, הרבנית ע"ה, בכדי לברר דבר מה. ביחד עמה - הגיעה אל המנהלת בת נוספת מכיתה אחרת, אף היא בשליחות מורתה.

וכאן, הרבנית אשר הבחינה בתכשיט הבלתי-מקובל במסגרת הסמינר - נמנעה מלהעיר לאותה בת ברגע הראשון, וזאת בכדי שלא להכלימה בפני חברתה מן הכתה האחרת... היא רק ביקשה ממנה להמתין מעט בחדרה, ולאחר שיצאה הבת השניה - פנתה אליה ושאלה: "האם שמת לב לתכשיט אותו את עונדת?"

ברגע זה, נזכרה הבת כי שכחה להסיר את התכשיט לאחר שבת, והבינה כי מבלי משים עברה על תקנות הסמינר. היא הסבירה למנהלת כי שכחה להוריד את התכשיט לאחר שבת, והמנהלת קיבלה, והורתה בהחלטיות אך

בעדינות: "הוריתי את התכשיט עתה, שימרי עליו היטב במקום בו לא יאבד חלילה, והשתדלי מאד שלא יחזור על עצמו מקרה מעין זה!".

אין ספק כי אי נעימות מרובה כרוכה היתה בעצם ההערה אשר העירה המנהלת לאותה בת. לאף אחת אין זה נעים להתפס בקלקלתה, אף אם בשגגה היתה ולא בזדון חלילה. אולם עד היום זוכרת אותה בת לטוב את העדינות הרבה בה העירה לה המנהלת, ואת הקפדתה על כבודה.

עד היום מתרגשת היא מהאכפתיות אשר גילתה המנהלת כלפיה, כאשר לא הסתפקה בהוראה ענינית להסיר את התכשיט, אלא הדגישה והזכירה לשומרו במקום בטוח למען לא יאבד חלילה...

ובעיקר, עד היום מתחממת היא לאורו של אותו אמן שנתנה בה המנהלת, אמן אשר גרם לה שלא לכעוס ולא להעניש, אלא לקבל בפשטות את המשגה הטבעי והכליכך אנושי, ולהתמקד רק בבקשה שלא ישנה כמקרה הזה!

כי אכן כן, כל תלמידותיה של הרבנית מעידות על האמן הרב אשר נתנה בכל תלמידה, אמן אשר ניתן היה להבחין בו בנקל. כמעט כל בת יכולה היתה לומר בבטחון מלא כי סבורה היא שאותה מכבדת המנהלת במיוחד, שכן כך היתה האמת... היא כיבדה כל בת במיוחד, ורצתה בטובתה של כל בת במיוחד.

כאשר נאלצה להוכיח ולתנן, להעיר ולתקן - היא שידרה בכל רגע אמן וחום, ועובדה זו איפשרה לתלמידות לקבל את מוסרה כאמת, להפנים את המסרים אשר ביקשה להנחיל להן, ולגרום להן לאמץ את אותן הנהגות אשר ביקשה שיאמצו!

עתה, אחר שראינו בכמה אהבה רצופה היתה כל תוכחה של המנהלת, הרבנית ע"ה - יכולים אנו להבין מדוע כה נחקבלו דבריה על ליבותיהן של תלמידותיה, ומדוע חשו תמיד כי אפילו תוכחותיה הנוקבות ביותר אינן מכוונות אלא לטובתן ולתועלתן... שכן כאשר רצופה התוכחה באהבת אמת - היא

סיב _____ ויהללוה בשערים מעטיה

מתקבלת באותו האופן על ידי התלמידה, ופועלת את פעולתה על הצד היותר טוב!

מלבד זאת, מציינות תלמידותיה של הרבנית כי הושפעו באופן ניכר מדבריה בשל התחושה אשר ליותה כל מילה ממילותיה, תחושה חזקה של 'אמת'.

ואכן, כאשר בהזדמנות מסויימת ניגשה אל המנהלת אחת מתלמידותיה והתאוננה על כך שנפגעה כתוצאה מתכנית מסויימת אשר התקיימה בסמינר, לא ניסתה המנהלת להצדיק את דרכה ולהסביר מדוע ראוי היה לנהוג כך בדיוק... להיפך! בו במקום קיבלה את טענותיה של הבת, הכריזה כי אמנם נהגו כלפיה שלא כהוגן, ואף הבטיחה להקדיש תשומת לב לנושא בכדי שלא יקרה עוד כמקרה הזה!

לפיכך, כל בת, אפילו כזו אשר המנהלת נאלצה לגעור בה או להענישה - הרגישה כי אין מעורבים בשיקולי הרבנית אפילו לא קורטוב של נגיעות אישיות, וכי כל מטרתה אינה אלא לטובתה של הבת, כאשר מלווה אותה תחושת כאב על כשלונה של אותה בת.

הן הרגישו, כי כאשר אמרה 'לא' - התכוונה כביכול לומר לאותה בת: 'הדבר לא טוב עבורך, לחינוךך, לעתידך כבת ישראל כשרה!', שכן כל שיקול אחר לא היה רלוונטי. כאשר זו התחושה - נקל להבין מדוע כה משפיעים הדברים.

דמות ומופת

בשדה החינוך, בתפקידי הניהול המגוונים בהם נשאה - הזדמנו לפני הרבנית הזדמנויות רבות להביא לידי ביטוי את סגולותיה האישיות, ולא רק את כוחה החינוכי המופלג. סיפורים רבים נקשרו בשמה, סיפורים אשר היוו מגדלור רוחני ואנושי עבור חברותיה לצוות ההוראה או עבור תלמידותיה.

למשל, המורות אשר עבדו עם הרבנית ע"ה מספרות, כי כאשר סידרה את מערכת השעות בבית הספר - היא תמיד דחקה את טובתה שלה אל המקום האחרון... היא היתה משתדלת לסדר את שעותיה של מורה פלונית על פי בקשתה, את שעותיה של אלמונית באופן שיהיה לה הנוח ביותר, ואילו היא עצמה - הסתדרה איך שהוא על אף שהמערכת היתה בנויה בהחלט שלא על פי נוחותה.

מורה אחרת מספרת, על אותו בוקר לאחר חתונת אחד מילדיה של הרבנית ע"ה, כאשר בשעה שמונה בבוקר התייצבה המנהלת על משמרתה בבגדי יום חול כביכול מאומה לא אירע... כאילו לא חגגה ושמחה אמש עד השעות הקטנות של הלילה, ואין צפויות לה עוד שעות של הכנות לשבע ברכות אשר יתקיים היום בערב.

מחויבותה של הרבנית לעבודתה, למלאכת הקודש אשר הופקדה בידה - היתה מעל ומעבר לכל 'מוסר עבודה' מקובל, והנהגתה זו חייבה מבלי אומר אף את שאר חברותיה לצוות ההוראה, אשר הבינו בעצמן כי אם המנהלת יכולה להגיע בזמן לאחר שחיתנה אמש את אחד מילדיה - על אחת כמה וכמה שיכולות הן להתגבר על אי-אלו עיכובים ולהקפיד הקפדה יתירה על הזמנים.

מורה נוספת מספרת דוקא על הנסיבות בהן זכתה להכיר את הרבנית לראשונה... היה זה כאשר אותה מורה פנתה אל הרבנית אשר ניהלה באותה תקופה את בית הספר היסודי, וביקשה להתקבל לעבודה במסגרת בית הספר. "לצערי כל המשרות מאוישות!" - השיבה המנהלת, אולם לפני שנפרדה לשלום מבת שיחתה - רשמה את מספר הטלפון בביתה למקרה בו תהיינה בשורות טובות עבורה...

ואכן, לאחר מספר ימים - צלצל הטלפון בביתה של אותה מורה, וקולה של המנהלת נשמע מבעד לאפרכסת: "מדברת חיה פינקוס, רציתי לומר שהצלחתי למצוא כמה שעות, ממש מעט, אני מתנצלת, אבל זה מה שעלה

בידי לסדר בינתיים! האם תרצי לבוא וללמד? - שאלה, והמורה מיהרה לקבל את ההצעה בתודה.

והנה מאחר ואת השיחה פתחה הרבנית ע"ה תוך הזדהות בשמה הפרטי, ללא כל תארי כבוד כלשהם - לא ידעה המורה מאומה מכל אותה הערצה אשר קיימת היתה סביב המנהלת הנכבדה... סברה היא כי כך מקובל לקוראה: 'חיה פינקוס'...

במשך תקופה ארוכה פנתה אותה מורה אל הרבנית ע"ה בשמה הפרטי, כאשר רק לאחר תקופה היא מגלה באקראי כי אין אף מורה מלבדה המרשה לעצמה לפנות אל המנהלת בשמה... המנהלת מצדה - לא ראתה כל פחיתות כבוד בדבר, היא לא סברה כי יש בכך משום פגיעה במעמדה, ואכן - לא היה בכך משום פגיעה... כי מי שגדלותו טמונה בפשטותו - אינו יכול להפגע ממאומה!

מורה נוספת מתארת את אותו יום בו נפצעה בתה, וההודעה על כך הגיעה אל הסמינר לאחר שהיא כבר עזבה את המקום ויצאה לעבר מוסד נוסף בו היתה מלמדת. המנהלת, אשר קיבלה את ההודעה - מיהרה מיד לשלוח נהג בכדי שיוכל להסיע את אותה מורה אל בית החולים אליו הובהלה בתה, אולם לא הסתפקה בכך... היא עצמה התלוותה אליו בכדי שתוכל לאתר את המורה במוסד בו היא מלמדת בשעה זו, ובכדי לעמוד לצדה כאשר היא מקבלת את הבשורה - על מנת שלא תילחץ יתר על המידה...

וכמובן, לא נוכל להשמיט את סיפורה של אותה מורה אשר התקשרה אל המנהלת ביום מן הימים, והתנצלה על שלא תוכל להשלים את חובותיה כלפי הסמינר בשל מחלה אשר תקפה אותה. המנהלת סיימה את השיחה תוך איחולי החלמה חמים, אולם בכך לא הסתיימה הפרשה מבחינתה...

באותו ערב - דפקה בתה של הרבנית על דלת ביתה של המורה החולה, והושיטה לה סיר ובו מרק חם ומהביל... ידעה המנהלת כי מורה זו מתגוררת

הרחק מהוריה ואין מי שידאג לה, ולפיכך נטלה את המשימה על שכמה...
מה יותר פשוט מכך?...

מלבד זאת, הקפידה המנהלת להעניק תחושה נעימה וחמימה לכל אחת
מן המורות. היא לא התייחסה אליהן בהתנשאות, ואף לא הביאה לידי ביטוי
את הבדלי המעמדות או הפרשי השנים בינה לביןן.

אחת המורות אשר נוסעת היתה עם הרבנית ע"ה מדי יום ביומו בהסעה
אל בית הספר - מספרת על שיחות נפש אשר נקשרו ביניהן במהלך אותן
נסיעות, שיחות במהלכן הרבתה הרבנית 'להתייעץ' עם אותה מורה, אשר צעירה
היתה ממנה בשנים רבות...

ברור כי לא לעצותיה נזקקה, אולם אף ברור כי אותן שיחות העניקו
הרגשה כה טובה לאותה מורה - כאשר כביכול מצאה לנכון המנהלת הנכבדה
ועתירת הנסיון להוועץ בה ולשמוע את חוות דעתה בשאלות אלו ואחרות אשר
עמדו על הפרק.

זו היתה מטרתה של הרבנית, בעדינות נפשה עמדה על התועלת אשר
תפיק אותה מורה מהרגשה זו, וכדרכה השתדלה להיטיב ככל יכולתה.

דוגמא נוספת עד היכן הגיעה דאגתה ומחשבתה אודות טובתו של כל
אדם בעולם, תוך ירידה לפרטי הפרטים הקטנים ביותר, נוכל למצוא בדוגמא
הבאה:

היה זה בכינוס אשר נערך באחת השנים בבית הספר בתפרח, בתקופה
בה שימשה הרבנית כמחנכת של כהה ח'. כנס זה, לזכרה של מחוללת רעיון
'בית יעקב', הרבנית שרה שנירר ע"ה - מתקיים היה מדי שנה בשנה באחד
מבתי הספר שבנגב, כאשר שאר תלמידות בתי הספר מהסביבה מגיעות
להשתתף בתכנית אשר הכינו למענן תלמידות בית הספר המארח.

ובכן, כאמור, באותה שנה - הוטלה משימת הכנת הכנס על תלמידות בית
הספר בתפרח, או ליתר דיוק: על תלמידותיה של הרבנית ע"ה ותחת ניצוחה.

הרבנית ע"ה אחראית היתה על התכנית, על החזרות, על התפאורה, ובקיצור: על הכל.

בחזרות האחרונות - הבחינו הבנות לפתע כי הרבנית פורשת לירכתי האולם, אל חלקו המרוחק מן הבמה, ומביטה משם על הבנות המבצעות את אחד החלקים המרגשים ביותר שבתכנית. איש לא הבין מדוע הרחיקה עד לפאתי האולם, אולם הרבנית עצמה הסבירה את פשר הנהגתה לאחר מכן, ואמרה:

"ראו נא, בכנס עצמו - תשתתפנה בנות מכל בתי הספר שבסביבה, והאולם יהיה מלא וגדוש עד אפס מקום, ובכלל זאת החלקים המרוחקים שבו. לפיכך, ביקשתי לבדוק כיצד ניתן לדאות את התכנית ממקומות אלו, בחלקו האחורי של האולם, בכדי לוודא שאף בת לא תצא בהרגשה כי החמיצה חלקים אלו ואחרים מהתכנית המרתקת!"...

עצתה אמונה

עצתה של המנהלת, הרבנית ע"ה, בכל נושא חינוכי - אמונה היתה. היא שימשה עבור כל צוות ההוראה כ'אורים ותומים' על פיהם ניווטו את דרכם, וזאת מאחר והכל הכירו כי אינה מוציאה מפיה מילים מבלי שיקדם להן שיקול דעת מעמיק ומחשבה ישרה ואמיתית.

כך למשל, כאשר החליטה באחת השנים לאסור את השימוש בתרמילי צד בסמינר, וזאת מחמת חוסר הצניעות שבדבר - הפעילה שיקול דעת בריא והורתה על החלת התקנה רק על הבנות מן הכיתות הנמוכות, כיתות ט' ו'י. לבנות מכיתות גבוהות יותר - הותר השימוש בתרמילים אשר היו בידן משנות לימודיהן הקודמות, וזאת מתוך התחשבות בהוצאה הכרוכה ברכישת תיק חדש עבור שנה או שנתיים בלבד.

על אף שסברה המנהלת כי יש להקפיד הקפדה יתירה על תקנה זו, ואף הקפידה בעצמה לאכוף אותה תוך שהיא עוברת בכיתות ובודקת את ילקוטיהן

של הבנות - היא הבינה כי יש לשקול את התקנה באופן ענייני לגבי כל בת, ולפיכך נמנעה מלהחיל אותה על בנות הכיתות הגבוהות אשר ברשותן כבר נמצאו תיקים מן הסוג אותו ביקשה לאסור.

גם הבנות עצמן קיבלו את דעתה של המנהלת ברבים מן המקרים, וזאת מחמת שהקפידה שלא להורות הוראות סתומות וחסרות פשר. היא לא אמרה: "עשו כך - כי כך אמרתי!"... תמיד זכרה להעניק הסבר ראוי, טעם מניח את הדעת.

זו אף היתה ההוראה אשר הורתה למורות בצוות ההוראה כאשר נדרשו הללו להעביר אל התלמידות תקנה חדשה זו או אחרת. "הסברנה לבנות את הטעם, דאגנה שיתקבלו הדברים על ליבן!" - הדגישה. "החינוך חייב להיות בנועם, מתוך הבנה ורצון!" - חוזרת היתה ומשננת.

מלבד זאת, הרבנית סברה כי אם ברצונה לחנך בתחום מסויים - עליה להביא את עצמה ראשית דבר אל אותה מדרגה אותה דורשת הינה מתלמידותיה. היא היתה הדוגמא הקלאסית לנאה דורש - אשר הוא אף נאה מקיים, ועובדה זו אף היא תרמה בלא ספק לנכונותן של הבנות לציית לה תמיד, מבלי להרהר אחריה ומבלי לפקפק בדבריה.

אכן, אין ספק, כי עיקר הצלחתה בחינוכה - נזקפת דוקא לזכות עקביותה, לזכות הרצינות והאכפתיות בהן ניגשה לטפל בכל נושא אשר דרוש היה טיפול לדעתה. שגור היה על לשונה לומר, כי בחינוך אין קיצורי דרך... אם רוצים להצליח - יש להתייגע, בלא לאות ובלא הפסק. יש לשנן את הדברים באזני התלמידות שוב ושוב - עד אשר יחדרו לליבותיהן, ורק אז ניתן יהא להכתיר את החינוך כהצלחה.

כאשר שמה לה למטרה לחזק את ענין תפילת מנחה בין כתלי הסמינר בדוקא, לא הסתפקה בכללים ובתקנות שהותקנו לשם כך. היא ביררה אצל חברותיה - מנהלות בית ספר אחרים - כיצד הן מחזקות את נושא התפילה,

שיח _____ ויהללוה בשערים מעשיה

השקיעה מחשבה מרובה באמצעים אשר יכולים לסייע לבנות בהתחזקות בנושא, ואף מהמורות ביקשה-התחננה:

"אנא מכן! אל תוותרו! דעו לכן, כי אמנם הבנות עייפות בשעת צהריים ולא תמיד יש להן את הכח והסבלנות לעמוד בתפילה, אולם אם אתן תקפדנה להרגיל אותן בכך ולעודד אותן לקנות הנהגה זו - הרי שבסופו של דבר יתקבעו הדברים בליבן וההרגל ייעשה טבע!"...

ואמנם, עקביות זו יכולה היתה שתתקיים בעקבות האכפתיות הרבה אשר חשה המנהלת כלפי הצלחתה של כל אחת ואחת מתלמידותיה. ממש בער בנפשה לראות בהצלחתה של כל בת, בהצלחתה בלימודים, בהצלחתה ביראת שמים, בהצלחתה במידות ובכלל.

אחת מתלמידותיה מספרת, כי כאשר חזרו הבנות בהזדמנות ממחנה באוטובוס בלי ליווי של אחת המורות - המתינה המנהלת בתחנה האחרונה ומיהרה לברר אצל הבת אשר ירדה שם: "איך היתה הדרך? איך התנהגו הבנות? האם קידשו את שם ה'?"... ניכר היה בדבריה כי דואגת היא באמת ובתמים, וכי לא תנוח דעתה עד אשר תדע אל נכון כי בנותיה נהגו כפי שהיתה מצפה מהן לנהוג.

בכל הזדמנות בה שוחחה עם אחת המורות - עמדה בראש מעייניה הדאגה: כיצד ניתן להחדיר אהבת תורה בבנות? כיצד ניתן לשפר ולרומם את יראת השמים שלהן? כיצד ניתן לקדם את התעלותן? שכן אמנם זו היתה דאגתה הנכבדה ביותר: כיצד ניתן לסייע ולקדם את הבנות, בנותיה-תלמידותיה!

כאשר ניגשות היו בנות לאחר שיעור שמסר רב אורח, ומשבחות את ההרצאה או מציינות את התועלת אשר הפיקו ממנה - ניתן היה לראות בכיורו איך נוהרות פניה, והיא ממהרת היתה לומר: "היה טוב? הרגשתן תועלת? להביא את המרצה שוב?"... עבודה לא היה אושר גדול מהאושר אשר חשה כאשר התבשרה כי תועלת רוחנית הפיקה אי-מי מתלמידותיה, עובדה אשר

נבעה מהתחושה אשר ליותה אותה בכל עת כלפי כל אחת מהתלמידות כאילו היתה זו בתה שלה!

השקפה ברורה

אחד התחומים בהם נודע לתהילה שמה של המנהלת, הרבנית ע"ה, הינו תחום שיעורי ההשקפה אשר מוסרת היתה בקביעות במשך שנים רבות. רבות הן הבנות המעידות על עצמן כי לא יוכלו לשכוח את שיעורי ההשקפה שמסרה להן, ואת המסרים הכבירים אשר הנחילה להן בשיעורים אלו.

לדוגמא, אחת הבנות יודעת להזכיר את אותו שיעור השקפה אותו פתחה הרבנית בסיפורו הידוע של הרב אורי זוהר שליט"א:

"מעשה בשני חרדים, אשר נסעו על אופנוע. במהלך הדרך - עצר שוטר את שני הנוסעים, ומאחר ובליבו פיעמה שנאה מסויימת לדת ולנושאי דגלה - החליט להתאנות להם בכל מחיר. הוא בדק איפוא כאן וחיטט שם, שאל שאלות וקיבל תשובות, אלא שלאכזבתו לא מצא אפילו פרט אחד בו נהגו שני החרדים שלא כהוגן..."

'הכיצד יתכן כי לא הצלחתי למצוא אפילו סעיף אחד בו ניתן להאשים אתכם?' - שאל השוטר את שני החרדים, ומשהשיבו הללו והכריזו כי ה' עמם - קפץ השוטר ממקומו ובתרועת נצחון הכריז: 'הנה! מצאתי! אתם מואשמים בכך שנסעתם שלשה על אופנוע אחד!...'"

כך סיפרה הרבנית בפתיחתו של שיעור השקפה, כאשר היא מבקשת להעביר ולהחדיר בבנות את המסר הכל-כך חשוב על פיו בכל מקום אשר צועד יהודי במהלך חייו - תמיד מתלווה אליו הרבוננו של עולם, תמיד אינו נמצא לברו, תמיד צועד עמו אביו שבשמים יד ביד.

והמסר, אשר הועבר בצורה מרתקת, הומוריסטית ומושכת - נקלט בלבבות, וזכרונו עמד חי לנגד עיני הבנות אפילו שנים רבות לאחר מכן.

ואילו אחת מתלמידותיה מספרת, כי היא וחברותיה לא תוכלנה לשכוח את אותה שיחה בה תיארה הרבנית ע"ה איך הקב"ה רואה את הכל, ושומע הכל, ואפילו את המחשבות הוא יודע. המחשה זו אשר הדגישה המנהלת היטב באותה שיחה, זכורה היתה לבנות אפילו שנים רבות לאחר מעשה!

ובכלל, מאחר והשקפתה של הרבנית עצמה ברורה היתה, ודרכה סלולה בפניה בבטחה - הרי שנקל היה לה לסייע לבנות צעירות לעצב את דמותן הרוחנית על פי אותה אמת אשר כה היתה ברורה לה, על פי הדרך בה צעדה היא עצמה.

כאשר נתקלו המורות והמחנכות בבנות אשר זקוקות היו לתמיכה וסיוע בעניני השקפה, הן היו מפנות אותן אל המנהלת הרבנית ע"ה, אשר היתה מנהלת שיחות מעמיקות ונוקבות עם אותן תלמידות, שיחות במהלכן הותר להן לשאול כל אשר על ליבן, ותמיד הן יצאו כאשר כל הספקות פשוטים והלבטים אינם...

על מקרה שכזה - מספרת אחת מתלמידותיה של המנהלת ע"ה:

היה זה כאשר במהלך שיעור מחשבה התעוררה אצלי שאלה מסויימת, אותה הפנית אל המחנכת אשר השיבה לי תשובה חלקית ושלחה אותי אל המנהלת אשר 'בודאי תוכל להשיב לי על שאלתי'. בהפסקה הקרובה, ניגשתי איפוא אל המנהלת, הצגתי את שאלתי שעסקה בענין השקפתי הנוגע לתפילה, ובו במקום התפנתה המנהלת להשיב לי תשובה סדורה דבר דבור על אופניו, כאשר היא אינה שוכחת לעצור מדי פעם ולוודא כי הבנתי את דבריה לאשורם.

מהשיחה יצאתי רגועה, ושאלותי נעלמו כלא היו. ציינתי עובדה זו באוני המנהלת באותו הרגע, אולם לא היה בכך כדי למנוע ממנה לשוב ולשאול אותי בשנית למחרת אם משוכנעת אני כי הדברים התיישבו על ליבי ואם אין שאלות נוספות אשר מבקשת אני לשאול...

את השיחה - סיכמה הרבנית באמרה: "זכרי תמיד, כי צריך להתפלל בכל תפילה ותפילה על השקפה טהורה, כמו על כל נושא ונושא בחיים! אפילו

על דברים הנראים קלים ופחותי ערך - יש צורך להתפלל לה' יתברך, ואם תתפללי - הוא יעזור לך בודאי כל חייד!..."

אהבת אם

כעת מן הראוי לעמוד על נקודה מהותית אשר בלא ספק ניתן לייחס לה את הצלחתה הגדולה של המנהלת בכל תפקידיה החינוכיים, ואת האהבה אשר חשו תלמידותיה כלפיה.

שכן בכל פרשת הנהגתה של המנהלת עם הבנות, תלמידותיה - ניתן היה להבחין עין בעין באהבת אמת אשר רחש להן ליבה. בדאגה לשלומן, לטובתן, להנאתן, להצלחתן, ולכל טוב עבורן... רבו הסיפורים שבפי תלמידותיה מלהביא את כולם, אולם פטור בלא כלום אי אפשר, ולפיכך נמנה דוגמאות מספר אשר יצאו מן הכלל ללמד, ולא רק ללמד על עצמן יצאו - אלא ללמד על הכלל כולו, על דמות מופת של אם אוהבת אשר שימשה המנהלת ע"ה לכל אחת ואחת מתלמידותיה.

כך, כאשר ניגשה אליה בת זו או אחרת והתאוננה על כאב ראש או הרגשה לא טובה - מיהרה המנהלת בעצמה להתפנות מכל עיסוקיה ולהכין לה כוס תה בעצמה... כן... לא על ידי שליח, ולא על ידי המזכירה, אלא היא בכבודה ובעצמה כאם לבתה! במקרים בהם סברה כי מן הראוי לשלוח את התלמידה למנוחה בביתה - לא נחה דעתה של המנהלת עד אשר ידעה בוודאות כי מחכים לה בביתה, או באים לקחתה באופן אישי...

ולא רק לבנות אשר חשו שלא בטוב ראתה המנהלת לנכון להגיש כוס תה חם... אחת מתלמידותיה מספרת כי פעם פגשה בה הרבנית במסדרון והבחינה בצמרמורת של קור אשר אחזה בה... "קר לך, הא?" - שאלה המנהלת, ומשנענתה בחיוב מיהרה להכין לאותה בת כוס תה אשר חיממה את גופה באותה שעה, ואילו את ליבה היא מחממת עד עצם היום הזה...

ואילו בת אחרת מספרת, כי כאשר הוטל עליה להשלים מחוץ לכיתה מבחן ממנו נעדרה, והיא שכחה ליטול עמה את עטה - הבחינה המנהלת בעצמה כי חסר לתלמידתה אמצעי כתיבה, ומיהרה להגיש לה את עטה שלה... לא היה פשוט יותר מבחינתה מאשר להציע עזרה לתלמידה, שכן כלום עוברת היותה מנהלת אמורה למנוע ממנה להיטיב עם בנותיה?

כאשר הבחינה פעם בכפתור אשר נשר ממעילה של בת מסויימת, מיהרה ליידע אותה ולהרשיט לה סיכת בטחון עוד בטרם הבחינה הבת עצמה בכפתור שנפל... וכאשר הבחינה בצוארון שהתקפל - לא היססה לגשת בעצמה ולסדרו תוך טפיחת שכם והתעניינות כנה בשלום התלמידה ומשפחתה... כך הוא הדבר: כאשר אוהבים ודואגים באמת - מבחינים גם בפרטים שכאלו.

מסיבה זו, מאחר ואהבה את תלמידותיה, הצליחה הרבנית אף להבין לנפשן... לפיכך, כאשר נכנסה אל אחת הכיתות ביום הלימודים האחרון שלפני פורים, ומצאה כי תלמידותיה החליטו לחגוג באופן מעט בלתי מקובל כאשר הקימו אוהל בכיתה מסדינים אשר הביאו מבתיהן - לא כעסה ולא גערה, אלא הבינה את הצורך שחשו אותן בנות להשתחרר קמעא, ואף סייעה להן בעצותיה כיצד יוכלו להקים את ה'אהלים' באופן יפה וחזק יותר...

גם כאשר התקיימו פעילויות חברתיות בבית הספר, ניתן היה להבחין בנקל עד כמה אכפת למנהלת שכל אחת ואחת מתלמידותיה תוכל להנות מהפעילות. כבר בשלב בחירת התכנית היתה מקפידה לחזור ולשאול שוב ושוב האם סבורות המארגנות כי התלמידות תהנינה, ולהתאים את התוכן ואת ההגשה לרוחן ורצונן של התלמידות.

בשלב ההכנות - נטלה תמיד המנהלת עצמה חלק פעיל. כאשר היו נשארות בנות בבית הספר בכדי לארגן תכניות ולהשלים הכנות, היא לא הניחה להן להשאיר לבדן. היא עצמה נשארת היתה עמן עד שעות מאוחרות, על אף שזמנה כה יקר היה, ובלבד שלא תוותרנה לבדן.

גם לרווחתן של הבנות באותן שעות שמעבר לשעות הלימודים דאגה המנהלת במסירות, כאשר במקרים מסוימים אף הביאה עבורן אוכל מביתה בכדי שלא תרעבנה חלילה עד אשר תגענה לבתיהן.

לאחר שסיימו הבנות ערב של הכנות או חזרות, אירע לא פעם כי כבר התאחרה השעה וקיים היה חשש כי לא ימצא אמצעי תחבורה סדיר עבור הבנות המתגוררות ביישובים הסמוכים. במקרים מעין אלו, מזמינה היתה המנהלת הסעה על חשבונה, כאשר היא עצמה ממתינה עם הבנות עד אשר תגיע ההסעה והיא תוכל להיות רגועה כי כל תלמידותיה יבנותיה נמצאות בדרכן לביתן.

לאחר שהושלמו ההכנות, והגיע היום הגדול בו התקיימה תכנית מסויימת - אכפת היה לה למנהלת שכל אחת ואחת מהבנות תוכל להשתתף ולהנות. כאשר הבחינה פעם במספר בנות שחסרו - מיהרה לברר מדוע לא השתתפו בתכנית, וכאשר התברר לה כי מניעים כלכליים עמדו מאחורי ההיעדרות - ניכר כאבה על פניה. "מדוע לא אמרתן לי?" - התאוננה... "היינו מסתדרות כבר!"...

ובמקרה אחר, כאשר ידעה כי בנות מסויימות נעדרו מתכנית בעקבות שמחה משפחתית - ניגשה אליהן למחרת היום ואמרה: "אני יודעת כי נעדרתן אמש בשל שמחה משפחתית, אך דעו לכן כי ממש חבל לי שהפסדתן!"...

כאשר נדרשה אחת הבנות בבוקרו של טיול לשוב אל ביתה מסיבה נחוצה, ואף קיבלה לשם כך את רשותה המפורשת של המנהלת - לא הניחה זו האחרונה לאוטובוסים לעזוב בטרם וידאה בעצמה כי הבת המדוברת כבר שבה והצטרפה אל חברותיה... היא לא סמכה על איש, אלא עלתה בעצמה לכל אוטובוס ובדקה - עד שראתה כמו עיניה את התלמידה יושבת ונהנית עם חברותיה.

ואילו בעיצומו של טיול או 'מחנה' - דואגת היתה המנהלת לגשת אל התלמידות ולברר: "נהניתן? אכלתן? האוכל היה טעים? ישנחן טוב בלילה? האם יש לכן עוד תכניות?" - וכן הלאה, תוך שהיא ממריצה אותן להשתדל

למצות את התענוג עד תום... "מדוע אתן יושבות סתם כך? כבר אין לכן כח?" - היתה שואלת בחיוניות, תוך התעלמות מוחלטת מהפרשי הגילאים והמעמדות בינה לבין תלמידותיה...

גם השתתפותן של האמהות בתכניות השונות שימחה את ליבה של המנהלת. ידעה היא עד כמה חשובה השתתפות זו לבנות עצמן, ולפיכך עשתה כל מאמץ בכדי לאפשר השתתפות זו.

כאשר הודיעה אחת הבנות כי אמה לא תוכל להשתתף בתכנית מסוימת בשל קשיי תחבורה - הבהירה המנהלת כי אם זו הסיבה הרי שהיא עצמה תדאג להסעה מיוחדת עבור האם... התלמידה התנגדה אמנם להצעה, אולם מסירותה של המנהלת הספיקה בכדי לשכנע את אותה אם למצוא את הדרך להשתתף בתכנית ולשמח את בתה.

ואם בתחבורה עסקינן, הרי שזה המקום לספר על אותה הזדמנות בה נסעה המנהלת עם קבוצת בנות בהסעה, כאשר מחיר ההסעה היה שני שקלים. במהלך הנסיעה - הבחינה אחת הבנות כי חסר לה חצי שקל לתשלום דמי הנסיעה, ולפיכך הכריזה לחלל הרכב כי היא מבקשת מאחת הבנות שתלווה לה את הסכום החסר.

כאשר אספה המנהלת את התשלום, והגיעה לאותה בת - הזכירה זו האחרונה כי חסר לה חצי שקל, אולם נענתה במאור פנים כי מחצית השקל החסרה כבר שולמה עבורה... "למי עלי להחזיר את הכסף?" - שאלה הבת, והמנהלת השיבה בפשטות: "אם תזכרי - תחזירי לי, ואם לא - לא נורא!..."

מבלי לציין את העובדה שהיא זו אשר הלוותה לה את הסכום החסר, מבלי לחוש פחיתות כבוד בכך שדוקא היא, המנהלת, נדרשת להלוות את הסכום הפעוט בעוד שברכב יושבות בנות רבות אשר יכולות בודאי לעשות זאת, מכיל להוציא אפילו מילה אחת מפיה - השלימה המנהלת את הסכום...

וכמובן, אין לשכוח את כל אותן פעמים בהן התחשבה המנהלת בתלמידותיה בתקופות של לחץ וכד', ודחתה מבחנים על מנת שלא להטיל

על כתפיהן עומס רב מדי... היא הקפידה בכל פעם לציין כי המדובר במקרה חד פעמי - וזאת על מגת שלא לגרום לתלמידות לזלזל בתכנית הלימודים הקבועה, אולם בפועל, רגישותה ודאגתה לרווחתן של הבנות הביאוה לשוב ולהתחשב בהן בכל פעם מחדש...

ולא רק התחשבות בתלמידות אפיינה את המנהלת, לא רק דאגה לטובתן הגשמית, אלא גם שמחה בשמחתן וצער בצערן!

אחת מתלמידותיה מספרת, כי פעם נכנסה המנהלת אל כיתה ובישרה על ערב חברתי אשר יתקיים בעוד מספר ימים. בעיצומה של ההמולה אשר התעוררה בכיתה בעקבות הכרזתה של המנהלת, ובטרם סיימה היא לפרט את הפרטים הנוגעים לתכנית - הפטירה אחת הבנות בשקט כי בבוקרו של אותו היום עתיד אחיינה להכנס בביתו של אברהם אבינו, שמחה אשר נדחתה זה מספר חדשים בעקבות מחלתו של הרך הגולד.

לא היה בשמחה המשפחתית אשר התקיימה בבוקרו של יום בכרי למנוע את השתתפותה של אותה תלמידה בערב החברותי שיתקיים בשעות הערב, ההערה עצמה נאמרה בשקט מבלי שניתן היה לצפות כי אי-מי יבחין בה, אולם המנהלת הבחינה ומיהרה להתייחס...

לפתע פתאום קרנו פניה, ההתרגשות ניכרה בה היטב, והיא מיהרה לברר פרטים אודות מצבו של הרך הנימול ואודות התכניות לשמחת המצוה... נקל לתאר עד כמה הרגינה את ליבה של אותה הבת השתתפותה של המנהלת בשמחתה.

"איזהו מכובד"

אחד הצדדים המיוחדים ביותר בקשר המרתק שבין המנהלת ע"ה לתלמידותיה - טמון היה בעובדה שהיא לא נתנה את ההרגשה כי מעשה זה או אחר אינו לכבודה... להיפך, היא הקפידה לשמור בכל עת על כבוד תלמידותיה, ואילו את כבודה שלה - הפקירה במקרים רבים.

כך, כשביקשה ממנה אחת הבנות לצאת מחדר הכיתה במהלך 'מבחן חוץ' - הסבירה המנהלת כי התקנות אינן מאפשרות לה לאשר בקשה מעין זו, אולם מיהרה לברר לשם מה כה נחוץ לאותה בת לצאת בעיצומו של מבחן. "עלי לברך ברכת המזון, וטרם נטלתי את ידי ל'מים אחרונים'!" - הסבירה הבת, ולאחר רגע או שניים כבר ניצבה המנהלת על ידה כשבידה כוס מים וספל... וכאשר נטלה הבת את ידיה, לקחה עמה את מי הנטילה ופנתה לה למקומה...

היא אפילו לא העלתה בדעתה כי אין זה לכבודה להביא לאחת מתלמידותיה מים לנטילת ידיים... עבודה לא היה פשוט מלבצע עבור תלמידה משימה אשר זו אינה יכולה לבצעה באותה שעה! "וכי איזו פחיתות כבוד יש בדבר?" - תמהה...

ובמקרה אחר, כאשר היה צורך לסדר ולנקות את אולם הסמינר לאחר אחד הכנסים - ביקשה מאחת התלמידות כי תצטרף אליה ותסייע לה באיסוף הפסולת. "מדוע המנהלת צריכה לטרוח? אני אאסוף בעצמי את הכל!" - הצהירה התלמידה, אולם המנהלת סירבה: "למה שתאספי בעצמך?" - היא לא הבינה... "הלא יכולה אני לעזור לך!".

לרגע לא העלתה בדעתה כי יש משום פחיתות כבוד בכך שהיא, המנהלת, עומדת ואוספת פסולת מהרצפה, פסולת אשר הושלכה על ידי תלמידותיה!

ואילו תלמידה אחרת מספרת, כי פעם ביקשה את רשותה של המנהלת לקיים שיחת טלפון מחדרה, שיחת טלפון אשר עסקה בחבילה שהיה על אותה בת להעביר בדחיפות למישהי מקהילת אופקים. כאשר התבררה למנהלת מטרת השיחה - היא מיהרה להורות לאותה בת: "הביאי לי את השקית ואני כבר אדאג שתגיע ליעדה!"...

לא הועילה לאותה בת התנגדותה הנחרצת וטענותיה כי אין הדבר לכבודה של המנהלת, וחרף אי הנעימות שבדבר היא נאלצה למסור את החבילה לידיה של המנהלת אשר מיהרה לדאוג לכך שתגיע החבילה לידי הנמען בהקדם האפשרי.

ומאחר שלא חשה המנהלת כי עליה לשמור על כבודה - היא אף לא ראתה כפחיתות כבוד לעצמה להוועץ בתלמידותיה... כאשר שינו את הצלצול בסמינר - פנתה אליה אחת הבנות ושאלה האם מהיום יהיה זה הצלצול הקבוע, והמנהלת, בענוות חן - שטחה בפניה את השיקולים ואת הצדדים השונים...

כמו כן, כאשר אחת המורות לאנגלית יצאה לחופשת לידה, והמנהלת נכנסה למלא את מקומה - סיפרה לתלמידותיה כי טרם נמצאה מורה מחליפה קבועה, ולא ראתה כל פסול בהתייעצות עם תלמידותיה אודות מורה מחליפה אשר תוכל למלא את מקומה של היולדת...

אולם בדיוק כשם שלא חשה פגיעה בכבודה, ולא סברה כי כבוד זה נמצא בסיכון אם מוחלת היא עליו מפעם לפעם - כך בה במידה הקפידה היא על כבודה של כל תלמידה, וברגישות מיהרה להתנצל אם חששה שמא פגעה מבלי משים בבת כל שהיא וברגשותיה.

באחד הימים, כאשר עלתה להסעה, היה על המנהלת להעביר חבילה מסויימת לאחת המורות. כאשר רכנה אל עבר המורה, נראה היה הדבר כאילו מבקשת היא לשבת בספסל שמאחריה, על יד אחת התלמידות, אולם בסופו של דבר היא התיישבה במקומה הקבוע על יד המורה בספסל הראשון.

לאחר מעשה, חשבה המנהלת כי אפשר שאותה בת אשר נראה היה כי עומדת היא לשבת לידה - חיפגע מכך שכביכול חזרה בה ותפסה את מקומה על יד המורה, ולפיכך עוד באותו יום מיהרה לקרוא לה אל חדרה, להתנצל ולהסביר כי חייבת היתה לשבת על יד המורה מאחר והוצרכה לשוחח עמה...

ומה מפעים הדבר, שבטרם יצאו הבנות לחופשת הפסח בשנה האחרונה לחייה של המנהלת-הרבנית, בטרם אותו יום מר ונמהר בה עלתה נשמתה בסערה השמיימה - הכריזה במערכת הכריזה כי מבקשת היא את מחילתן של הבנות אם פגעה באי-מי.

איש לא הבין מה יום מיומיים, מדוע דוקא בשנה זו ובחופשה זו החליטה לבקש את מחילתן של הבנות, ואפשר שאף היא בעצמה לא יודעת היתה

שכח _____ ויהללוה בשערים מעטיה

להסביר את פשר החלטתה. את ההסבר - קיבלו הכל שבוע מאוחר יותר, כאשר התברר להם כי בקשת מחילה זו היתה בבחינת פרידה מתלמידותיה האהובות.

אין מתאים לסיים מסכת חינוכית כה מפוארת, כה מופלאה; מסכת חינוכית הכרוכה בכל כך הרבה רגישות ועדינות, אהבה והתעלות - בבקשת מחילה מתלמידות שאולי ואולי פגעה בכבודן... סיום מסכת חינוכית זו - יהדהד באזני תלמידותיה של המנהלת ע"ה, ויזכיר להן דמות של מחנכת מדור קודם, דמות של מחנכת אשר נדיר עד מאד למצוא כמותה, דמות אשר מי יתן להן תמורתה!

תורת חסד על לשונה

אין ספק, כי אחד הצדדים המיוחדים ביותר באישיותה של הרבנית ע"ה, הינו פשטותה הנדירה והנעלה. חרף ייחוסה הרם, מעמדה הנכבד כ'אשתו של הרב פינקוס', תפקידה בעל ההשפעה כמנהלת הסמינר - היא מעולם לא שידרה לאי-מי תחושת התנשאות, כביכול יש להזהר בכבודה ולהכיר במעלתה.

ההיפך הוא הנכון! אחת הנקודות אותן מזכירות נשים רבות לשבח - הינה אותה צניעות, אותה ענוות חן, אשר גרמה לכל אשה מנשות הקהילה לחוש בנוח בקרבתה, לחוש כאילו חברה היא לה, לחוש כפי שחשים במחיצת אם אוהבת ורחמניה...

לפיכך, לדוגמא, לא ראתה הרבנית לפחיתות כבוד עבורה לבקר נשים שילדו או שחשו שלא בטוב... בעת הצורך, היתה צועדת עם כמה מילדיה אל ביתה של אשה זו או אחרת אשר נפלה למשכב או ילדה בזה השבוע, ומרנינה את ליבה בהפיחה רוח חיים וחמימות בביתה!

ובכלל, הארת פניה של הרבנית לכל אדם באשר הוא, מבלי להתחשב במעמדו ובמעלתו - גרמה לנשים רבות לשאוב הנאה צרופה מעצם השהות במחיצתה. היא הביאה את אותן נשים למצוא נוחם ושלווה בעצם דמותה המאירה, מעצם השיחה הפשוטה עמה אפילו על דברים של מה בכך.

רבות הן הנשים המספרות כי כאשר נהרגו הרב והרבנית באופן כה טראגי - הן חשו את תחושת היתמות במלא עוצמתה, ולא בכדי. שכן אמנם כך היה הדבר באמת: הרבנית ע"ה היתה כאם עבור כל הקהילה, עבור כל אחת ואחת מנשות הקהילה, וחסרונה - עורר תחושת יתמות קשה בקרב אותן נשים להן היא תחסר לנצח.

אין פלא איפוא בכך שבעת הלוויה, כאשר מיטות הנפטרים הקרושים הגיעו ביום המר והנמהר אל רחבת ביהכנ"ס - נשמעו מבין הגברים ומבין

של _____ ויהללוה בשערים מעשיה

הנשים צעקות נוראות: "אבא! אבא! אמא! אמא!", צעקות שבקעו מגרונם של אנשים אשר כל קירבת דם לא היתה בינם לבין הרב והרבנית... שכן אמנם, כל הציבור כולו הרגישו כי התייתמו מהורים אהובים!

שיהיה רק בשמחות!

אם רצוננו לקבל מושג מה אודות טיבה של מסירות, של אהבה, של אמהות ורצון להיטיב בלי גבול ושיעור - נוכל למצוא דוגמת מופת במעשה הבא אותו סיפרה אחת משכנותיה:

היה זה במהלך פגישה אקראית עם הרבנית, כאשר התגלגלה השיחה ונסובה אודות שלש שמחות אשר נועדו להתקיים בשבוע אחד, שלשתן שמחותיהם של בני אופקים, אשר מתקיימות מחוץ לעיר - בירושלים או בבני ברק.

"לאיזו שמחה את נוסעת?" - שאלה הרבנית את השכנה, וזו מיהרה להתאונן על הקושי הרב הכרוך בהשתתפות בשמחות אלו המתקיימות ברחוק מקום, כאשר כל השתתפות בשמחה שכזו כרוכה ב'זכו' זמן של ערב שלם... "אינני יודעת באיזו שמחה אשתתף אם בכלל!" - השיבה השכנה, ועברה לברר את תכניותיה של הרבנית.

"באילו שמחות מתעתדת הרבנית להשתתף?" - הקשתה השכנה, והתשובה שקיבלה הותירה אותה פעורת פה... "באיזו שמחה? מה פירוש?" - התפלאה הרבנית - "אני מקוה להשתתף אי"ה בשלשת השמחות! הלואי שרק ירבו שמחות בישראל!" - הפטירה, בעוד חיוכה הנצחי לא מש מפניה...

נזכיר, הרבנית לא היתה חסרת תעסוקה... על שכמה רבצו מטלות רבות ומגוונות, משימות בעיני חינוך הכלל כמו הנהגת ביתה המפואר, 'זכו' ערב שלם - לא היה עבודה דבר של מה בכך, אולם למרות הכל היא לא העלתה בדעתה להיעדר אפילו מאחת השמחות... היא לא חשבה אפילו לרגע לוותר על ההזדמנות להשתתף בשמחת הזולת.

אותה שכנה מספרת, כי השיחה המתוארת השפיעה עליה השפעה בל תתואר... שכן רבים הם אלו אשר מתעוררים לסייע במצבי מצוקה וקושי, רבים מוכנים להטות כתף ולעזור בעת מצוקה, אולם רבים שוכחים כי חשיבות גדולה ישנה להשתתפות בשמחת הזולת!

הרבנית לעומת זאת זכרה תמיד, כי חובת ההשתתפות בשמחתם של הציבור - שייכת באותה מידה בה משתתפים בצערם, ואת החובה הזו הקפידה למלא במלואה!

להשתתף בשמחה

השתתפות זו בשמחת הזולת, באה לידי ביטוי לא רק בהרגשת הלב, או בהשתתפות טכנית בשמחות מצוה וכד'. הבינה הרבנית, כי השתתפות אמת בשמחת הזולת - מחייבת גם להירתם לעזרתו בעת שמחתו, להגיש לו סיוע במידת הצורך, או לפחות להתעניין בצרכיו.

לפיכך, כאשר ילדה אמה של אחת מתלמידותיה, לא ראתה הרבנית לפחיתות כבוד עבודה לגשת אל אותה תלמידה ולברר בעדינות: "האם חסר לכם דבר מה? האם אתם מסתדרים?"... ברור כי התלמידה מיהרה להשיב כי הכל כשורה, ואפשר שכך היו פני הדברים באמת, אולם אין כל ספק בכך שעצם ההתעניינות הכנה והנכונות לעזור ולסייע - חיממו את הלב כשלעצמם.

ואכן כאשר ילדו אחיותיה או גיסותיה, היתה נרתמת תמיד לעזרה ומזמינה את הילדים הקטנים אליה לתקופת מה. אירע לא אחת שבביתה התארחו כמה וכמה ילדים מבני משפחתה - ללא הוריהם, וכל זאת במאור פנים תוך הענקת הרגשה טובה שכביכול טובה עושים עמה ההורים בכך ששולחים את ילדיהם ומאפשרים לה 'לראות את כולם'...

ואין המדובר במאמץ זמני וקצר-טווח למשך יום או יומיים. אירעו מקרים בהם שהו בביתה ילדים למשך תקופה ארוכה של חודש ויותר, ובכל אותה תקופה טיפלה בהם הרבנית במסירות כאילו היו בניה שלה. כי כאמור, בדיוק

טלב _____ ויהללוה בשערים מעשיה

כשם שיש לשאת עם הזולת בעול צרותיו, כך צריך לדעת גם לשאת עמו בשמחותיו, ולהגיש את הסיוע הנדרש ברצון ובמאור פנים.

דמעות על כאב הזולת

השתתפותה של הרבנית בצערו של הזולת, נשיאתה בעול עם כל יהודי - היתה נדירה ומופלאה. ניכר היה ברבנית עד כמה שותפה היא לצערו של הזולת, צער כפשוטו - כאשר אין הכוונה דוקא לקושי הטכני, אלא לתחושת הלב, תחושת הכאב בכאבו של אחר כאילו היה זה כאבה הפרטי שלה!

על אף שמטבעה היתה הרבנית אשה חזקה ברוחה, לא עמד לה עוז רוחה זה כאשר המדובר היה בצרותיהם של אחרים... עם כאבה שלה - יכולה היתה להתמודד, אולם כאשר שמעה על צרה אשר פקדה אי־מי - מיד היה מעיין דמעותיה פורץ במלוא עוזו, וניכר היה בכאבה כי שותפה היא לצרתו של הזולת כאילו היתה זו צרתה האישית.

אחת הנשים אשר עמדה עמה בקשר רצוף מספרת, כי כאשר חלה אביה ונוקץ לעבור ניתוח מורכב ומסובך - לא שכחה הרבנית להתעניין בהצלחת הניתוח ולדרוש בשלומו של האב.

כאשר שמעה כי ישנו סיבוך מסויים, וכי האב טרם התעורר לאחר ההרדמה - ניכר היה בדאגתה כי אינה מרגישה מרוחקת, כפי שיכולים אנו לצפות לאור העובדה שהמדובר היה באיש זר לחלוטין. להיפך! ניתן היה להבחין כי היא דואגת וכואבת - כאילו היה זה בן משפחה שלה הנמצא בסכנת חיים מהותית!

ההזנחה שלא הרתיעה

אכן, אותה נשיאה בעול לא נותרה בתחומי הלב... אותה נשיאה בעול פרצה גבולות, והביאה את הרבנית להירתם ולהושיט עזרה בכל עת מצוא, בכל מצב בו סברה כי נחוץ הדבר ובר־תועלת.

בתה מספרת, כי פעם הבחינה אמה, הרבנית ע"ה, כי ילדיה של משפחה מסוימת מוזנחים עד מאד במשך תקופת מה. בירור קצר העלה, כי אם המשפחה שוכבת מרותקת למיטתה, וכי אין באפשרותה לתפקד אפילו בפעולות הבסיסיות ביותר.

עוד באותו היום פנתה הרבנית אל בתה ואמרה לה: "בואי נלך למשפחה פלונית, נראה לי שהם צריכים עזרה!"... האם והבת יצאו להן יחדיו, ואת המחזה שנגלה לנגד עיניהן לא ניתן לתאר במילים...

הבית היה מוזנח, הילדים לא התקלחו מזה ימים רבים, שאריות אוכל פזורות היו סביב, הלכלוך בלט מכל פינה. אולם הרבנית לא נרתעה... לא נסוגה... היא נותרה בין הררי הלכלוך, בעיצומה של מהומה, והחלה אט אט משיבה את הבית למסלול תקין... ניקתה ושטפה, רחצה וכיבסה, ולא עזבה את הבית עד אשר נחה דעתה כי יכולים הילדים להמשיך להסתדר בכוחות עצמם.

כידוע: המדובר באשה אשר הותירה מאחריה בית ולו צרכים משלו, המדובר באשה אשר על כתפיה מוטלות היו משימות הזורשות באופן סדיר את כוחותיהם של כמה וכמה אנשים, בנוסף לכך שגם מצב בריאותה לא היה במיטבו - אולם מכל זאת היא התעלמה באופן מוחלט!

כי אצל הרבנית, לא היה מושג של "קושי", של "חוסר כח", של "עצלות" וכדומה... הכלל אשר הנחה אותה היה: "כשצריך - עושים"! היא לא התלוננה, היא לא העלתה על דעתה להתחמק או לברוח מהתמודדות, וכאשר סבורה היתה כי נדרש ממנה לשאת בעול, ולו יהא זה עולו של אחר הכבד עבורו מנשוא - הרי שזו היתה המשימה ובה היא עמדה בכבוד ובאופן הראוי להערצה!

סבלנות אין קץ

מקרה נוסף בו התמודדה הרבנית עם צרותיהם של עמך בית ישראל, או ליתר דיוק עם צרותיה של נערה אומללה אשר לאיש לא היתה הסבלנות הנדרשת בכדי להאזין לה ולהקשיב לטרוניותיה וקשייה:

נערה זו - התמודדה עם בעיה רפואית לא עלינו, ואת קשייה ותסכולה נוהגת היתה לפרוק באזני הרבנית ע"ה - עמה הרבתה לדבר, ובכלל זאת שיחות טלפון ארוכות בשעות בלתי שגרתיות...

"הרביתה" אמרנו? דומה כי אין במילה זו בכדי לתאר את אותן שיחות כמעט יומיומיות, שיחות אשר התפרסו על פני שעות ארוכות, ונמשכו לעיתים עד השעות המאוחרות של הלילה.

בני הבית, אשר חסו על כוחותיה של הרבנית - הפצירו בה לא פעם כי תנתק את הטלפון ותבהיר כי אין עיתותיה בידה, אולם נענו בשלילה... בסבלנות אין קץ היתה הרבנית מקדישה שעות ארוכות בכדי לשמח את ליבה של אומללה זו, ולהקל עליה במעט את משא כאבה!

אף פעם לא אירע שלאחר שיחה שכזו נאנחה הרבנית, או התלוננה על שנגזר עליה להאזין לכל צרותיה ובעיותיה של עלובת נפש זו. לא נשמעה מפיה אפילו מילה אחת אשר יש בה משום קוצר רוח, ולו קוצר רוח שבדיעבד. עבודה היה זה דבר פשוט: אם בת יהודיה זקוקה לעזרה - הרי שיש לעזור לה, וכל שיקול אחר אינו ראוי לבוא בחשבון כלל!

העולם עצר מלכת!

נערה יתומה אחרת, אשר היתה בקשר רצוף עם הרבנית במשך שנים ארוכות - מתארת את תחושותיה ומספרת: "כלפי הרבנית - הרגשתי כמו בת לאמה. ממש כך. בכל פעם בה נכנסתי אל ביתה - זכיתי לכזו קבלת פנים חמה, כביכול לא המתנינה הרבנית אלא להופעתי... כאשר היינו משוחחות -

התחושה היתה כי העולם כולו על כל הטרדות והעיסוקים הכרוכים בו - עצר מלכת, כאשר תשומת הלב מוקדשת במלואה לי ולאשר מעיק על ליבי!".

אין פלא איפוא בכך שנערה זו ועוד רבות דוגמתה, מצאו נוחם בחיקה של הרבנית, ומפלט מקשיי החיים בבית הגדול אותו ניהלה ביד רמה. בכל עת משבר, בכל שעת מצוקה, ידעו הללו את הכתובת: בית פינקוס, בו ניתן יהא למצוא אוזן קשבת והמון אהבה! בית פינקוס, אשר החמימות המיוחדת השורה בו מעניקה תחושת רוגע דוגמתה קשה למצוא במקום אחר!

והרבנית, היא מצאה תמיד את המילים הנכונות, אשר יזרו צרי ויעלו ארוכה לתחלואיהן של נפשות נכאבות. "לכל אחד קשה!" - היתה מנחמת... "גם לי קשה!" - היתה מוסיפה... "נו... אז מה? מתגברים, מתחזקים, ובסוף זוכים לראות אושר ושמחה!"...

בפרט הרבתה הרבנית לעסוק בקירובן של נשים אשר ביתן עמד בסכנת התמוטטות חלילה. כאשר נודע לה על מקרים שכאלו, היתה משנסת מותניה יחד עם בעלה הרב זצ"ל, ושניהם היו לוקחים את בני הזוג תחת חסותם: הרבנית - היתה מעודדת את האשה, הרב - היה מדבר על ליבו של הבעל, ולא נחה דעתם עד אשר שבו השלום והשמחה לשרור בבית.

במקרים מסויימים, כאשר ראתה הרבנית נחיצות בדבר, קבעה אף לימוד כ'חברותא' עם נשים מסויימות אשר זקוקות היו למנות עידוד גדושות דבר יום ביומו...

נקל להבין, כי הרבנית לא פינתה מזמנה הכה-ייקר בכדי להחכים את אותן נשים ולהעשיר את אוצר ידיעותיהן... המטרה הברורה אשר עמדה מאחרי 'קביעות אל' היתה פשוט לייחד זמן איכות של תשומת לב אישית לאותן נשים אשר כמהות היו להתייחסות מעין זו, ולחזק את עמידתן בנסיגות החיים!

היא למדה עמן את ספרו החשוב של בעלה הגרש"ד - 'שערים בתפילה', היא פתחה בפניהן צוהר לעולמות טמירים ונשגבים של קירבת ה' ודבקות בו, היא חיזקה אותן בידיעה כי בכל עת מצוא יכולות הן לגשת אל אבא שבשמים

ולשפוך שיחן לפניו, ובכלל, היא הפיחה בעצמות היבשות הללו משב רענן של רוח חיים!

ולא היה זה משנה אם המתינה לה עבודה מרובה באחזקת הבית ובטיפול בילדים, ולאחר שאותן נשים תשובנה אל ביתן מלאות וגדושות בכוחות חדשים - היא תתחיל את מלאכת יומה ותעמול עד שעות הלילה המאוחרות. אותן שעות אשר הוקדשו לנשים אלו, מיועדות היו עבורן בלבד תוך התעלמות מוחלטת מהסובב, כאשר התחושה שהוענקה היתה כביכול שאין לה לרבנית באותה שעה אלא את האשה העומדת לפניה - ותו לא...

אני מאחריך!

זו כפי הנראה היתה הסיבה לכך שרבות מנשות הקהילה באופקים ראו ברבנית דמות של 'אם', דמות של 'מורת דרך'. האהדה אשר היא שידרה בכל הזדמנות, גרמה לאותן נשים לפתוח בפניה את סגור ליבן, ולחשוף אפילו את הפרטים האישיים והרגישים ביותר.

אותן נשים מספרות, כי גם כאשר המדובר היה בנושאים אשר השיחה אודותיהם כרוכה היתה באי נעימות מרובה - הן לא יכולות היו להמנע מלשתף את הרבנית... הן לא יכולות היו לוותר על עצותיה המככימות.

שכן זה המקום להדגיש, כי מלבד החום והאהבה אשר העניקה הרבנית מלא חופניים לדורשות עצתה, נחונה היא אף בחכמה מיוחדת, תבונת הלב, שכל ישר, נדיר ובלתי מצוי. נשים אהבו להתייעץ עמה בכל תחום, ועצותיה היו להם אמונה.

אותן נשים מספרות, כי מלבד עצם העצות המככימות אשר הוכיחו את עצמן כיעילות והביאו תועלת מרובה - חשובה היתה להן ההרגשה כי הרבנית עומדת מאחריהן... היתה זו תחושת הבטחון אשר השכילה היא להעביר להן מבלי מילים...

אשה אשר התייעצה עמה בנושא רפואי מסוכן, תוך שהיא מספרת על בדיקה משמעותית אשר לתוצאותיה היא ממתינה, מספרת איך חיזקה הרבנית אל ליבה והכריזה באזניה כי אל לה לדאוג... הכל יהיה בסדר... "הרופאים אינם יודעים מה שהם מדברים!"...

"הכיצד תוכלי לומר זאת? הלא מדובר בבדיקות מדויקות ובאבחנה חד משמעית!" - טענה אותה אשה, אולם הרבנית ע"ה בשלה... "אל תדאגי! הרופאים אינם יודעים מאומה! הכל בידי של הרבנו של עולם!" - הבהירה. אותה אשה מספרת, כי לימים הוכיחו דבריה של הרבנית את עצמם... התפילות והתחינות פעלו את פעולתן, והמצב אשר נראה היה כלאחר יאוש - השתפר לאין ערוך. "אינני יודעת כיצד שורדת הייתי את התקופה הקשה והמתוחה הזו מבלעדי דברי החיזוק והעידוד שהרעיפה הרבנית על ראשי!" - מסכמת האשה.

חסד לשם חסד

אכן, נשיאתה של הרבנית בעול עם נשות הקהילה ובכלל - לא באה לידי ביטוי רק בהקשבה ובעצה... נשיאתה בעול באה לידי ביטוי מעשי דבר יום ביומו!

רבות הן הנשים המספרות על ארוחות צהריים אשר נשלחו אל בתיהן בתקופות בהן לא היה באפשרותן להתמודד עם המשימה הנראית אולי פשוטה בימים כתיקונם... ארוחות אלו מגיעות היו כשהן ארוזות, על ידי שליח מיוחד, כאשר הרבנית מסרבת בתוקף לקבל תמורתן אפילו פרוטה שחוקה אחת, ולו יהא תשלום זה תמורת עלות ההסעה בלבד...

ואין המדובר רק בימים של שגרה... מעשי חסד יומיומיים אלו נמשכו תמידים כסדרן גם בתקופות לחוצות ועמוסות, כמו למשל בערבי פסחים... "בודאי לא הספקת להכין מאומה בעסקך בנקיון המקיף!" - היתה אומרת

לאשה זו או אחרת אשר ידעה כי היא זקוקה לעזרה מסויימת, וממהרת לשלוח אליה ארוחה משביעה ומזינה עבור כל בני הבית...

ככלל, בכל הזדמנות בה הכינה הרבנית דבר מה עבור ביתה ובני משפחתה - הקפידה היא לחשוב גם על שכנותיה ומכרותיה. לדוגמא, כאשר היתה מכינה 'קרעפלאך', מאכל מיוחד אשר לא הכל בקיאים באופן הכנתו, היא היתה מחשבת מראש כי אפשר ואם תשלח מן המערך לשכנה פלונית - ישמח הדבר את ליבה, ואם תשגר מנה או שתיים לשכן אלמוני - ירנן הדבר את ליבו, וכן הלאה...

במקרים אחרים, שלחה הרבנית את בנותיה לשמש כשמרטפיות בבתיהן של נשים אשר זקוקות היו למעט שחרור מעול הבית. את השירות הזה העניקו בנות פינקוס ללא כל תמורה, וזאת על פי הגישה אשר הנחילה להן אמם מורתן: "אינכן זקוקות לכסף! את כל צרכיכן מעניקים אנו לכן!" - היתה הרבנית מבהירה לבנותיה, ומלמדת אותם כי חסד לא עושים לשם קבלת תמורה... חסד עושים בכדי להיטיב - ותו לא.

מעשי החסד ה'קטנים' הללו - הצילו נשים רבות מקריסה נפשית, וסייעו למשפחות רבות מבני הקהילה. אולם מעבר לעזרה הפיזית, המעשית, אשר היתה באותן נגיעות קסומות של טוב לב, היתה נלווית אליהן חמימות מיוחדת, אהדה מיוחדת, כביכול היתה הרבנית משדרת לאשה זו או אחרת: "אל תדאגי! אנחנו מאחרייך!"..

תחושה זו, העניקה במקרים רבים כוחות מיוחדים - אותם לא היה באפשרות העזרה להעניק... כוחות שאיפשרו לנשים רבות לעמוד על רגליהן, ולהתמודד בעצמן עם נסיונות החיים, להתמודד - ולנצח!

הכנסת אורחים

אחד מתחומי החסד אשר בא לידי ביטוי באופן מופלא בבית פינקוס, בניצוחה של הרבנית ע"ה - הינו תחום הכנסת האורחים. ידעו כל אשר הזמנו

אל הבית הגדול הזה, כי יזכו ליחס מלכותי - מעל ומעבר למה שניתן לצפות אפילו ממארחים נדיבים במיוחד...

לדוגמא, בביתם של הרב והרבנית פינקוס לא הותקן מזגן עד לשנה האחרונה לחייהם של הרב והרבנית. חפץ זה נחשב כמותרות מבחינתם. אך כאשר התקינו בכל זאת מזגן, היה זה באופן בו החיבור היה לסלון ומלבד זאת רק לחדר האורחים. כי לאורחים צריך לדאוג על הצד היותר טוב, הרבה יותר ממה שדואגים בני הבית לעצמם בימים כתיקונם... לאורחים יש להציע הכל משופרא דשופרא!

ובכלל, כאשר הגיעו אורחים לשבות בבית משפחת פינקוס, ליוה אותם היחס המלכותי מהרגע בו דרכה רגלם על מפתן הבית - ועד הרגע האחרון בו שהו בבית הגדול הזה.

כאשר היו מגיעים ביום ששי, בעיצומן של ההכנות לשבת - התפתנה הרבנית מכל עיסוקיה בכדי לקדם את פניהם בברכת שלום לבבית, ובכדי לכבדם בשתיה ובפרוסת עוגה. בכל שעה שלא תהא, ולו תהא זו שעת לחץ בטרם כניסת השבת, לא ויתרה הרבנית על הנהגתה זו: כשמגיעים אורחים - יש לקדם את פניהם בכבוד, ולהראות להם כי ציפו לבואם וכי שמחים עמהם.

גם בשבת עצמה, הקריבו בני הבית והרבנית בראשם את טובתם שלהם למען רווחתם של האורחים. הרבנית נוהגת היתה לקחת את הילדים הקטנים אל גינת המשחקים בכדי שיוכלו לבלות בנעימים מחד, ובכדי להניח להוריהם לנוח מעמל השבוע מאידך. את עמלה שלה, את המנוחה לה היתה כה זקוקה, שכחה הרבנית כמובן... מעובדת היותה בעצמה אם לכמה ילדים כן ירבו, היא התעלמה באופן מוחלט... כעת יש לה אורחים, והיא מבקשת לדאוג להם על הצד היותר טוב.

וכמובן, ליחו של היחס המופלא הזה, של הכנסת האורחים הנדירה הזו, לא נס גם כעבור שבת שלמה... גם במוצאי שבת הקפידה הרבנית לדאוג לצרכיהם של האורחים בטרם תפנה לעסוק בענייני ביתה ולהשיב את הסדר

על כנו. היא היתה מכינה עבור הילדים צידה לדרך, ממלאת בקבוקי שתיה עבור המבוגרים, ואף סייעה ככל יכולתה במלאכת האריזה... רק לאחר שיוצאים היו האורחים לדרכם, גדושי חוויות, שמחים ומרוצים - נחה דעתה של הרבנית והיא הרשתה לעצמה לפנות לענייניה...

נציין, כי ליחס זה, לא זכו דוקא אורחים רמי מעלה. כל אורח אשר זכה להתארח על שולחנם של הרב והרבנית, מתאר נרגשות את עוצמת הכנסת האורחים אשר נראתה בבית זה, ובכלל זאת אף אורחים שהם בני בית, דוגמת כלותיה של הרבנית, אשר זכו לאותו יחס מלכותי בדיוק...

כך היו פני הדברים בשבתות מן המניין, וכך התנהלו העניינים גם בשבתות שמחה בהן הסבו על שולחנם של הרב והרבנית בני משפחה ואורחים רבים. בהודמנויות אלו - מוסיפה היתה הרבנית ומגדילה לעשות כאשר מכינה היתה מבעוד יום פתקים ובהם מודגש סדר היום המתוכנן, כאשר בין היתר מצויין כי "בקבוקים ומוצצים לילדים, חלב ומים חמים - ניתן לקבל עשרים וארבע שעות ביממה בבית משפחת פינקוס"...

בודאי כוונת הדברים היתה כפשוטם. בודאי מוכנה היתה הרבנית בשמחה להתעורר משנתה בעקבות רצון פנימי שהתעורר בליבו של מאן דהו ללגום כוס קפה בשעת לילה מאוחרת... אולם מלבד זאת, נועדה ההבהרה הזו בכדי להעניק לכל אורח את התחושה הברורה והנעימה כי רצוי הוא, וכי שמחים עמו ומתכוונים לקראתו.

מה פלא איפוא בכך ששמחו האורחים עד מאד לשבות ולהתארח בבית משפחת פינקוס? הלא כאשר ההתייחסות כה מכובדת ומלכותית - אין תענוג גדול מהשהות במחיצתם הטהורה והקדושה של הרב והרבנית ע"ה.

"כל דכפין - ייתי"

כמו כן פתוח היה ביתה של הרבנית אף בפני מרי נפש שמצאו נוחם בין כתליו, נוחם - בליווי ארוחה טעימה ומזינה... היו כאלו אשר מגיעים היו

בקביעות בכדי לטעום בערב שבת מלכתא ממעדני השבת, ואילו אחרים פקדו את הבית מפעם לפעם בכדי להתבשם מניחוהו ולמלא את נפשם במנות גדושות של רוחניות - אולם לא יצאו מבלי שמילאו אף את כריסם באותה הזדמנות.

ולמשל, היה יהודי מסויים אשר מגיע היה מדי פעם לאופקים בכדי לאסוף כסף למטרה מסויימת. "הירושלמי" - כינוהו הילדים. בימי ראשון מגיע היה אותו יהודי לאופקים, ואחת מתחנותיו הראשונות היתה כמוכן בבית משפחת פינקוס - בה יכול היה לסעוד את ליבו בארוחה מזינה ומשביעה, ולצאת עם כוחות חדשים למלאכת איסוף הכספים העומדת בפניו.

בין היתר, נמנו על אותם אורחים כמה אנשים אשר היו פגועים בנפשם, כאשר עליהם נמנה אף אחד אשר היה חולה ממש, עד אשר אפילו הרבנית עצמה לא התירה לבנותיה להכניסו הביתה בהעדרה - מחשש פן יבולע לבני הבית על ידו.

כאשר נעדרה הרבנית - לא התירה לבנותיה להכניס את אותו יהודי חולה אל ביתה, אולם כאשר היתה בבית, קיבלה את אותו מר נפש בזרועות פתוחות, ודאגה לכל מחסורו. היא הציעה לו מכל טוב, מילאה כל משאלה שהגה, ואף הציעה לו מיטה כאשר עייף וביקש לנוח...

את השירותים - ממהרת היתה הרבנית לנקות, מאחר וחששה לאי-אלו מחלות מהן סובל האומלל, אולם לא היה בכך כדי למנוע ממנו את השימוש בשירותי הבית - בכדי שלא לפגוע בכבודו חלילה!

כן... גם אורחים כאלו פקדו את מעונה של משפחת פינקוס, ואף הם זכו ליחס מלכותי.

דומה כי סיפורו של אחד מאותם אורחים קבועים, ראוי להתייחסות מיוחדת:

ראשיתו של מעשה בהחלטה טובה אשר קיבלה עליה הרבנית ע"ה, לשלוח מדי שבוע מקציצות הדגים המצויינות אשר היתה מבשלת - לארגון חסד אשר היה מחלק מאכלי שבת למשפחות שלא השיגה ידן כדי רכישת צרכיהן

הבסיסיים. "אני ממילא מבשלת דגים מדי שבוע, אם כן מדוע לא אבשל עוד קצת ויהנו מהם גם אנשים נוספים?" - אמרה הרבנית בליבה, והודיעה לאותו ארגון על נכונותה לתרום מקציצות הדגים מדי שבוע לטובת המשפחות הנזקקות.

את הקציצות - היה אוסף מדי יום ששי שליוח מטעם הארגון, אדם אשר לא היה בריא לחלוטין בנפשו. באחד השבועות - התגלגלה שיחה בין השליח ובין הרבנית, ובמהלכה התברר לה כי השליח עצמו, עם אמו הקשישה ובתו היחידה - סובלים ממחסור, וכי אף ידם אינה משגת כדי רכישת צרכי השבת.

בו במקום פנתה היא איפוא אל השליח והבהירה: "מהיום ואילך - מכינה אני קציצות גם עבורך ועבור בני משפחתך! בכל שבוע, כאשר הינך לוקח את הקציצות עבור הארגון - אכין עבורך מספר מנות אשר מיועדות לך!"... וכך היה: מאותו היום ואילך דאגה הרבנית להכין מספר קציצות במיוחד עבור השליח ועבור בני ביתו.

אולם בכך לא תם הסיפור... לאחר שבועות ספורים - הבחינה הרבנית כי השליח נועץ עיניו במנות אותן היא אורזת, ולתדהמתה התברר לה לרוב כאבה כי הוא רעב... כן... פשוט כך! פשוטו כמשמעו!

מאותו היום ואילך נוסף נדבך חדש לארמון החסד של הרבנית. בכל שבוע, כאשר פוקד היה השליח את הבית, היתה מזמינה אותו הרבנית לשבת בנחת במטבח, ולסעוד את ליבו במספר קציצות דגים משובחות. רק לאחר שאכל ושבע מציידת היתה אותו במשלוח השבועי עבור הארגון ועבור בני משפחתו, ונפרדת ממנו לשלום.

נתבונן: המדובר היה ביום ששי בצהריים, בשעות הלחוצות ביותר, השעות בהם עסוקה כל עקרת בית בהשלמת ההכנות האחרונות לקראת בואה של שבת המלכה, ובשעות אלו - מצאה הרבנית זמן פנוי בכדי לארח במטבחיה יהודי מר נפש, ולהעניק לו חמימות ביתית ומזון משביע, שכן מנת הדג לא היתה אלא פתיחה לסעודה שלמה אשר עורכת היתה הרבנית בפני אותו מר נפש!

ומאחר ויהודי זה סבל אף מסכרת אשר הגבילה למדי את מזונו, התאימה הרבנית את עצמה אל האורח האומלל והיתה מכינה במיוחד בעבורו קומפוט בלי סוכר, ואף דואגת כי תמיד יהיה בבית בקבוק של סודה לרפואה... כי כמובן, כאשר מגיע אל ביתה אורח כה חשוב כיהודי פשוט - יש להתכונן לקראתו ולארחו בצורה הטובה ביותר... זו היתה ההרגשה אשר העניקה הרבנית לכל הסובבים אותה.

ואגב, אם בדגים של שבת עסקינן, הרי שזה המקום לציין כי רבות הן המשפחות אשר נהנו מקציצות הדגים של הרבנית. כאשר היה נודע לה על משפחות הזקוקות לסיוע במאכלי שבת - היתה מציעה לעקרות הבית הללו מהקציצות אשר הכינה, תוך שהיא מעניקה להן את התחושה כי הן ממש מיטיבות עמה...

"הכנתי כל כך הרבה דגים, לא חבל שיזרקו לפח? הרי זה ממש בל תשחית!" - היתה אומרת, ומציידת את אם המשפחה בכמות מספקת עבור כל בני ביתה.

אירוח לחודש

בעסקנו בהכנסת האורחים המופלאה של הרבנית, דומה כי זה המקום להביא את סיפורה של אותה משפחה מאזור המרכז בתקופת מלחמת המפרץ, משפחה בה אם הבית לא היתה מסוגלת לעמוד במתח אשר כרוך היה במגורים באזור המרכז אליו מכוונים היו מרבית הטילים, מתח אשר התעצם והתגבר עם כל אזעקה ומטח סקאדים...

דבר הקושי המיוחד של אותה אם משפחה הגיע לאזניה של הרבנית, אשר מיהרה להזמין אל ביתה את המשפחה כולה, זוג הורים עם שלשת ילדיהם... חדר שלם בבית משפחת פינקוס פונה במיוחד לשם קליטתה של המשפחה, כאשר אפילו את הארונות שבאותו החדר מרוקנים מתכולתם - בכדי להעניק לאורחים תנאים נוחים והרגשה טובה ככל שניתן...

במשך קרוב לחודש התארחו בני אותה משפחה בבית משפחת פינקוס, כאשר במשך כל אותה תקופה מטפלת הרבנית בכל צרכיהם: החל מארוחות מסודרות דבר יום ביומו, וכלה בכביסה וגיהוץ, כל זאת כמובן תוך מאור פנים שממש לא ניתן לתאר...

אותה אם משפחה מספרת, כי התקופה בה זכתה לשהות בבית משפחת פינקוס - הותירה בנפשה חותם בל-ימחה, כאשר הינה סופגת מלבד מנות גדושות של חמימות - אף ערכים רבים של חשיבות התורה, של יקרת ערך התפילה, של יראת שמים צרופה, ושל חינוך טהור ונקי.

אהבת חסד

בכל הנוגע ליחסה לזולת, בלטה עד מאוד הירידה לפרטים הקטנים ביותר אשר איפיינה את הרבנית. המחשבה על הנקודות הזוטות ביותר, אלו אשר אין חושבים עליהן בדרך כלל, אולם הן יכולות להועיל לזולת ולשמח את ליבו.

למשל, בביתה של משפחת פינקוס היה 'גמ"ח פקס', בו ניתן היה לשלוח ולקבל פקסים בכל שעות היום והלילה, ובכלל זאת אף בשעות מאוחרות ובלתי שגרתיות. כאשר אירעה תקלה כלשהי במכשיר הפקס, היתה הרבנית עצמה מתפנה מכל עיסוקיה ומתקנת את הדרוש תיקון, שהרי אולי יבוא אי-מי ויזדקק להשתמש בשירותי הפקס, ואזי - הכיצד תשיב את פניו ריקם?

נקל להבין, עד כמה עלול 'גמ"ח' מעין זה להפריע לתפקודו של בית נורמלי. אין זה נעים ואין זה נוח כאשר הבית נהפך למשרד, ואנשים זרים פוקדים אותו ביום ובלילה בכדי לשגר מסמכים או לקבל את אלו ששוגרו אליהם מרחוק. אולם בבית משפחת פינקוס - לא נשמעה נימה של טרוניא כלפי מעשה החסד הלזה.

להיפך. הילדים, אשר חונכו על ברכי אהבת החסד והשמחה בנתינה לזולת, שמחו בהזדמנות אשר ניתנה להם להיטיב ולסייע לאחרים, והטירדה אשר כרוכה היתה בכך לא נחשבה להם כשיקול.

יתר על כן. מקובל היה בבית פינקוס כי כאשר מגיע פקס עבור אימי מבני הקהילה, היתה הרבנית עצמה או אחת מבנותיה מתקשרת אל הנמען, מודיעה לו כי הגיע פקס בעבורו, וכי יכול הוא לבוא וליטלו כאשר יודמן לו לעשות כן...

הרבנית לא היתה ממתינה עד אשר יצור הנמען עמה קשר... היא התייחסה אל החסד כאל זכות אשר נפלה בחיקה, זכות להיטיב עם בריותיו של הקב"ה, ומאחר שנתגלגלה זכות לידה - כלום תחמיצנה או תשהה אותה מסיבות אלו ואחרות?

כך גם היתה מקפידה מדי שנה בשנה, כאשר קרא הרב עבורה את מגילת אסתר בליל הפורים בביתה, להתקשר אל נשים רבות אשר התגוררו בסביבתה, ולהציע להן להצטרף אליה ולשמוע עמה את הקריאה. למטרה זו גייסה היא אף את בנותיה אשר עומדות היו עמה ומתקשרות לכל אשה אשר סברו כי אפשר ויביא לה המידע תועלת, וזאת בכדי לזכות בעוד חסד, בעוד הטבה לזולת...

כי כך נוהגים כאשר ההרגשה היא שיותר עושה העני עם בעל הבית ממה שבעל הבית עושה עם העני... כך נוהגים כאשר אוהבים חסד, כאשר שמחים עם הטבה לזולת... לא מחכים עד אשר יפנה הוא מיזמתו ויבקש טובה או חסד, אלא ממהרים להדר אחר הזכות ולקפוץ על ההזדמנות.

כאשר התחסדה הרבנית, הרי שחסד זה היה בשלמות, במלא ההיקף. דוגמא לחסד שכזה, נוכל למצוא במעשה הבא:

היה זה כאשר נודע לרבנית ע"ה על משפחה מסויימת אשר בנה החל להדרדר מבחינה רוחנית וכמעט שיצא לתרבות רעה. ברור היה כי בשעה אשר כזו נחוצה פעילות הצלה מיידית, בטרם יהא מאוחר מדי... נדרש לעשות את שניתן - בשעה בה ניתן עוד להציל.

ואכן, כמובן, הרבנית היא זו אשר נרתמה לסייע... באותה תקופה - למד הבן עדיין בישיבה מסויימת המרוחקת ריחוק מה מבית הוריו, והרבנית בעצמה

היתה זו אשר דאגה לאברכים חשובים אשר יבואו לבקרו, יקנו לו מתנות, ואף יסבירו לו כי ההורים הם אשר שלחום לדרוש בשלומם של בנם יקירם מאחר ואינם יכולים לבוא לבקרו...

למעשה, אביו של הנער - לא ידע כיצד הדרך הנכונה להתמודד עם התדרדרותו של בנו. דבר אשר גרם לריחוק מצד האב לבנו, וכמובן אף הביא לריחוק מצדו של הבן.

יתכן, כי כל אחד מאיתנו היה תולה את קולר האשמה בצוארו של האב, ומוצא בכך משום צידוק להמנע מלסייע במקרה כזה... אולם הרבנית סברה אחרת... היא לא ניסתה לשכנע את האב לשנות את דרכו - שכן הבינה כי דבריה לא יפלו על אזניים קשובות, אולם מאידך היא דאגה לעשות בעצמה את אשר סברה כי מוטל לעשות.

והתוצאות, נראו עד מהרה... קיתונות החום והאהבה שהרעיפו על ראשו של הבן שלוחיה של הרבנית הועילו, ובס"ד אחר תקופת־מה שב הנער ועלה על דרך המלך.

רגישות הלב

חשוב לציין כי כל מעשי החסד של הרבנית ע"ה לוו ברגישות לב נדירה ומיוחדת.

מספרת אשה - בעלת תשובה ותיקה אשר כל משפחתה המורחבת טרם זכתה למצוא את האור שבחיי תורה ומצוות, על התייחסותה של הרבנית כלפיה, התייחסות אשר יש בה ללמד לא רק על אהבה ורצון כנה ואמיתי לסייע, אלא על רגישות ואצילות הנפש במיטבה.

בעת שבא אחד מבניה של משפחת פינקוס בברית האירוסין, ושמחת המצוה נועדה להתקיים במתכונת מצומצמת ומשפחתית בהחלט, פנתה אליה הרבנית והזמינה אותה להצטרף אליה ולהשתתף עמה בשמחה.

"הלא השמחה אינה מיועדת אלא לבני המשפחה!" - טענה האשה אשר נבוכה בשל ההזמנה, אולם הרבנית לא נסוגה: "נכון! השמחה מיועדת לבני משפחה, ואילו את - הרי את כאחותי! כלום יתכן שאחותי תיעדר משמחתי?" - תמחה היא, והעניקה לאותה אשה בודדה תחושה אשר היה בה כדי לטשטש מעט את קשיי הריחוק והניתוק ממשפחה אוהבת...

ידעה הרבנית, כי לאותה אשה אין הזדמנויות אחרות להשתתף בשמחה משפחתית, ולפיכך ביקשה להעניק לה את אותה חמימות לה היתה כה זקוקה. רגישותה של הרבנית, עדינותה ואצילות נפשה היוו בלא ספק חלק מן הסיבות אשר הביאו רבות מנשות הקהילה למצוא בה את אשת סודן ולהיוועץ בה בכל תחום - ובכלל זאת בנושאים אישיים ביותר.

ידעו המתייעצות, כי חשיפת פרטים מסויימים מחייהן האישיים לא תגרור חדירה אל צנעת הפרט, לא תביא את הרבנית לחקור במופלא ולנסות לדלות פרטים נוספים אותן הן נמנעו במתכוון מלספר... כאשר בחרו לספר ולחשוף, האזינה להן הרבנית, וכאשר העדיפו להעלים ולכסות - כיבדה את רצונן. היא מיזמתה - מעולם לא שאלה שאלות, רק עזרה ככל יכולתה - וחזרה לעסוק בשלה.

אחת המורות בסמינר שבניהולה מספרת, כי בתקופה מסויימת התעורר חשדה של הרבנית כי זקוקה היא לעזרה בביתה אולם נמנעת מלפנות אליה בשל אי הנעימות הכרוכה בדבר. כמובן, הרבנית כיבדה את רצונה ונמנעה אף היא מלפנות אליה, אולם רק לאחר מעשה התברר לה כי בכל אותה תקופה ביררה מאחרי הקלעים במה וכיצד ניתן לעזור, ואף דאגה לחסוך ממנה טרדות אשר עלולות היו להכביד במצבה.

כי אכן, כל שנות חייה של הרבנית ע"ה לוו בחסד ונתינה ללא גבול ומידה לכל הסובבים אותה, קרובים ורחוקים כאחד. שנות חיים אשר היו אמנם קצרות בכמות, אך עצומות עד מאד באיכות.

גם את סיום מסכת חיים זו ליוו צלילי חסד. היה זה באותו יום מר ונמהר - י"ב בניסן תשס"א, בו הוזמן הרב זצ"ל לשאת מדיברותיו לקראת חג הפסח. למרבה הפלא, הודיעה הרבנית ע"ה כי גם היא מצטרפת לנסיעה. לכאורה, היתה הנסיעה מיותרת לחלוטין בעבורה. כל צרכי החג כבר ניקנו, עד האחרון שבהם. לשאלה מדוע עליה להצטרף לנסיעה הארוכה ביום לחוץ שכזה, היתה תשובתה צפויה ומפעימה כאחד: "החלטתי כי אני צריכה סיר גדול יותר לדגים, הסיר בו השתמשתי עד עתה צר מלהכיל את כל הכמות הנדרשת לכל המשלוחים היוצאים מכאן לכל כך הרבה משפחות הנהנות מקציצות הדגים שלי..." וכך אכן עשתה; עזבה את הבית בזמן הבער ביותר של ערב פסח, ונסעה לבני ברק שם רכשה את הסיר המיוחד.

את הסוף זוכרים כולנו. לא זכינו כי הרב והרבנית ישובו עוד לביתם בחיותם, מן השמים חשקו בהם כי יחוגו את 'ליל הסדר' במחיצת הצדיקים בגן עדן.

אולם הסיר, חבול מעוצמת התאונה, דווקא כן חזר...

מוזכרת נצח לכל רואיו על עוצמה של חסד. על מסירות של נתינה אשר ליוותה את כל מסכת חייה עד רגעיה האחרונים.

נלקחו הם מאיתנו באותו יום כה בחטף, אך רישומה של רוחם הגדולה נותרה בקרבנו. ואמנם, אין ביכולתם של אותם מעט 'דברים שבכתב' אשר הובאו לפניכם, להכיל באמת את עוצמת גדלותה האמיתית ואת דמותה המאירה אשר גילמה דמות של עבד ה' אמיתי. דלינו אך טיפה מן הים הגדול למען נשכיל לקחת מן הדברים נקודות של התעלות וגדלות רוחנית.

ויה"ר שיהיה הדבר לעילוי נשמתה ולנחת רוח לפני רבון עולמים, אמן.

שירת מרים

לדמותה של הנערה החסודה

מרים פינקוס ע"ה

יחד עם קרבנות הציבור אשר עלו השמימה בסערה - הגרש"ד פינקוס זצ"ל ורעייתו הרבנית ע"ה, נספתה באותה תאונה נוראה גם הבת, מרים ע"ה. צעירה לימים היתה מרים, אך גדושה במעלות ובמידות טובות. כביכול ניסתה להשלים בשנות חייה הקצרות אך גדושות התוכן - את אשר מספיקה אשה מן השורה בחיים ארוכים רצופי מעש.

חייה של מרים ע"ה, היו בעצם חיים פשוטים וטבעיים אך רצופים במעשים נעלים. דמות-הוד של נערה, אשר הבינה ערכם של מעשים, ומוכנה היתה להשקיע בענינים חשובים באמת: אם במסירות נפש למען התורה, או ביחס לבני אדם ואם ובהקפדה על דקדוק המצוות. מבלי הרבה מלל והילה סביבה, היא גדלה וצמחה, כבשה והעפילה.

מרים ע"ה נחונה במעלה מיוחדת, מעלת ה'נעימות'. כל מכרותיה וחברותיה מספרות על בת אשר פשוט נעים היה לשהות במחיצתה. האוירה החביבה אשר השרתה, הליכותיה המיוחדות וטוב ליבה - הפכו כל רגע של שהות עמה להנאה צרופה.

'נעימות' זו - באה לידי ביטוי לא רק כלפי חברותיה וידידותיה שבחוץ... גם בנות משפחתה, ובפרט גיסותיה - מספרות על נעימותה אשר ניכרה על כל צעד ושעל. בכל פעם בה התארחא אחת הכלות - זכתה לקבלת פנים חמה מצד מרים, קבלת פנים אשר נתנה את התחושה כביכול לא המתינה זה עתה אלא לאורחת אשר הגיעה הרגע... חביבות זו קירבה אותה גם אל הילדים, אחייניה, אשר ידעו כי ל'דודה מרים' תמיד שמור עבורם חיוך רחב ואהבת אמת...

קשה להבין כיצד הצליחה מרים ע"ה לעמוד בכל המטלות אשר לקחה על עצמה והעמיסה על כתפיה.

היא היתה בת חברותית מאד, מוקפת בחברות אשר הלכו שבי אחר קסמה האישי ומידותיה הטובות, כאשר היא מקפידה תמיד להעניק יחס שווה וחס גם לבנות אשר נמצאו בשולי החברה מסיבות אלו ואחרות. בשעות אחר הצהריים היו מתקשרות אליה בנות רבות, כאשר המכנה המשותף היחיד נעוץ היה בעובדה שכולן נהנו להתחמם לאורה של השלהבת היוקדת באש האהבה...

גם למבחנים לא למדה מרים לבדה... את כשרונותיה הברוכים - רתמה לטובת חברותיה אשר התקשו מעט, ושמחה ללמוד עם בנות נוספות ולסייע בתחומים בהם הצטיינה ובהם יכולה היתה לתרום לאחרות.

היא למדה פעמיים בשבוע עם תלמידה חלשה, לימוד עליו קיבלה אמנם תשלום - אך מסירותה חרגה בהרבה מן הגבולות המקובלות ב'עבודה' מעין זו... המרחק בין ביתה לבית התלמידה היה משמעותי, ולפיכך היתה יוצאת מביתה מוקדם - מתוך אחריות שלא לאחר חלילה ולגזול מזמנה של התלמידה, וכן על מנת שלא לגרום באיחוריה תחושה של זלזול באותה ילדה אשר בלאו הכי סביר להניח כי הרגשתה היתה בלתי נעימה בשל עצם העובדה שנזקקה לעזרה חיצונית.

בת נאמנה

טוב ליבה של מרים ע"ה אשר הביא אותה להושיט יד לעזרה בכל מקום בו היו זקוקים לה, בין אם המדובר בשמחות אצל חברותיה או קרובי משפחתה, ובין אם המדובר בארגון החסד 'יד אליעזר' אשר מרים ע"ה היתה אחת המתנדבות הראשיות בו - עם כל זה הדבר לא הגיע על חשבון עזרתה במטלות הבית, ותמיד שמחה לסייע וליטול חלק בעול החזקת הבית המיוחד בו זכתה לגדול.

כך יודעים אחיה ואחיותיה לספר, כי כאשר התארחו האחים הנשואים איש איש בתורו עם הילדים הקטנים - תמיד היתה זו מרים אשר התנדבה לשמור על הזאטוטים בגינה, ואיפשרה בכך להוריהם לנצל את שעות

האירוח לשם מנוחה בריאה. גם כאשר חיפשו מתנדב לצאת מהבית לקניות - היתה זו מרים אשר חסכה את ההתלבטות ונטלה את המשימה על שכמה.

ובכלל, מרים מעולם לא סירבה להוריה. דבריהם קדש היו עבורה. דיבורה עמם היה בכבוד, כשם שמדברים עם מלך או שר נכבד. כאשר הורו לה לעשות דבר מה או להמנע מדבר מה - היא לא הרהרה ולא חשבה פעמיים: "אם ככה אבא ואמא אומרים - הרי שכך יש לעשות!"...

הנהגה זו נגעה לתחום הרוחני - כאשר הערצתה לאביה הגדול ולאמה הדגולה הביאוה לדבוק בדרך אותה התוו לה מבלי פשרות. את בגדיה - לא היתה קונה מבלי שאמה תתלווה אליה, ומבלי שתביע את חוות דעתה ותאשר כל בגד ובגד מבחינת התאמתו לגדרי הצניעות ולרוח הבית.

אכן הנהגה זו נגעה גם לתחום הגשמי, כאשר כל בקשה של אביה או של אמה - היתה מתמלאת מבלי דחיות ומבלי התחמקויות.

אביה, הגרש"ד זצ"ל, נהג תכופות לצחצח את הפמוטים לכבוד שבת קדש. את המלאכה - ביצע הוא בעצמו, אולם זקוק היה לעזרת הבנות מאחר והיה מדובר בפמוטים רבים. מטבע הדברים משימה זו, לא היתה חביבה במיוחד על הבנות... כאשר ניגש האב אל הפמוטים - היתה זו מרים שנרתמה לעזרתו וסייעה בהברקת הפמוטים כולם. "אם אבא רוצה להבריק את הפמוטים - הרי זו זכות לעזור לו!" - היתה אומרת.

כמו כן באשר לאמה, ידעה מרים כי הרבנית ע"ה מאד לא אוהבת להתעורר בבוקר כשכלי ארוחת הערב עדיין מונחים בכיור וממתינים לשטיפה... לכן, בכל ערב, אפילו היתה זו שעה מאוחרת כאשר עייפותה כבר כבדה עד מאד - היתה מרים ע"ה נעמדת מול הכיור ומדיחה את הכלים עד האחרון שבהם. ברור היה לאחיותיה כי גם אם הן לא תדחנה את הכלים, הכלים יהיו מודחים לשביעות רצונה של האם... הדבר ייעשה כמובן על ידי מרים, אשר תעשה הכל בכדי שלא לצער את אמה...

גם כאשר למדה מחוץ לבית, בבני ברק, והיתה מגיעה הביתה אחת לשבוע ביום חמישי לאחר ימים רצופי לימוד ועמוסי פעילות - לא התירה

מרים לעצמה להתפרקד על איזו כורסה ולהודיע כי עכשיו היא מבקשת לנוח מעט, להתענג על טעמו הערב של ה'בית'...

מיד כאשר הגיעה הביתה, הישר מהסמינר - היתה ניגשת לעזור לאמה בסידור הבית לכבוד שבת, כאשר בסיימה היא עוברת אל המטבח ומגישה עזרה ככל שניתן באפיה ובבישול. בסופי שבוע אלו בהם שהתה בביתה - השתדלה להשלים את מכסת העזרה אשר רגילה היתה מימים להגיש בו...

המפליא מכל היה, שאת כל זאת לא עשתה מרים בכדי לצאת ידי חובה, בפנים חמוצות... להיפך! מרים נחונה בשמחת חיים מיוחדת, אשר הקרינה על כל סביבותיה ויצרה אוירה נחמדה ונעימה בכל מקום בו נמצאה.

אחת מגיסותיה לא תשכח את ערב פסח האחרון לחייה, כאשר הגיע אותה הגיסה אל הבית ומצאה את מרים באמצע קירצוף המטבח, ואת אחיה רטובים עד לשד עצמותיהם... "מה קרה?" - מיהרה הגיסה לברר, והתברר לה כי מרים החליטה שאחיה אינם נמצאים 'בענינים' ולא מרגישים מספיק את אוירת הפסח, עובדה אשר גרמה לה לשפוך עליהם מים בכדי שיחושו מעט באוירה שמסביב...

מעשים אלו ודומיהם - גרמו לעונג מיוחד לכל אשר זכו להיות בסביבתה של מרים ע"ה, הם יצרו סביבה מעגל של שמחה, מעגל אשר סחף אל קרבו את כל מי שהציץ אליו אך לרגע... לא זכינו, ומעגל זה נפסק, נגדע באיבו, בפטירתה הטראגית ימים ספורים לאחר המעשה האמור.

הנהגות של 'גדלות'

מלבד זאת, נמצאו בה במרים הנהגות מיוחדות של 'גדלות'. אחד הפרטים עליהם הקפידה, היה להדליק את האור המיוחד שהתקין אביה הרב זצ"ל לחדר המדרגות בבנין בו התגוררה - אור אשר דלק כל הלילה. היא היתה מדליקה אותו כל ערב מיד כאשר החשיך. "אבי אמר לי, כי

כתוב בחז"ל שמי שמאיר את הדרך לאנשים - יזכה לבנים תלמידי חכמים!"
- הסבירה...

אחת מחברותיה מספרת על אותו לילה בה עלו על יצוען בפנימיה בשעה מאוחרת למדי, כאשר העייפות מכריעה אותן לחלוטין. כאשר כמעט נרדמו, נזכרה החברה כי שכחו להכין נטלה וקערה לנטילת ידיים של שחרית. את העובדה הזו - ציינה החברה באוזניה של מרים ע"ה, אולם היא לא העלתה על דעתה אפילו לרגע כי היא תקום ממיטתה חרף עייפותה הרבה - ותיגש להכין את הקערה! "לילה אחד זה לא כלכך נורא!" - סברה החברה, אולם התבדתה... לאחר שתי דקות נראתה מרים כשהיא חוזרת ובידה שתי קערות ושתי נטלות, האחת עבורה והשניה עבור חברתה אשר התעצלה לקום ממשכבה...

בלילה אחר, הבחינה אותה חברה בשפתיה של מרים הממלמלות דבר מה. "מה את אומרת?" - שאלה החברה, ומרים הסבירה בפשטות: "לפני חמש שנים ביקשו ממני לומר חמשה פרקי תהילים עבור אשה מסויימת, ואינני יודעת אם כבר נתרפאה או שמא עדיין יש צורך להעתיר עבורה. מאחר וסבורה אני כי אין זה ראוי להתערב במצבה הרפואי של אותה אשה ולברר האם עדיין קיים הצורך בתפילות - ממשיכה אני להתפלל עבורה מדי לילה מספק!"...

מפליא. חמש שנים תמימות, נערה צעירה מקפידה לומר מדי ערב פרקי תהילים לרפואתה של אשה, אשר אין לה אפילו שמץ של מושג אם זקוקה היא לרחמים או לא! היא אינה יודעת מה מצב בריאותה של 'ההיא', היא אינה מעונינת לפלוש לפרטיותה ולברר עובדה זו, ולכן היא ממשיכה באדיקות לומר את פרקי התהילים הללו מדי ערב - זה חמש שנים תמימות!

ואם בתפילותיה עבור זולתה עסקינן, זה המקום להזכיר כי בכל תפילה היתה נראית מרים ע"ה כשדמעות זולגות מעיניה, כאשר בהזדמנות הסבירה לאחת מחברותיה כי מתפללת היא על פלוני לרפואה, ועל פלוני לזרע של

קיימא, וכן הלאה... את צרותיהם של אחרים - היא הרגישה בכל מאודה ובכל נפשה, ותפילותיה למענם היו בהתאם...

ואגב, גם על עצמה התפללה מרים ע"ה, לחתן צדיק ותלמיד חכם... בגיל צעיר למדי החלה מתפללת על נושא זה אשר היה פסגת שאיפותיה, עובדה אשר נתגלתה רק לאחר פטירתה אז נמצא בסידורה האישי פתק ובו נוסח של תפילה על ענין זה...

מסירות לתורה

מסירותה ללימוד התורה היתה מפעימה. בשנת חייה האחרונה, עברה מרים ע"ה ללמוד בסמינר בבני ברק. פעמיים בשבוע, היתה מגיעה אל בית אחיה הנשוי בכדי לשמור על ילדיו בשעות הצהריים, עד אשר חזרה גיסתה מבית הספר בו לימדה, וזאת על מנת שאחיה לא יאלץ לעזוב את הכולל בשעות אלו ולחזור הביתה לשמור על ילדיו, עובדה אשר כרוכה היתה כמובן בביטול תורה.

אחד הימים האלו, בהם שימשה כשמרטפית בשעות הצהריים - היה יום ראשון, היום בו היתה מגיעה אל הסמינר היישר מביתה באופקים. כך נמצא שבאותו יום היא נאלצה לקום השכם בבוקר - בכדי להספיק להגיע ללימודיה בזמן, בשעות הצהריים - לשמור על אחייניה, ומיד לאחר מכן - לשוב אל הסמינר ללימודי אחר הצהריים...

נקל לתאר בכמה קושי כרוכה היתה השמירה על סדר יום שכזה, אולם מרים מוכנה היתה לכל מאמץ ולכל הקרבה - ובלבד שאחיה לא יפסיד אפילו רגע אשר יכול להיות מנוצל ללימוד התורה!

אירע פעם, שהתקיימו בסמינר לימודים ביום ראשון בלבד, ולאחריו יצאו התלמידות כולן לחופשה. עבור תלמידה המתגוררת בריחוק מקום, דוגמת מרים ע"ה - היתה הנסיעה עבור יום אחד של לימודים מיותרת לחלוטין, ויצא שכרה בהפסדה... חברותיה ציינו בפניה עובדה זו והמליצו לה להעדר מיום הלימודים, אולם מרים סירבה... "את הלימודים - אני

יכולה להפסיד, אבל מי ישמור על הילדים? אינני מוכנה לגרום ביטול תורה לאחי!" - הבהירה...

אכן, על אף שאת עיקר החשיבות ייחסה מרים במקרה זה למניעת ביטול תורה, ומטרה זו עמדה מאחרי התמסרותה המיוחדת - יחד עם זאת הקפידה היא להושיט את עזרתה במאור פנים ובשמחה, עם חיוכה הנצחי, ובטבעיות מוחלטת... "אינך צריכה להודות לי! אני סך הכל מרויחה קצת זכויות של לימוד תורה!" - היתה משיבה בכל פעם מחדש לגיסתה אשר ביקשה להודות לה...

גם שכנותיה שנעזרו בה מפעם לפעם בשמרטפות וכדומה - מעידות על אותה תופעה עצמה: היא לא חשה כי עשתה להן טובה... לא הרגישה כי ראויה היא להערכה... תמיד עשתה את אשר התבקשה - בשמחה ובמאור פנים, תוך ביטול מוחלט של הקושי הכרוך בכך... "זה שום דבר!" - היתה חוזרת ואומרת...

וכאן נדגיש: תמורת השמרטפות - מעולם לא קיבלה כל תמורה, שכן אביה עמד על כך שהוא הממלא את כל צרכיהן של הבנות, ואילו הן צריכות להתרגל לעשות חסד אך ורק לשם חסד. אולם אף על פי כן, לא סירבה מרים ע"ה להירתם לכל פעילות חסד באשר היא, ולו יהא הדבר כרוך בביטול תכניות אשר חשובות היו לה ויקרות לליבה!

עדינות נפש

עדינות נפשה של מרים היתה מיוחדת. חברותיה מספרות כי היתה לה יכולת נדירה להעביר דברי ביקורת - בחביבות ובנעימות. כאשר היה צורך במקרה מסויים להעיר לאחת הבנות על התנהגות שאינה ראויה, בחרו החברות, איך לא, במרים - אשר עליה ניתן היה לסמוך כי תשכיל להעביר את האמת לאמיתה מבלי שיהיה אפילו צל צילו של חשש לפגיעה... ואמנם, המלאכה נעשתה בצורה הטובה ביותר... מרים פנתה אל אותה בת, הציגה את הדברים כאילו אף היא מתמודדת עם אותה בעיה

עליה ביקשה להוכיח, ודנה עם חברתה כיצד יכולות 'הן' לשנות את פני הדברים...

על אף שהיתה מקובלת מאד בחברה, ומוקפת תמיד בחברות - הצליחה מרים להמנע לחלוטין מלשוחח אודות נושאים העלולים לגלוש לדברי לשון הרע ורכילות. כאשר היתה השיחה עוברת לנושאים הנוגעים לחסרונותיו של הזולת - היתה מעירה בנעימות: "הרי זה לשון הרע! הבה נמנע מלדבר על נושא זה!"... ואכן דבריה התקבלו, מבלי שיעוררו כל התנגדות...

קרבת ה' - יראת שמים

אם רצוננו ללמוד מעט על הקרבה שחשה מרים ע"ה לבוראה, קירבה נדירה ומיוחדת במינה עבור נערה צעירה, יכולים אנו ללמוד זאת מתוך ציור שציירה בתחילת לימודיה בסמינר.

היה זה כאשר במהלך תכנית מסויימת התבקשו הבנות להגדיר בציור 'מהו יהודי'. את שלל הרעיונות והדוגמאות - יכול הקורא לתאר לעצמו, אולם ציורה של מרים היה, חבל המחבר ומקשר בין שמים לארץ וסביבו לבבות לבבות... "יהודי הוא אדם הקשור אל אביו שבשמים בעבודות אהבה!" - הסבירה...

ראויים הדברים לנערה שכמותה, נערה אשר כל ימיה היו אהבת אין קץ לבורא העולם, נערה אשר גדלה בבית אשר יסודותיו מושתתים על אותה אהבה מיוחדת אשר מעלה ומרוממת את איכות עבודתו של היהודי כולה!

ואכן, אצל מרים ניכר היה על כל צעד ושעל כי הינה פועלת מתוך דחף פנימי של אהבת ה', דחף אשר הביאה לדבוק בדקדוק המצוות באופן מופלג, אשר גרם לה לחפש ולהדר אחר כל הזדמנות לחטוף עוד ועוד.

יראת השמים שלה - היתה נדירה. מניעתה מלעשות דברים מסויימים לא היתה מחשש פן יראוה ויתגלה הדבר, אלא מאחר וכך אסור לעשות ותו לא!

כך למשל, אם נתייחס אל תקנות מסויימות בעיניי צניעות, הרי שמרים לא מצאה היתר להקל ראש בהן והקפידה על קיומן בשלימות גם במקומות שלא היה מעקב אחר קיום התקנות, שכן את כל מעשיה עשתה כי כך דרכה של בת ישראל. ואמנם, צניעותה של מרים ע"ה היתה מיוחדת במינה.

גם בהתנהגותה ניכרה עדינותה של מרים. היא לא הבליטה את עצמה, לא חתרה בכדי להמצא במרכז החברה, רק עמדה בצד ומשכה את המרכז אליה באצילותה המיוחדת.

כאשר חייבת היתה למישהו כסף, ולו יהא זה סכום קטן אשר בודאי אין הלה מרגיש בחסרונו - היא לא היתה רגועה. אפילו אם היה מדובר בשקל או במחציתו. יום לפני התאונה עשתה מאמץ מיוחד להפגש עם אחת מחברותיה בכדי לשלם לה כמה חובות קטנים, חובות אשר בודאי לא היו דחופים, ואף לא היה מקום לחשוב כי הם כאלו... היא לא החזירה את החובות מאחר וסברה כי השבתם תסייע באופן מהותי לחברתה, אלא מאחר והקב"ה ציוה להתרחק מן הגזל, ובזה - דין פרוטה כדין מאה!

בשבתות, עמדה מרים ע"ה בנסיון קשה במיוחד וזאת באורח קבע. במשך חייה, סבלה לעיתים קרובות מיובש בשפתיים, יובש אשר גרם לפיסות עור להתקלף ולהציק. ביום חול - לא היה פשוט יותר מאשר להסיר את פיסות העור, אולם בשבת - הלא הדבר אסור! ניכרה במרים התגברותה הרבה, ניכר כי היא מתמודדת עם קושי לא פשוט, אולם לא אירע שקילפה את אותן פיסות עור מבלי משים או תוך כדי מציאת היתרים מהיתרים שונים... "הרי זו ממש עבירה!" - היתה אומרת...

גם תפילותיה היו תמידן כסדרן, תפילות מיוחדות ונרגשות. כאשר היא משתדלת לא להחסיר אף תפילה משלשת התפילות ביום. היא פשוט לא היתה מוכנה להפסיד את ההזדמנות הזו, את ההזדמנות לשוחח עם אבא פנים מול פנים!

ותפילותיה, היו תפילות אמיתיות ברגש ובהתפעלות. היא יישמה היטב את דבריו של אביה בספרו 'שערים בתפילה', הדברים בהם מתייחס הוא

לצורת זמן התפילה הרצויים, ומבהיר כי תפילת שמונה עשרה יש להתפלל עד שגומרים...

גם בחופשות, הקפיד הרב זצ"ל כי בנותיו תתפללנה לפני סוף זמן ק"ש ותפילה'. "אם רצונכן לחזור לישון לאחר התפילה - אתן רשאו לעשות כך!" - הבהיר, אולם העיר אותן בכדי להתפלל בזמן כמחוייב על פי ההלכה. וכאן, כצפוי, מרים היתה זו שתמיד קמה ראשונה כאשר שמעה את קולו של אביה מתקרב אל החדר. "אני כבר ערה! אתה לא צריך להעיר אותי!" - היתה אומרת...

ובכלל, מרים תמיד היתה 'עם הפנים קדימה'... תמיד חיפשה במה ניתן עוד להתקדם, היכן ניתן לשפר ולתקן ובמה אפשר להיות טובה יותר... אם זה בתפילה, אם זה בחסד, אם זה בכיבוד הורים, שאיפתה היתה להוסיף עוד ועוד עד בלי די!

גם כאשר אירע ונהגה שלא כשורה, ממהרת היתה לעשות ככל יכולתה ולתקן את המעוות. היא חיה את חייה הקצרים מתוך אחריות נדירה ובגרות בלתי מצויה, אשר הביאוה לחשב את דרכיה בכל רגע נתון, ולעשות הכל בכדי ש'בכל עת יהיו בגדיה לבנים' כדברי החכם מכל אדם.

בלילות לפני ליכתה לישון, היתה מרים מקפידה לבקש סליחה מאחיה ואחיותיה - פן פגעה מבלי משים באימי מהם. גם מאמה היתה מבקשת סליחה, בחששה שמא פגעה בכבודה או לא צייתה לדבריה.

אחיה ואחיותיה, אשר רגילים היו למחזה זה, מיד כאשר ראוה מתקרבת אל חדרם היו מכריזים לה: "מוחלים! מוחלים!"... אולם מרים לא הסתמכה על מחילה זו... היא ניגשה אל כל אחד ואחד מהם וביקשה את מחילתו באופן אישי, אף שהיו מוחים בה ומבהירים כי 'נשמה טובה' שכמותה אינה יכולה לפגוע באיש - היתה עומדת על כך שיכריזו בפה מלא כי מוחלים הם בלב שלם...

משיכה לרוחניות

אצל מרים ע"ה בלט במיוחד הקשר והמשיכה שלה לכל דבר רוחניות. כאשר דיבר אביה דברי תורה על שולחן השבת - מהסה היתה את כל הנוכחים, כאשר ניכר בה כי אכפת לה באמת לשמוע את דבריו של אביה, להתחזק ולהתעורר.

חברותיה אינן יכולות לשכוח את אותה מחנכת נערצת אשר לימדה אותן באחת משנות בית הספר היסודי, מחנכת אשר בינה לבין הבנות נרקם קשר מיוחד של הערכה וחיבה. לאחר שהסתיימה השנה - ביקשו הבנות לשמור את אותו קשר מיוחד עם המחנכת, והיתה זו כמובן מרים ע"ה שהציעה לבקש מאותה מורה כי תעביר לבנות כיתתה לשעבר שיעור קבוע במסילת ישרים... ילדה בכתה ז' או ח' - כבר גילתה עניין כה רב ברוחניות, עוררה ושמרה על קביעות ללימוד מסילת ישרים מדי שבוע...

משיכה זו לרוחניות, לא החלה רק בבגרותה של מרים. עליה ניתן לומר בבירור כי מיד כשנולדה נראתה בה טהרה מיוחדת, קדושה מיוחדת, רוממות אשר התפתחה והתעצמה ברבות השנים - אך ביסודה היתה קיימת באופן טבעי כבר מקטנותה.

אמה, הרבנית ע"ה סיפרה, כי בהיות מרים תינוקת - הכינה עבורה רסק פירות, אולם לא עלה בידה להאכילה אותו. בכל פעם בה קירבה את הכפית אל פיה - נשפך הרסק מסיבה זו אחרת. לאחר שלש פעמים בהן חזר הדבר על עצמו - הבינה האם כי דברים בגו, מיהרה לבדוק את הרסק, ומצאה כי אחד הפירות מהם הוכנה המחית - נגוע היה בתולעים... מן השמים שמרו על טהרת נפשה של התינוקת, מרים ע"ה, כביכול הכינוה לעלות עולה תמימה בשלמות לפני אביה שבשמים.

כמו כן, אביה ואמה סיפרו, כי כבר בהיותה תינוקת - היתה מרים ע"ה מתעוררת כאשר היו מדברים על יד עריסתה בדברי תורה. היא לא הבינה כלום, היא לא היתה יכולה להבין, אבל נשמתה הרגישה... כאשר היו מברכים על יד עריסתה, או אומרים דברי תורה - היתה פוקחת את

עיניה כביכול היא מקשיבה, עובדה אשר עוררה תמיד את ההרגשה כי נחונה ילדה זו בנשמה גבוהה במיוחד.

גם בשיעור קבוע אשר מסר אביה בביתם בספר 'תומר דבורה', ספר קשה במיוחד, השתתפה מרים בקביעות והקשיבה ברוב קשב. תמיד היה אביה מציין כי "הנה מרים מקשיבה! הנה מרים מבינה!", ובאחת הפעמים ציין ואמר כי הינו חש שמדבר הוא היישר אל נשמתה...

כי אכן, נשמה גבוהה היתה לה למרים, נשמה גבוהה אשר ירדה לזה העולם לזמן מוגבל, לתכלית מוגדרת. לא זכינו שתשאר עמנו נשמה זו לאורך ימים. את תפקידה - השלימה בודאי, ומיד עלתה לה אל גנזי מרומים להתענג מזיו השכינה, לנחול שכר טוב בגין צדקותה ואצילות רוחה, ואנו - לא נותר לנו אלא לצפות ליום בו ימחה אלוקים דמעה מעל כל פנים, כאשר ישוב לגאלנו במהרה בימינו, ובילע המות לנצח, אמן ואמן.

